T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARİHSEL SÜREÇTE BABAESKİ'NİN GELİŞİMİ, DEĞİŞİMİ ve KENTSEL KORUMA ÖNERİSİ

BURÇİN İREM DEMİRKOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Arif MISIRLI

EDİRNE-2025

Burçin İrem Demirkol'un hazırladığı **"Tarihsel Süreçte Babaeski'nin Gelişimi, Değişimi ve Kentsel Koruma Önerisi"** başlıklı bu tez, tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından **Mimarlık** Anabilim Dalında bir **Yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Arif MISIRLI	……
Doç. Dr. Soner YELER	……
Dr. Öğr. Üyesi Tülay CANITEZ	……

Tez Savunma Tarihi: 03/06/2025

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

İmza

Doç. Dr. Arif MISIRLI

Tez Danışmanı ……

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü onayı

……

Doç. Dr. Filiz UMAROĞULLARI

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

T. Ü. FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

03 / 06 / 2025

Burçin İrem DEMİRKOL

İmza

Yüksek Lisans Tezi

Tarihsel Süreçte Babaeski'nin Gelişimi, Değişimi ve Kentsel Koruma Önerisi

T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Anabilim Dalı

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Babaeski'nin tarihi değerini; kentin tarihi boyunca olan gelişimini ve değişimini incelemek ve getirilecek kentsel koruma önerileri ile tarihi yerleşimin korunmasını sağlamaktır. Çalışmada Babaeski kentinin merkez bölgesinin fiziksel gelişimini yazılı ve görsel bulgularla birleştirilerek detaylandırmak kentin bugünkü durumunu daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak ve kültürel mirasın korunmasına yönelik stratejiler için kaynak niteliği taşıyacaktır. Tarihsel süreç içerisinde Babaeski kentinin yapısı; cadde, sokak ve mahalle sistemi, tescilli yapıları ile kentsel morfolojinin aktarılması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada öncelikle kentin tarihsel gelişimi analiz edilmiş, dönemsel dönüşümleri incelenmiş; Babaeski'nin Antik Roma Dönemi, Bizans Dönemi, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze; kentin konumu, kentin ulaşım yolları, yerleşim özelliklerindeki değişme ve gelişmeler aktarılmıştır. Ardından, Babaeski'de yer alan anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri belgelenmiş; bu yapıların kent dokusu içindeki konumları ve ilişkileri analiz edilmiştir. Araştırma sürecinde nitel veri toplama yöntemlerinden faydalanılmış; literatür taraması, arşiv belgeleri, tarihi haritalar, fotoğraf analizleri ve yerinde yapılan gözlemler temel veri kaynakları olarak kullanılmıştır.

Çalışma, dört ana aşama etrafında yapılandırılmıştır. İlk aşamada, Babaeski özelinde kentsel koruma alanında karşılaşılan temel sorunlar tanımlanmış; literatürdeki eksiklikler ve planlama yetersizlikleri değerlendirilmiştir. İkinci aşamada, kentsel dokunun tarihsel gelişimi dönemsel olarak analiz edilmiştir. Üçüncü aşamada, kent

merkezinde gerçekleştirilen alan çalışmaları kapsamında doluluk-boşluk, yapı kullanım durumu, kat adedi, yapı sağlamlığı, korunmuşluk düzeyi ve mimari silüet gibi çok boyutlu analizler yapılmıştır. Son aşamada ise elde edilen veriler doğrultusunda, çevresel ve yapısal ölçekte kapsamlı kentsel koruma önerileri geliştirilmiştir.

Elde edilen bulgular, Babaeski'nin tarihî merkezinde tescilli yapıların büyük bölümünün fiziki bozulmalara uğradığını, plansız müdahalelere açık olduğunu ve koruma bilincinin yeterince gelişmediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, sosyal, ekonomik ve yönetsel faktörlerin kentsel korumayı olumsuz etkilediği saptanmıştır.

Çalışmada, Babaeski'nin tarihsel dokusunun korunması ve kent yaşam kalitesinin artırılması amacıyla çevresel ve yapısal ölçekte kapsamlı öneriler geliştirilmiştir. Çevresel ölçekte, alternatif ulaşım akslarının düzenlenmesi, yaya öncelikli planlama yaklaşımlarının benimsenmesi, toplumsal katılımın teşvik edilmesi ve koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması gibi stratejiler ön plana çıkmıştır. Yapısal ölçekte ise, özellikle Edirne-İstanbul Karayolu boyunca yer alan farklı silüet bölgelerinde tescilli yapıların korunması, cephe sağlıklaştırmaları ve yapıların fiziksel dayanıklılığının artırılması hedeflenmiştir. Bu öneriler ışığında, zaman ve müdahale türlerine göre sınıflandırılmış kentsel sağlıklaştırma stratejilerini içeren kapsamlı bir eylem planı geliştirilmiştir. Hazırlanan bu plan, kısa, orta ve uzun vadeli hedefler doğrultusunda yapılandırılmış; fiziksel müdahalelerle tarihî dokunun korunması ve mekânsal iyileştirilmesi; sosyal müdahalelerle ise yerel halkın katılımı, kültürel miras bilincinin artırılması ve kent belleğinin canlandırılması amaçlanmaktadır. Böylece, eylem planı hem uygulamaya dönük yol gösterici bir çerçeve sunmakta hem de sürdürülebilir kentsel koruma anlayışını desteklemektedir.

Yıl : 2025

Sayfa Sayısı : 208

Anahtar Kelimeler : Babaeski, Tarihsel Dönüşüm, Kentsel Değişim, Kentsel Morfoloji, Kentsel Koruma.

Master's Thesis

Development and Change of Babaeski in the Historical Process and Urban Conservation Proposal

Trakya University Institute of Natural and Applied Sciences

Department of Architecture

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the historical value of Babaeski by analyzing the city's development and transformation throughout its history, and to ensure the preservation of the historic settlement through proposed urban conservation strategies. The study details the physical development of the central area of Babaeski by integrating written and visual evidence, which will contribute to a better understanding of the current state of the city and serve as a resource for strategies aimed at protecting cultural heritage. Within the historical process, the structure of Babaeski—including its streets, alleys, neighborhood system, and registered historic buildings—is intended to be conveyed through the analysis of its urban morphology.

Initially, the historical development of the city is analyzed, focusing on its periodical transformations. The study covers Babaeski from the Ancient Roman Period, Byzantine Period, Ottoman Period, to the Republican Period up to the present day, highlighting changes and developments in the city's location, transportation routes, and settlement characteristics. Subsequently, monumental and civil architectural examples located in Babaeski are documented, and their positions and relationships within the urban fabric are analyzed. Qualitative data collection methods have been employed throughout the research process; literature review, archival documents, historical maps, photographic analyses, and field observations constitute the primary data sources.

The study is structured around four main phases. In the first phase, fundamental problems encountered in the field of urban conservation specific to Babaeski are identified, and deficiencies in the literature and planning inadequacies are evaluated. The second phase involves a periodical analysis of the historical development of the urban fabric. The third phase consists of multidimensional analyses conducted within the city center during fieldwork, including assessments of occupancy and vacancy, building usage status, number of floors, structural integrity, preservation levels, and architectural silhouettes. In the final phase, comprehensive urban conservation proposals at environmental and structural scales are developed based on the acquired data.

The findings reveal that a large portion of the registered buildings in Babaeski's historic center have undergone physical deterioration, remain vulnerable to unplanned interventions, and that the awareness of preservation is insufficiently developed. Furthermore, social, economic, and administrative factors have been found to negatively impact urban conservation efforts.

Accordingly, the study proposes comprehensive recommendations at environmental and structural scales aimed at preserving Babaeski's historic fabric and improving the quality of urban life. At the environmental scale, strategies such as the regulation of alternative transportation corridors, the adoption of pedestrian-prioritized planning approaches, the encouragement of public participation, and the preparation of conservation-oriented zoning plans are emphasized. At the structural scale, the focus is on the preservation of registered buildings along different silhouette zones, particularly along the Edirne-Istanbul Highway, façade restorations, and enhancing the physical durability of the buildings. Based on these recommendations, a comprehensive action plan incorporating urban revitalization strategies classified by intervention type and timeline has been developed. This plan is organized according to short-, medium-, and long-term objectives, aiming to protect and spatially improve the historic fabric through physical interventions, while social interventions focus on increasing local community participation, raising awareness of cultural heritage, and revitalizing the collective memory of the city. Thus, the action plan provides both a practical framework for implementation and supports a sustainable urban conservation approach.

Year : 2025

Number of Pages : 208

Keywords : Babaeski, Historical Transformation, Urban Change, Urban Morphology, Urban Conservation.

TEŞEKKÜR

Kent tarihi ve kentsel koruma sorunlarının incelendiği “Tarihsel Süreçte Babaeski’nin Gelişimi, Değişimi ve Kentsel Koruma Önerisi” başlıklı çalışmamın hazırlanmasında, konu seçiminden araştırma sürecine kadar her aşamada bilgi, deneyim ve yol göstericiliğiyle katkı sağlayan sayın danışman hocam Doç. Dr. Arif Mısırlı’ya; değerli jüri üyelerim Doç. Dr. Soner Yeler ve Dr. Öğr. Üyesi Tülay Canıtez’e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sırasında gerekli izinlerin temininde ve araştırma sürecimin desteklenmesinde katkıda bulunan Babaeski Belediyesi ile Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü yetkililerine teşekkür ederim.

Babaeski’nin tarihine yönelik derin bilgi birikimi, titiz çalışmaları ve kaynaklarıyla bu alana önemli katkılar sunan, merhum Eski Babaeski İmar Müdürü ve Araştırmacı-Yazar Sayın Mimar Mucit Öztabak’a şükranlarımı sunar, kendisini saygı ve rahmetle anarım.

Tez sürecim boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili annem, babam ve ağabeyim Mustafa Ruşen Demirkol’a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam sırasında moral ve destekleriyle yanımda olan değerli arkadaşlarım Elif Ebrar Sarıahmet, Hayrunnisa Yazıcı, Aslı Otlu ve Sabriye Kurt’a teşekkür ederim.

Ayrıca yalnızca bu tez sürecinde değil, yaşamımın her aşamasında varlığıyla bana güç veren, desteğini her zaman hissettiren kıymetli yol arkadaşım Fethi Andaç Kaya’ya gönülden teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv

ABSTRACT vi

TEŞEKKÜR ix

İÇİNDEKİLER x

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ xiii

ŞEKİLLER DİZİNİ xiv

ÇİZELGELER DİZİNİ xxii

EKLER xxiii

BÖLÜM 1 1

GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı 3

1.2. Literatür Araştırması 6

1.3. Metodoloji 8

BÖLÜM 2 10

KENTSEL KORUMA 10

2.1. Kentsel Koruma Faktörleri 12

2.2. Kentsel Koruma Yöntemleri 13

2.2.1. Kentsel Sağlıklaştırma 13

2.2.2. Kentsel Yenileme 14

2.2.3. Kentsel Yeniden Canlandırma- Yeniden Geliştirme 14

2.2.4. Kentsel Dönüşüm 14

2.3. Koruma Planlaması ve Yönetim Araçları 15

BÖLÜM 3 16
BABAESKİ'NİN KENTLEŞME TARİHİ 16
3.1. Babaeski'nin İlk Yerleşim Yeri 17
3.2. Roma Dönemi 23
3.3. Bizans Dönemi 26
3.4. Osmanlı Dönemi 28
3.4.1. Erken, Klasik ve Geç Klasik Osmanlı 31
3.4.2. Geç Osmanlı 57
3.5. Cumhuriyet Dönemi 89
3.5.1. Erken Cumhuriyet Dönemi (1923–1945) 92
3.5.2. Planlı Dönem (1945–2025) 97
BÖLÜM 4 103
ALAN ÇALIŞMASI 103
4.1. Mimari Analizler 105
4.1.1. Doluluk-Boşluk Analizi 105
4.1.2. Yol- Yapı- Yeşil Alan Analizi 106
4.1.3. Tescilli Yapı Analizi 107
4.1.4. Tarihi Dönem Analizi 111
4.1.5. İşlev Analizi 112
4.1.6. Özgün Kullanım Analizi 114
4.1.7. Kat Adedi Analizi 115
4.1.8. Yapı Sağlamlık Analizi 117
4.1.9. Tarihi Çevreye Uyumlu Yapı Analizi 118
4.2. Mimari Silüetler 120
BÖLÜM 5 124
BABAESKİ KORUMA ALANLARINDAKİ KORUMA SORUNLARI 124
5.1. Yasal Yönetsel Kaynaklı Sorunlar 125
5.2. Sosyal ve Ekonomik Kaynaklı Sorunlar 126
5.3. Yapısal Sorunlar 127
Doğal Tehditler 127

Kullanıcı Kaynaklı Tehditler 136
BÖLÜM 6 139
BABAESKİ KENTSEL YAPISINI İYİLEŞTİRME VE KORUMA ÖNERİLERİ 139
6.1. Yasal Yönetsel Öneriler 139
Alternatif Ulaşım Aksları ve Yaya Öncelikli Yaklaşım 140
Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) Önerisi 142
Tescil Önerileri 142
6.2. Sosyal ve Ekonomik Öneriler; Toplumsal Katılım ve Bilinçlendirme 145
6.3. Yapısal Ölçekte Öneriler 145
Edirne- İstanbul Karayolu Kuzey Silüeti A3 ve Güney Silüeti B3 Bölgesi 148
Edirne- İstanbul Karayolu Güney Silüeti B2 Bölgesi 157
Edirne- İstanbul Karayolu Kuzey Silüeti B1 Bölgesi 162
BÖLÜM 7 164
SONUÇ 164
KAYNAKLAR 172
ÖZGEÇMİŞ 185

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BOA.:	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
H.:	Hicri
ICOMOS:	International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
KAİP:	Koruma Amaçlı İmar Planı
M.:	Miladi
M.Ö.:	Milattan Önce
M.S.:	Milattan Sonra
No:	Numara
UNESCO:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Tezin Kapsamının Şematik Gösterimi. 5

Şekil 1.2. Metodoloji Tablosu. 9

Şekil 3.1. Babaeski'nin Tarihsel Gelişimi. 17

Şekil 3.2. Trakya'nın Eski Haritası'nda Burtudizum'un Konumu (Ortelius, 1585). 18

Şekil 3.3. Babaeski, Höyük Tepe Konumu. 19

Şekil 3.4. Höyük Tepe'nin Sit Alanı Olarak Tesciline İlişkin Harita ve Görseller (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1991) 20

Şekil 3.5. 1968 Halihazır Paftasında Höyük Tepe, 20L-IV-C (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü, 1968). 21

Şekil 3.6. 1986 İmar Planı Paftasında Höyük Tepe, 20L-IV-C (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü, 1986). 21

Şekil 3.7. 1930'lu Yıllarda Cedid Ali Paşa Camii'nden Edirne- İstanbul Yolu ve Höyük Tepe (Öztabak, Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 22

Şekil 3.8. 1970'li Yıllarda Höyük Tepe (Öztabak, Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 22

Şekil 3.9. Via Militaris Askeri Yolu Üzerinde Bulunan Kale Kalıntılarına Sahip Şehirler (Tarhan, 1968, s. 198). 23

Şekil 3.10. Babaeski Kalesinin, Roma Dönemindeki Tahmini Konumu. 25

Şekil 3.11.11. Yüzyılda Babaeski, Bulgarophygon. 27

Şekil 3.12.20. Yüzyıl başlarında Rumeli-i Şahane Haritasında Babaeski, Babay-ı Atik (Rumeli-i Şahane Haritası, 1901). 29

Şekil 3.13.15.Yüzyıl ve 20. Yüzyıl Başı Babaeski Osmanlı Dönemi Anıtsal Yapıları. 30

Şekil 3.14. Fatih Camii'nin Konumu. 32

Şekil 3.15. 1980'lı yıllarda ait Fatih Camii'nin Görünüşü (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, 2024).....33

Şekil 3.16. Babaeski Fatih Camii Planı (Tuncel, 1974, s. 152). 34

Şekil 3.17. Babaeski Fatih Camii Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 35

Şekil 3.18. Dörtyüzlü Çeşme'nin Konumu. 36

Şekil 3.19. Osmanlı Dönemi'ne Ait Tarihteki Dört Yüzlü Çeşme'nin Görünüşü (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, 2024). 37

Şekil 3.20. Babaeski Dört Yüzlü Çeşme Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 38

Şekil 3.21. Cedid Ali Paşa Camii'nin Konumu. 39

Şekil 3.22. Babaeski Cedid Ali Paşa Camii, 1930 (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, 2024).....40

Şekil 3.23. Balkan Harbi Sonrası Cedid Ali Paşa Camii (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, 2024).....41

Şekil 3.24. Cedid Ali Paşa Camii Planı (Kuran A. , 1986, s. 115). 42

Şekil 3.25. Cedid Ali Paşa Camii Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 43

Şekil 3.26. Babaeski Hamam'ı Konumu. 44

Şekil 3.27. 1980'lı Yıllara Ait Babaeski Hamamı'nın Görünüşü (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).....45

Şekil 3.28. Babaeski Hamam'ı 1989 Restorasyonu Öncesi Planı (Küçükkaya & Canıtez, 2019, s. 103). 46

Şekil 3.29. Babaeski Hamam'ı Doğu Cephesi Restitüsyonu (Küçükkaya & Canıtez, 2019, s. 103). 47

Şekil 3.30. Babaeski Hamam'ı Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 47

Şekil 3.31. 1930'lu Yıllarda Babaeski Köprüsü (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 2024). 48

Şekil 3.32. Babaeski Köprüsü Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 49

Şekil 3.33. Sarı Saltık (Saltuk) Tekkesinin Bulunduğu Muhtemel Bölge. 50

Şekil 3.34. Eski Babaeski Türbesi Konumu. 52

Şekil 3.35. Osmanlı Dönemi'ne Ait Tarihteki Eski Baba Türbesi'nin Görünüşü (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 53

Şekil 3.36. Eski Babaeski Türbesi Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 54

Şekil 3.37. Yeşil Baba Türbesi Konumu. 55

Şekil 3.38. 1990'lı Yıllara Ait Yeşil Baba Türbesi (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 56

Şekil 3.39. Yeşil Baba Türbesi Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 56

Şekil 3.40. Rumeli Demiryolu ve Babaeski-Kırklareli Demiryolu Güzergahı (Yıldız, 2013, s. 53). 58

Şekil 3.41. Babaeski Tren İstasyonu. 58

Şekil 3.42. Babaeski İstasyon Binasına Ait Özgün Proje, Kesit ve Görünüşler (Yıldız, 2013, s. 55). 59

Şekil 3.43. Babaeski İstasyon Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 60

Şekil 3.44. Babaeski Özel İdare Binası Konumu. 61

Şekil 3.45. 1970'lerde Babaeski Özel İdare Binası (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 62

Şekil 3.46. Babaeski Özel İdare Binası Zemin Kat ve Birinci Kat Planı (Canıtez, 2012, s. 4). 63

Şekil 3.47. Babaeski Özel İdare Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 64

Şekil 3.48. Eski Babaeski Hükümet Konağı Konumu (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 65

Şekil 3.49. Eski Babaeski Hükümet Konağı, 1960 (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 66

Şekil 3.50. Eski Hükümet Konağı Binası Planları (Öztabak, 2015, s. 44, 45, 46). 66

Şekil 3.51. Eski Hükümet Konağı, 1932 (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 67

Şekil 3.52. Eski Hükümet Konağı, 1960 (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 68

Şekil 3.53. Eski Babaeski Belediye Binası Konumu (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 68

Şekil 3.54. Eski Babaeski Belediye Binası Planları (Öztabak, 2015, s. 31). 69

Şekil 3.55. Eski Babaeski Belediye Binası, 1932 (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 69

Şekil 3.56. Eski Babaeski Belediye Binası, 1950 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 70

Şekil 3.57. Eski Babaeski Belediye Binası, 1980 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 70

Şekil 3.58. Eski Rüştiye Binası Konumu (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 71

Şekil 3.59. Eski Rüştiye Binası'na Ait İlk Yapı Planları (Öztabak, 2015, s. 85)..... 72

Şekil 3.60. Eski Rüştiye Binası, 1908 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).. 73

Şekil 3.61. Eski Rüştiye Binası'na İlave Yapı ile 1951 Yılı Sonrası Planları (Öztabak, 2015, s. 87). 74

Şekil 3.62. Eski Rüştiye Binası, Kız Meslek Lisesi Dönemi, 1961 Yılı Sonrası (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 74

Şekil 3.63. Eski Rüştiye Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 75

Şekil 3.64. İlk Mektep (Atatürk Kültür Merkezi) Binası Konumu (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 76

Şekil 3.65. İlk Mektep (Atatürk İlkokulu), 1932 Yılı Öncesi (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023)..... 77

Şekil 3.66. Eski Belediye Binası Cephesinden Atatürk İlkokulu, 1934 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 77

Şekil 3.67. Atatürk İlkokulu (Atatürk Kültür Merkezi) Binası Planı (Öztabak, 2015, s. 99). 78

Şekil 3.68. Atatürk İlkokulu (Atatürk Kültür Merkezi) Ön Cephe, 1932 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 79

Şekil 3.69. Atatürk İlkokulu (Atatürk Kültür Merkezi) Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 79

Şekil 3.70. Babaeski Sarı Okul Binası Konumu. 80

Şekil 3.71. Sarı Okul Önünde 1950'li Yıllardaki Öğretmen ve Öğrencileri (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 81

Şekil 3.72. Sarı Okul Planı (Öztabak, 2015, s. 108). 82

Şekil 3.73. İnönü Mektebi (Tedavi Evi) Binası Konumu (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 82

Şekil 3.74. İnönü Mektebi (Tedavi Evi), 1932 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 83

Şekil 3.75. İnönü Mektebi (Tedavi Evi) Planı (Öztabak, 2015, s. 113). 84

Şekil 3.76. İnönü Mektebi (Tedavi Evi), 1932 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 84

Şekil 3.77. Eski Jandarma Karakol Binası Konumu (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023). 85

Şekil 3.78. Eski Jandarma Karakol Binası (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 86

Şekil 3.79. Kilise'nin Bulunduğu Muhtemel Bölge. 87

Şekil 3.80. Havra'nın Bulunduğu Bölge. 88

Şekil 3.81. Geç Osmanlı- Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Babaeski. 90

Şekil 3.82. Cumhuriyet Dönemi Yapıları. 91

Şekil 3.83. Askeri Gazino (Eski Halkevi) Binası Konumu. 93

Şekil 3.84. Askeri Gazino (Eski Halkevi) Binası, 1950 (Babaeski Belediyesi Fotoğraf Arşivi, 2023). 94

Şekil 3.85. Askeri Gazino (Eski Halkevi) Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 94

Şekil 3.86. İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamere Salonu Konumu. 95

Şekil 3.87. İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamere Salonu Planı (Öztabak, 2015, s. 130). 96

Şekil 3.88. Ziraat Bankası Konumu. 98

Şekil 3.89. Babaeski Ziraat Bankası Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025). 99

Şekil 3.90. 1997 Yılı Sonrası Babaeski Mahalle Sınırları (Öztabak, Yerel Yakın Tarih Babaeski, 2014). 102

Şekil 4.1. Çalışma Alanı Sınırları. 104

Şekil 4.2. Doluluk–Boşluk Analizi. 105

Şekil 4.3. Yol – Yapı – Yeşil Alan Analizi. 106

Şekil 4.4. Tescilli Yapı Analizi. 109

Şekil 4.5. Tarihi Dönem Analizi. 112

Şekil 4.6. İşlev Analizi. 113

Şekil 4.7. Özgün Kullanım Analizi. 115

Şekil 4.8. Kat Analizi. 116

Şekil 4.9. Yapı Sağlamlık Analizi. 118

Şekil 4.10. Korunmuşluk Durum Analizi. 120

Şekil 4.11. Edirne- İstanbul Karayolu (Fatih Caddesi) Silüet Aksları. 122

Şekil 4.12. Edirne- İstanbul Karayolu Güney ve Kuzey Silüetleri. 123

Şekil 5.1. Kırklareli İli Deprem Risk Alanlarını Belirten Harita (Deprem Araştırma Dairesi Ankara). 128

Şekil 5.2. Babaeski Köprüsü Taş Yüzeylerinde Gözlemlenen Biyolojik Bozulmalar (Demirkol, 2025). 129

Şekil 5.3. Babaeski Çalışma Alanı İçerisinde Yer Alan Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulma Türleri (Envanter No: 1, 2, 4, 5) (Demirkol, 2025). 132

Şekil 5.4. Babaeski Çalışma Alanı İçerisinde Yer Alan Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulma Türleri (Envanter No: 10, 17, 30, 31, 36) (Demirkol, 2025). 133

Şekil 5.5. Babaeski Çalışma Alanı İçerisinde Yer Alan Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulma Türleri (Envanter No: 12, 13, 18, 26, 27, 35) (Demirkol, 2025). 134

Şekil 5.6. Babaeski Çalışma Alanı İçerisinde Yer Alan Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulma Türleri (Envanter No: 11, 19, 20, 25, 38, 39) (Demirkol, 2025). 135

Şekil 5.7. Geleneksel Dokuya Uygun olmayan Muhdes Ekler (Demirkol, 2025). 136

Şekil 5.8. Babaeski Fatih Caddesi'nin Mevcut Yapılaşması, Doğu Görünüşü (Demirkol, 2025). 137

Şekil 5.9. Babaeski Fatih Caddesi'nin Mevcut Yapılaşması, Batı Görünüşü (Demirkol, 2025). 138

Şekil 6.1. 1932 Yılı ve 2025 Yılı Cedid Ali Paşa Camii ve Fatih Camii Arası Fatih Caddesi (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023; Demirkol, 2025). 139

Şekil 6.2. Çalışma Alanı Yayalaştırma ve Ulaşım Organizasyonu Önerisi. 141

Şekil 6.3. Tescile Öneri Yapılar. 143

Şekil 6.4. Edirne- İstanbul Karayolu'nun 1930'lu Yıllardaki ve 2025 Yılındaki Görünümü (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023; Demirkol, 2025). 144

Şekil 6.5. A3 Bölgesi ve B3 Bölgesindeki Çevreye Uyumsuz Yüksek Katlı Yapılar (Demirkol, 2025). 149

Şekil 6.6. A3 ve B3 Bölgelerinde Tescilli Ticari Yapılarda Cephe Müdahaleleri ve Özgün Kimlik Kaybı Örnekleri (Demirkol, 2025). 150

Şekil 6.7. Edirne-İstanbul Karayolu A3 ve B3 Bölgesi'nde Yer Alan Mevcut Uyumsuz Cepheler (Demirkol, 2025). 150

Şekil 6.8. A3 ve B3 Bölgelerinde Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulmalar (Demirkol, 2025). 151

Şekil 6.9. Babaeski Fatih Caddesi'nde 1930'lu Yıllara Ait Dükkân Cephelerine İlişkin Arşiv Fotoğrafları (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023). 152

Şekil 6.10. 83 Ada- 12 Parselde Bulunan Tescilli Yapı Üzerindeki Taklit Ekler (Demirkol, 2025). 153

Şekil 6.11. Edirne- İstanbul Karayolu, Kuzey Silüeti A3 Nolu Parça ve Öneri Silüeti. 155

Şekil 6.12. Edirne- İstanbul Karayolu, Güney Silüeti B3 Nolu Parça ve Öneri Silüeti. 156

Şekil 6.13. B2 Bölgesinde Tescilli Ticari Yapılarda Cephe Müdahaleleri ve Özgün Kimlik Kaybı Örnekleri (Demirkol, 2025). 158

Şekil 6.14. B2 Bölgesinin 1930'lu Yıllardaki ve 2025 Yılındaki Görünümü (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023; Demirkol, 2025). 158

Şekil 6.15. B2 Bölgesindeki Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulmalar (Demirkol, 2025). 159

Şekil 6.16. Edirne- İstanbul Karayolu, Güney Silüeti B2 Nolu Parça ve Öneri Silüeti. 161

Şekil 6.17. Edirne- İstanbul Karayolu, Güney Silüeti B1 Nolu Parça ve Öneri Silüeti. 163

Şekil 7.1. Babaeski Kentsel Gelişim Evreleri. 166

Şekil 7.2. Babaeski Kentsel Sağlıklaştırma Eylem Planı. 168

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Tescilli Yapı Analizi Verileri. 107

Çizelge 4.2. Çalışma Alanındaki Tescilli Yapıların Ada-Parsel Bazında Dağılımı. 110

Çizelge 4.3. Tarihi Dönem Analizi Verileri. 111

Çizelge 4.4. İşlev Analizi Verileri. 113

Çizelge 4.5. Özgün Kullanım Analizi Verileri. 114

Çizelge 4.6. Kat Analizi Verileri. 116

Çizelge 4.7. Yapı Sağlamlık Analizi Verileri. 117

Çizelge 4.8. Korunmuşluk Durum Analizi Verileri. 119

Çizelge 6.1. Çalışma Alanındaki Tescil Önerisi Verilen Yapıların Ada-Parsel Bazında Dağılımı. 144

EKLER

EK-A. 1947 İmar Planı (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü)..... 169

EK-B. 1968 İmar Planı (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü)..... 170

EK-C. 1986 İmar Planı (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü)..... 171

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Tarih boyunca yerleşim alanları yapılanmaya başladığı ilk andan itibaren günümüze kadar mutlak bir iz bırakmıştır. Bu izler doğrultusunda tarihi yapıların, zaman içerisinde yapılan onarımlar ile yaşatıldığı söylenebilir. Geçmişte onarımın amacı yapıyı yaşatmak biçimsel bütünlüğünü korumak iken bugün anıtlar ve tarihi çevre belirli bir dönemin sosyal yaşamını, kentsel ve mimari düzenini, yapım tekniklerini açıklayan bir belge olarak da değerlendirilmektedir (Ahunbay, 2007, s. 8).

20. yüzyılın başından itibaren yayınlanan uluslararası tüzükler, bildirgeler ve yasalar ile 'koruma' kavramının önemi çağdaş toplumlarda bir sorumluluk algısı oluşturmuştur. 1. Dünya Savaşı sonrasında 1931 yılında Atina'da düzenlenen Uluslararası Sanat ve Tarihi Anıtların Korunması konu olan toplantıda tarihi anıtların çevresinin korunması gündeme gelerek koruma bilincinin mimari eser ile sınırlı kalmayıp bulunduğu çevre bilincinin de farkındalığı sağlanmıştır. Ardından Venedik Tüzüğü'nde bahsedilen 'tarihi anıt kavramının, bir mimari eserin yanı sıra; belli bir uygarlığın, bir tarihi olayın tanıklığını yapan kırsal ya da kentsel yerleşmeyi de kaplar.' maddesi ile, tarihi çevre bilincinin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Erder, 2007, s. 143, 240-241).

Yaşanan savaşlar sonrasında; gelişen teknoloji ile endüstrileşmeye maruz kalan kentler, kültürel ve sosyal kayıplar yaşamıştır. Venedik Tüzüğünden (1964) bu yana ICOMOS, korumaya yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanılmasını tavsiye etmektedir. 1987 yılında ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) Venedik Tüzüğü'nü tamamlayan, tarihi kentler ve kentsel alanların korunması amacıyla kabul edilen Washington Tüzüğü'nü yayınlamıştır. Washington Tüzüğü'nün ilke ve

hedeflerinde kentin veya kentsel alanın tarihi özelliği ile bu özelliği oluşturan somut ve soyut unsurların korunmasıyla ilgili temel ilkeleri, hedefleri ve yöntemleri tanımlanmıştır. Böylece kentlerin, tarihlerini ve izlerini taşıyan kültürlerinin korunması tüzükler ile desteklenmiştir (ICOMOS, 1987).

Buna paralel olarak 1995 yılında Avrupa Birliği Konseyi, kültür ve çoklu ortamlar (multimedia) hakkında taslak ilke kararı çıkarmıştır. Farkındalık bağlamında ICOMOS, 2008 yılında kültürel miras alanlarının algılanması ve sunumu tüzüğünü yayınlamıştır (ICOMOS, 2008).

Çalışma konusunu oluşturan Babaeski kentinin İstanbul-Belgrad askeri yolunun (Antik Dönem'de Via Militaris, Osmanlı'da Orta Kol) üzerinde olması kentin tarihsel süreç boyunca sürekli iskanını sağlamıştır. Tarih öncesi ilk yerleşim yeri olan Höyük Tepe, Babaeski'nin Osmanlı Dönemi'nde menzil külliyesi olarak kullanılan Semiz Ali Paşa Külliyesi, Babaeski Köprüsü gibi anıtsal yapılar, kentin tarihî geçmişinin önemli göstergeleri arasında kabul edilebilirken, kentin tarihi önemine ve kültürel zenginliğine önemli bir katkı sunmaktadır. Nitekim kent, sokak dokuları ve günümüze kadar ulaşan tarihi yapıları vasıtasıyla geçmiş dönemlerin kültürel ve mimari özelliklerini yansıtmaya çalışmaktadır. Ayrıca tarih öncesi dönemden günümüze dek farklı kültürlerle beslenen ve gelişen kent dokusuna sahip olması; Trakya'nın doğu, batı, kuzey ve güney bölgelerine ulaşımı açısından adeta merkez bölgesi olması gibi etkenler kentin önemini vurgulamaktadır.

Önemli bir tarihi geçmişe sahip olmasının yanı sıra günümüze Osmanlı Dönemi yapıları haricinde Roma, Bizans, Erken Cumhuriyet (az sayıda eser günümüze ulaşmıştır) dönemlerine ait eserlerinin büyük oranda korunamaması ile günümüze ulaşamaması; günümüze ulaşan eserlerin ise korunma değerinin yeterince anlaşılamamış olması kentin tarihinin yeterince bilinmemesine sebep olmakta ve çalışma alanının temel problemini oluşturmaktadır.

Günümüze ulaşan anıt eserleri ve kentin tarihi doku niteliğini kaybetmemesi için küçük ama güçlü bir tarihi geçmişe sahip kentlere de örnek oluşturabilecek öncelikle tarihi dokuların analiz edilerek; mimari ve sosyal-ekonomik özelliklerin belirlenmesi ve sonrasında kente özgü koruma sorunlarının tanımlanarak çözüm önerilerinin geliştirilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Babaeski kent tarihi üzerine yapılmış kapsamlı bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Mevcut literatür büyük ölçüde Mimar Sinan'a atfedilen Semiz Ali Paşa Camii üzerine yoğunlaşmakta; ancak kentte yer alan diğer anıtsal ve tarihî yapılar büyük ölçüde göz ardı edilmektedir. Bu durum, Babaeski'nin tarihsel kimliğinin bütüncül olarak anlaşılmasını ve değerlendirilmesini engellemektedir. Ayrıca, Babaeski'nin tarihi kent merkezine yönelik onaylı bir koruma amaçlı imar planının bulunmaması, kültürel miras alanlarının plansız müdahalelere açık hale gelmesine yol açmaktadır. Tüm bu nedenlerle, Babaeski'nin tarihî ve kültürel mirasının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla kentsel ölçekte bütüncül bir koruma yaklaşımının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı Babaeski'nin tarihi değerini, kentin tarihi boyunca olan gelişimini ve değişimini incelemek; kentin fiziksel gelişimini yazılı ve görsel bulgularla birleştirmektir. Ayrıca tarihsel süreç içerisinde Babaeski kentinin cadde, sokak ve mahalle sistemi, tescilli yapıları ile kentsel morfolojisi ortaya konulacak ve kente yönelik koruma önerileri sunulacaktır.

Bu çalışma dört temel aşama etrafında yapılandırılmıştır. İlk olarak, problem tanımı başlığı altında kentsel koruma alanında yaşanan temel sorunlara değinilmiştir. Babaeski'nin tarihsel dokusuna dair literatürdeki eksiklikler, planlama alanındaki yetersizlikler ve tarihî yapıların belgelenmemiş olması bu bölümde ele alınan temel konular arasındadır.

İkinci olarak, Babaeski kent tarihinin incelendiği bölümde; kentin ilk yerleşiminden başlayarak Roma ve Bizans dönemleri, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Bu tarihsel dönemler, kentteki mimari ve mekânsal dönüşümlerle birlikte değerlendirilmiş; Osmanlı dönemi kendi içinde Erken-Klasik-Geç Klasik ve Geç dönemler olarak iki ayrı başlıkta işlenmiştir. Cumhuriyet dönemi de Erken Cumhuriyet dönemi ve planlı dönem olarak iki başlıkta ele alınmıştır. Anıtsal yapılar, kamu yapıları, eğitim ve inanç yapıları gibi unsurlar, kentin tarihsel sürekliliği ve morfolojik yapısı çerçevesinde yorumlanmıştır.

Üçüncü olarak, Babaeski kent merkezinde gerçekleştirilen alan çalışmaları ve analizler doğrultusunda mevcut kentsel koruma sorunları ortaya konulmuştur. Bu

kapsamda; doluluk-boşluk, yol-yapı-yeşil alan, tescil durumları, tarihi dönemleri, yapı işlevleri, özgün kullanım, kat adedi, yapı sağlamlığı, korunmuşluk düzeyi ve kentin mimari silüetleri gibi çok yönlü analizler yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında fiziksel (yapıların fiziksel durumu, doğal tehditler, kullanıcı kaynaklı tehditler) sorunlar tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal ve ekonomik etkenler ile yasal ve yönetsel yetersizlikler değerlendirilerek, mevcut koruma sorunları kapsamlı biçimde analiz edilmiştir.

Son bölümde ise, elde edilen tüm analiz sonuçları doğrultusunda Babaeski'ye yönelik kentsel koruma önerileri geliştirilmiştir. Öneriler, çevresel ve yapısal ölçekte iki ana grupta ele alınmıştır. Çevresel ölçekte; alternatif ulaşım aksları, yaya öncelikli planlama yaklaşımları, yönetsel ve yasal çerçevede koruma amaçlı imar planı hazırlık süreci ve toplumsal katılım modelleri gibi temalar ön plana çıkmıştır. Yapısal ölçekte ise; Edirne-İstanbul karayolu (Fatih Caddesi) çevresindeki farklı silüet bölgeleri (örneğin A3 ve B1, B2 ve B3 bölgeleri) için yapı bazında müdahale önerileri sunulmuştur. Bu önerilerle, Babaeski'nin tarihsel dokusunun korunması, güçlendirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmiştir.

Bu dört ana başlık altında ele alınan çalışma (Şekil 1.1); kentin tarihsel gelişimini belgelemenin yanı sıra, kentsel koruma açısından bütüncül ve uygulanabilir stratejiler üretmeyi amaçlamaktadır.

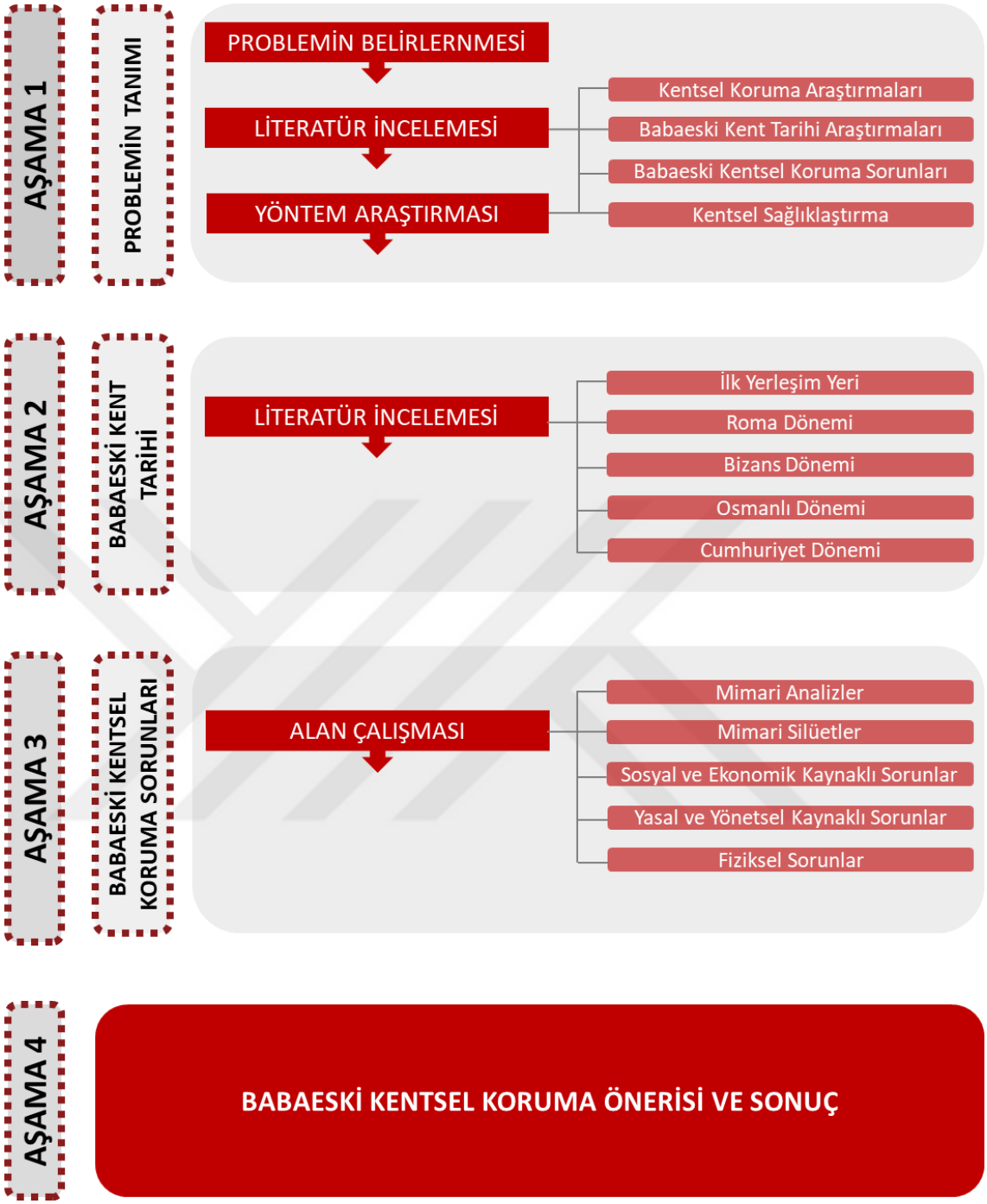

Şekil 1.1. Tezin Kapsamının Şematik Gösterimi.

1.2. Literatür Araştırması

Literatür araştırması kapsamında kent tarihleri ve tarihi çevre koruma üzerine hazırlanan alan çalışması niteliğindeki tezler, makaleler, kitaplar taranmış ve incelenmiştir. Çalışma kapsamında, Babaeski belediye arşivi, kent haritaları analiz edilerek kent dokusunun gelişim süreci değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmaların amaçları, bulguları ve sonuçları incelenmiş olup, bu çalışmanın diğer çalışmalardan farklı kılan özelliklerine aşağıda değinilmiştir.

Şevket Şen tarafından hazırlanan 'Babaeski'de Şehirsel Gelişme' adlı tez çalışmasında (Şen Ş. , 2002), Babaeski yerleşmesinin kırsal alanda konumlanması sonrasında şehirsel özellik kazanmasını sağlayan çeşitli fonksiyonlar incelenmiştir. Tez kapsamında; Babaeski'nin fiziksel (iklimi, bitki örtüsü) ve beşerî (yerleşimi, nüfusu, ekonomik faaliyetleri ve tarihi) özellikleri ile süreç içerisinde bu etmenlerin değişmesi ve gelişmesi ile Babaeski'ye zamanla kazandırdığı şehirsel özellikler üzerinde durulmuştur. Babaeski'nin şehirleşmesinin meydana getirdiği sorunlar tespit edilerek çözüm önerileri sunulmuş ve şehirleşmenin yerleşimler için sorun çözücü bir faktör olması gerekliliğine değinilmiştir. Ancak yerleşimin tarihsel süreçte dönemsel özellikler ile birlikte büyüyüp gelişmesi ve her dönemin günümüze taşıdığı iz veya etmenler açısından değerlendirildiğinde; kentleşme tarihine detaylı değinilmediği görülmektedir.

Mucit Öztabak tarafından hazırlanan 'Babaeski'de Yerleşme ve Yapılaşma' adlı makalede (Öztabak, 2014), Babaeski'nin yerleşme tarihi ve gelişimi kronolojik olarak incelenmiş ve bu süreçteki değişimleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırma kapsamında; inşaat fihristleri, imar planları ve belediyenin imar düzenlemeleri, fotoğrafları gibi belgeler analiz edilmiş; belediye arşivlerinin incelenmesiyle Babaeski'nin yapılaşma alanları, yerleşme yönleri ve gelişme hareketleri üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında Babaeski'nin yapılaşma süreci, imar düzenlemeleri, sözlü tarih araştırmaları, kentin merkezi ve dönemlere göre büyüklüğü analiz edilmiştir. Bu çalışma ile Babaeski'nin tarihî ve şehirsel gelişiminin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması yönünde yapılacak yeni çalışmalara kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

Mucit Öztabak tarafından hazırlanan 'Babaeski'de Kaybolan Binalarımız' (Öztabak, 2015) adlı kitabında, Babaeski'nin geçmişte sahip olduğu ve zaman içinde kaybolan tarihi ve kültürel yapıları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Babaeski'nin tarihsel

gelişimi yanı sıra var olan ve yok olmuş yapıların (camiler, çeşmeler, hamamlar, okullar, demiryollarına bağlı yapılar; gar binası, istasyon yapısı, kiliseler, ticari yapılar) mimari özellikleri incelenmiştir. Kitapta, Babaeski'nin mimari mirasının korunmasına yönelik farkındalık oluşturması hedeflenirken, aynı zamanda bu mirasın neden kaybolduğunu da araştırılmaktadır. Özetle, Babaeski'nin geçmişten günümüze izi kalan tüm yapı tipleri ele alınarak bir proje kapsamında koruma altına alınması gerekliliği vurgulanmıştır.

Nazif Karaçam'ın 'Efsaneden Gerçeğe Kırklareli' (Karaçam, 1995) adlı eserinde, Kırklareli'nin tarih boyunca bir uygarlık köprüsü olduğu vurgulanmaktadır. Kitap, Kırklareli'nin geçmişten günümüze varoluşunu, savaşlarını, ilk yerleşimlerini, ilçelerinin tarihini ve her yerleşim bölgesinin kültürel yapısını ele almaktadır. Kitapta, insanların yaşamları, savaşları, uğraşları, oluşturdukları ve kaybettikleri kültürler, doğal çevre, sosyal ve siyasal değişimler, ekonomik dönüşüm ve süreçler ayrıntılı bir şekilde anlatılmakta ve günümüze ışık tutacak şekilde incelenmektedir.

Bu kapsamda, Babaeski de Nazif Karaçam'ın eserinde önemli bir yer tutmaktadır. İlçenin tarihsel gelişimi, sosyal ve kültürel yapısı ile ekonomik dönüşüm süreçleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Babaeski'nin, Trak medeniyetinden Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanan tarihsel süreci ve bu süreçte karşılaştığı doğal, sosyal ve siyasal değişimler kitapta dikkatle incelenmiştir. Ayrıca, ilçenin yerleşim düzeni, toplum yapısı, geçmişteki savaşlar ve kültürel dönüşümler hakkında kapsamlı bilgiler sunulmaktadır. Kırklareli ve çevresine dair bu bilgilerin kitapta derli toplu ve sistematik bir şekilde sunulması, Kırklareli ve yerleşim bölgelerinde yapılan çalışmalar için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Aptullah Kuran, 'Mimar Sinan' adlı eserinde (Kuran A. , 1986) Osmanlı'nın en büyük mimarlarından biri olan Mimar Sinan'ın hayatını, mimari anlayışını ve eserlerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Süleymaniye, Selimiye, Şehzade ve Rüstem Paşa camileri gibi başlıca eserlerinin yanında Cedid (Semiz) Ali Paşa Camii'nin de analizine yer vererek Sinan'ın Osmanlı klasik mimarisini nasıl şekillendirdiğini ortaya koyar. Hem teknik hem de tarihsel bağlamda önemli bir kaynak niteliğindedir. Semavi Eyice, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde Cedid Ali Paşa Camii hakkında (Eyice, 1989), caminin tarihçesi, mimari özellikleri ve önemini ele almaktadır. Sonraki yıllarda Mehmet Fatih Müderrisoğu tarafından yapılan '16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda İnşa

Edilen Menzil Külliyeleri' (Müderrisoğlu, 1993) çalışması ile birlikte de görüldüğü üzere, Babaeski kent tarihi genellikle Cedid Ali Paşa Külliyesi ekseninde incelenmiştir. Dolayısıyla kentsel ölçekte incelemeler, bütünsel anlamda genellikle yetersiz kalmıştır.

Babaeski özelinde incelenen tezlerde, yapısal ölçekte belgeleme çalışmalarının sınırlı kaldığı ve Babaeski kentinde koruma ve kullanım önerilerinin geliştirilmediği görülmüştür. Bu tür eserler, tarih ve kültür bilincini canlı tutmak ve gelecek nesillere aktarmak için önemli araçlardır. Dolayısıyla, bu eksiklikler göz önünde bulundurularak daha kapsamlı çalışmalar yapılması, tarihi mirasın korunması adına büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak, tarihi kentin gelişimi ile yapısal ve çevresel ölçekte belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiş; ayrıca kentin korunması ve gelecek nesillere aktarılması için öneriler geliştirilmiştir.

1.3. Metodoloji

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup literatür araştırması ile alan çalışması temel veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Çalışma kapsamında araştırma alanı yerinde incelenmiş, tarihi doku, kentsel gelişim dinamikleri ve koruma sorunları gözlemlenmiştir. Yerinde yapılan gözlemler yapıların mevcut fiziksel durumları, kullanım biçimleri ve çevresel işleyişleri hakkında bilgi sağlamıştır. Ayrıca fotoğraf çekimi, harita üzerinden analiz gibi yöntemlerden de yararlanılmıştır (Şekil 1.2).

Literatür taraması, yazılı kaynaklar ve haritalardan oluşturmaktadır. Bu çalışmada öncelikle kentin tarihsel gelişimi; Antik Dönem, Bizans Dönemi, Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadar olan sürece yönelik kitap, il yıllığı, gazeteler, makale ve tezler taranmıştır. Çalışmaya yön vereceği düşüncesiyle tarihi kentlerin korunması ile ilgili temel ilkelerin tanımlandığı Venedik Tüzüğü, Washington Tüzüğü, Amsterdam Bildirgesi, Burra Sözleşmesi, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gibi tüzük ve kanunlar incelenmiştir. Sonrasında çalışma alanı olan Babaeski kentinin gelişimine veri olacak bilgiler (1947, 1968 halihazır haritası ve 1986 imar planı haritası) Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü'nden, tescil fişleri ise Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ofisinden temin edilmiştir. Ayrıca son olarak Babaeski kent tarihi hakkında kapsamlı bir arşive sahip olan Mucit Öztabak arşivi incelenmiştir.

Yapılan literatür araştırmaları ile kentin tarihsel süreci Antik, Bizans, Osmanlı, Cumhuriyet ve günümüz dönemlerinde ele alınarak kentsel dokunun inşası coğrafi konumu, ulaşım ağları, yerleşim özelliklerindeki değişiklikler ve gelişmeleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, Babaeski'deki var olan anıtsal mimari yapılar ve sivil mimari eserler ile birlikte yok olan anıtsal eserler kentin tarihi ve çevresiyle olan ilişkileri doğrultusunda değerlendirilmiş ve yorumlanarak kentin tarihsel gelişiminin analizi yapılmıştır.

Alan çalışması ise, Babaeski'de bulunan anıtsal mimari yapıların ve sivil mimari yapılarının kent ile ilişkileri değerlendirilmesi ve bu bağlamda kentsel koruma önerisi sunulması ile oluşmaktadır. Günümüze ulaşan ve kent kimliğini oluşturan 2 cami, 2 türbe,1 hamam, 1 köprü ve 1 çeşme, 4 resmi yapı (idare binası, okul, askeri yapı ve banka binası) 28 adet sivil mimari yapının (dükkân) analizleri yapılarak koruma sorunları incelenmiştir. Bu bilgiler ışığında kentin çevresel ve yapısal unsurlarına yönelik işlevsel ve fiziksel kararlar alınarak, kentsel koruma çalışmalarından sağlıklaştırma gibi yöntemler kullanılarak koruma önerileri geliştirilmiştir.

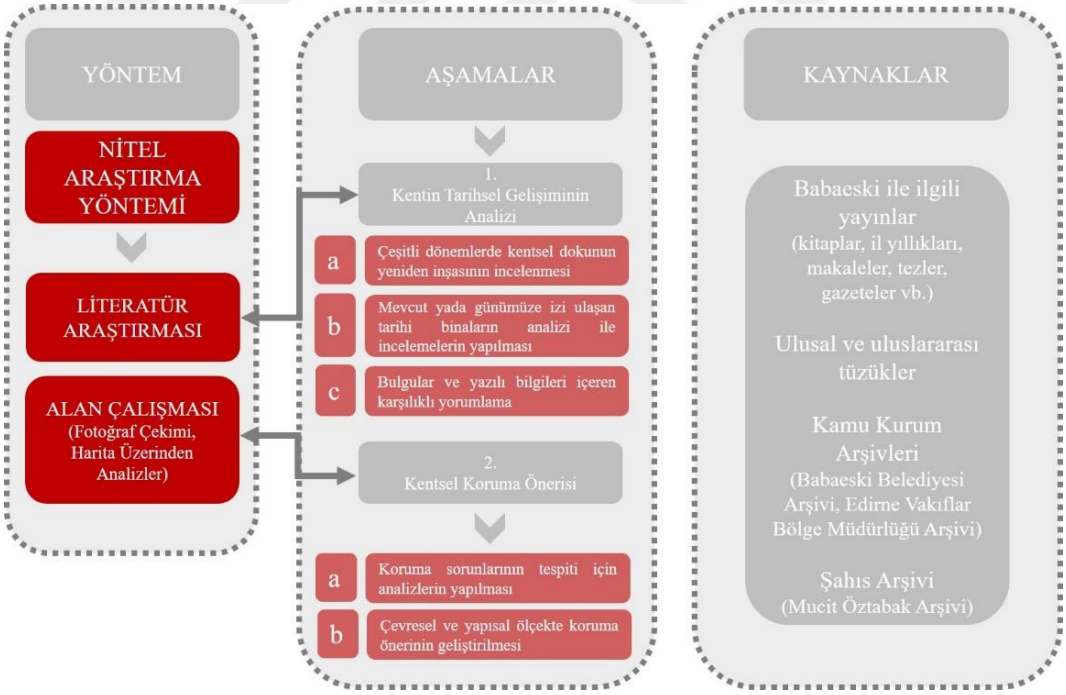

Şekil 1.2. Metodoloji Tablosu.

BÖLÜM 2

KENTSEL KORUMA

Kent, kırsal bölgelere göre çok sayıda insanın yaşadığı; fiziksel ve beşerî faktörler ile yaşam biçimini belirlediği, sosyal ve kültürel çevre ile yapısını şekillendiren bir yer olarak tanımlanabilmektedir (Keleş, 2021, s. 19-28). Kentler, uzun tarihsel süreçler içerisinde pek çok değişim, dönüşüm ve gelişim geçirerek oluşmaktadırlar. Bu süreç, kente ait değerlerin zaman içerisinde gelişmesi ile sağlanarak her kente özgün birer kimlik kazandırmaktadır (Özer & Yeğenağa, 2017, s. 454). Bu durumu kent yaşamı üzerine çalışmaları olan Richard Sennett "Her mekânın kendi mantığı vardır. Basamakların nasıl hissedildiğini anlamak için onları çıkmak gerekir" metaforunu kullanarak kentin ilk yerleşim sürecini zemin basamağı olarak betimlerken her gelişim ve değişim sürecini yükselen basamaklar olarak betimleyerek kentlerin tarihsel gelişimini bütüncül bir süreç olarak ifade etmektedir (Sennett, 1999, s. 125, 126).

Kültürel miras; kültür, tarih ve kimlikler ile ilgili soyut ve somut evrensel değerlere sahip nesneleri tümüdür (İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB), Haziran, 2014). Kültür Bakanlığı'nca yayınlanmış olan 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde; anıtlar, yapı toplulukları ve sitler olarak tanımlanmıştır (Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi, 1983).

Tarihi yerler, bir bölgenin kültürel kimliğini yansıtan, geçmiş ile somut bir bağlantı kurma noktasında yardımcı olmaktadır (Kuban, 2000, s. 161). Zaman içerisinde tarihi kent dokuları sosyal ve ekonomik etkenlerin etkisiyle bozulmakta; buna bağlı olarak toplumsal bellekteki yeri zayıflamaktadır. Kentsel dokuyu, çağdaş yaşamla bütünleştirmek; kente ve kentliye yeniden kazandırmaya yönelik çalışmalar kentsel

koruma kapsamında değerlendirilmektedir (Mardan & Özgönül, 2005, s. 57). Kentsel koruma ile toplumların kültürel mirası ile maddi ve manevi değerlerinin devamlılığı sağlanırken, bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması da mümkün olmaktadır (Avcıoğlu, 2016, s. 700).

Mimari ve koruma, kültürel mirasımızı korumada ve topluluklarımızın sürdürülebilir kalkınmasını sağlamada çok önemli bir rol oynamaktadır. Mimari tasarım ve koruma ilkelerinin ahenkli karışımı, yalnızca tarihi yapıları korumakla kalmaz, aynı zamanda gelecek nesiller için sürdürülebilir ve yaşanabilir çevrelerin yaratılmasına da katkıda bulunur (Ahunbay, 2007, s. 8). Antik dönemden itibaren topluluklar yaşadıkları alanları; bazı kültürel ve dini değerleri nedeniyle kullanımlarını sürdürebilir kılmak adına dönem dönem bakım ve onarımlarını yapmaktadırlar. Ancak, modern şekillerde koruma ve restorasyon hareketi, 19. yüzyıl sonlarına doğru olarak ortaya çıkmıştır (Kuban, 2000, s. 24-27).

Kültürel mirasın korunması, dünyada ilk olarak 18. ve 19. yüzyıllarda Modernizme ve ona karşılık gelen, eski binalara duygusal bağlılıktan kaçınan mimari perspektife bir yanıt olarak ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda Fransa'da yaşayan Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc 'stilistik rekompozisyon' ya da 'üslup birliği' yaklaşımlarıyla mimari korumanın temellerini oluşurmuştur (Mazlum, 2014, s. 72-77). Kültürel mirasının uluslararası olarak korunması ve kurumsallaşması I. Dünya Savaşı'ndaki büyük yıkımların dünya üzerindeki kültürlerin izlerinin kaybedildiğinin fark edilmesi ile II. Dünya Savaşı'nın sonunda ortak adımların atılması ile başlamıştır (İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB), Haziran, 2014). 1931 yılında Atina'da düzenlenen uluslararası toplantıda, ilk kez tarihi anıtların yalnızca kendilerinin değil, çevreleriyle birlikte korunması gerektiği vurgulanmıştır (Erder, 2007, s. 59, 143). Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından birçok tarihi kentin büyük ölçüde zarar görmesi, bu kararların yetersiz kaldığını göstermiştir (Ahunbay, 2007, s. 119). Bu eksikliği gidermek amacıyla, 1964 yılında Venedik'te düzenlenen İkinci Uluslararası Tarihi Anıtlar, Mimarlar ve Teknisyenler Kongresi'nde, Venedik Tüzüğü kabul edilerek tarihî yapıların ve alanların korunmasına yönelik uluslararası ilkeler belirlenmiştir (Erder, 2007, s. 240). Venedik Tüzüğü'nün kabul edilmesinin hemen ardından Roma'da düzenlenen kongrede, uluslararası iş birliğini sağlamak ve bu tüzüğün uygulanmasını desteklemek amacıyla ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) kurulmuştur. Kongrede ayrıca sosyal

ve kültürel değerleri koruma amacının güdüldüğü vurgulanmıştır (ICOMOS (International Council on Monuments and Sites), 1964, s. 1). Bu gelişmelerin etkisiyle, Türkiye'de 1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, tarihi çevrelerin bütüncül olarak tescil edilmesini ve yasal koruma altına alınmasını sağlamıştır. Ardından, 1975 yılında yayımlanan Amsterdam Bildirgesi, kentsel korumada temel yaklaşımın "bütünleşik koruma" olması gerektiğini vurgulamıştır (Ahunbay, 2007, s. 120). 1976 yılında UNESCO tarafından düzenlenen toplantıda ise, tarihi alanların korunmasının çağdaş kent yaşamındaki rolüne dair tavsiyeler geliştirilerek, kentsel koruma faktörleri ve yöntemleri uluslararası ölçekte belirlenmiştir. Bu süreç, kültürel mirasın korunmasına yönelik hem ulusal hem de uluslararası düzeyde daha kapsamlı politikaların oluşturulmasına zemin hazırlamıştır (Ahunbay, 2007, s. 157).

2.1. Kentsel Koruma Faktörleri

Tarihi çevreler, geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşan kültürel mirasın önemli bir parçası olup, yalnızca tarihi ve estetik değerleriyle değil, aynı zamanda arkeolojik ve folklorik unsurlarıyla da korunmaya değer alanlardır. Bu alanlar, geçmişin izlerini taşıyan yapılar, sokak dokuları ve döneme özgü yapım teknikleri sayesinde, toplumların kimliklerini anlamalarına ve kültürel sürekliliği sağlamalarına katkıda bulunmaktadır. Geleneksel yerleşim bölgeleri, onu oluşturan halkın tarihinin ve değerlerinin özgün haliyle incelenmesine olanak tanırken, bu mirasın korunması, tarihi dokunun bütünlüğünü muhafaza ederek gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır (Ahunbay, 2007, s. 116). Dolayısıyla, tarihi çevrelerin özgün konumlarında korunması, bu alanların taşıdığı kültürel değerlerin yaşatılması açısından büyük bir önem taşımaktadır (Kuban, 2010, s. 15).

Kentsel koruma politikalarının etkinliği, fiziksel koruma, ekonomi, sosyal, yönetsel ve hukuki düzenlemeler gibi çeşitli faktörlerin bir arada değerlendirilmesine bağlıdır (Kuban, 2010, s. 53, 155, 160; Bahçeci Başarmak, 2022, s. 339, 340).

Fiziksel koruma faktörleri, tarihî yapıların ve kent dokusunun özgünlüğünün korunması, restorasyon süreçlerinde bilimsel ve teknik ilkelerin uygulanması ile modern yapılaşmanın tarihî çevreye zarar vermesinin önlenmesi gibi unsurları kapsamaktadır. Ekonomik faktörler, kültürel mirasın korunabilmesi için gerekli finansal kaynakların sağlanmasını içermekte olup, bu bağlamda kamusal fonlar, özel sektör yatırımları ve

uluslararası finansal destek mekanizmaları büyük önem taşımaktadır. Sosyal faktörler, koruma süreçlerinin yerel halk ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile yürütülmesi, toplumsal bilincin artırılması ve tarihî alanların yaşanabilirliğinin korunmasını hedeflemektedir. Yönetsel ve hukuki faktörler ise, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki iş birliğinin sağlanması, koruma süreçlerinin uzun vadeli politikalar doğrultusunda planlanması ve tarihî alanları koruyacak yasal çerçevenin güçlendirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır (Kuban, 2000, s. 164).

2.2. Kentsel Koruma Yöntemleri

Kentsel koruma yöntemleri, alanın mevcut durumuna, eskime derecesine ve ihtiyaçlarına göre belirlenmekte olup, kentsel sağlıklaştırma, kentsel yenileme, kentsel yeniden canlandırma ve kentsel dönüşüm gibi müdahale yaklaşımlarını içermektedir (Dikçınar Sel, 2019, s. 9, 10). Ayrıca, koruma planlarının disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınması, halkın katılımının sağlanması, tarihi alanların sürekli bakımının yapılması ve yeni işlevlerin tarihi çevre ile uyumlu hale getirilmesi gibi yönetsel ve teknik uygulamalar da sürecin temel unsurları arasında yer almaktadır (Kuban, 2000, s. 160).

Kentsel koruma süreçleri, tarihi kent dokusunun korunmasını, çağdaş yaşama entegrasyonunu ve sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik çeşitli yöntemleri içermektedir (Tekeli, 2009, s. 193, 194). Kentsel sağlıklaştırma, yenileme, yeniden canlandırma ve dönüşüm gibi fiziksel müdahalelerin yanı sıra, planlama, yönetişim, bakım, halk katılımı ve ulaşım düzenlemeleri gibi tamamlayıcı unsurların da dikkate alınması gerekmektedir. 1987 yılında Washington'da kabul edilen ICOMOS kararları, bu sürecin bilimsel ve teknik prensipler doğrultusunda yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır (ICOMOS, 1987, s. 1).

2.2.1. Kentsel Sağlıklaştırma

Kentsel sağlıklaştırma, fiziksel ve işlevsel eskimenin henüz ileri seviyeye ulaşmadığı tarihi alanlarda uygulanan bir müdahale yöntemidir. Bu yöntemde, yapıların esaslı onarımlarının gerçekleştirilmesi, özgün mimari dokunun korunması ve işlevini yitirmiş yapıların uygun fonksiyonlarla yeniden kullanılabilir hale getirilmesi hedeflenmektedir (Şahin, 2003, s. 89-101; Polat & Dostoğlu, 2007, s. 63). Aynı zamanda, sosyal dokunun korunmasına da önem verilmekte olup, bölgedeki kullanıcıların alandan ayrılmadan yaşamlarını sürdürmesi teşvik edilmektedir (Dikçınar Sel, 2019, s. 9).

2.2.2. Kentsel Yenileme

İşlevsel uyarlama, kullanım değeri azalmış veya tamamen terk edilmiş tarihî yapıların, çağdaş ihtiyaçlara uygun bir şekilde yeniden değerlendirilmesidir. Bu yöntem, yapının fiziksel özelliklerini büyük ölçüde koruyarak yeni bir işlev kazandırılmasını sağlamaktadır (Avcıoğlu, 2016, s. 701). Washington Tüzüğü (1987), tarihi kent merkezlerinin çağdaş işlevlerle yeniden canlandırılmasını öngörerek bu yöntemin önemini vurgulamaktadır (ICOMOS, 1987, s. 2).

Türkiye'de, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Kanunu, tarihi ve kültürel mirası koruma amacıyla işlevsel uyarlama projelerinin uygulanmasını teşvik etmektedir. Ancak, işlevsel uyarlama sürecinde, tarihi dokunun zarar görmemesi için uzman denetimi gerekmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), 2005, s. 2).

2.2.3. Kentsel Yeniden Canlandırma- Yeniden Geliştirme

Yeniden işlevlendirme, bir yapı veya alanın özgün işlevinden tamamen farklı bir amaca hizmet edecek şekilde dönüştürülmesidir. Bu yöntem, özellikle âtıl durumdaki endüstriyel mirasın ve kullanılmayan tarihi yapıların değerlendirilmesi için önemlidir (Şahin, 2003, s. 89-101; Polat & Dostoğlu, 2007, s. 63).

Amsterdam Bildirgesi (1975), tarihi yapıların ve kent dokusunun korunarak yeni işlevlerle topluma kazandırılmasını önerirken, UNESCO'nun 1976 Nairobi Sözleşmesi, kentsel dönüşüm süreçlerinde tarihi mirasın ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Ahunbay, 2007, s. 158).

2.2.4. Kentsel Dönüşüm

Bütüncül planlama, yalnızca bireysel yapıların korunmasını değil, kent ölçeğinde tarihi ve kültürel mirasın korunmasına yönelik kapsamlı stratejiler geliştirilmesini içermektedir. UNESCO Dünya Mirası Komitesi, bu yaklaşımı destekleyerek, tarihi alanların korunmasının sosyal ve ekonomik gelişimle birlikte ele alınması gerektiğini belirtmektedir (Ahunbay, 2007, s. 158).

Türkiye'de, koruma amaçlı imar planları, tarihi ve kültürel değerlerin korunması için hazırlanan temel belgeler arasında yer almaktadır. Bu planlar, Kültür ve Turizm

Bakanlığı ile yerel yönetimler tarafından oluşturularak, tarihi yapıların çevresiyle birlikte korunmasını sağlamaktadır (Avcıoğlu, 2016, s. 705).

2.3. Koruma Planlaması ve Yönetim Araçları

Kentsel koruma süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için yönetim planları oluşturulması gerekmektedir. Yönetim planları, bir bölgedeki tarihi ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik uzun vadeli hedefler belirleyerek, uygulamaların sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009, s. 13).

Türkiye'de, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, yönetim planlarının oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Buna ek olarak, 5366 sayılı Kanun, yerel yönetimlere tarihi alanların yenilenmesine yönelik planlama yetkisi tanımaktadır (T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009, s. 13).

Tarihi kentlerin sürekli bakımı ile fiziksel dokunun korunmasının yanı sıra, tarihi bölgelerin çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli teknik altyapı iyileştirilmelidir. Ancak, bu tür uygulamalar gerçekleştirilirken, yeni işlevlerin ve teknik servislerin tarihi alanın özgün karakteriyle uyumlu olması gerekmektedir (ICOMOS, 1987, s. 2)

Kentsel koruma, yerel halkın katılımını ve desteğini gerektirmektedir. Tarihi alanlarda yaşayan insanların korunma süreçlerine aktif olarak dahil edilmesi ve bu süreçlere yönelik bilinçlendirilmesi, korumanın sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Bu doğrultuda, eğitim programları ile halkın bilinçlendirilmesi, özellikle çocuk yaşlardan itibaren kültürel mirasa sahip çıkma bilinci kazandırılmalıdır (ICOMOS, 1987, s. 2).

Koruma süreçlerinde, yeni yapılaşma faaliyetleri dikkatle planlanmalı ve tarihi dokuyla uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Yeni binalar inşa edilirken, ölçek, malzeme ve mekansal uyum dikkate alınmalı; modern mimari unsurların tarihi çevreyi zenginleştirebilecek şekilde tasarlanmasına olanak tanınmalıdır. Ayrıca, tarihi kent alanlarında trafik düzenlemeleri ve otoyollar tarihi kent merkezlerine zarar vermeyecek şekilde planlanmalıdır (ICOMOS, 1987, s. 2).

BÖLÜM 3

BABAESKİ'NİN KENTLEŞME TARİHİ

Babaeski'nin Kentleşme tarihi; İlk Yerleşim Yeri, Roma, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminden günümüze olmak üzere beş başlıkta incelenmiştir

Şehrin tarihinin M.Ö. III. yüzyıldaki Traklar'dan günümüze kadar devam ettiği bilinmektedir. Kuruluşunun ve tarihsel süreçteki gelişiminin Trak tarihi ile paralellik gösterdiği bilinse de ilk yerleşimin kimler tarafından ve ne zaman kurulduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur (Öztabak, 2015, s. 17). Ancak Arif Müfid Mansel tarafından 1936 yılında Trakya Bölgesi'nde yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen bulgular sonucu tarih öncesi yerleşme yerinin Tunç Çağı'nda olduğu bilinmektedir (Mansel, 1937, s. 36-46; Mansel, 1938, s. 22-23; Mansel, 1940, s. 90; Özdoğan, 2011, s. 27).

İlk yerleşme yeri kent merkezinden 0,7 km kuzeybatıda, Büyükdere (Şeytançayı, Anaçay)'nin sol kıyısı yakınında olan Höyük Tepe'dir. Kronolojik olarak bakıldığında; ilkçağlarda Ergene'nin ana kolu olan Büyükdere'nin yakınında taşkınlardan korunacak alanın seçildiği; Bizans Dönemi'nde kalenin bu alanın güneydoğu bölgesindeki Anaçay'ın yanına inşa edildiği, bu bölgenin doğusunun da Osmanlılar zamanında menzil külliyesi olan Cedid Ali Paşa Külliyesi için seçildiği görülmektedir (Soustal, 1991, s. 223; Talbert, 2000, s. 787), (Eyice, 1989, s. 428). Erken Osmanlı Dönemi'nde kent, külliyenin batısında ışınsal olarak yayılmış, daha sonra Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze Edirne-İstanbul ve Kırklareli-Nadırlı Köyü yönlerine lineer olarak genişlemiştir (Şekil 3.1).

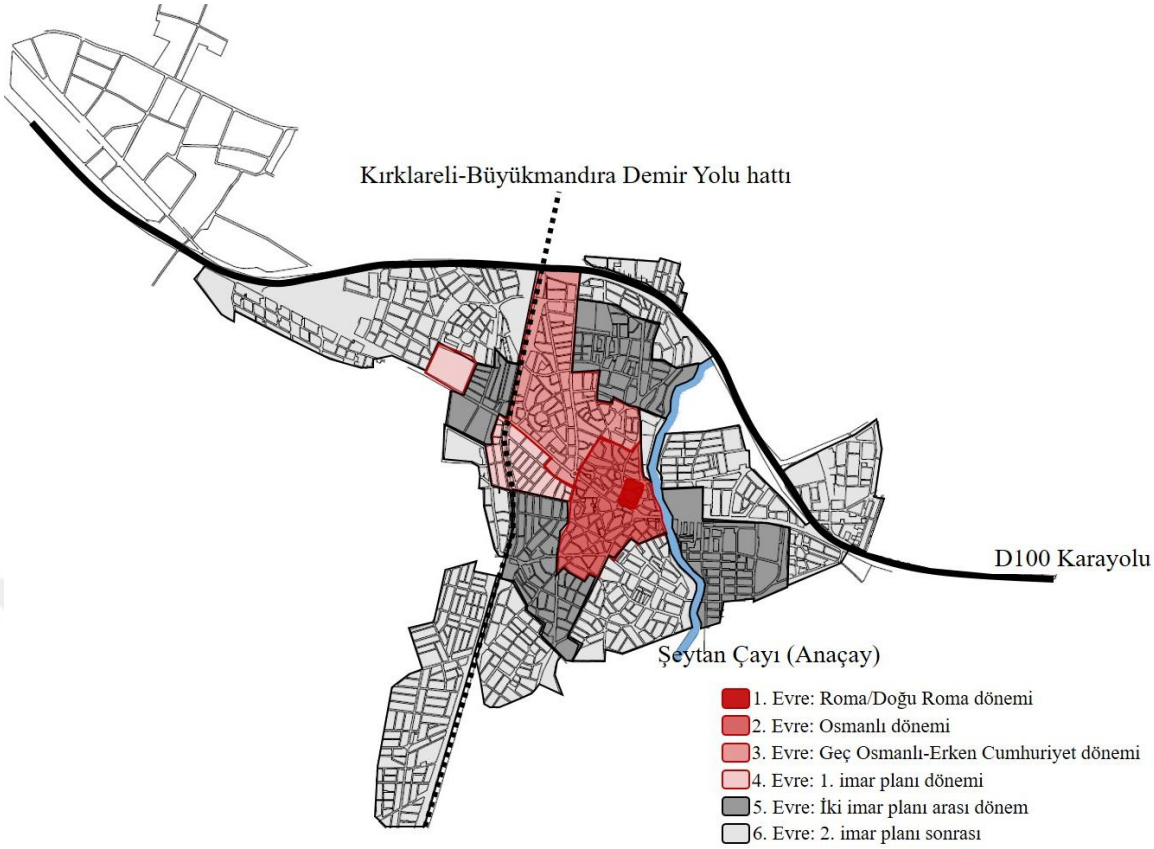

Şekil 3.1. Babaeski'nin Tarihsel Gelişimi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

3.1. Babaeski'nin İlk Yerleşim Yeri

Antik Dönem'de Trak kabilelerin birleşmesi ile oluşan Odrys Devleti'nin toprakları; günümüz Bulgaristan'ın güneydoğusunu, Yunanistan'ın kuzeydoğusunu ve Şekil 3.2'de görüldüğü gibi Türkiye'nin Trakya bölgesinde Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerini kapsamaktadır (Kunt, 2022, s. 59, 60). Daha sonra Odrys hakimiyetinin çökmesi ile kent Makedonya kralı Filip'in eline geçmiştir. İlk yerleşme yeri hakkında kesin bir bulgu olmamasına karşın Trakya Bölgesi'nde yapılan kazı çalışmaları sonucunda, Ergene Nehri'nin ana kollarından birinin geçtiği Büyükdere yanında; su taşmalarından etkilenmeyecek konumda ve Şehir içinden geçen anayol olan Fatih Caddesi yanında bulunan Höyük Tepe olduğu düşünülmektedir (Eyice, 1989, s. 428; Özdoğan M. , 2011, s. 8).

Şekil 3.2. Trakya'nın Eski Haritası'nda Burtudizum'un Konumu (Ortelius, 1585).

Höyük Tepe Tümülüsü, Babaeski ilçesinin Edirne- İstanbul yol aksı üzerinde ve şehrin batı tarafında yer alan önemli bir arkeolojik alandır (Şekil 3.3). Trakya Bölgesi'nde Müfid Mansel tarafından 1930'larda yıllarda, özellikle Kırklareli ve Edirne civarındaki höyük ve tümülüslerde kazı ve araştırmalar yapılmıştır. 1936 yılında Alpullu Höyüğü (Babaeski) üzerinde çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Özdoğan E. , 2008, s. 874). Ancak, Türkiye'de arkeolojik araştırma bütçelerinin öncelikle Batı ve Güney Anadolu'daki büyük ölçekli, daha görünür ve turistik potansiyeli yüksek antik kent projelerine yönlendirilmesi, Trakya gibi tarih öncesi yerleşimlerin bulunduğu bölgelerdeki kazı çalışmalarının kısıtlanmasına yol açmıştır. Bu durum, bölgedeki arkeolojik verilerin eksik kalmasına ve araştırmaların genişletilememesine neden olmuştur. Bu nedenle günümüzde Babaeski Höyük Tepe Tümülüsü'nde yapılan arkeolojik kazı çalışması bilinmemektedir (Özdoğan & Eres, 2024). Fakat Babaeski- Alpullu'da yapılan arkeolojik kazılar sonucu Traklara ait kalıntıların bulunması, merkezde olan ve korunan Höyük Tepe Tümülüsü olarak adlandırılan bu bölgede de Traklara ait bir yerleşimin varlığı; özellikle M.Ö. 4000

yıllarına kadar dayanan bir yerleşim yeri olduğu düşünülmektedir (Özdoğan M. , 1982, s. 40-46; Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü, 2022).

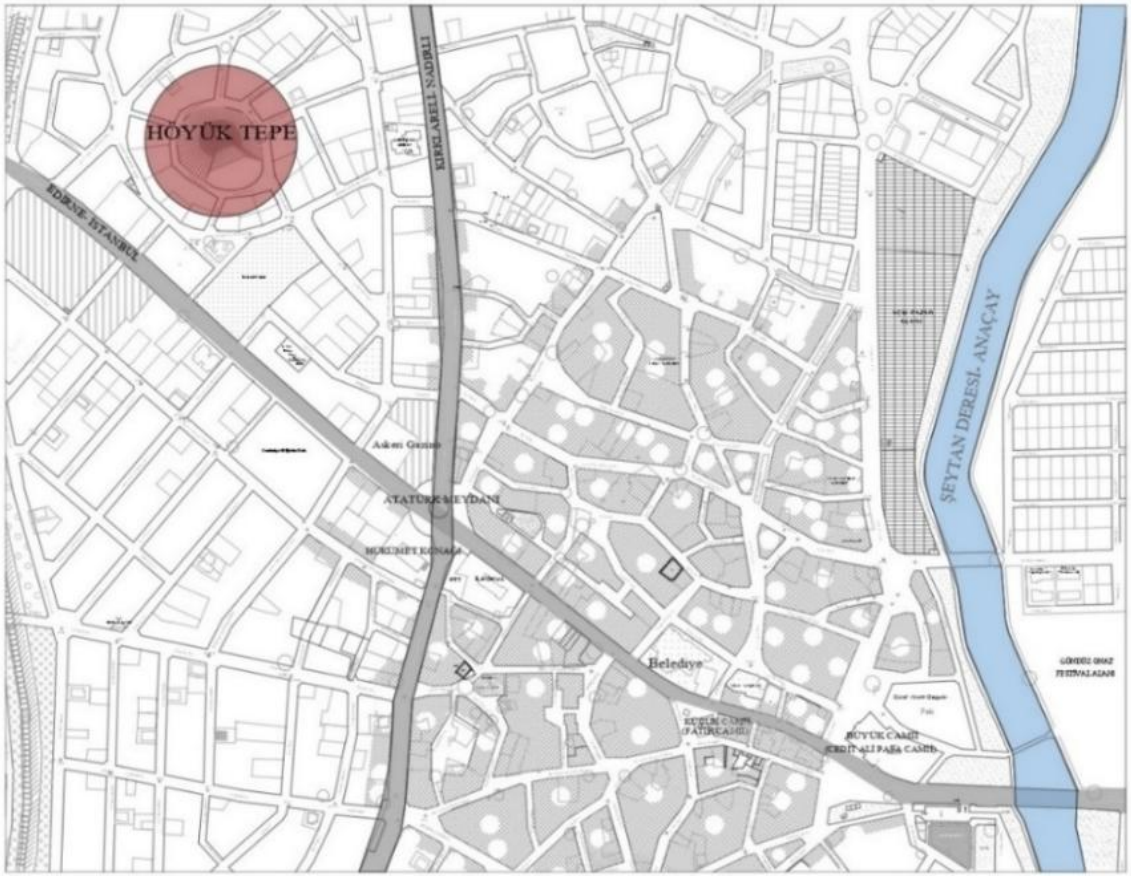

Şekil 3.3. Babaeski, Höyük Tepe Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

1947, 1968, 1986 imar planları ve hali hazır haritasına göre, Höyük Tepe Sokağı ile Eski Cumhuriyet Meydan Sokağı kavşağında yer almaktadır. 2022 yılında güncellenen imar planında Eski Cumhuriyet Meydan Sokağı, 590. Sokak olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle güncel haritalarda Höyük Tepe, Höyük Tepe Sokağı ile 590. Sokak kavşağında konumlanmaktadır (Öztabak, 2015, s. 186).

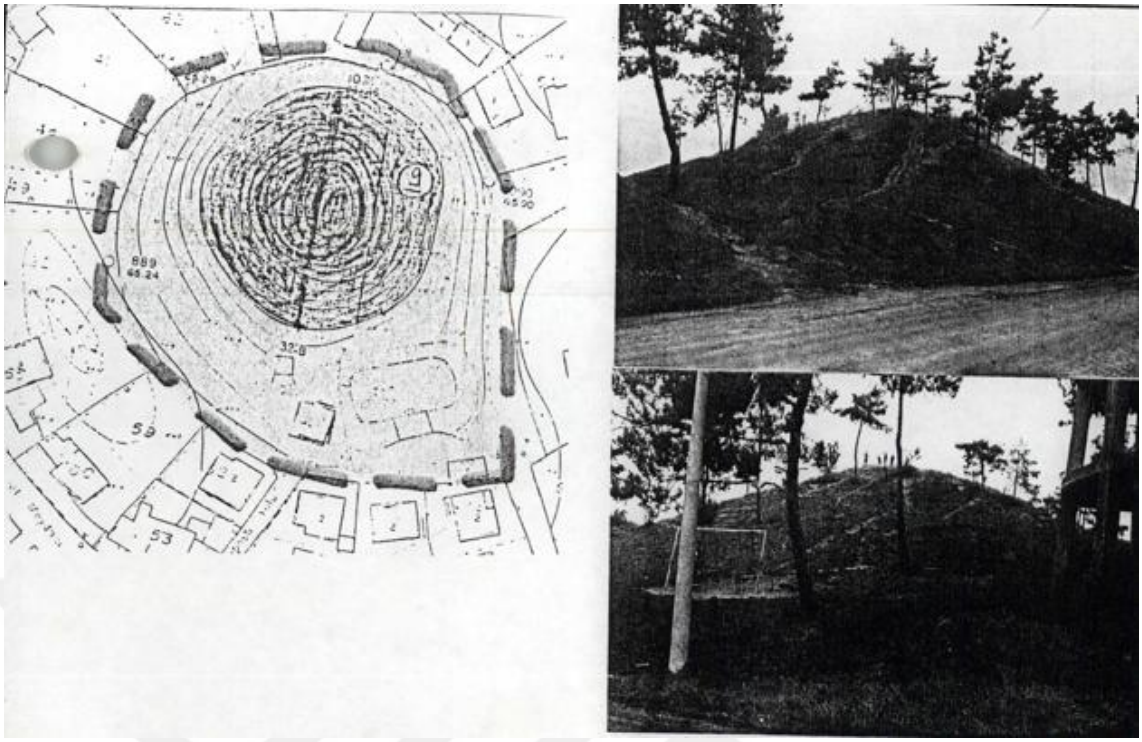

Şekil 3.4. Höyük Tepe'nin Sit Alanı Olarak Tesciline İlişkin Harita ve Görseller (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1991)

Şekil 3.4'te yer alan, "Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 08.04.1988 tarihli ve 7 sayılı kararı ile tescil edilmiş olan Höyük Tepe; 11.09.1991 tarih ve 949 sayılı karar ile koruma alanı olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan Uygulama İmar Planı'nda, Höyük Tepe Tümülüsü 'nün bulunduğu alan 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak planlanmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988, s. 2, 8, 17; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1991, s. 1).

Höyük Tepe; Hamidiye Mahallesi sınırları içinde, 43 ada, 14 parselde yer almaktadır. Babaeski'nin demir yolu hattına yakın bir konumda ve demir yolunun doğusunda bulunmaktadır. Höyük Tepe, 13 Şubat 1964 tarihinde gerçekleştirilen kadastro çalışmaları sırasında Babaeski Belediyesi tarafından resmi olarak kaydedilmiştir. 1968 halihazır paftasında (Şekil 3.5) görüldüğü gibi komşu parsellerin sınırları Höyük Tepe'ye kadar uzanmaktadır. 1986 imar çalışmaları (Şekil 3.6) ile Höyük Tepe etrafından ulaşım için Cumhuriyet Meydan Sokağı olarak adlandırılmış yol geçirilmiştir.

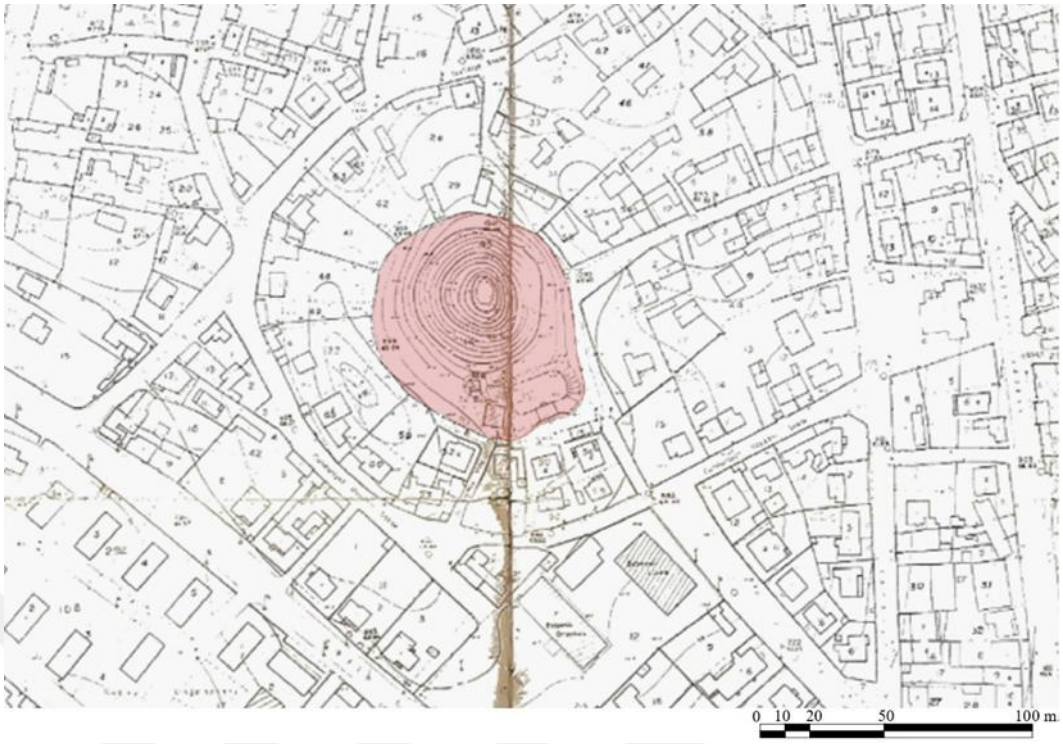

Şekil 3.5. 1968 Halihazır Paftasında Höyük Tepe, 20L-IV-C (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü, 1968).

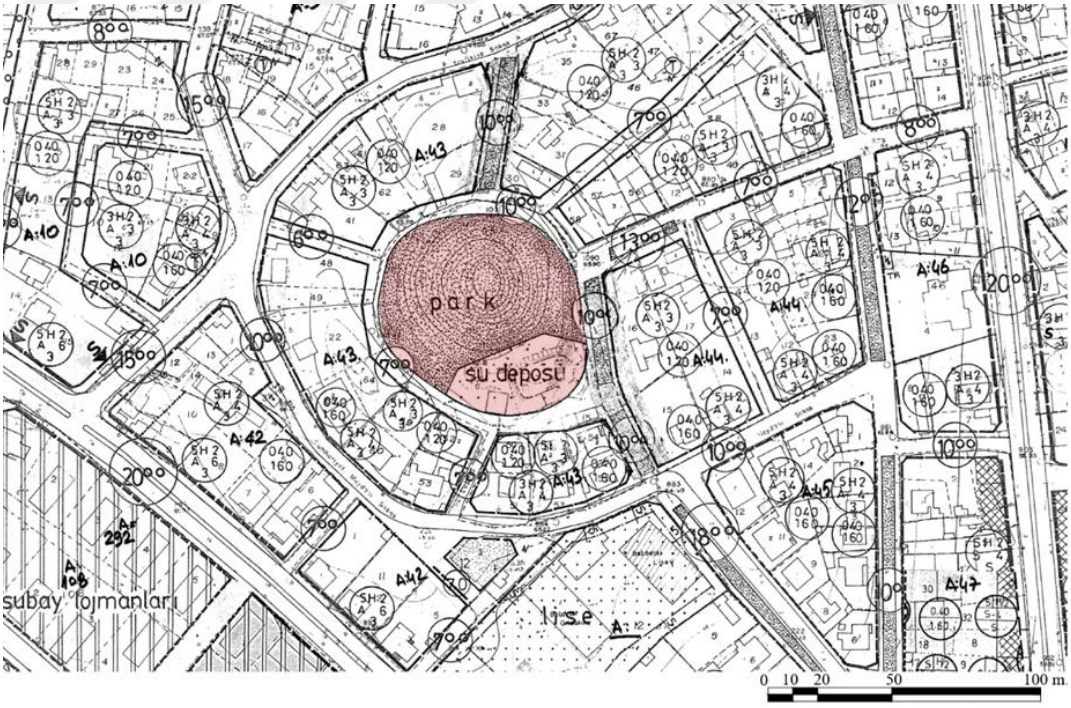

Şekil 3.6. 1986 İmar Planı Paftasında Höyük Tepe, 20L-IV-C (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü, 1986).

Höyük Tepe; her şehir planlamasında çaba sarf edilip ağaçlandırılmış, mesire ve gezinti yeri olarak düzenlenmiştir (Şekil 3.7). Ancak işlev kazandırılamamıştır. Daha öncesinde bu alanda Çanakkale şehitlerinin anıldığı bir yatır, 1971 yılında yapılan su kulesi (Şekil 3.8), 1972 yılında da gömme depo inşa edilmiştir. Daha sonra trafo binası ve Kuran kursu inşa edilmiş ve Kuran kursu binası; Cumhuriyet Meydanı adlı yolun inşası için 1980'li yıllarda yıkılmıştır. Höyük Tepe, üzerinde su deposu ve çamlık bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı olarak tescil edilmiştir (Öztabak, 2015, s. 184-189).

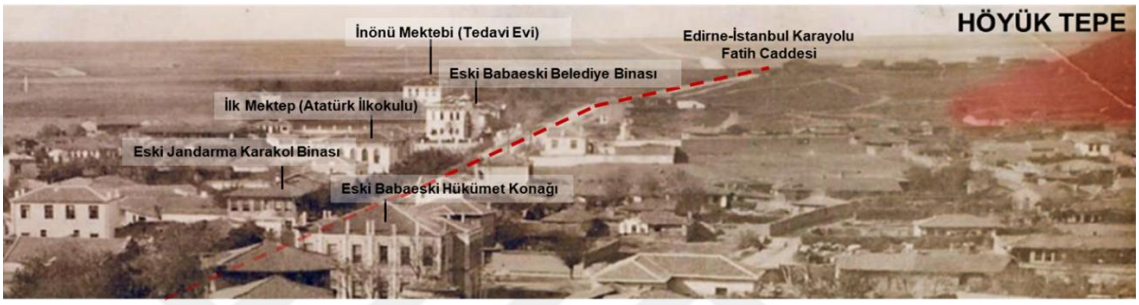

Şekil 3.7. 1930'lu Yıllarda Cedid Ali Paşa Camii'nden Edirne- İstanbul Yolu ve Höyük Tepe (Öztabak, Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Şekil 3.8. 1970'li Yıllarda Höyük Tepe (Öztabak, Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

3.2. Roma Dönemi

Şehrin kuruluş zamanı ve şekli tam olarak bilinmemekle birlikte, çevrede bulunan höyükler, yerleşmenin oldukça eski tarihlere dayandığını; Trakya'nın tarihi ile paralel olduğunu göstermektedir (Karaçam, 1970, s. 225). Kent, eski çağlarda İskitler, Persler, Trak kabilelerinin kurduğu Odris Devleti, Makedonya Kralı Filip ve Galatlar'ın hâkimiyetinden sonra Roma İmparatorluğu topraklarına katılmış ve Roma'ya bağlı Trakya eyaletinin bir parçası olmuştur (Mansel, 1938, s. 26, 30, 31; Dursunkaya, 1948, s. 15).

Kent, Roma döneminin tarihi stratejik askeri yolu (Via Militaris) (Orta Kol) üzerinde konumlanmasıyla birlikte önemli bir merkez haline gelmiştir (Tanay, 1962-1963, s. 13). Via Militaris askeri yolu üzerinde bulunan şehirlerde gerekli askeri kuvveti barındırmak; savunma ve güvenliği sağlamak için yapılan, bazı bölgelerde günümüze kadar kalıntıları ulaşan kale yapılarının varlığı bilinmektedir (Şekil 3.9) (Tarhan, 1968, s. 198; Eyice, 2001, s. 234-242).

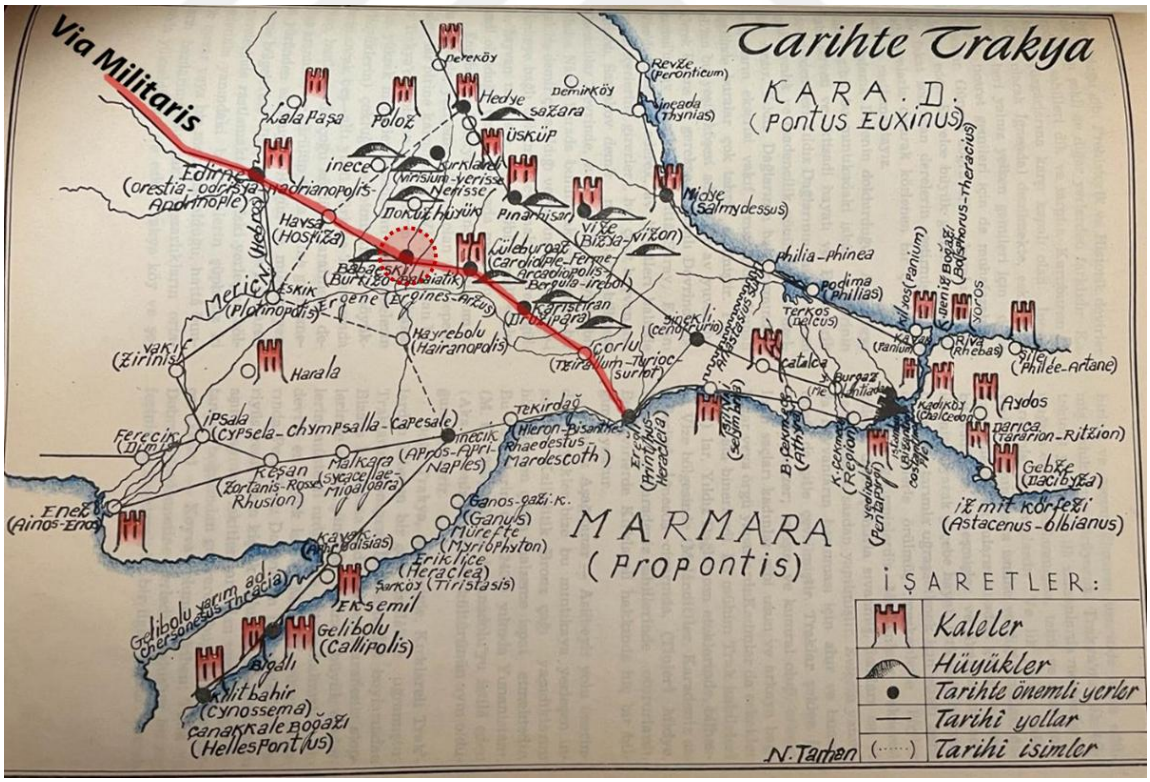

Şekil 3.9. Via Militaris Askeri Yolu Üzerinde Bulunan Kale Kalıntılarına Sahip Şehirler (Tarhan, 1968, s. 198).

Askeri amaçla inşa edilen kale yapıları genellikle bölgenin stratejik yerlerinde, arazinin tabii özelliklerinden faydalanarak inşa edilmiştir. Kaleler dere gibi su kaynağına yakın, düz tarım arazilerine sahip, geniş ovaları gözlemleyebilecek bir topografyada inşa edilmektedirler. Kale yapımında kolay ve az sayıda bir kuvvetle savunulabilmesi, gerektiğinde içeriden dışarıya çıkılabilmesi, uzun süreli kuşatmalara dayanabilmesi, bir veya birkaç tarafın tabii engeller ile emniyette olması gibi özellikler göz önünde bulundurulmaktadır. Bazı kalelerde uzun süreli kuşatmalara dayanabilmesi için, kale içinden dışarıdaki su kaynağına inen gizli bir yolun olabileceğinden de bahsedilmektedir (Von Petrikovits, 1971, s. 193; Eyice, 2001, s. 234-242).

Babaeski Kalesi'nin var olduğuna dair günümüze somut bir bulgu ulaşamamış ve zaman içerisinde tüm izleri silinmiştir. Aynı askeri yol üzerinde bulunan varlığı günümüze ulaşan Tekirdağ (Karakaya Kalesi), Lüleburgaz, Edirne kalelerinin konumlarından dolayı Babaeski Kalesi'nin de bölgenin su ögesinin yanına konumlandığı düşünülmektedir (Göker, 2022, s. 344). Kent haritaları incelendiğinde sokak ve adaların analizlerinden ilk yerleşim yeri olarak öngörülen alanın Büyükdere (Şeytançayı, Anaçay)'ye yakın olması ve bu bölgede çevreyi gözlemleyecek egemen topografya içerisinde konumlandığı düşünülmüştür. Ayrıca Osmanlı Dönemi'nde inşa edilecek menzil külliyesinin de çevresel faktörleri düşünüldüğünde kalenin bu bölge çevresinde konumlandığı öngörülebilmektedir. Babaeski Kalesi'nin bulunduğu tahmini bölge; askeri işlevli kalelerin stratejik konumu, kalenin su kaynağına yakınlığı, düz tarım arazilerine sahip olması, geniş ovaları gözlemleyebilecek bir topografyaya sahip olması gibi özelliklerinden dolayı askeri amaçla inşa edildiği birebir örtüşmektedir (Yıldırım, 2015, s. 181-189).

Babaeski kalesinin, Roma Dönemindeki konumu (Şekil 3.10), askerlerin ve yöneticilerin ikamet ettiği ve barındığı yer; halkın savunması için gereken silah, mühimmat ve cephaneleri saklama alanı olarak bilindiği kale yapılarının konumlandığı alanlardan yola çıkarak tahmini konumu işaretlenmiştir (Öztabak, 2015, s. 195).

Kalenin bulunduğu alanın (Şekil 3.10) antik çağdan itibaren ilk yerleşmenin başladığı yer olduğu bazı araştırmacılar tarafından söylenmekte de olsa kesin bir bulgu yoktur (Çelik, 1970, s. 3; Öztabak, 2015, s. 18).

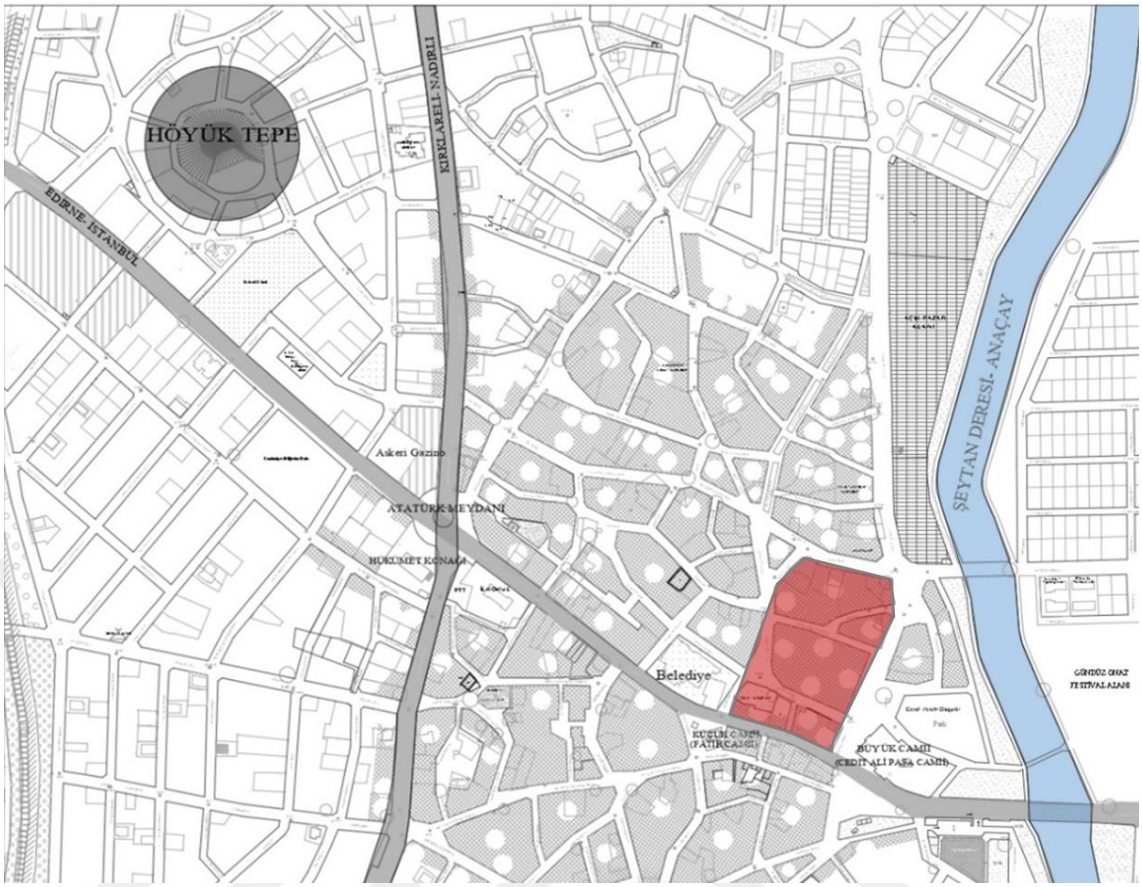

Şekil 3.10. Babaeski Kalesinin, Roma Dönemindeki Tahmini Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Nehrin hemen yanında geniş ve stratejik bir alanda olduğu düşünülen kale (Şekil 3.10) yapısına benzer bir kale yapısından, Babaeski'ye çok yakın olan diğer bir yerleşim yeri Havsa'da da bahsedilmiştir. Bu kalenin de Enginus (Teke) Deresi'nin doğal geçidini korumak amacıyla inşa edildiği belirtilebilir. Ancak zamanla bu kale de kaybolmuş ve günümüzde sadece tarihi kroniklerde ve araştırmalarda adından söz edilmektedir. Bu durum Babaeski ve çevresindeki tarihi ve stratejik öneme sahip yapıların varlığını ve yok oluşunu göstermektedir. (Öztabak, 2015, s. 16).

Tahir Çelik'in Babaeski İnceleme Kitabı'nda Bugünkü Hacı Hasan Mahallesi, Tepe Sokak'tan başlayıp Nail Kalyoncuoğlu'nun evinin kapısının önünden geçerek Höyük Tepe'ye kadar uzandığı söylenen yer altı sığınağı veya yolundan bahsedilmektedir. Ayrıca Mimar Mucit Öztabak'ın yapmış 1992 yılında Babaeski'nin 1950'li yıllarında yazı işleri müdürü olan Mehmet Turan ile yaptığı söyleşide; Höyük

Tepe'nin 1940, 1941 ve 1942 yıllarında altında sığınak bulunduğunu, pasif koruma sağlandığını belirtmektedir. Nail Kalyoncuoğlu'nun evinin önündeki deliğin savaş yıllarında sığınak olarak kullanıldığını ve 30-40 metre ilerinin görülebildiğini, ifade etmektedir (Çelik, 1970, s. 3; Öztabak, 2015, s. 16, 17,18).

Bu durum Babaeski kalesinin olası konumu ile örtüşmekte olup bazı kale yapılarında bulunan; kale içinde başlayan ve dışarıdaki başka bir akarsuya veya göle ulaşan yer altı geçitleri ile Höyük Tepe'nin 200 metre batısında bulunan tali bir akarsunun yanında konumlanması (Şekil 3.10) ile örtüşmektedir.

3.3. Bizans Dönemi

Roma'nın M.S. 395 tarihinde ikiye ayrılmasından sonra bölge Bizans hakimiyetinde kalmıştır. Bizans Dönemi'nde Babaeski, Bulgarophygon adıyla anılmıştır. Ayrıca kent; Burtizo, Burtiho, Burtizon, Burtudizo, Burtudezon, Burtudizum olarak isimlendirilmektedir (Soustal, 1991, s. 223; Talbert, 2000). Bizans Kralı I. Justinianus döneminde (M.S. 527-565) Haimimontos eyaletinde (Kuzeydoğu Trakya) inşa edilen kalelere ait belgelerde 'Bulgarophygon' ismi geçmektedir (Kazhdan, 1991, s. 317). Kazhdan'a göre 'Bulgarophygon' adı ile anılma sürecinden bu şekilde bahsedilirken; İreçek'e göre kent, 896 yılında birinci Bulgaristan İmparatorluğu Çarı Symeon'un Bizans ordusunu yenilgiye uğrattığı savaş bölgesi olduğundan dolayı Bulgar bozgunu anlamına gelen 'Bulgarophyon' adını almıştır (Karaçam, 1970, s. 67-99; İreçek, 1990, s. 94). Bu dönemde de kentin önemi devam etmiş; 9. ve 12. yüzyıllarda Bizans İmparatorluğu'nun Trakya bölgesinde (Şekil 3.11) önemli bir istihkam ve piskoposluk merkezi olarak hizmet vermiştir (Soustal, 1991, s. 223).

Babaeski'de seyyahlar tarafından yazılan metinlerde Aziz Nikolas Kilisesi adı altına bir kiliseden bahsedilmektedir. Bu kilise, 1578 yılında Stephan Gerlach ve 1675 yılında Jhon Covel tarafından betimlenmiştir (Gerlach, 1674, s. 513; Hasluck, 2013, s. 65).

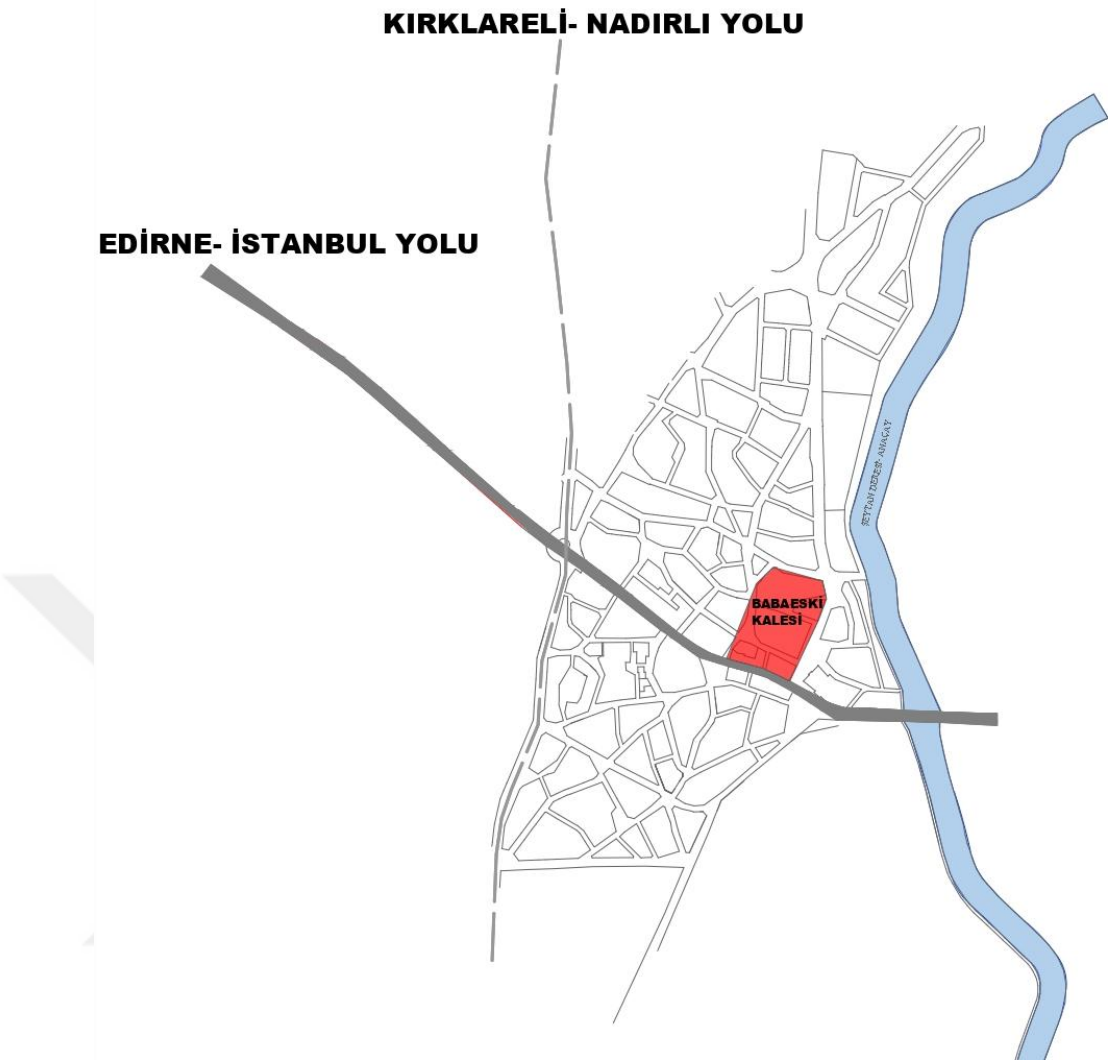

Şekil 3.11. 11. Yüzyılda Babaeski, Bulgarophygon (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Saltıknâme'ye göre, Sarı Saltık, burada bir kiliseyi zaviye haline getirmiş ve sık sık buraya gelip konaklamıştır. Tekkenin bulunduğu kasaba, Osmanlı resmî kayıtlarında, tahrir ve evkaf defterlerinde Baba-yı Atîk adıyla anılmakta, Saltıknâme'de ise Eski Baba olarak geçmektedir (Ebülhayr-i Rûmî, 1988, s. 51). Saltıknâme, bu tekkenin kuruluşunu ilginç bir menkıbeyle anlatmaktadır. Buna göre, Sarı Saltık, Enderiyye (Edirne) şehrini kuşatmış ve içindeki kâfirleri barış yoluyla Müslüman olup şehri teslim etmeye ikna etmeye çalışmıştır. Sonunda, şehir kâfirlerde kalırken, kale Sarı Saltık'a geçmiştir (Ebülhayr-i Rûmî, 1988, s. 240, 241). Kale içindeki büyük kilise camiye çevrilmiş ve

bitişiğine bir zaviye yapılmıştır; yanındakilerden bazıları oraya yerleşmiştir (Öztabak, 2015, s. 24; Doğan & Erdin, 2020, s. 80).

Tarihte, Babaeski birçok kavimlerin saldırı ve istilasına uğramış bir şehirdir. Babaeski'nin, Romalılar, Makedonyalılar ve Hunların istilasına maruz kaldığı dönemlerdeki durumu hakkında elimizde kesin bilgi yoktur. Ancak, Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde bulunduğu dönemde, Babaeski yöresi halkı arasında karışıklıklar çıkmıştır. İmparator Konstantin Monommakhos, bu başkaldırıyı bastırmış ve Babaeski, Tonikios'un eline geçtikten sonra tekrar geri alınmıştır. 1047 yılında cereyan eden bu olay, Babaeski yöresi halkının Bizans yönetiminden memnun olmadığını göstermektedir (Eyice, 2001; Öztabak, 2015, s. 17).

3.4. Osmanlı Dönemi

Bizans İmparatorluğu'ndan sonra kent, Sultan I. Murat tarafından H. 763 (1361/1362) tarihinde Osmanlı sınırlarına katılmış ve "Eski Baba" anlamına gelen "Babay-ı Atik" adını almıştır (Kazancıgil, Gökçe, & Öncel, 2014, s. 302). 1009 tarihinde de Rumeli-i Şahane Haritasında (Şekil 3.12) şu anki konumu üzerinde eski Türkçe'de Babay-ı Atik yazmaktadır. Alp Erenlerden Sarı Saltuk Bey'in Trakya'da Türk egemenliğine katkısı büyük olduğundan na'şı, harap baba şehrine defnettiği yer, Babaeskisi olarak bahsetmektedir (Çelebi E. , 2012, s. 625, 626). Alman ilâhiyatçı Stephan Gerlach seyahatnamesinde bu kente "Babay-ı Atik" denmesinin sebebini Dobruca'daki Baba (Babadağı) ile aynı ismi taşımış olmaması adına 'eski' sıfatını aldığını söylemektedir (Gerlach, 1674, s. 511).

Osmanlı döneminde Babaeski Ahi merkezi (meslek örgütü ve ahlaki yaşam düzeni) ve de Sarı Saltuk Tekkesi sayesinde önemli bir dini ve kültürel merkez haline gelmiştir. Cumhuriyet dönemine kadar tekkeler, bölgede pratik bilgiyi ve toplumsal birliği sağlayan yapılar olarak işlev görmüştür. Ayrıca, 16. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden Alman seyyah Hans Dernsch Wam, Babaeski'nin antik kilise kalıntıları, taş köprüleri ve geçmişte bağlık, bahçelik alanlarıyla dikkat çeken bir yerleşim olduğunu aktarmıştır. Bu tarihsel ve kültürel zenginlikler, Babaeski'yi yüzyıllar boyunca önemli bir yerleşim yeri yapmıştır (Karaçam, 1995, s. 660, 661).

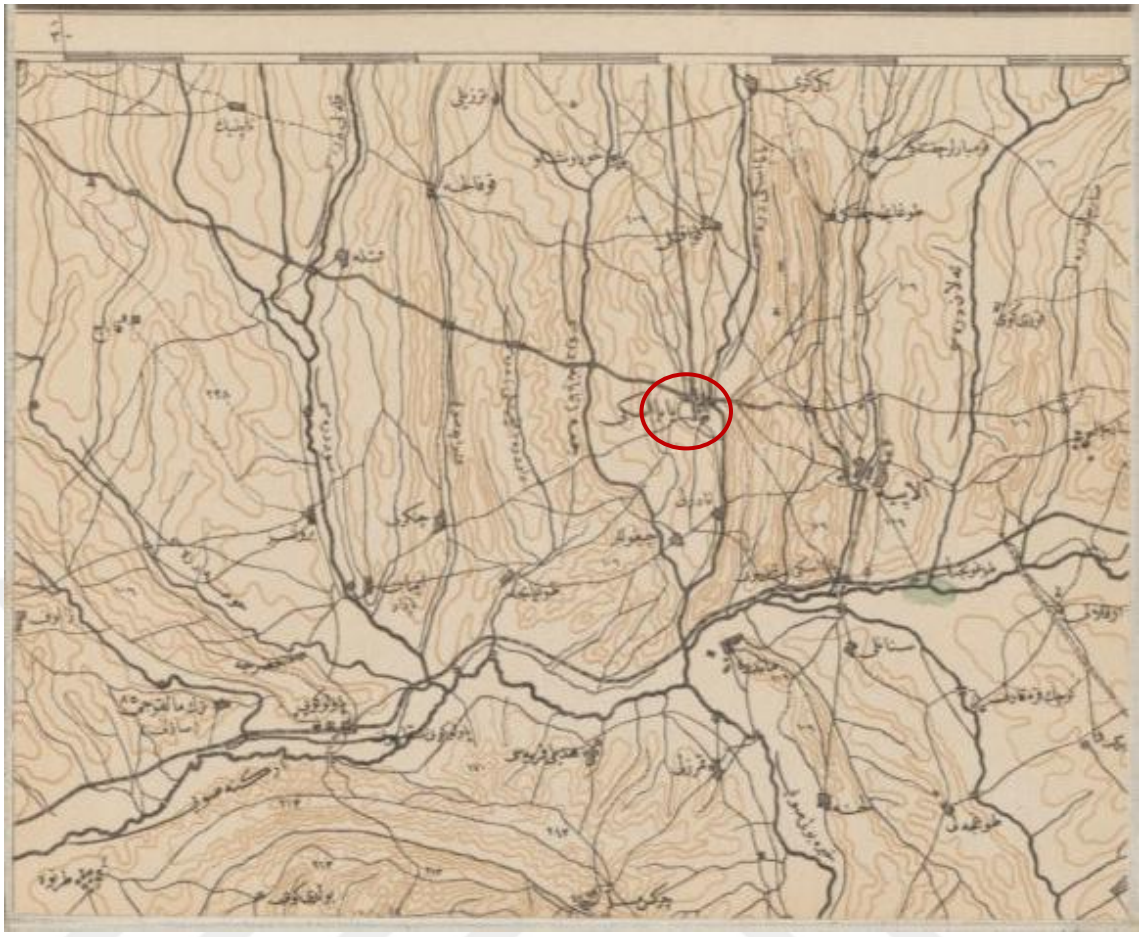

Şekil 3.12. 20. Yüzyıl başlarında Rumeli-i Şahane Haritasında Babaeski, Babay-ı Atik (Rumeli-i Şahane Haritası, 1901).

Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde Babaeski; verimli toprakları, bağ ve bahçeleriyle önemli bir merkez haline gelmiş; halkı çoğunlukla Yörüklerden oluşmuş bir şehirdir. Şehirde Mimar Sinan'ın eseri olan Ali Paşa Camii, Fatih Sultan Mehmet Camii, yedi mescid, üç tekke, bir hamam ve bir aşevi gibi yapılar bulunmaktadır. Çarşısında yüz kadar dükkân ve halkın kullanımına sunulan suyu bol bir çeşme mevcuttur. Ayrıca, Çoban Deli Kasım Ağa tarafından yaptırılan yedi gözlü köprü, Babaeski'nin ulaşım ve ticaretinde önemli bir rol oynamıştır. Evliya Çelebi, bölgenin dini ve kültürel önemini vurgulayarak, burada Sarı Saltuk Baba, Kaygusuz Baba ve Veli Gül Baba gibi önemli şahsiyetlerin türbelerinin bulunduğunu ve Babaeski'nin bir "Evliyalar Diyarı" olarak anıldığını ifade etmiştir (Çelebi E. , 2012, s. 225, 226, 227).

Babaeski'de Osmanlı Döneminden günümüze tekke ve zaviye, Halil Paşa Hamamı, kilise ve havra ulaşamamışken; Babaeski Köprüsü, Cedid Ali Paşa Camii, Fatih Camii, Babaeski (Fatih) Hamamı, Dört Yüzlü Çeşme ve Babaeski Tren Garı günümüze ulaşan yapılardır (Şekil 3.13).

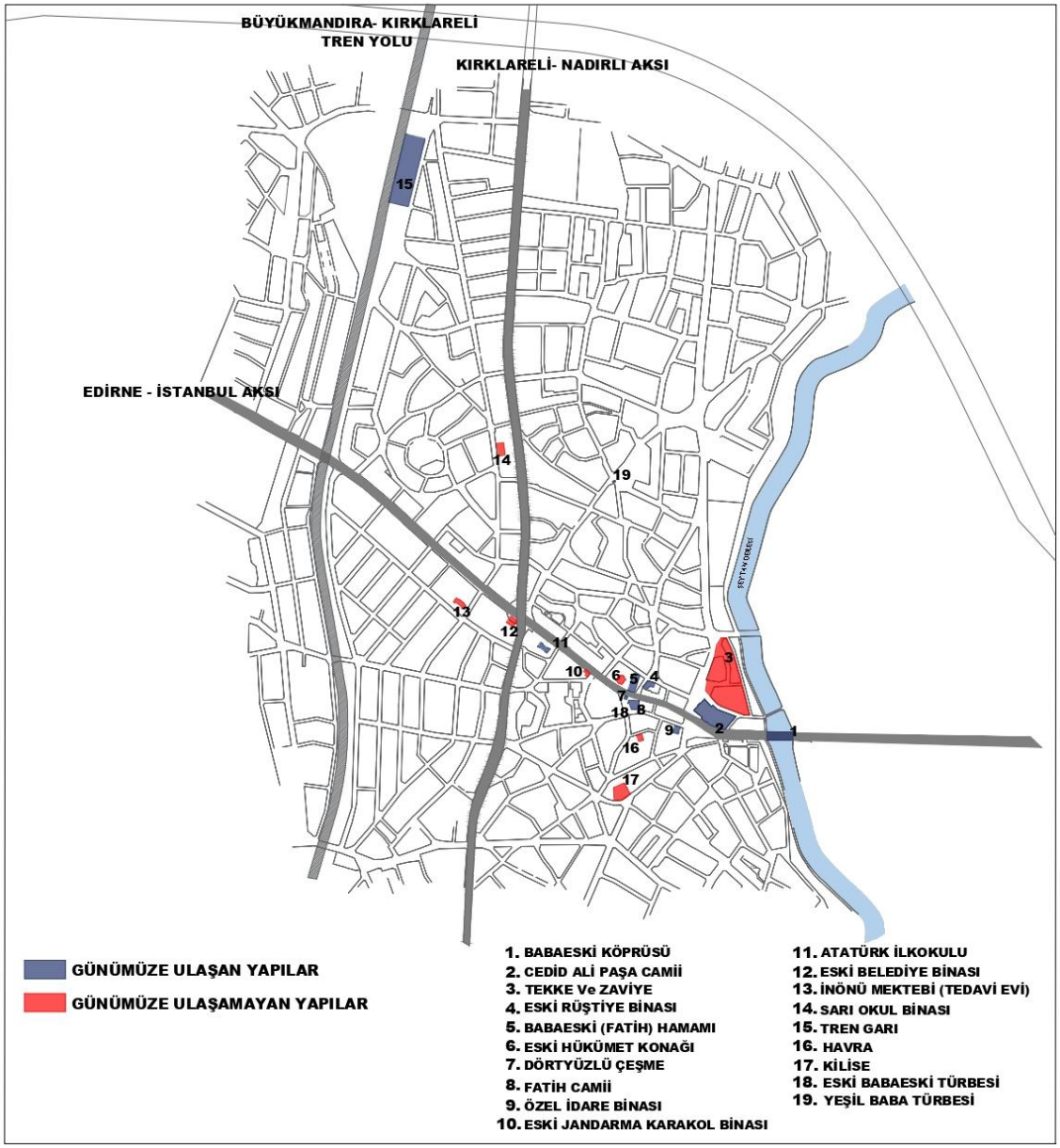

Şekil 3.13. 15.Yüzyıl ve 20. Yüzyıl Başı Babaeski Osmanlı Dönemi Anıtsal Yapıları (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

3.4.1. Erken, Klasik ve Geç Klasik Osmanlı

Osmanlı mimarisi, erken dönemde (1299-1447) Selçuklu ve Beylikler dönemi mirasının etkisiyle şekillenmiş, İslam ve Bizans mimarisinin unsurlarını harmanlayarak özgün bir üslup geliştirmiştir (Tanman, 2019, s. 146). Erken Osmanlı döneminde külliye, cami, medrese ve türbe gibi yapılar, genellikle sade ve işlevselliği ön planda tutan bir anlayışla inşa edilmiştir. Bursa ve Edirne bu dönemin önemli merkezleri olarak öne çıkmaktadır (Ayverdi, 1966; Eravşar, 2009, s. 71, 75).

Klasik Osmanlı dönemi mimarisi (1447-17. yüzyıl sonu), üç alt döneme ayrılmıştır. Erken Klasik Dönem (1447-1537), geniş külliyeler ve şehircilik çalışmalarıyla öne çıkarken, Sinan Devri (1538-1588), Osmanlı mimarisinin zirveye ulaştığı yoğun imar faaliyetleri dönemi olmuştur. Bu süreçte, şehir merkezleri ve ulaşım güzergâhlarında önemli yapılar inşa edilmiştir. Sinan Sonrası Klasik Dönem (1588-1703), Mimar Sinan'ın etkisinin devam ettiği ancak yeniliklerin azaldığı bir dönemdir (Çobanoğlu, 2007, s. 580). Klasik Osmanlı döneminde Mimar Sinan'ın önderliğinde mimari, estetik ve teknik açıdan zirveye ulaşmıştır. Bu dönemde özellikle merkezi kubbe sistemi gelişmiş, Ayasofya'nın etkisi altında anıtsal camiler inşa edilmiştir. Süleymaniye Camii ve Selimiye Camii gibi yapılar, Osmanlı klasik mimarisinin en ihtişamlı örneklerindendir (Yılmaz, 2019, s. 7, 8).

Fatih Camii

Babaeski halkı tarafından 'Küçük Cami' olarak da adlandırılan Fatih Camii, kitabesinde de yazdığı üzere; H. 871 (M. 1467) tarihinde, Fatih Sultan Mehmed'in emriyle günümüzde Fatih Caddesi olan şehir içindeki anayolun üzerinde, kentin merkezinde inşa edilmiştir (Ayverdi, 1973, s. 55, 56). Camii'nin günümüzdeki konumu, Babaeski çarşı mevkiinde, belediye binasının önünde bulunan tarihi çeşmenin arkasında ve hamamın hemen karşısında bulunmaktadır (Şekil 3.14).

Fatih Camii'nin, Babaeski'nin Osmanlı tarihindeki ilk dini eseri olduğu bilinmektedir. Fatih Camii'nin yapılması ile kentin Osmanlı Dönemi'ndeki ilk gelişimi başlamaktadır (Tuncel, 1974, s. 11).

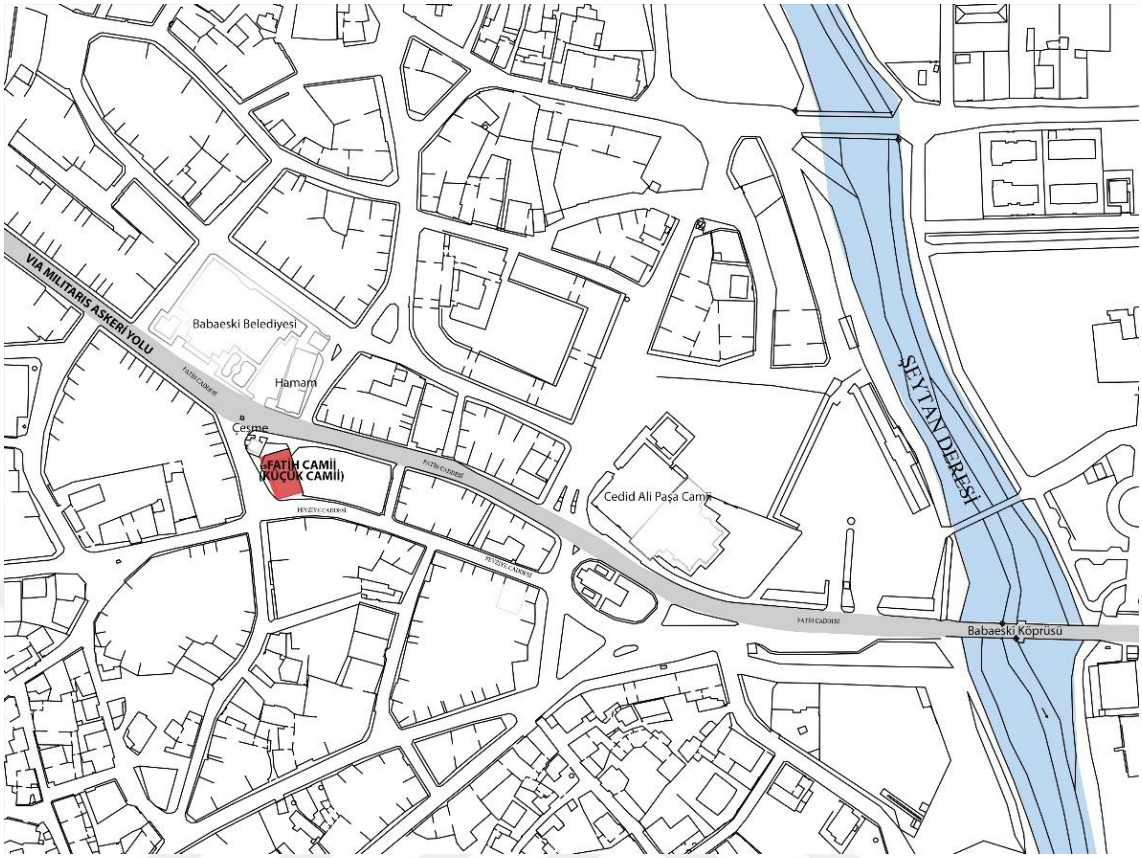

Şekil 3.14. Fatih Camii'nin Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Fatih Camii (Şekil 3.15), kare planlı bir ibadet mekânından oluşmakta olup, kuzeybatı köşesinde bir minare ve ahşap malzemeden yapılmış son cemaat mahalli ile inşa edilmiştir (Ayverdi, 1973, s. 55). Caminin duvarları, moloz taş ve yer yer tuğla hatıllı kesme taşlardan yapılmış, pencereler iki sıra halinde düzenlenmiştir. Yuvarlak kemerli bu pencereler, doğu, batı ve güney cephelerinde simetrik bir şekilde yer alırken, kuzey cephesindeki düzen, son cemaat mahalline bağlı olarak farklılaşmıştır (Tuncel, 1974, s. 12). Minare, düzgün kesme küfeki taşından yapılmış, tek şerefeli ve sivri külahlı bir yapıdır. Minarenin tamamen yeniden yapılmasına rağmen yıllar içerisinde şerefe üstündeki petek kısmı zamanla yıkılmış ve 1970 yılında taş malzeme kullanılarak yenilenmiştir (Tuncel, 1974, s. 12; Öztabak, 2014, s. 26). İç mekânda beyaz badanalı duvar yüzeyleri üzerinde, pencere ve mihrabı çevreleyen kalem işleri bulunmaktadır. Bu süslemelerin, 18.-19. yüzyıllardaki Avrupa etkileriyle yapılan bir onarım sırasında eklendiği düşünülmektedir (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 2008, s. 4, 5)

Şekil 3.15. 1980'lı yıllarda ait Fatih Camii'nin Görünüşü (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, 2024).

Fatih Camii 15. yüzyıldan günümüze kadar farklı onarımlar geçirmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi, Fatih Camii'nin yıllar içerisinde geçirdiği onarımlarla zamanının mimari özelliklerini taşımadığını söylemiştir. Caminin son cemaat mahallinin, 1965 yılında yapılan bir onarımla kâgir olarak yeniden inşa edildiği, minaresinin tamamen yıkıldığı ve yeniden yapıldığı bilinmektedir (Ayverdi, 1973, s. 55). Değişen yapı bölümleri, yapının örtü şeklinin de değişmiş olabileceğini ve caminin 0,90 metre kalınlığındaki taş duvarları ve 10 metre kadar geniş açıklıklı kare plana sahip yapısı (Şekil 3.16) da yapının başlangıçta bir kubbe ile örtülmüş olabileceği ihtimalini yansıtmaktadır (Tuncel, 1974, s. 13). Aynı dönemde yapılan çevre şehirlerdeki benzer tipolojideki cami incelemelerinde Babaeski'nin ilk camii olması ve o dönemlerdeki pek çok kare yapılı camide kubbe kullanılması sebebiyle ilk zamanlarında kesin olmamakla beraber kubbesi olduğu düşülmektedir. 1752 Edirne depremi sonrasında Edirne'de bulunan benzer camilerin çatı örtüsünün bu şekilde değişmesi sonucunda, Fatih Camii'nin (Şekil 3.17) de kubbesinin yıkılmış ve yerine kırma çatılı bir örtü eklenmiş olabileceği görüşünü

kuvvetlendirmektedir (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 2008, s. 4). Ayrıca Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde, Semiz Ali Paşa Camii için "Caminin kubbesi göğe baş uzatmış, kurşunları mavi deniz gibi dalgalanır" ifadesiyle kubbeli bir yapıdan bahsederken, Fatih Camii için böyle bir ifadede bulunmaması, 17. yüzyılda da yapının kubbesiz olduğunu göstermektedir. Evliya Çelebi, Fatih Camii için "İçi ve dışı o kadar süslü değildir. Tek şerefeli yüksek bir minaresi olup oldukça tamire muhtaçtır" demiştir (Çelebi E. , 2012, s. 626). Bu gözlemler, yapının kubbesinin tarihin bir döneminde yıkılmış ve yerine başka bir örtü sisteminin yapılmış olabileceği ihtimalini sunmakta olup kesin bir bulgu yoktur.

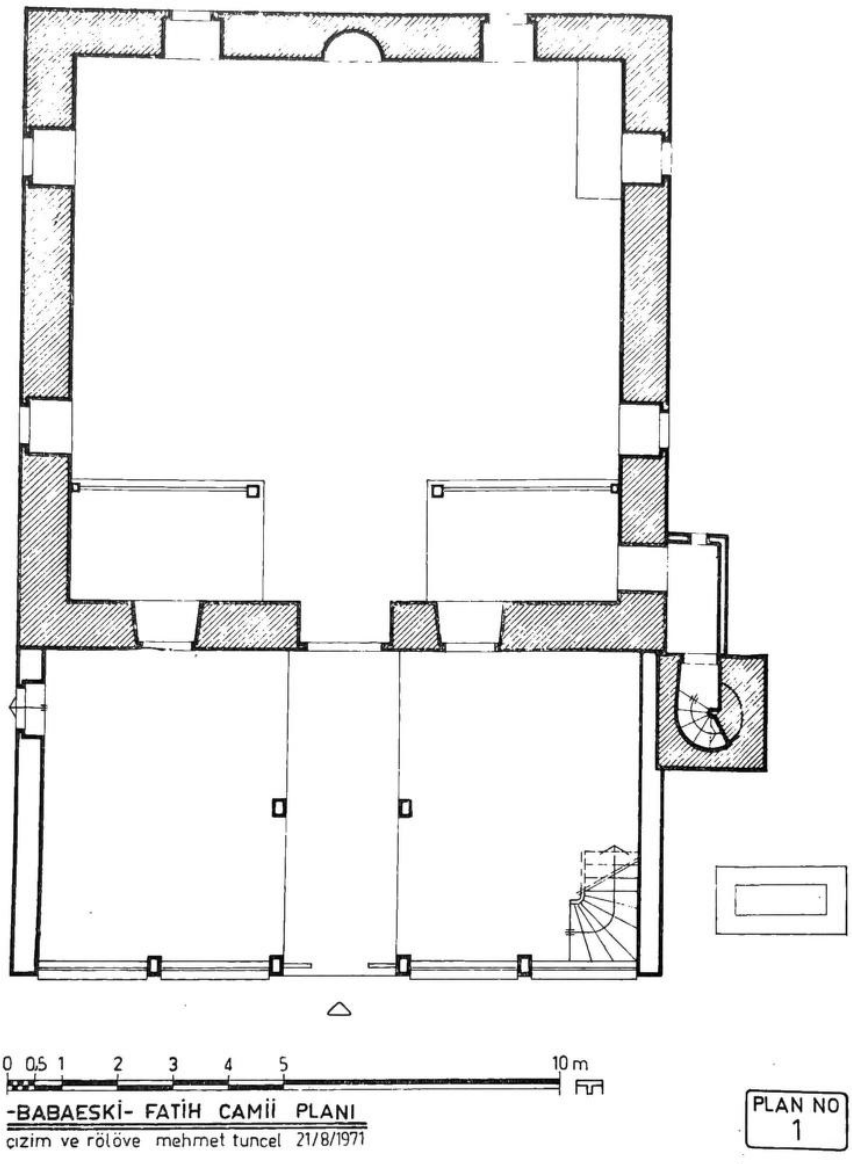

Şekil 3.16. Babaeski Fatih Camii Planı (Tuncel, 1974, s. 152).

Şekil 3.17. Babaeski Fatih Camii Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Dört Yüzlü Çeşme

Babaeski Dörtyüzlü Çeşme; şehrin içindeki anayol olan günümüzdeki Fatih Caddesi üzerinde, Fatih Camii'nin önünde ve Babaeski Hamamı'nın karşısında konumlanmıştır (Şekil 3.18). Çeşme, çevresindeki tarihi yapılarla birlikte bir meydan oluşturarak yerleşim yerinin önemli bir merkezi olmuştur. Bu meydan çeşmesi, Osmanlı döneminde mimari bir öğe olarak hem estetik hem de işlevsel bir rol üstlenmiştir ve kent dokusuyla güçlü bir ilişki oluşturmuştur (Yeler & Minsolmaz Yeler, 2021, s. 319).

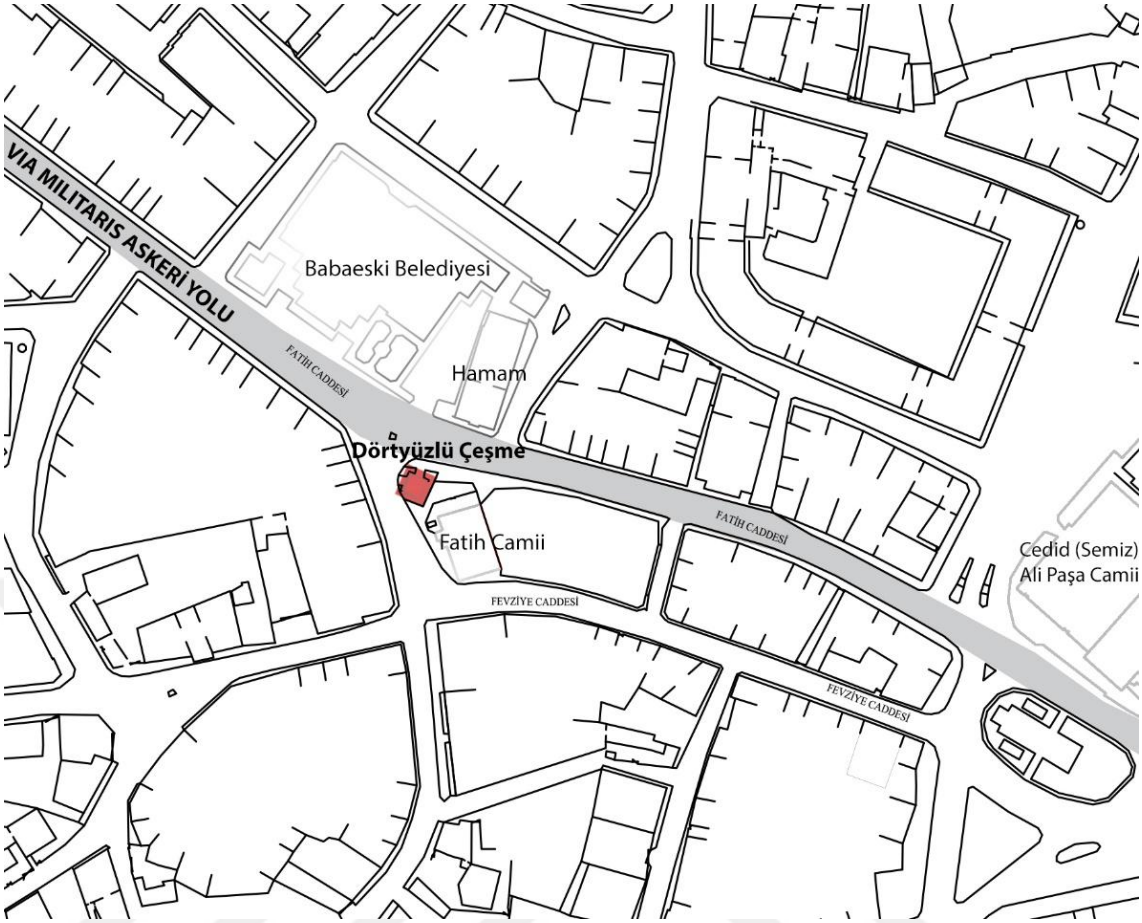

Şekil 3.18. Dörtyüzlü Çeşme'nin Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Babaeski Dörtyüzlü Çeşmesi'nin (Şekil 3.19) üzerindeki kitabe Bulgarlar tarafından silinmiş olup günümüzde okunamamaktadır. Mucit Öztabak belediye arşivlerinden kitabe üzerindeki yazıya ulaşarak kitabe altında 1666 tarihi işlenmesi ile yapının 17. yüzyıl eseri olduğu belirtmektedir (Öztabak, 2014, s. 29). Fakat 17. yüzyılda Evliya Çelebi Seyahatname'sinde de çarşı içinde bulunan bir çeşmeden bahsetmiş ve 1524 tarihi yazan kitabesini aktarmıştır (Çelebi E. , 2012, s. 626). Hafız Hüseyin Ayvansarayi'nin Vefeyat-ı Selatin'inde, Semiz Ali Paşa'nın hayratı için cami ve hamam ile çarşıda tatlı su akan bir çeşmeden bahsetmesi bu çeşmenin de külliyeye ait olduğunu düşündürtmektedir (Ayvansarayi, 1978, s. 24; Eyice, 1989, s. 427). Ayrıca Osmanlı arşiv belgelerinde (BOA. H-29-07-1210; Dosya No: 139, Gömlek No: 6911), 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başında cami, hamam ve çeşmenin tamir edildiği; bu cami ve hamamın da külliyeye ait eserler olduğu için çeşmenin de külliyeye ait bir eser olacağı

düşünülebilmektedir. Tüm bilgiler doğrultusunda çeşmenin inşa tarihi olarak 17. yüzyılda Evliya Çelebinin kaydettiği çeşme kitabesi ve altındaki 1524 tarihi esas alınmaktadır (Çelebi E. , 2012, s. 626). Bu nedenle külliyenin inşa tarihinden önce yapılan Dört Yüzlü Çeşme'nin tarihsel anlamda Cedid Ali Paşa Külliyesi'nin bir parçası olduğunu söylemek zordur. Ancak belgelenmiş Osmanlı arşiv kayıtları ve külliyenin bir parçası olan hamamın karşısında olması ile külliyeye sonradan dahil edilmiş ve külliyenin bir parçası olarak işlev görmüş bir yapı olduğu ifade edilebilir (Küçükkaya G. , 1990, s. 248).

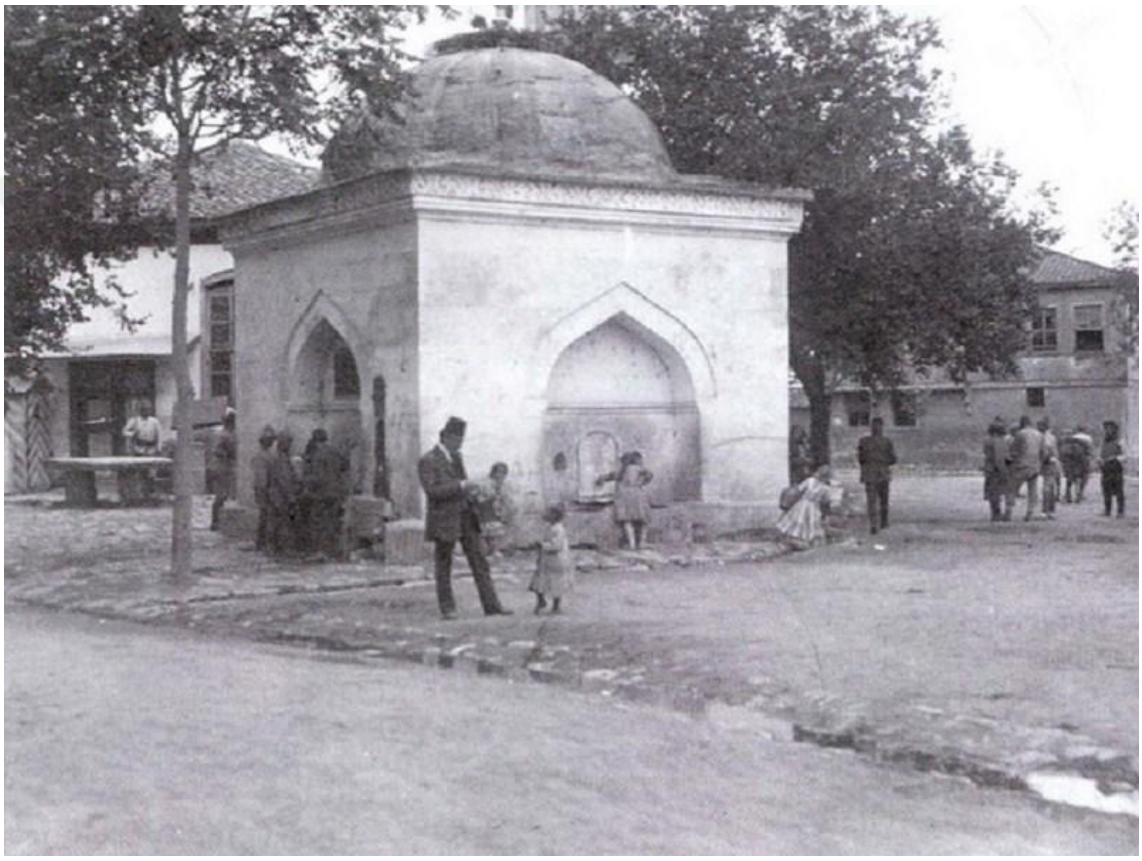

Şekil 3.19. Osmanlı Dönemi'ne Ait Tarihteki Dört Yüzlü Çeşme'nin Görünüşü (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, 2024).

Kesme taş malzeme ile inşa edilen Babaeski Dörtyüzlü Çeşmesi, kare planlı ve üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbenin çevresinde sundurma çatı yer alırken, çatı kurşun kaplama ile tamamlanmıştır. Her cephesinde sivri kemerli nişler bulunmakta ve bu nişlerin içerisine birer çeşme yerleştirilmiştir. Çeşmenin önünde yalaklar yer alırken, kurnaların her iki yanında küçük hücreler açılmıştır. Saçak altında, palmet motiflerinden

oluşan bir friz çeşmeyi çevrelemektedir. Nişlerde bulunan ayna taşlarında stilize akan tus yaprakları motifleri görülmektedir (Pekel, 1965, s. 25)

Tarihi süreçte, çeşme farklı dönemlerde tamir ve düzenlemelere tabi tutulmuştur. İlk olarak arnavut kaldırımlı bir meydanda yer alan çeşme, daha sonra kaldırım taşları ve kilit parke ile çevrelenmiştir. Çeşme, fiziksel konumu ve mimari özellikleri ile Babaeski'nin tarihi dokusunda önemli bir yere sahiptir. Günümüzde çeşme, kültürel miras değeri taşıyan bir yapı olarak değerlendirilmekte ve geçmişteki işlevini yansıtan bir tarihi eser niteliğindedir. Çeşmenin mevcut hali (Şekil 3.20), geçmişteki yapısal ve estetik özelliklerini büyük ölçüde korumaktadır (Yeler & Minsolmaz Yeler, 2021, s. 324, 330).

Şekil 3.20. Babaeski Dört Yüzlü Çeşme Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Cedid (Semiz) Ali Paşa Camii

Babaeski halkı tarafından 'Büyük Cami' olarak da adlandırılan Cedit Ali Paşa Camii; Babaeski'nin girişinde bulunan Büyükdere (Şeytançayı, Anaçay)'ın yanında, Babaeski Köprüsü'nün ilerisinde ve Fatih Caddesi'nin kuzeyinde konumlanmıştır (Şekil 3.21).

Cami, Kanuni Sultan Süleyman döneminin Vezir-i Azamlarından Semiz Ali (Cedid) Paşa tarafından Mimar Sinan'a inşa ettirilmiştir. Caminin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Semiz Ali (Cedid) Paşa'nın 1561-1565 yıllarında veziriazamlık yapması üzerine caminin de bu yıllarda yapıldığı tahmin edilmektedir (Müderrisoğlu, 1993, s. 635).

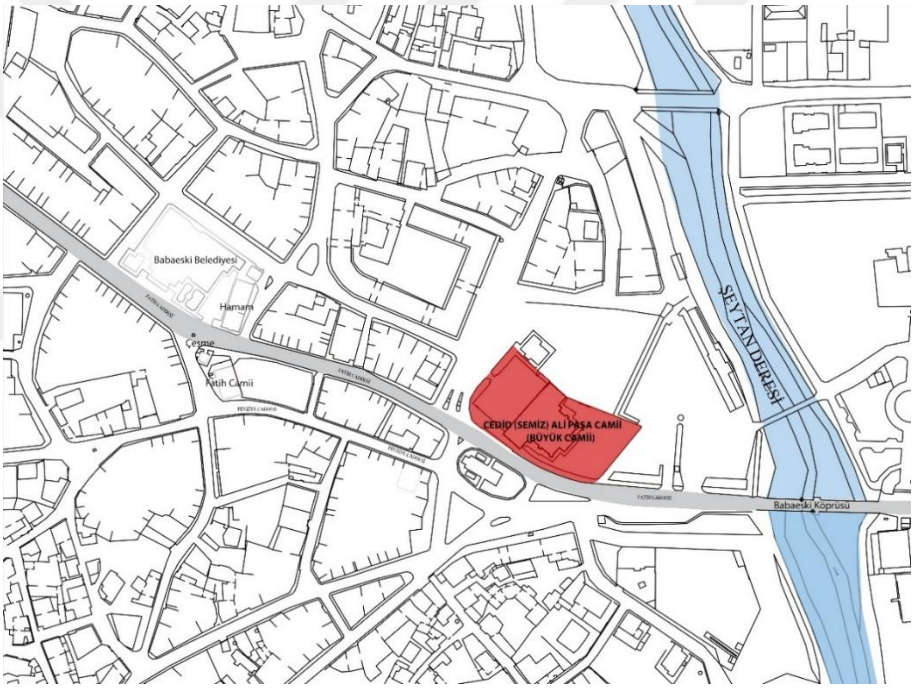

Şekil 3.21. Cedid Ali Paşa Camii'nin Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Cedid Ali Paşa Camii, külliyeye ait bir camidir. Edirne'de bulunan Ali Paşa Çarşısı'nın kitabesinde; bu çarşının Semiz Ali Paşa'nın Babaeski'de yaptırdığı cami ve külliyesine gelir sağlaması amacı ile yaptırıldığı yazmaktadır. Babaeski'nin de dönemin önemli askeri ve ticaret yolu üzerinde bulunması üzerine burada bulunan külliye bir menzil külliyesi olarak adlandırılmaktadır (Kuran A. , 1986, s. 174, 175). Ayrıca Evliya

Çelebi'nin Seyahatnamesinde Babaeski'de Cedid Ali Paşa Camii'nden (Şekil 3.22) bahsederken; medrese, imaret, hamam, hanlar ve dükkanlardan söz edilmektedir (Çelebi E. , 2012, s. 626). Ancak Mimar Sinan'ın ağzından yazılan yapılar kitabı Tezkiretü'l-Bünyan'da sadece Ali Paşa Camii'nden ve Ali Paşa Medresesinden bahsedilmekte olup kervansaray, hamam ve dükkanlardan bahsedilmemektedir (Çelebi S. M., 2003, s. 99, 102). Fakat Cedid Ali Paşa Camii'nin 1574-1575 tarihli vakıf muhasebe kaydında da hamam, kervansaray ve dükkânlardan da söz edilmesi, külliyenin varlığını doğrular niteliktedir (Eyice, 1989, s. 427).

Şekil 3.22. Babaeski Cedid Ali Paşa Camii, 1930 (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, 2024).

Günümüzde külliyeden yalnızca cami ve kuzeyindeki avlu kalmıştır. Trakya'nın yaşadığı savaşlar ve tahribatlar sonucunda medrese, hamam, kervansaray ve dükkânlar gibi ek yapıları zaman içinde yıkılmış ve kervansaray ve dükkanlardan hiçbir iz kalmamıştır. Sultan II. Mahmut'un emri ile tekrardan onarılarak camii günümüze kadar gelmiştir. Avlunun batı giriş kapısı üzerinde 1832-33 yıllarına ait olan tamir kitabesi mevcuttur. Ayrıca Balkan Harbi'nde de Camii büyük zarar görmüş ve 1911-1912 yıllarındaki Bulgar istilası sonrası Şekil 3.23'de görüldüğü gibi minaresi yıktırılmak zorunda kalınmıştır ve 1934'te tekrar inşa edilmiştir (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 2018, s. 10, 14).

Şekil 3.23. Balkan Harbi Sonrası Cedid Ali Paşa Camii (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi, 2024).

Semiz Ali Paşa Camii, Trakya'da Mimar Sinan tarafından yapılmış olan Selimiye Camii'nden sonraki en büyük camidir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde de caminin selatin cami niteliğinde olduğundan bahsedilmektedir (Çelebi E. , 2012, s. 625).

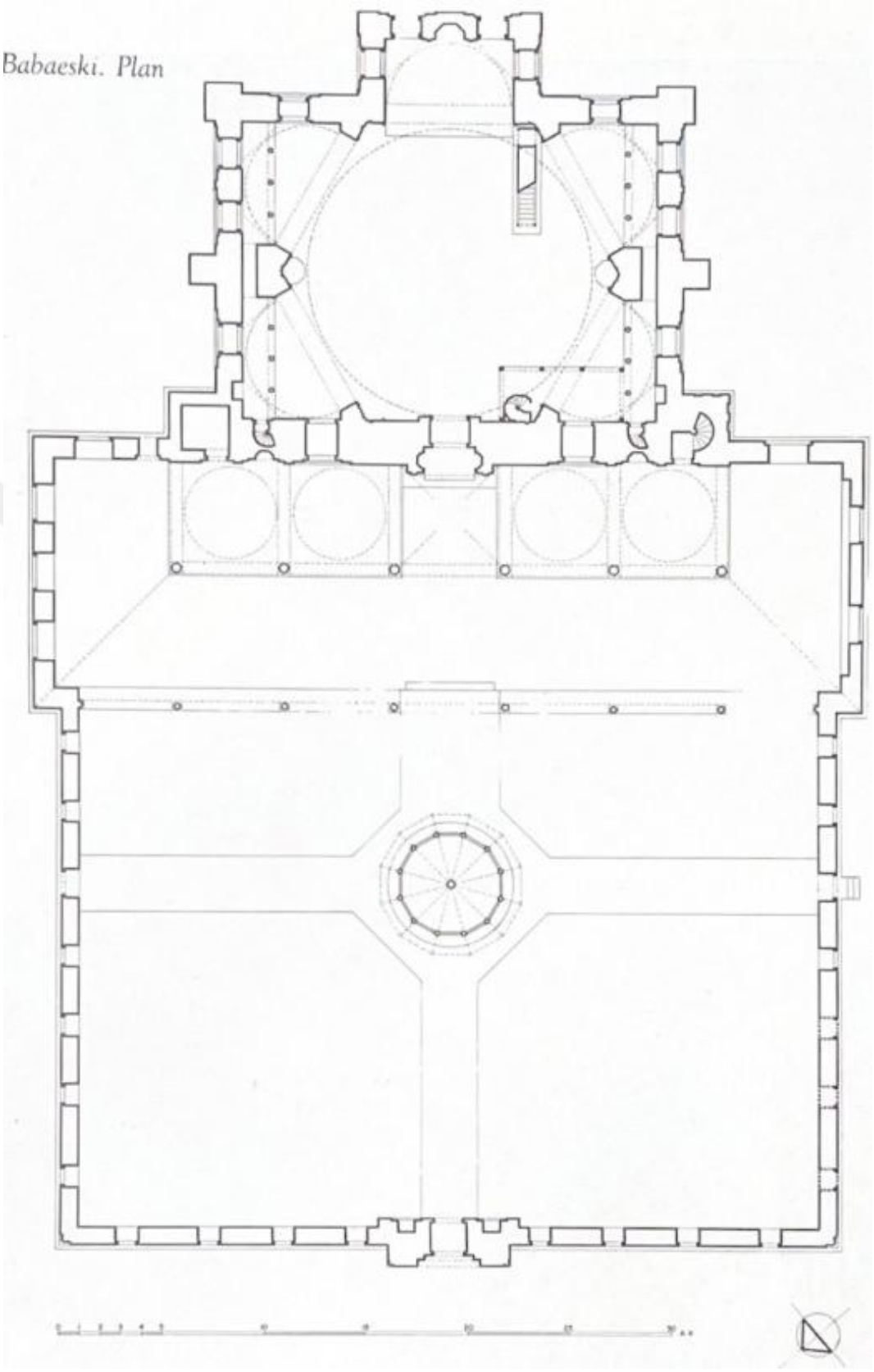

Şekil 3.24. Cedid Ali Paşa Camii Planı (Kuran A. , 1986, s. 115).

Altıgen tabanlı yanlarda ikişer ve mihrab üstünde de bir adet olmak üzere toplamda beş yarım kubbeden oluşan; taş duvarlı kare kitleye sahip tek kubbeli, kurşun kaplamalı bir vezir camidir (Kuran A. , 1988, s. 199). Aynı dönemde yapılan altıgen tabanlı diğer camilere göre Mimar Sinan, Cedid Ali Paşa Camii'ni dört yerine beş kubbeyle örterek yeni bir biçim denemiştir (Şekil 3.24). Aynı dönemde bu denemeyi Fındıklı Molla Çelebi Camii'nde de yapmıştır. Bu camiden farklı olarak Molla Çelebi Camii'nde son cemaat revakındaki iki köşe boş bırakılmıştır buna nazaran Babaeski Semiz Ali Paşa Camii'nde ise altıgen taban köşeler dışarıya taşırılarak üzerinde orta kubbeyi destekleyen payanda kemerler yerleştirilmiştir (Aslanapa, 1992, s. 41, 42). Bu kemerler kubbenin yuvarlak kasnağını vurgulamış; Molla Çelebi Camii'ne göre kubbeleri daha çarpıcı biçimde sergileyen kütlevi bir dış görünüm oluşturmuştur (Kuran A. , 1986, s. 113).

Cedid Ali Paşa Camii (Şekil 3.25), Osmanlı mimarisinin ve Mimar Sinan'ın zarif ve dengeli tasarım anlayışını yansıtan bir eseridir. Fatih Camii ile Osmanlı dönemindeki gelişimi başlayan Babaeski, Cedid Ali Paşa Camii ile Osmanlı şehir karakterini kazanmıştır. Babaeski kenti içerisinde bulunan Trakya bölgesindeki en önemli tarihi yapılardan biridir.

Şekil 3.25. Cedid Ali Paşa Camii Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Babaeski Hamamı

Babaeski Hamamı (Şekil 3.26); şehir içi anayol olan günümüzdeki Fatih Caddesi üzerinde, Fatih Camii'nin karşısında bulunmaktadır. Halk tarafından Fatih Camii'nin karşısında olmasından dolayı "Fatih Hamamı" olarak da adlandırılmaktadır. Babaeski Hamam'ının giriş kapı üzerinde bir kitabe bulunsa da bu kitabe tahrip olduğundan dolayı yapım tarihi bilinmemektedir (Öztabak, 2015, s. 75).

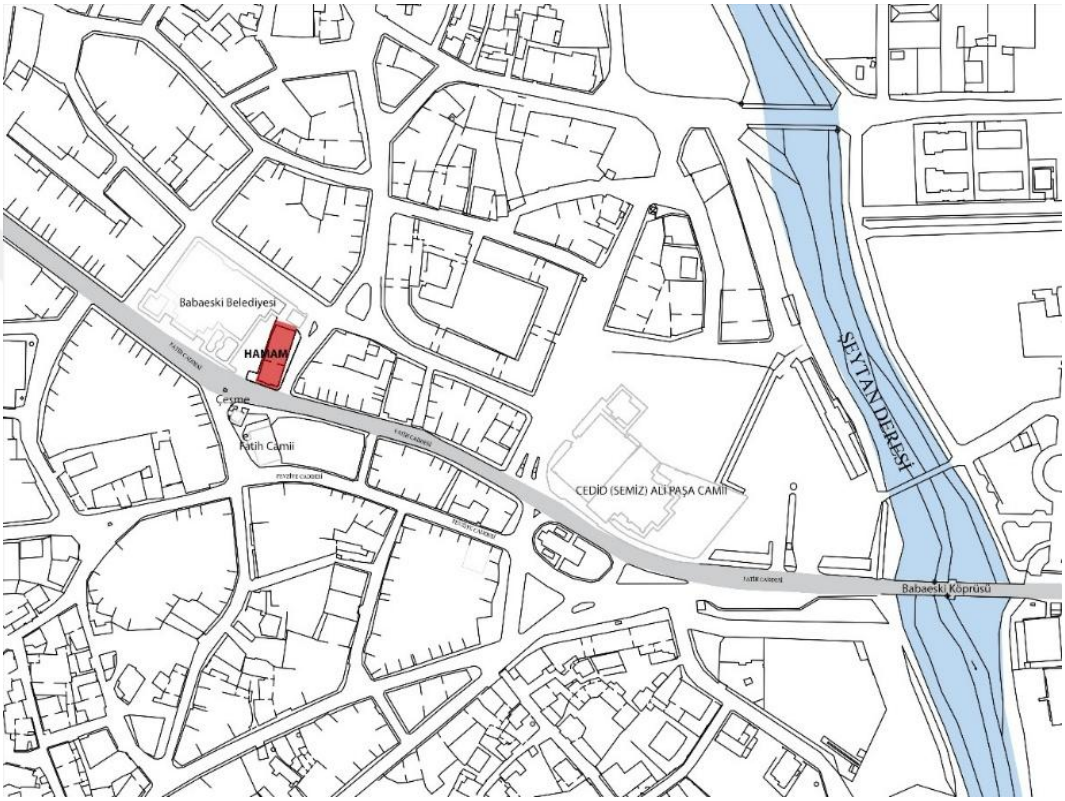

Şekil 3.26. Babaeski Hamam'ı Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Fatih Hamamı olarak bilinmesine karşın Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri kitabında ve Fatih Camii bilgileri arasında da bir hamamdan bahsedilmemektedir (Ayverdi, 1973). Bu nedenle Babaeski Hamamı'nın Fatih Dönemi'ne ait olmadığı muhtemeldir. H. 982 (M. 1574-1575) tarihli vakıf muhasebe kayıtlarında Cedid Ali Paşa adına Babaeski'de bulunan büyük bir vakıf eserinin yanında hamam, kervansaray ve dükkanlardan bahsedilmekte olup yapımlarının, Edirne'deki Ali Paşa Çarşısı'ndan elde edilen gelirlerle, Kasım Bey tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir (Gökbilgin, 1952, s. 503; Müderrisoğlu, 1993, s. 638). 17. yüzyılda Evliya

Çelebi Seyahatname'sinde de külliyeye ait bir hamamdan bahsetmektedir (Çelebi E. , 2012, s. 626). Ayrıca H.1126 (M. 1714-1715) tarihli evrak, Cedid Ali Paşa Camii ve hamamın kapsamlı bir onarımdan geçtiğini göstermektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki (BOA. H-29-07-1210; Dosya No: 139, Gömlek No: 6911) 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başında Cami ile hamam ve çeşmenin tamirinden bahsedilmesiyle birlikte tüm bu verilere dayanarak günümüzdeki Babaeski Hamam'ının (Şekil 3.27) Cedid Ali Paşa külliyesine ait olduğu söylenebilmektedir (Küçükkaya G. , 1990, s. 185, 203, 204).

Şekil 3.27. 1980'lı Yıllara Ait Babaeski Hamamı'nın Görünüşü (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Babaeski Hamam'ı; Hafız Hüseyin Ayvansarayi'nin Vefeyat-ı Selatin'inde, Semiz Ali Paşa'nın hayratı için bir çifte hamam olarak bahsedilse de günümüze tek hamam olarak ulaşmıştır (Ayvansarayi, 1978, s. 24; Eyice, 1989, s. 427). Yapının batı cephesinde bulunan niş izleri, kalıntıları ve benzer nitelikteki Lüleburgaz Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi hamamının da çifte hamam olması, Babaeski Hamamı'nın da çifte hamam olduğu görüşünü doğrular niteliktedir. Osmanlı hamam mimarisinin klasik plan şemasını yansıtan bir yapıdır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014, s. 7). Hamamın planı (Şekil 3.28), soğukluk, ılıklık ve sıcaklık olmak üzere üç ana bölümden

oluşmaktadır. Girişteki soğukluk bölümünün üstü kırma çatı ile örtülü ve büyük ebatta olup yapıyı gölgelemektedir (Müderrisoğlu, 1993, s. 654). Soğukluk bölümünün başlangıçta (Şekil 3.29) kubbe ile örtülü olduğu ve Balkan Savaşları sonrası düz bir çatıyla değiştirilmiş olduğu düşünülmektedir (Küçükkaya & Canıtez, 2019, s. 101). Soğukluk bölümü dikdörtgen planlı, ortada tonozla örtülü bir mekân ile yanlarda yer alan daha küçük iki mekândan oluşmaktadır. Ilıklık kısmı üç ayrı bölmeden oluşmaktadır. Sıcaklık kısmı ise kare planlı ve kemerler üzerine oturtulmuş bir kubbe ile örtülüdür. Köşelerde yer alan dört özel yıkanma hücresi olan halvetten ve tonozla örtülü dört ortak yıkanma eyvanından oluşmaktadır. Hamamın arka kısmında ise su deposu ve külhan yer alır (Pekel, 1965, s. 23, 24; Müderrisoğlu, 1993, s. 654).

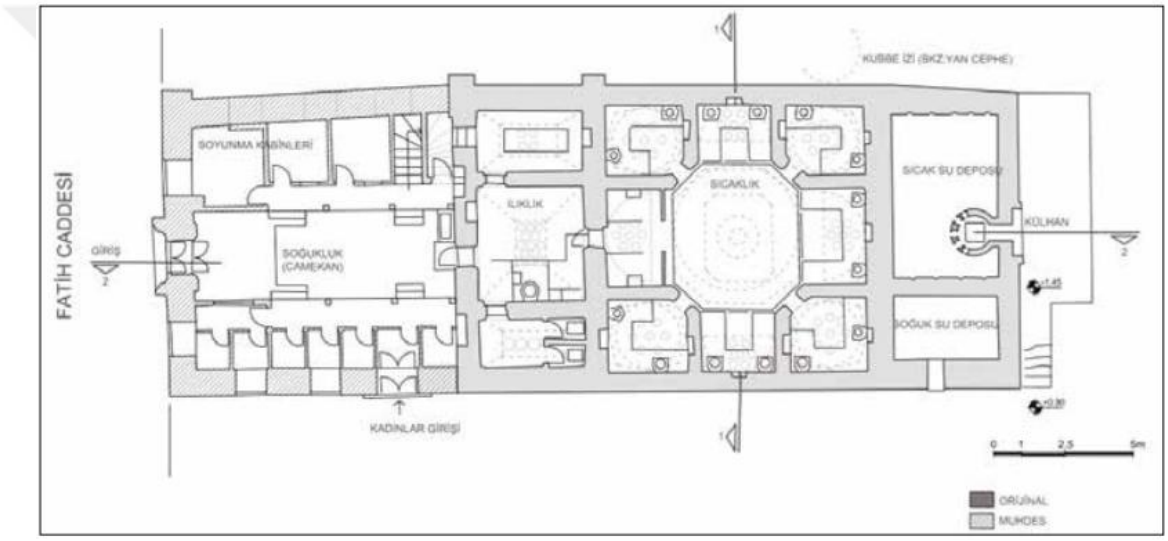

Şekil 3.28. Babaeski Hamam'ı 1989 Restorasyonu Öncesi Planı (Küçükkaya & Canıtez, 2019, s. 103).

Zaman içerisinde Babaeski Hamamı (Şekil 3.30) mimari açıdan değişikliklere uğramış ve klasik özelliklerini büyük ölçüde kaybetmiştir. Özellikle Balkan Savaşları sonrasında yapının bazı bölümleri özensiz müdahaleler nedeniyle özgün niteliklerini kaybetmiştir. 1988 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescil edilen hamam, koruma altına alınmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014, s. 7). 1989 yılında kapsamlı bir restorasyon gerçekleştirilmiş olsa da kullanımdan kaynaklı olarak zamanla yapılan muhdes ekler günümüzde yapıya fiziksel zarar vermiş ve estetik bütünlüğü bozmuştur. Günümüzde Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından

kiralanarak hamam fonksiyonu ile kullanılmaya devam etmektedir (Küçükkaya & Canıtez, 2019, s. 102, 103).

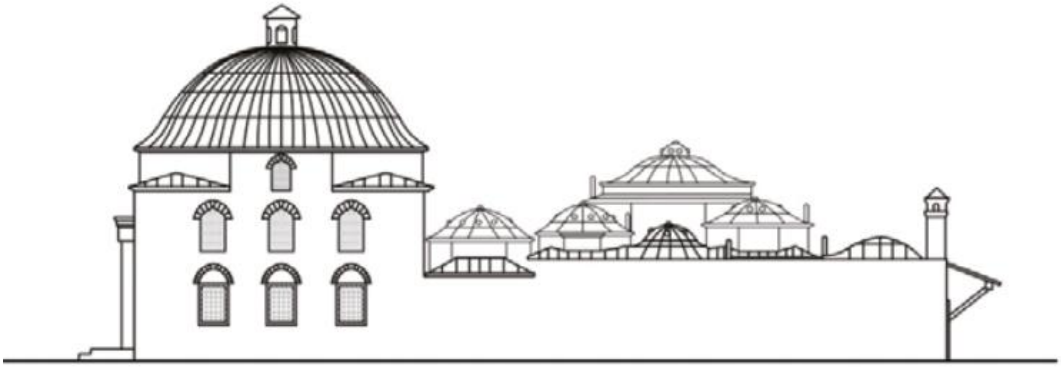

Şekil 3.29. Babaeski Hamam'ı Doğu Cephesi Restitüsyonu (Küçükkaya & Canıtez, 2019, s. 103).

Şekil 3.30. Babaeski Hamam'ı Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Babaeski Köprüsü

Babaeski Köprüsü, Ergene ırmağının kollarından biri üzerinde yer alan ve gelişen kente ulaşım için 17. yüzyılda, 1633- 1634 yıllarında Sultan IV. Murad döneminde inşa edilmiştir (Şekil 3.31). Köprünün yapımıyla ilgili bilgiler köprünün ortasında bulunan kitabede bulunmaktadır. Bu kitabede, köprünün bir "kul" tarafından yaptırıldığı belirtilse kim tarafından yaptırıldığına dair kesin bulgu yoktur. Sultan Murad'ın Lehistan seferine işaret edilmesi dolayısıyla yapımın devrin siyasi olaylarıyla ilişkili olduğu da söylenmektedir (Eyice, 1991, s. 372).

Şekil 3.31. 1930'lu Yıllarda Babaeski Köprüsü (Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü, 2024).

Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'sinde bu köprünün çobanlıktan yeniçeriliğe yükselmiş bir hayır sahibi olan Çoban Deli Kasım Ağa tarafından yaptırıldığı ifade edilmektedir. Evliya Çelebi'ye göre, Kasım Ağa aslında bir Hristiyan olup bu bölgede çobanlık yaparken Müslüman olmuş ve Yeniçeri Ocağı'nda kul kethüdalığına kadar yükselmiştir. Sultan IV. Murad döneminde bir sebeple zindana atılan Kasım Ağa, serbest bırakıldıktan sonra koyun güttüğü bu yerde bir köprü yaptırmayı adamış ve 400 kese altın harcayarak Babaeski Köprüsü'nü inşa ettirmiştir (Çelebi E. , 2012, s. 626)

Babaeski Köprüsü, sivri kemerli altı gözden oluşmaktadır. Kesme taş işçiliği ile inşa edilen köprü, 72 metre uzunluğunda ve 5,85 metre genişliğindedir. Köprünün en geniş açıklığı 7,30 metredir. Gözlerin arasında memba (suyun geldiği yön) tarafında yarım piramit, mansap (suyun gittiği yön) tarafında ise yarım koni şeklinde mahmuzlar (sel yaranlar) bulunmaktadır. Ortasında bulunan kitabe köşkü, taş korkuluklarla çevrilidir. Bu köşkte, rozet ve lâle motifleriyle süslenmiş beş beyitlik mermer kitabe yer almakta ve kitabenin önünde taş bir çift baba yer almaktadır. Köprünün bir çıkıntısında ise bir namazgâh bulunur ve bunun dört köşesinde kavuk şeklinde tepelikler bulunmaktadır (Pekel, 1965, s. 24, 25).

Babaeski Köprüsü, Rumeli sefer yolları üzerindeki konumuyla hem askeri hem de ticarî açıdan önemli bir işlevi olmuştur. Kent genişlemeden önce şehrin giriş kapısı görevini gören Babaeski köprüsü; günümüzde de şehrin merkezine girişi oluşturmaktadır. Babaeski kentinin sembollerinden biri olan köprü (Şekil 3.32), bu özelliğiyle Trakya bölgesinde Osmanlı köprülerinin önemli temsillerinden biridir (Eyice, 1991, s. 373).

Şekil 3.32. Babaeski Köprüsü Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Sarı Saltık (Saltuk) Tekkesi

Babaeski'deki Sarı Saltık Tekkesi, 13. yüzyıldan itibaren Balkanlarda İslamlaşma sürecinde önemli bir rol oynamış ve Osmanlı mimari mirasının bir parçası haline gelmiştir. Bu tekkenin, Hristiyanlık döneminden kalma Aya Nikola Kilisesi'nden

dönüştürüldüğü ve zamanla Bektaşi geleneğinin bir merkezi haline geldiği Saltıknâme'ye göre de bilinmektedir (Noyan, 2002, s. 53).

Tekke, farklı dönemlerde çeşitli dönüşümlere uğramıştır. Osmanlı arşivlerinde 1480 yılında yazılan Saltukname'den itibaren Babaeski'deki tekkeye dair bilgiler yer alırken, 16. yüzyılda Batılı seyyahların burayı ziyaret ettikleri kaydedilmiştir (Zarcone, 2020, s. 278). Evliya Çelebi'nin 17. yüzyılda aktardığına göre tekke, Cedid Ali Paşa Camii yanında, nehir kenarında bağ ve gülistanlarla çevrili bir alanda bulunuyordu (Çelebi E. , 2012, s. 627).

Sarı Saltık (Saltuk) Tekkesinin; Saltıknâme'de kiliseden tekkeye çevrilmesi ile kale bölgesi civarında olması, Evliya Çelebi'nin tekkeyi Cedid Ali Paşa Camii ve nehir kenarında betimlemesi üzerine muhtemel konumu Şekil 3.33'te gösterilmiştir.

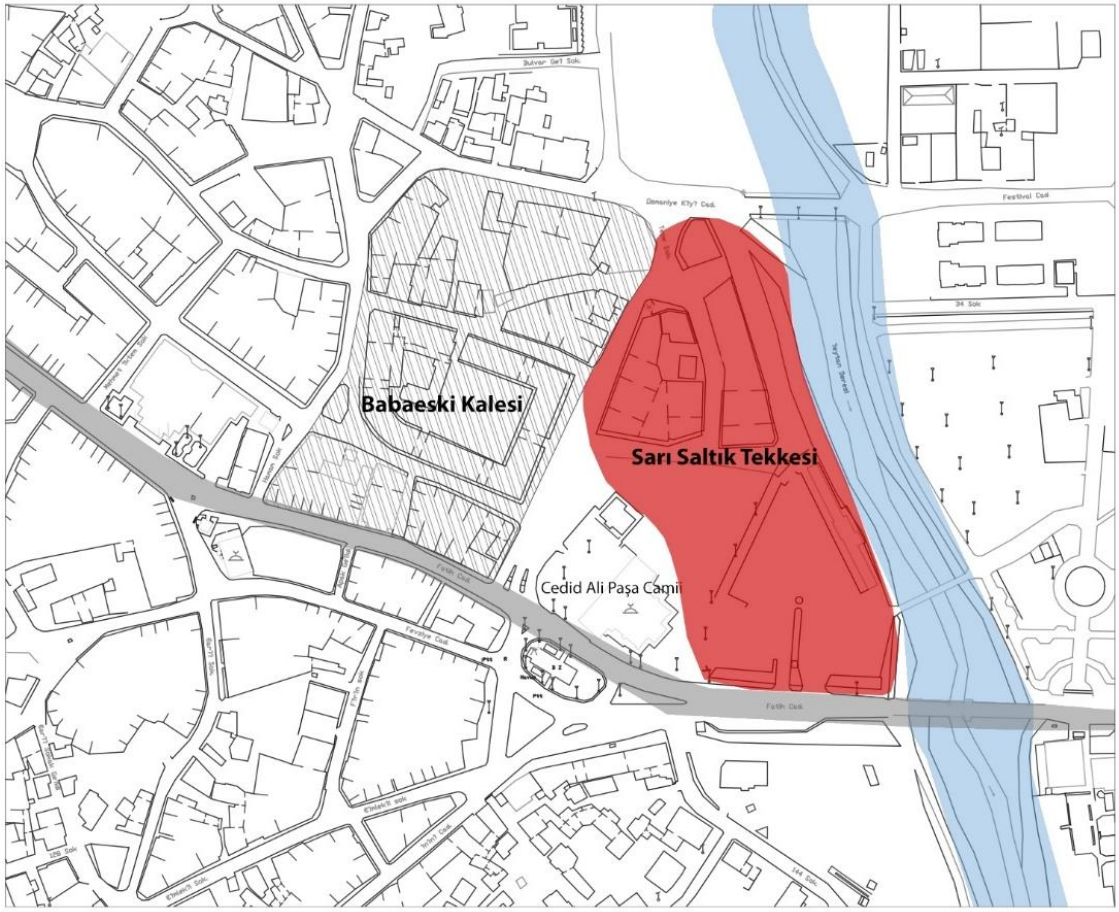

Şekil 3.33. Sarı Saltık (Saltuk) Tekkesinin Bulunduğu Muhtemel Bölge (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Tekkenin ana yapısı; türbe, dervişlerin konakladığı hücreler ile semahane ve mutfak gibi işlevsel açıdan tamamlayıcı mekânları içermektedir. Tekkenin temel işlevi hem bir ibadet alanı hem de sosyal bir merkez olarak halkın ihtiyaçlarına hizmet etmektir. (Alandağlı, 2018, s. 155; Maden, 2020, s. 38).

19. yüzyılda tekkenin yapısı önemli ölçüde yıpranmış ve Sultan Abdülmecid döneminde ahşap olarak yeniden inşa edilmiştir. Bu süreçte, türbenin ve çevresindeki derviş hücrelerinin tamir edilmesi için kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Keşif raporlarına göre, inşaatta kullanılan malzemeler arasında kiremit, ahşap direkler ve taş duvarlar yer almıştır. Yapının ölçüleri ve planlaması, Osmanlı mimarisinde sıklıkla görülen simetrik tasarım anlayışını yansıtır (Maden, 2020, s. 37).

Sarı Saltık Tekkesinin bir diğer önemli özelliği, Hristiyanlar ve Müslümanlar tarafından ortak bir ziyaret yeri olmasıdır (Demir, 2015, s. 228; Maden, 2020, s. 42). Tekkenin yer aldığı kilisenin geçmişi ve Sarı Saltık'ın burada sergilediği kerametlere dair rivayetler, bu mekânı çok kültürlü bir inanç merkezi haline getirmiştir. Sarı Saltuk Tekkesi'nin yıkılması kaynaklarda farklı bilgilerle anlatılmaktadır (Kiel, 2009, s. 149). Şükrü Haluk Akalın Tekkenin Balkan Savaşları sırasında Bulgarlar tarafından yıkıldığını belirtmektedir (Akalın, 1998). Diğer bir görüş olan; 1940-1945 yılları arasında Edirne-İstanbul yol genişletme çalışmaları sırasında Sarı Saltık'ın Babaeski'deki türbesinin yıkıldığı ve yıkılmadan önce tekkenin görüldüğü, halk bilimi uzmanı Vahit Lütfi Salcı'nın 1942 tarihli eserindeki ifadelerle desteklenmiştir. Tüm rivayetlere göre Sarı Saltuk Tekkesinin 1900'lü yıllarda yıkıldığı söylenmektedir. Vahit Lütfi Salcı'nın 1940-1945 yılları arasında gördüğü bilgisi üzerine 1940, 1941 veya 1942 yıllarında yol yapım çalışmaları nedeniyle yıkılmış olabileceği düşünülmektedir (Doğan & Erdin, 2020, s. 90, 91).

Halil Paşa Hamamı

Babaeski'de inşa edilen Halil Paşa Hamamı, Sadrazam Çandarlı Halil Paşa tarafından İznik'teki imaretine gelir sağlamak amacıyla vakıf olarak yaptırılmıştır. Bu bilgi, hamamla ilgili vakfiyeden anlaşılmaktadır. Ayrıca, hamamdan Osmanlı arşiv belgelerinde, özellikle Ev. K. K., 588. defter, Mücedded Anadolu 3/2, 129. sayfada bahsedilmektedir (Ayverdi, 1972, s. 268).

Halil Paşa Hamamı'nın mimari yapısı incelendiğinde, vakfiyede çifte hamam olarak belirtilmemesi üzerine tek hamam olduğu kabul edilmiştir (Ayverdi, 1972, s. 268). Bununla birlikte, hamamın II. Murad döneminde, 1421-1444 yılları arasında inşa edildiği düşünülmektedir (Ayverdi, 1972, s. 605). Ancak, yapı günümüze ulaşmamıştır ve tahmini konumu bilinmemektedir. Halil Paşa Hamamı'nın ne zaman ve hangi nedenle yıkıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Eski Babaeski Türbesi (Ahmet Dede Türbesi)

Eski Babaeski Türbesi (Eskici Baba Türbesi) (Ahmet Dede Türbesi); Edirne-İstanbul Karayolu olan günümüzdeki Fatih Caddesi ile Fevziye Caddesi kavşağında, Dört Yüzlü Çeşme ile Fatih Camii arasında, Fatih Camii minare kaidesinin hemen yanında yer almaktadır (Şekil 3.34). Eski Babaeski Türbesi, yerleşim yerinin adının kökenine dair halk inançları ve tarihsel anlatılarla da ilişkilendirilmektedir. Türbenin, Ahmed Badi Efendi'nin Riyâz-ı Belde-i Edirne eserinde Ahmet Baba isimli bir yatırın mezarı olduğu söylenmekte olup, bu şahsiyet halk arasında "Eski Baba" veya "Ahmed Baba" olarak da anılmaktadır (Küçükkaya G. , 1990, s. 185).

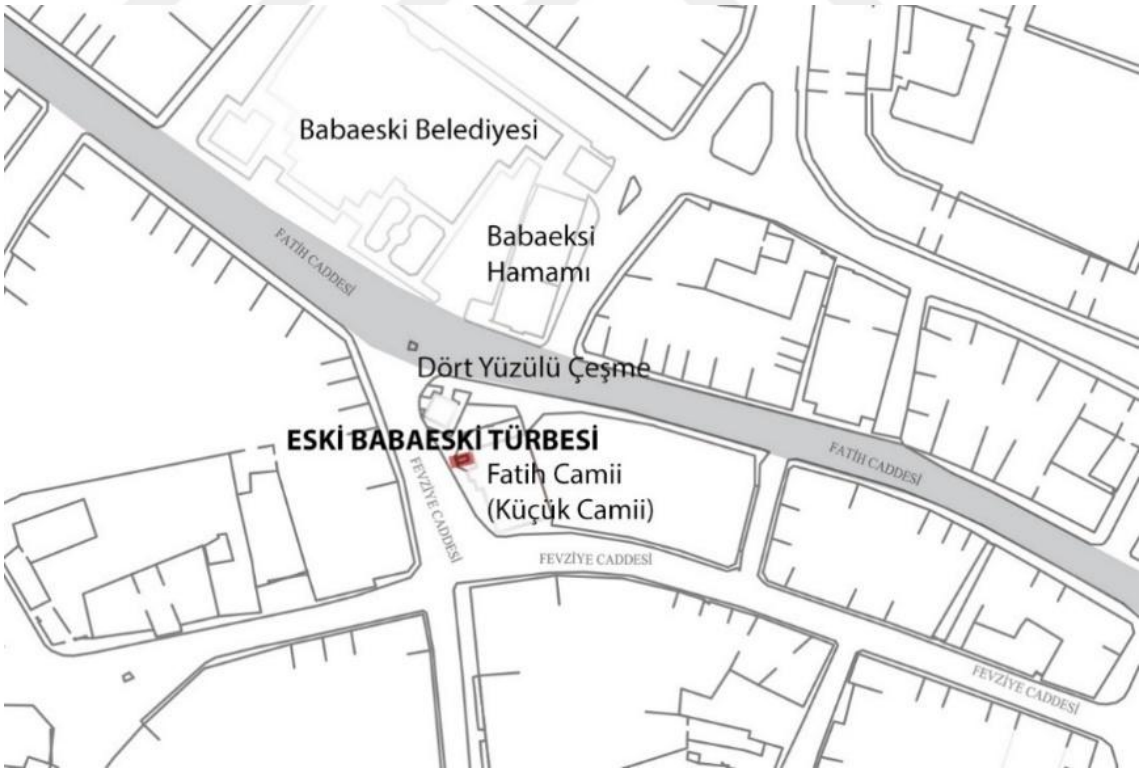

Şekil 3.34. Eski Babaeski Türbesi Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Tarihî fotoğraflar üzerinden yapılan değerlendirmeler (Şekil 3.35), türbenin bulunduğu alanın geçmişte Fatih Camii'ne ait bir hazire işlevi gördüğünü düşündürmektedir. Ancak bu duruma ilişkin, arşiv belgeleriyle doğrulanmış kesin bir bilgi mevcut değildir. Mucit Öztabak'ın da dikkat çektiği üzere, zaman içinde gerçekleşen yol genişletme ve kentleşme uygulamaları sonucunda hazire alanının büyük ölçüde daraldığı ve günümüzde yalnızca türbenin yer aldığı demir parmaklıkla çevrili küçük bir parsel olarak korunabildiği anlaşılmaktadır (Öztabak, 2015, s. 208).

Şekil 3.35. Osmanlı Dönemi'ne Ait Tarihteki Eski Baba Türbesi'nin Görünüşü (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Bugün halk arasında "Eskici Baba Türbesi" olarak da bilinen yapı (Şekil 3.36), 08.04.1988 tarihli, 7 sayılı T.C. Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile tescil edilmiş ve 21.02.2014 tarihli 1567 sayılı karar ile tescilinin devamına karar verilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988, s. 2). Bu kapsamda, koruma altına alınan türbe, mimari açıdan değerlendirildiğinde dikdörtgen formlu, çevresi kesme taşlarla sınırlandırılmış bir mezar yapısıdır. Yapının üst kısmında ve çevresinde yer alan perforje demir parmaklıklar, mezarın hem fiziksel korunmasını sağlamakta hem de yapının sınırlarını tanımlamaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014, s. 9).

Şekil 3.36. Eski Babaeski Türbesi Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Yeşil Baba Türbesi (Osman Baba Türbesi)

Yeşil Baba Türbesi (Osman Baba Türbesi); Atatürk Caddesi ve Muhtar Hurşit Sokak kesişiminde, Babaeski İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün bulunduğu parselin köşesinde yer almaktadır (Şekil 3.37). Osmanlı dönemine ait bir mezar yapısı olan türbenin ne zamandan beri mevcut olduğu ve burada yatan kişinin kimliği konusunda kesin bilgiye ulaşılamamıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014, s. 10). Türbe'nin üzerinde bulunan kitabede 'Vatan millet uğruna şehit olmuş şu yerde ermiş bir insansın ki türben zaten bu yerde, cengâver Osman Baba gözüksün her yerde, türben sanki bir

cennet lafın olur her yerde' bulunan 1958 tarihli yazıdan dolayı yapı Osman Baba Türbesi olarak anılmaktadır (Öztabak, 2015, s. 205).

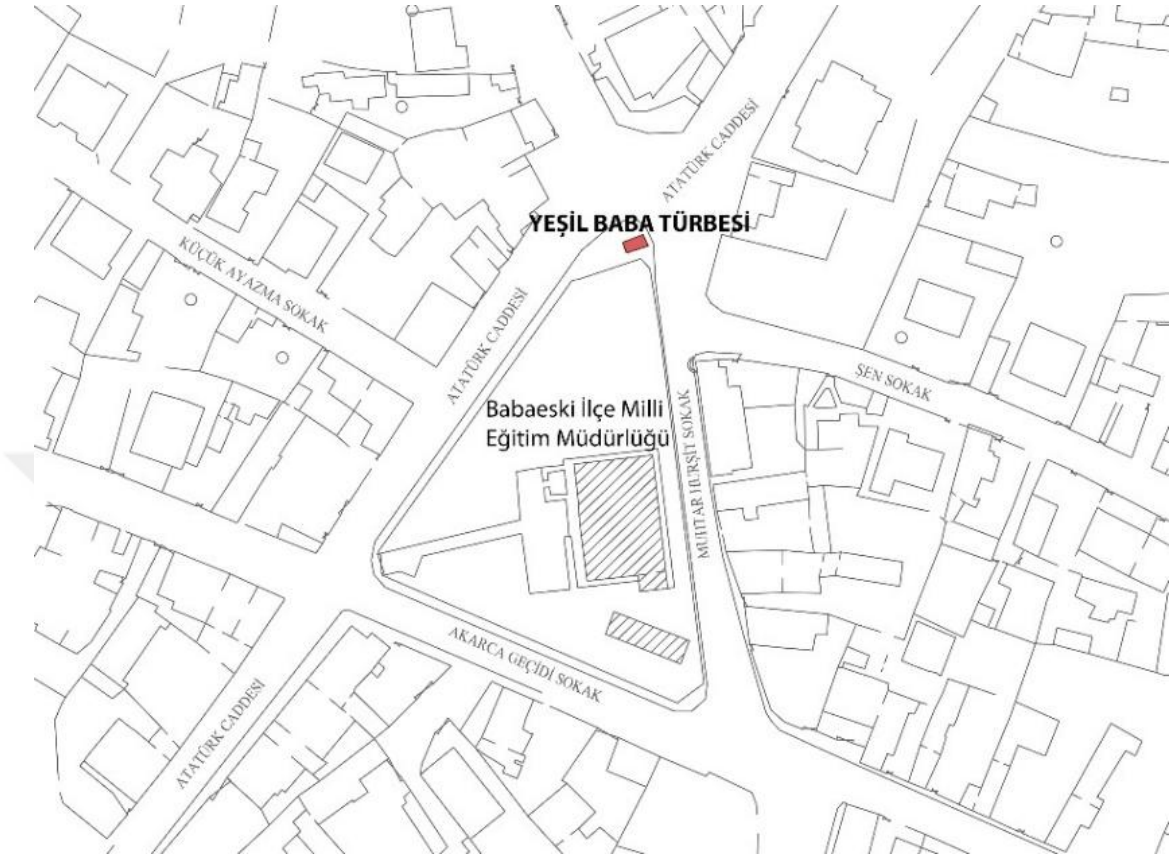

Şekil 3.37. Yeşil Baba Türbesi Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Yapı, dikdörtgen planlı, yaklaşık 1 metre yüksekliğinde ve beton ile tuğla malzeme kullanılarak 1958 yılında yerli halk tarafından inşa edilmiştir. Üzeri sıvalı ve yeşile boyalıdır. Bu nedenle yerli halk arasında genellikle 'Yeşil Baba Türbesi' olarak anılmaktadır. Türbenin baş kısmında, mum yakmak amacıyla yapılmış bir bölüm bulunmaktadır (Şekil 3.38). Mucit Öztabak'ın Niyazi Güreşçi ile yaptığı söyleşide, perşembe günleri kurulan pazardan dönenlerin burada mum yaktıkları, mezar baş taşının ise bir dönem yerinden sökülerek mezar içerisine konulduğu ifade edilmektedir. 1970'li yıllarda türbe ön cephesinin mum eriyikleri ve is nedeniyle karardığı, zamanla ise halk tarafından onarılarak bugünkü görünümüne kavuşturulduğu belirtilmektedir (Öztabak, 2015, s. 205).

Şekil 3.38. 1990'lı Yıllara Ait Yeşil Baba Türbesi (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Bugün halk arasında "Osman Baba Türbesi" olarak da bilinen yapı (Şekil 3.39), 08.04.1988 tarihli ve 7 sayılı T.C. Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile tescil edilmiş ve 21.02.2014 tarihli 1567 sayılı karar ile tescilinin devamına karar verilmiştir.

Şekil 3.39. Yeşil Baba Türbesi Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

3.4.2. Geç Osmanlı

Geç Osmanlı mimarisi (18. yüzyıl başı-20. yüzyıl başı), Batı etkilerinin artışıyla geleneksel ve modern unsurların harmanlandığı, Osmanlı'nın mimari zenginliğini Batı etkileriyle yeniden yorumlayan bir dönemi temsil etmektedir (Kuban, 1954, s. 133, 134, 135, 136). Bu dönemde mimarlık, barok, rokoko, ampir ve neoklasik üslupların Osmanlı estetiğiyle harmanlanması sonucu özgün bir kimlik kazanmıştır (Kayhan, s. 2). Kamu yapılarında artan çeşitlilik ve işlevsellik, Batılılaşma sürecinin en önemli mimari yansımalarından biri olmuştur (Çobanoğlu, 2007, s. 581, 582) .

Geç Osmanlı mimarisi; Barok ve Rokoko Dönemi (1718-1810), Ampir ve Eklektik Üslup Dönemi (1810-1900) ve Neoklasik ve Milli Mimari Dönemi (1900-1923) olarak üç alt döneme ayrılmaktadır. Barok ve Rokoko Dönemi (1718-1810), Avrupa etkilerinin mimariye ilk kez nüfuz etmesi ile eserlerde görülen dekoratif zenginlikle öne çıkmaktadır (Çobanoğlu, 2007, s. 583)Ampir ve Eklektik Üslup Dönemi (1810-1900), daha sade ve anıtsal yapılarla dikkat çekerken Batı etkisinin daha belirgin hale geldiği bir dönemdir (Kuban, 1954, s. 75,125). Son olarak, Neoklasik ve Milli Mimari Dönemi (1900-1923), Osmanlı ve Selçuklu mimari geleneklerine dönüş çabalarını yansıtırken, Mimar Kemaleddin ve Vedat Tek gibi isimlerin çalışmaları bu dönemin öne çıkan örneklerini oluşturmuştur (Çobanoğlu, 2007, s. 584; Kayhan, 2016).

Babaeski Tren Garı

1910-1912 yıllarında Balkan Harbi'nden hemen önce ekonomik ve askeri öneminden dolayı Rumeli Demiryolu Hattı'nın Büyükmandıra durağından Kırklareli'ne bir demiryolu hattı (Şekil 3.40) ve Babaeski tren garı inşa edilmiştir (Engin, 2008, s. 237).

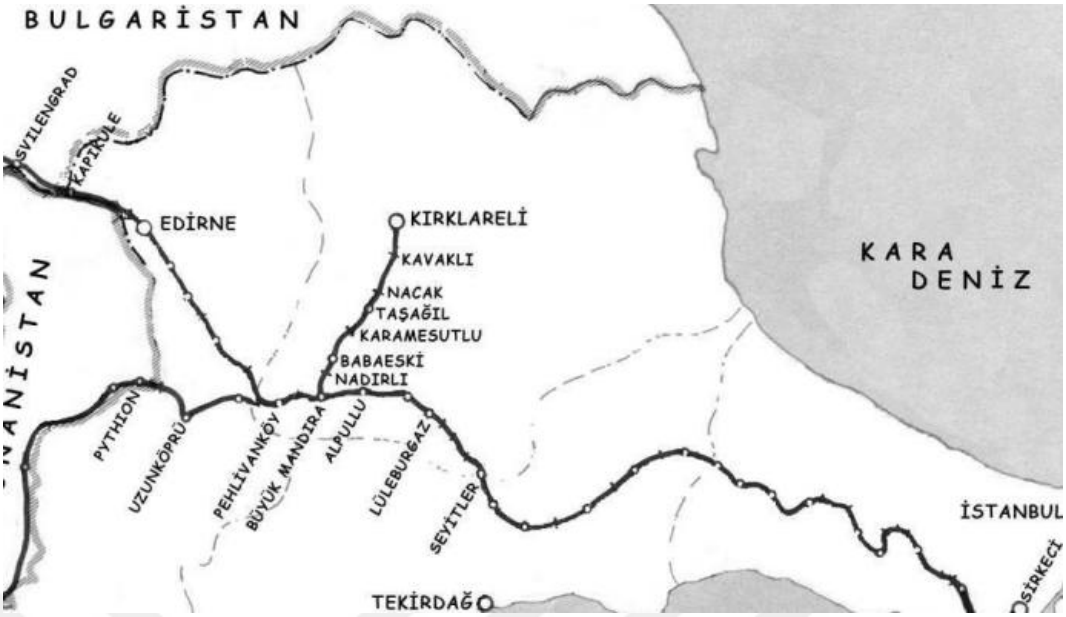

Şekil 3.40. Rumeli Demiryolu ve Babaeski-Kırklareli Demiryolu Güzergahı (Yıldız, 2013, s. 53).

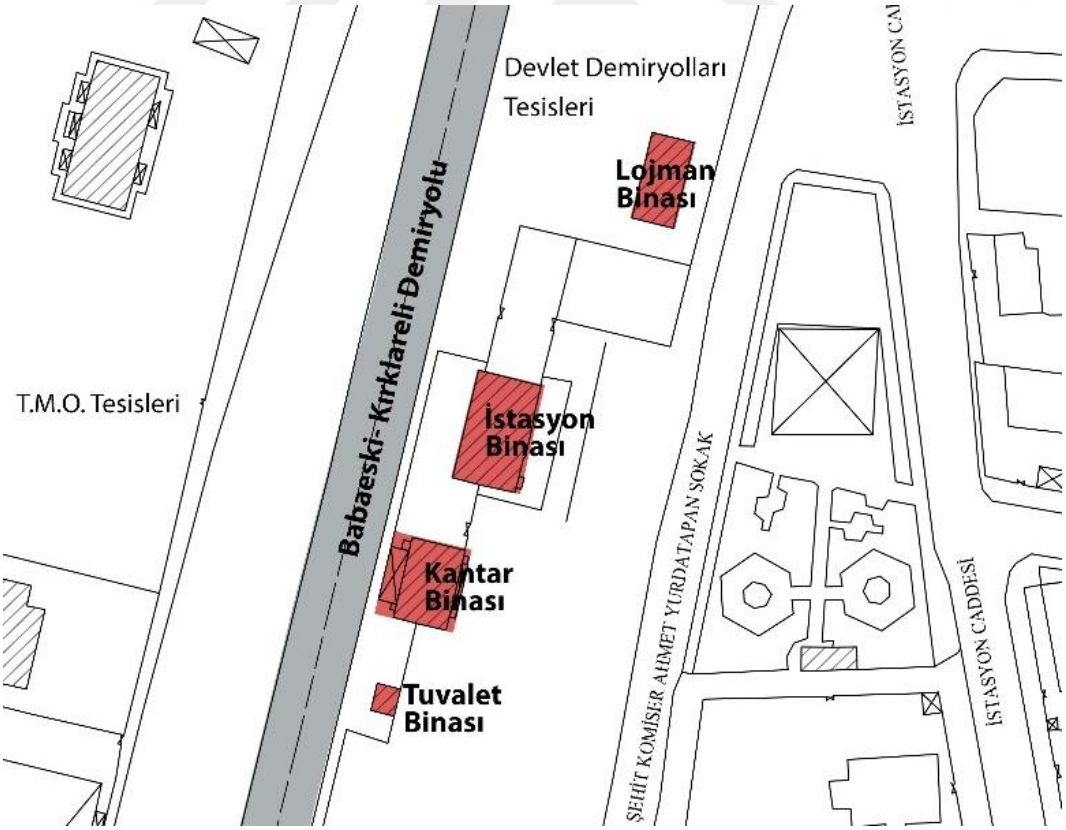

Şekil 3.41. Babaeski Tren İstasyonu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Babaeski Tren İstasyonu, günümüzde Gaziosmanpaşa Mahallesi'nde Şehit Komiser Yurdatapan Sokak üzerinde bulunmaktadır (Şekil 3.41). Babaeski Tren Garı'nın inşası, şehrin mahalle yapısının ve yerleşiminin genişlemesine ve şehir ile entegrasyonunun artmasına zemin hazırlamıştır (Başar & Erdoğan, 2009, s. 30). Önceleri yalnızca bir sokak boyunca yerleşim bulunan ve 1950 yılına kadar Hamidiye Mahallesi olarak adlandırılan bu bölge, demiryolu istasyonunun kurulmasıyla stratejik bir önem kazanmış ve nüfus yoğunluğunda artış yaşamıştır. 1950 yılında bu mahalleden ayrılarak Gaziosmapaşa Mahallesi olarak adlandırılan bu bölgenin demiryolu etkisiyle oluşan genişleme ve bölünmenin göstergesi olduğu söylenebilmektedir (Öztabak, 2014, s. 16, 19).

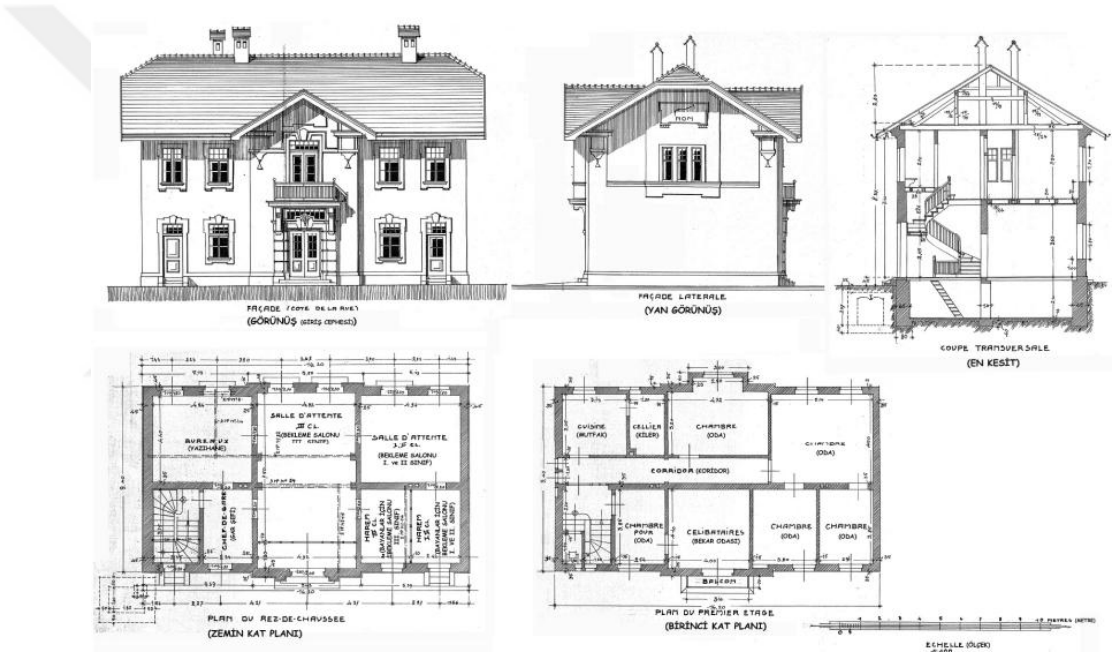

Şekil 3.42. Babaeski İstasyon Binasına Ait Özgün Proje, Kesit ve Görünüşler (Yıldız, 2013, s. 55).

Babaeski Tren Garı iki katlı istasyon binası, tek katlı lojman binası, tek katlı kantar binası ve tuvalet binası olarak Şekil 3.40'deki gibi dört bağımsız birimden oluşmaktadır. Dikdörtgen planlı iki katlı istasyon binasının büyük bir giriş kapısı ve her iki yanında dikdörtgen formlu ikişer penceresi bulunmaktadır. Tren raylarına çıkan kapının her iki yanında sütunlar bulunmakta ve sütunların üstünde bulunan balkonu iki adet payanda taşımaktadır (Şekil 3.42). Günümüzde bu bina kullanılmamaktadır (Yıldız, 2013, s. 57). Kullanılmayan harap haldeki tek katlı lojman binasının batısında 2 adet kapısı ve 2 adet

penceresi ve ayrıca kuzey ve doğu tarafında da 2 adet pencereleri bulunmaktadır. Tuvalet binası ise beşik çatılı, doğu ve batı tarafında dikdörtgen formda penceresi bulunup kuzey tarafında ise bir adet kapısı bulunmaktadır. Son yapı olan kantar binası da beşik çatılı olup doğu, batı tarafında iki adet toplamda 4 adet geniş kapısı ve kuzey, güney taraflarında da 2 adet penceresi bulunmaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2011).

Bu yapıların oluşmasında rol oynayan; zamanında ekonomik ve sosyal anlamda çokça kullanılmış olan bu demiryolu Balkan Savaşları'nda ve sonra da 1. Dünya Savaşı'ndan ciddi derecede etkilenmiş olup 1917 yılında sökümüne karar verilmiştir. Her ne kadar Trakya Bölgesi'nde askeri ve stratejik önemi çokça artmış olsa da Edirne-İstanbul Demiryolunun önemli olması Kırklareli-Babaeski demiryolu hattını daima geri plana atmıştır. Bu sebeple de hattın işletilmesi 1987 tarihinde tamamen durmuştur (Doğan F. , 2016, s. 582).

Babaeski Tren Garı, yolcu taşımacılığının 1987'de sona ermesiyle işlevsiz hale gelmiş ve Şekil 3.43'deki gibi metruk bir yapıya dönüşmüştür. Ancak mimari ve tarihsel değeri nedeniyle korunması gereken bir kültürel mirastır. Yapının restorasyon çalışmalarının yapılması ve yeniden işlevlendirilmesi, bölgenin tarihi kimliğini yaşatmak açısından önem taşımaktadır.

Şekil 3.43. Babaeski İstasyon Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Özel İdare Binası

Babaeski Özel İdare Binası, Gazikemal Mahallesinde bulunan Fevziye Caddesinin Fatih Caddesine bağlanan son parseline konumlanmıştır (Şekil 3.44). Bina, 08.04.1988 tarihinde "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu" tarafından koruma altına alınmış ve 21.02.2014 tarihli, 1567 sayılı kararla Kırklareli Kültür Varlığı olarak tescil edilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014, s. 11; Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri, tarih yok).

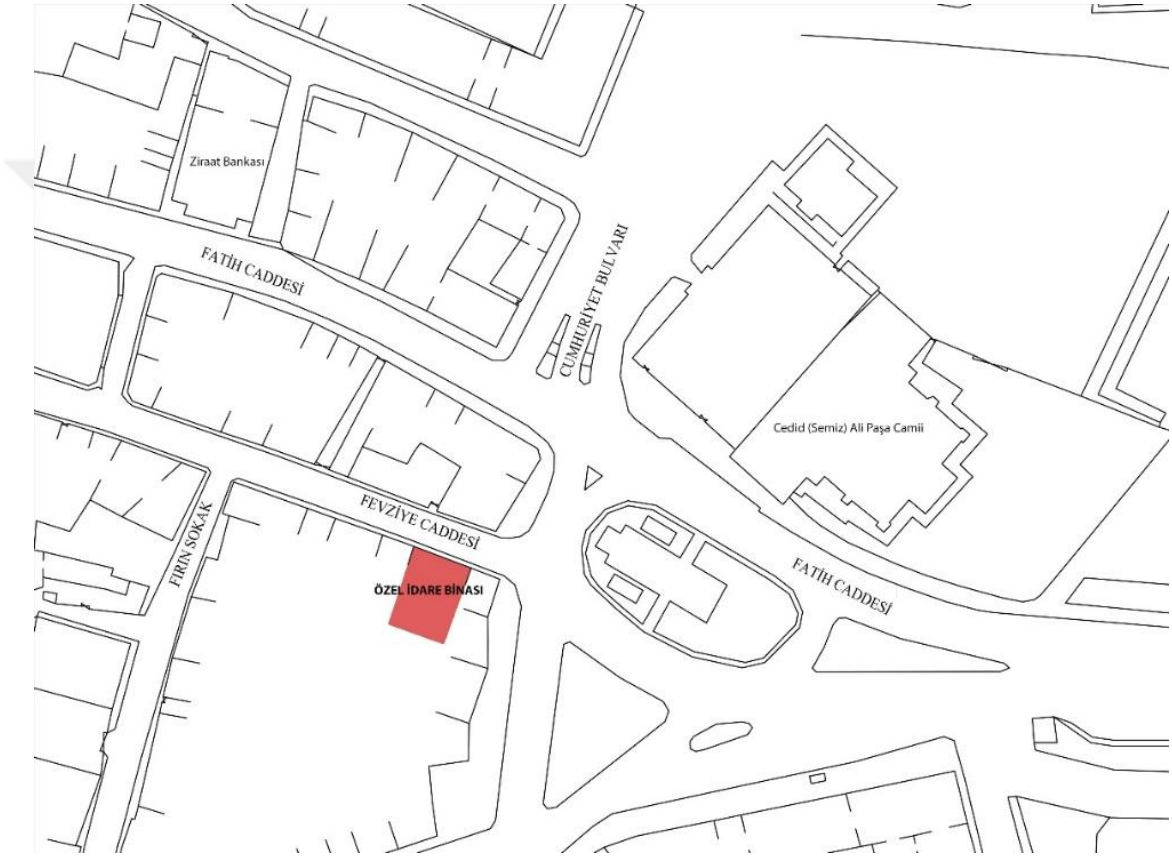

Şekil 3.44. Babaeski Özel İdare Binası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Yapının tam olarak hangi tarihte inşa edildiği bilinmemektedir; ancak zemin katında dükkanlar, üst katında ise ofisler olan plan şeması ve kullanım geçmişinden dolayı 19. yüzyılın ikinci yarısında ticari amaçla inşa edildiği düşünülmektedir (Canıtez, 2012; Öztabak, 2014, s. 247, 249). Bina, 1880 yılında Babaeski'de Ziraat Bankası'nın açılmasıyla banka olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak tapu kayıtlarında 1927 yılında hazineye geçtiği belirtilmektedir. Tüm kayıtlar göre, bina 1880 ile 1927 arasında Rum

sahibinden kiralanarak banka şubesi olarak kullanılmıştır. Ziraat Bankası'nın 1957 yılında yeni yerine taşınmasından sonra, bina 1963–2000 yılları arasında Babaeski Özel İdaresi olarak hizmet vermiştir (Çelik, 1970, s. 14; Öztabak, 2015, s. 247, 249).

Bina, taş temel üzerine yığma tuğla duvarlarla inşa edilmiştir (Şekil 3.45). İki katlı olan yapının giriş kısmı kuzey cephesinde, Fevziye Caddesi üzerinde yer almakta ve zemin katta iki giriş bulunmaktadır. Yapının sağ tarafında bulunan giriş arka bahçe ve üst kata ulaşım sağlayan merdiven kovasına açılmaktadır. Sol tarafında bulunan giriş ise zemin katta (Şekil 3.46) dükkanlara girişi sağlamaktadır. Birinci kat (Şekil 3.46) iç sofalı bir plan şemasına sahiptir. Ön cephede birinci katta bir balkon bulunmaktadır. Pencere ve kapılar basık kemerli olup kenarları tuğla sövelerle süslenmiştir. Bina köşelerinde tuğlalar sütun görünümünde kullanılmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014, s. 11; Öztabak, 2015, s. 248).

Şekil 3.45. 1970'lerde Babaeski Özel İdare Binası (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Şekil 3.46. Babaeski Özel İdare Binası Zemin Kat ve Birinci Kat Planı (Canıtez, 2012, s. 4).

Binanın üst katında yer alan ahşap döşeme ve tavan özgünlüğünü korumaktadır. Zamanla çeşitli onarımlar yapılmış, bazı pencereler yenilenmiştir. 2012 yılında hazırlanan restorasyon projesi kapsamında, yapının rölöve planları çıkarılmış ve restorasyon izni alınmıştır. Bu süreçte, yapı üzerindeki farklı dönemlere ait müdahaleler tespit edilmiştir. İlk değişikliklerin 1940-1950'li yıllarda yapıldığı, Ziraat Bankası olarak kullanım sırasında ise merdiven kovasının kapatıldığı anlaşılmıştır (Öztabak, 2015, s. 250).

Günümüzde yapı (Şekil 3.47), Babaeski Gazikemal Mahalle Muhtarlığı olarak kullanılmaktadır. Restorasyon çalışmalarıyla, binanın tarihi dokusu korunarak işlevsel hale getirilmiştir.

Şekil 3.47. Babaeski Özel İdare Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Eski Babaeski Hükümet Konağı

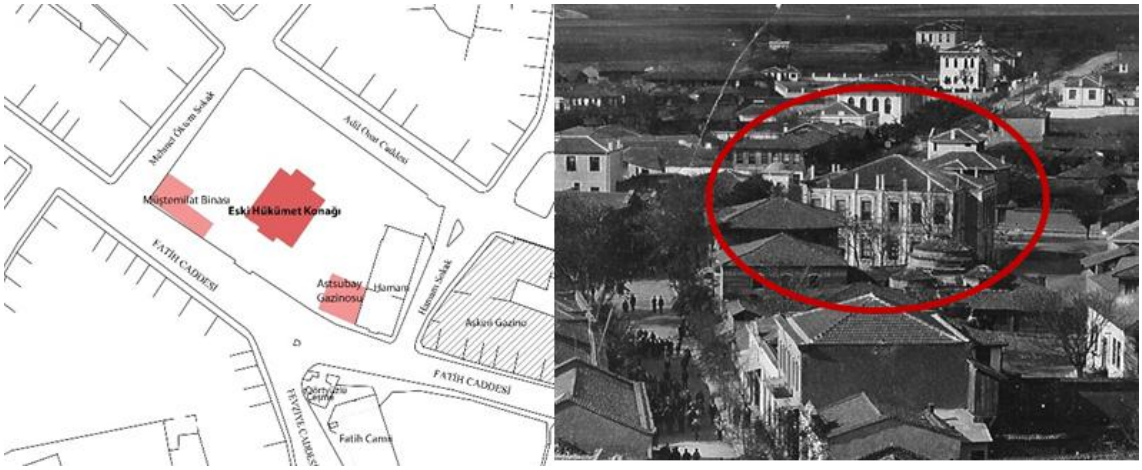

Şekil 3.48. Eski Babaeski Hükümet Konağı Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır; Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Eski Babaeski Hükümet Konağı; Fatih Caddesi, Edirne-İstanbul karayolu üzerinde ve günümüzde belediye binası bulunan yapının arazisinde (Şekil 3.48) 1894 yılında Kaymakam Abdurrahman Efendi tarafından yaptırılmıştır (Kırklareli Valiliği, 1967, s. 42). 23 Mart 1979'da yapılan trampa (takas) nedeniyle, tapuda Babaeski Belediyesi adına kayıtlıdır. Tapu senetlerinde bina, Hacı Hasan Mahallesi Edirne Caddesi üzerindeki "Hükümet Konağı" (Şekil 3.49) olarak belirtilmektedir (Öztabak, 2015, s. 43).

Yapı, bodrum katına sahip olup iki kattan ve dikdörtgen plandan oluşmaktadır (Şekil 3.50). Zemin ve birinci kat simetrik olarak tasarlanmıştır. Yapı girişi, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi binalarına ait plan şemalarındaki gibi simetri aksından sağlanmıştır (Yaldız & Parlak, 2018, s. 14-17). Düşey sirkülasyon üç kollu ahşap merdiven ile oluşturulmuş ve yatay sirkülasyon, düşey sirkülasyon etrafında 'O' formu oluşturacak şekilde tasarlanmış ve birimler etrafında çözülmüştür. Bodrum katta; kömürlük, odunluk ve icra, mahkemeler ve kaymakamlık birimlerinin depoları bulunmaktadır. Zemin katta; adliye birimleri, yazı işleri ve ortak kullanılan tuvalet bulunmaktadır. Birinci katta; kaymakamlık makamı, savcılık, nüfus, iskan ve icra gibi idari birimler bulunmaktadır (Öztabak, 2015, s. 44, 45, 46).

Şekil 3.49. Eski Babaeski Hükümet Konağı, 1960 (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Şekil 3.50. Eski Hükümet Konağı Binası Planları (Öztabak, 2015, s. 44, 45, 46).

Yapı, moloz taş temel üzerine kurulu yığma bir yapıdır. Kat döşemeleri ve tavanları ahşaptır. Yapının kuzey ve güney cephesinde girişler bulunmaktadır. Yapıya ana giriş güney cephesinden, dört sütunla vurgulanan bir eyvan ile sağlanmaktadır. Cephede simetrik ahşap pencereler dikkat çekmektedir. 1930'lu yıllarda (Şekil 3.51) ön cephede bulunan dört sütun üzerinde kapalı konsol görülmekte olup sonraki dönemlerde

(elimizde bulunan 1930 ve 1960 (Şekil 3.52) yıllarına ait fotoğraflara bakılacak olursa; fotoğraf arşivlerinden 1940, 1950'lerde olduğu düşünülmekte) balkon işlevi ile değiştirildiği ve törenlerde kürsü olarak kullanıldığı bilinmektedir (Zührap Erbay (1944), emekli hükümet konağı hizmetlisi ile söyleşi; Öztabak, 2015, s. 48). Yapının sade mimarisi ve işlevselliği, dönemin resmi kurum estetiğini yansıtan bir anlayışla şekillenmiştir (Güler, Pamukçu, & Çeliker, 2020, s. 57, 66).

Şekil 3.51. Eski Hükümet Konağı, 1932 (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Eski Hükümet Konağı, 1982 yılında günümüzdeki Belediye binasının yapılması adına yıkılmıştır (Öztabak, 2015, s. 41). Birbiri adına işlevlerle yapılması planlanarak yıkılan, döneminin mimari akımını yansıtan eski iki kamu binasın da yıkılmak yerine korunarak aynı işlev veya farklı işlevlerle neden yaşatılmadığı bilinmemektedir.

Şekil 3.52. Eski Hükümet Konağı, 1960 (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Eski Babaeski Belediye Binası

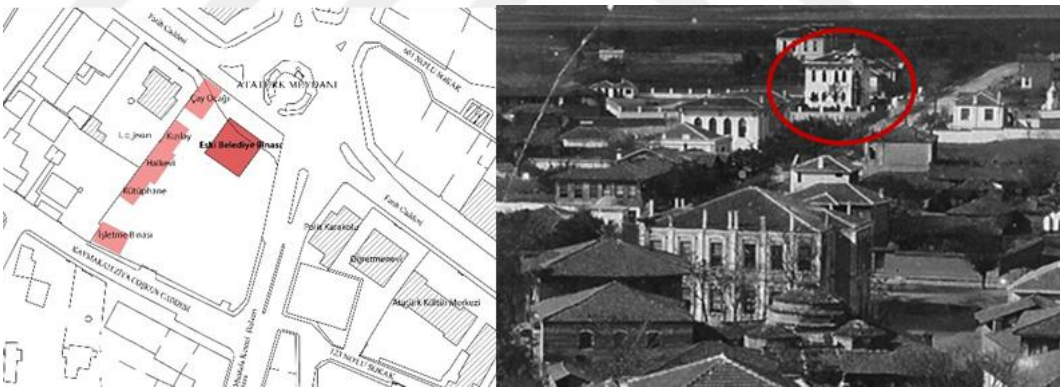

Şekil 3.53. Eski Babaeski Belediye Binası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır; Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Yapı, yarı bodrum katına sahip olup iki kattan ve kare plandan oluşmaktadır (Şekil 3.54). Bodrum katta; kömürlük ve odunluk bulunmaktadır. Zemin katta; geniş bir giriş holü ve onu karşılayan ahşap merdiven, ortak kullanılan tuvalet, fen işleri, tahsilat birimi ve muhasebe müdürü odası bulunmaktadır. Birinci katta; bekleme holü, ortak kullanılan tuvalet, başkanlık ve yazı işleri bölümleri, nikâh memurluğu, arşiv odası, belediye meclis salonu gibi işlevler bulunmaktadır (Öztabak, 2015, s. 31).

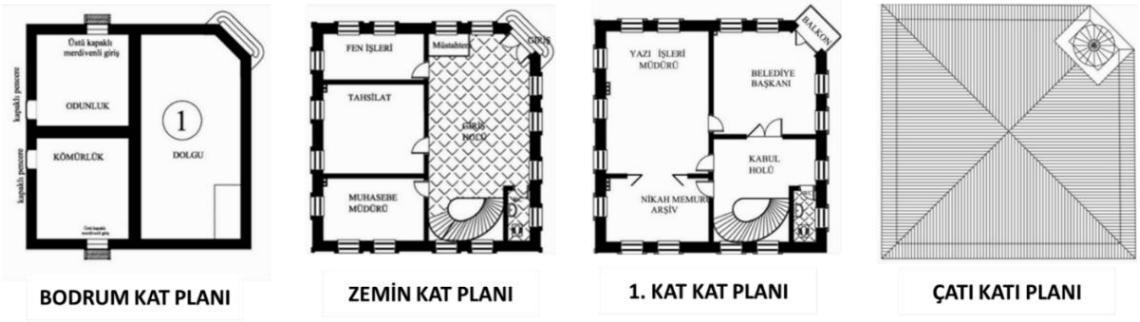

Şekil 3.54. Eski Babaeski Belediye Binası Planları (Öztabak, 2015, s. 31).

Yapı, moloz taş temel üzerine kurulu kagir bir yapıdır (Şekil 3.55). Yapının cephesinde kalın ahşap giriş kapısı, simetrik sivri kemerli pencereler ve kurşun kaplı kubbe çatısı dikkat çekmektedir (Şekil 3.56). Pencereler ve kapı üstlerindeki camlı sabit açıklıklar ile sivri kemerli mimari tarz, dönemin mimarisi olan Birinci Ulusal Mimari Akımını yansıtmaktadır. Yapı genel olarak sade bir üslupla yapılmış olup, süsleme detaylarından ziyade resmi kurum estetiğine uygun, işlevselliğe dayalı bir mimari anlayış taşımaktadır.

Şekil 3.55. Eski Babaeski Belediye Binası, 1932 (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Şekil 3.56. Eski Babaeski Belediye Binası, 1950 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Şekil 3.57. Eski Babaeski Belediye Binası, 1980 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Eski Babaeski Belediye Binası, 1980 yılında (Şekil 3.57) günümüzdeki Hükümet binasının yapılması adına yıkılmıştır (Öztabak, 2015, s. 41). Döneminin mimari akımını yansıtan bu yapının yıkılmak yerine korunarak aynı işlev veya farklı işlevlerle neden yaşatılmadığı bilinmemektedir.

Eski Rüştiye Binası

Babaeski Eski Rüştiye Binası, Hamam Sokak üzerinde bulunan adanın Adil Onat Caddesi'ne bağlanan son parseline konumlanmıştır (Şekil 3.58). Bina, 21.02.2014 tarihli, 1567 sayılı kararla Kırklareli Kültür Varlığı olarak tescil edilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014, s. 18).

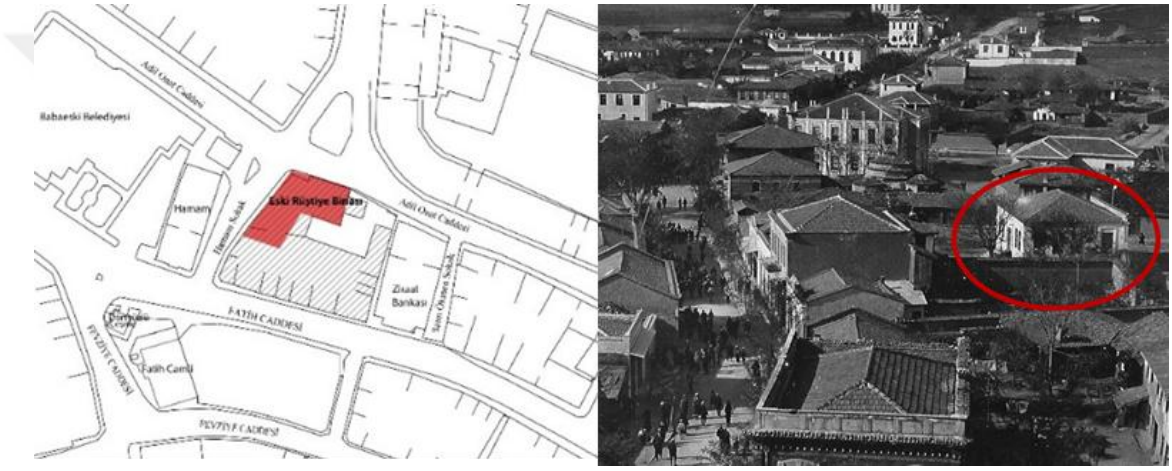

Şekil 3.58. Eski Rüştiye Binası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır; Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Babaeski Rüştiye binasının inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Babaeski'deki Rüştiye binasının yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, yapının 19. yüzyılın ortalarına veya sonrasına, özellikle Tanzimat dönemi sonrasına ait olması muhtemel görülmektedir. Bu dönemde, Tanzimat reformları ile eğitim sisteminde yapılan değişiklikler sonucu rüştiye okulları açılmaya başlanmış ve bu da yeni eğitim yapılarının inşa edilmesine olanak sağlamıştır (T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2014, s. 101). Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki kayıtlarda (BOA. H-01-03-1307; Dosya No: 113, Gömlek No: 73) 1889'da Babaeski Rüştiye'sinde sülüs ve rik'a derslerinin fahri olarak (gönüllü) verildiği belirtilmiştir. Bu belge, binanın 1889 yılında faaliyette olduğunu göstermektedir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, H-1307 (1889)). Başka

bir kaynak olan 1903 Maarif Salnamesi'ne göre, 1890 yılında Babaeski'de 25 öğrenci kapasiteli bir Rüştiye okulu bulunduğu belgelenmişken; 1907'de İnas Mektebi'nin (Kız Okulu) açıldığı bilgisi, yapının 1900'lerin başına kadar aktif olduğunu göstermektedir. Bu veriler ışığında, Babaeski Rüştiye binasının 1880'lerin sonları ile 1900'lerin başı arasında Osmanlı dönemi eğitim yapılarından biri olarak inşa edilmiş olabileceği söylenmektedir (Öztabak, 2015, s. 82, 83).

1907 yılına kadar rüştiye işlevi ile kullanılan Babaeski Rüştiye binası, 1907 yılında İnas Mektebi (kız okulu) olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapı bu dönemde Şekil 3.58'de görüldüğü gibi tek bir binadan oluşmakta olup zemin ve bodrum kata sahiptir. Yapının ana girişi Adil Onat Caddesi'ne bakan kuzey cephesinde bulunmaktadır. Dönemin ihtiyacına uygun olarak bodrum katta; güney cephesinde bir koridorla kuzeydeki üç oda bağlanılır. Zemin katta ise iki oda bir salon ile eğitim hizmeti sunulmuştur (Şekil 3.59). Kuzey giriş cephesindeki ahşap çift kanatlı kapısı ve kitabesiyle (Şekil 3.60) dikkat çeken bina, pilaster, söve ve silmeler gibi estetik detaylara sahiptir (Öztabak, 2015, s. 85). Günümüzde bu kitabe yerinde bulunmamakla birlikte binanın bodrum katında bir kör pencere içinde muhafaza edildiği bilinmekte olup ne zaman yerinden indirildiği bilinmemektedir.

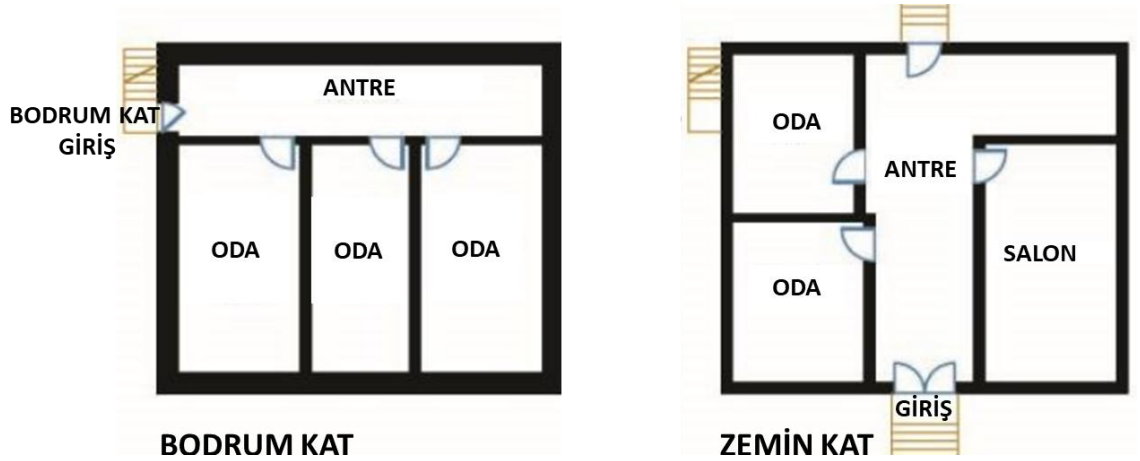

Şekil 3.59. Eski Rüştiye Binası'na Ait İlk Yapı Planları (Öztabak, 2015, s. 85).

Rüştiye binası, Osmanlı döneminin geleneksel mimari üslubunu yansıtan ancak Batı etkilerinin de hissedildiği bir yapıdır. Yapının dış cephesi (Şekil 3.60), simetrik bir tasarıma sahiptir ve taş ile tuğlanın birlikte kullanılması, binanın sağlamlığını ve estetiğini

pekiştirmektedir. Binanın giriş kısmında yer alan geniş açıklık, yüksek ve kemerli pencereler, dönemin modern eğitim yapılarıyla paralellik gösterir. Yapının iç mekanında ise geniş ve ferah sınıflar, öğrencilerin rahat bir ortamda eğitim alabilmesi için tasarlanmış, büyük pencereler doğal ışığın içeri girmesini sağlamaktadır. Yüksek tavanlar, mekânın genişliğini ve ışıklılığını artırırken, yer döşemelerinde kullanılan taş malzemeler de mekâna geleneksel bir hava katmaktadır. Bu unsurlar, yapının eğitim amaçlı kullanılmasına uygun bir atmosfer yaratırken, aynı zamanda dönemin mimari anlayışının izlerini taşımaktadır.

Şekil 3.60. Eski Rüştiye Binası, 1908 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

1950-1951 yıllarında, Babaeski'de bir ortaokula duyulan ihtiyaç doğrultusunda Rüştiye binasına ilave yapılar inşa edilmiştir (Şekil 3.61). Yapılan bu ek bina, bodrumlu olup derslikler, idare odaları barındırmaktadır. Ana giriş Hamam Sokak'tan geniş bir merdivenle sağlanmıştır. 1961-1962 öğretim yılında, ortaokulun başka bir binaya taşınmasıyla Rüştiye binası Kız Meslek Lisesi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Şekil 3.62). Bu dönemde bina hem işlevsel hem de yapısal değişikliklere uğramıştır. Çatıda ve iç mekânda çeşitli onarımlar yapılmış, ihtiyaçlara göre düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Öztabak, 2015, s. 86, 87).

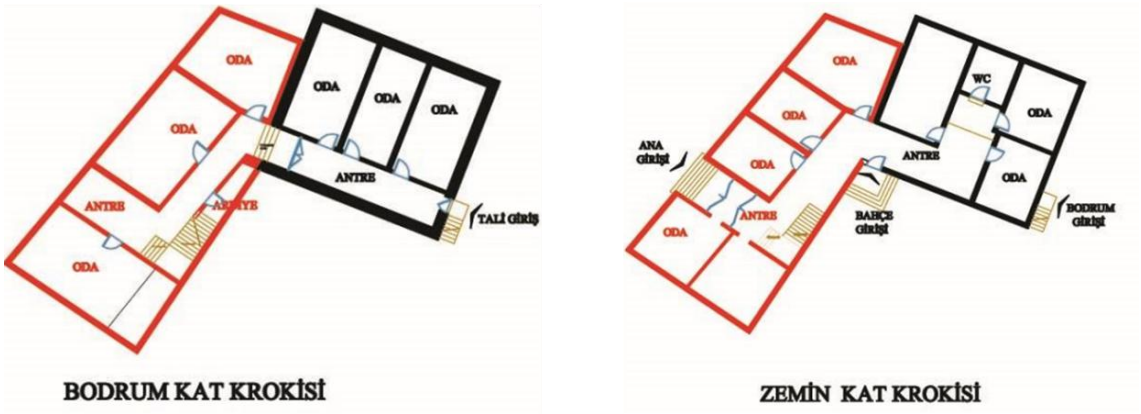

Şekil 3.61. Eski Rüştiye Binası'na İlave Yapı ile 1951 Yılı Sonrası Planları (Öztabak, 2015, s. 87).

Şekil 3.62. Eski Rüştiye Binası, Kız Meslek Lisesi Dönemi, 1961 Yılı Sonrası (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

1980 sonrasında bina, askeriye tarafından misafirhane olarak kullanılmıştır. Bu süreçte bodrum kat ve kuzey cephesindeki pencerelere demir korkuluklar eklenmiş, dış cephe gri renkli sıva ile kaplanmıştır. Askeriye tarafından bahçeye müştemilatlar (mutfak ve fırın) eklenmiş, ancak bu yapılar daha sonra boş bırakılmıştır. 2003 yılında Askeriyenin binayı terk etmesinin ardından, yapı Halk Eğitim Merkezinin ek binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Pencereler beyaz PVC olarak yenilenmiş, döşemeler açık meşe laminant kaplama yapılmış ve saçaklar lambri ile kaplanmıştır. 2014 yılında

bina tescillenmiş ve belediye tarafından bazı müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Dış cephe boyası yenilenmiş ve binanın kullanımı halkın ihtiyaçlarına uygun şekilde sürdürülmüştür. Günümüzde halen askeriye bünyesinde olan yapı (Şekil 3.63) kullanılmamaktadır fakat Babaeski'nin önemli bir kültürel simgesi olarak varlığını sürdürmektedir.

Şekil 3.63. Eski Rüştiye Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

İlk Mektep (Atatürk İlkokulu)

Babaeski İlk Mektep Binası (Atatürk İlkokulu); günümüzdeki adı ile Atatürk Kültür Merkezi Binası (Şekil 3.64); şehir içi anayol olan günümüzdeki Fatih Caddesi üzerinde, iş bankasının karşısında, öğretmenevinin hemen yanında bulunmaktadır. İlk Mektep, 1914 yılında dönemin Kaymakamı Tevfik Sırrı Gür tarafından inşa edilmeye başlanmış ve 1915 yılında eğitim öğretime açılmıştır (Kırklareli Valiliği, 1967, s. 216). İlk adı "1. Okul" olan bu bina, Cumhuriyet dönemiyle birlikte "Atatürk İlkokulu" adını almıştır (Öztabak, 2014, s. 77). Yapı, kültür ve tabiat varlıkları koruma kurulu tarafından 08.04.1988 tarihli, 7 nolu karar ile tescil edilmiştir (Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri, tarih yok).

Şekil 3.64. İlk Mektep (Atatürk Kültür Merkezi) Binası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır; Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

1994 yılında Atatürk İlkokulu binası, Trakya Üniversitesi Meslek Yüksekokulu olarak kullanılmak üzere Trakya Üniversitesi Rektörlüğüne geçici olarak tahsis edilmiştir (Kırklarel Üniversitesi, 2015). Bunun üzerine okul, 12 Eylül 1994 tarihinde Gazi Kemal Mahallesi Battal Bahçe Mevkii'nde bulunan ve ilk olarak inşa edilen yeni binasına taşınmış ve eğitimine "Babaeski Atatürk Ortaokulu" adıyla devam etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı). 2006 yılına kadar üniversite bünyesinde kullanılan bu bina Babaeski Meslek Yüksekokulu'nun Kırklareli Üniversitesine devredilmesi ile yapının eğitim fonksiyonu sonlanmıştır (Kırklarel Üniversitesi, 2015). 2006- 2008 yılları arasında yapı 2 No'lu Sağlık Ocağı olarak işlevlendirilmiştir. 2012 yılında Kırklareli İl Özel İdaresi tarafından Babaeski Belediyesi'ne tahsis edilmiştir. 2013 yılından itibaren yapı, Babaeski Atatürk Kültür Merkezi olarak kullanılmaktadır (Öztabak, 2015, s. 97).

Okul, çevresi taş temel üzerine tuğla duvarla sınırlanmıştır (Şekil 3.65). 1950'li yıllara kadar geniş bir bahçeye sahiptir (Şekil 3.66). 1950'li yıllarda bu alanın büyük bir bölümü karakol için ve 1980'da yapılacak olan öğretmenler evi için ayrılmıştır. Sonraki yıllarda yapılan hızlı kentleşme nedeniyle bahçe alanı daralmış ve bina çevresindeki yapılaşma artmıştır (Öztabak, 2015, s. 102).

Şekil 3.65. İlk Mektep (Atatürk İlkokulu), 1932 Yılı Öncesi (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Şekil 3.66. Eski Belediye Binası Cephesinden Atatürk İlkokulu, 1934 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Bina, dikdörtgen planlı ve yığma bir yapı olup, zemin kat ve subasmanın yükseltilmesi ile oluşan bodrum kat olarak iki kattan oluşmaktadır. Bodrum kat bu nedenle kat yüksekliğinde olmayıp oldukça basıktır. Bina girişinin bulunduğu kuzey cephesi Fatih Caddesi'ne bakmaktadır. Bina ana girişi 5 basamaklı mermer merdivenden ve bir dış sahanlıktan sağlanmaktadır (Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri, tarih yok).

Bodrum kata ulaşım, kapının sağ ve sol yanında zemine yakın noktalardan kapaklar ile sağlanmaktadır. Bodrum kata ait arka cephede açılan üç adet havalandırma pencereleri bulunmaktadır. Yapı dört büyük derslik ve girişin iki uç yanında bulunan muhtemelen idare odaları olarak kullanılan iki küçük dersliklerden oluşmaktadır. Girişin hemen karşında mutfak olarak kullanılan ara bir mekân bulunmaktadır. Bu mekândan geniş arka bahçeye geçiş sağlanmaktadır. Arka bahçede yapılmış bir müştemilat bulunmakta ve kömürlük ve odunluk olarak kullanılmaktadır. Yapının doğu cephesinde ise 1989- 1990 yıllarında okulun pencere, silme, saçak, boya gibi benzer özelliklerinde yapılmış bir yapı bulunmaktadır. Bu yapı günümüzde İlçe Özel İdaresi Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır (Öztabak, 2015, s. 99, 100).

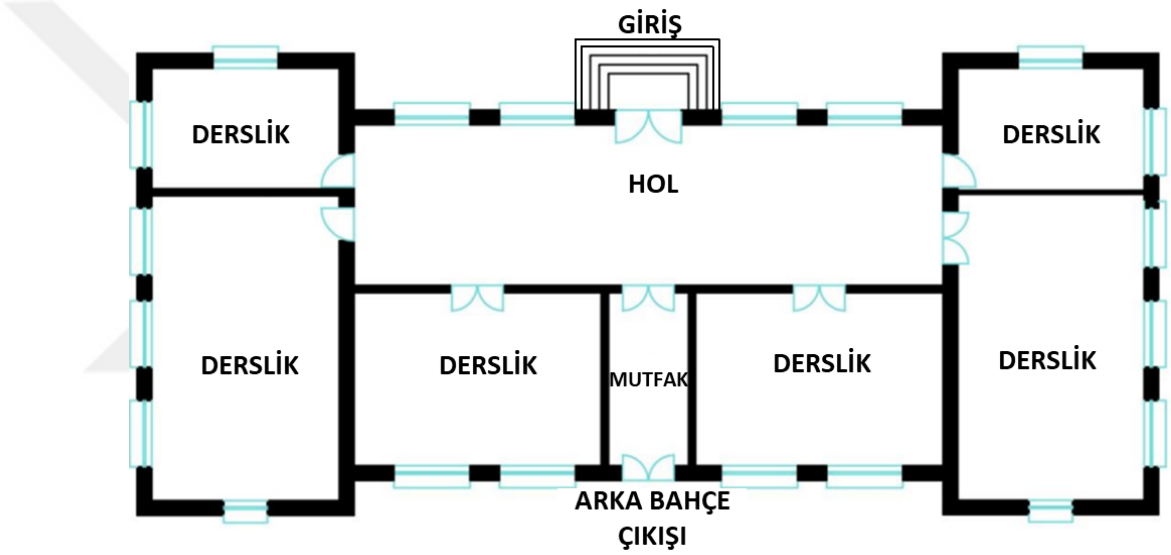

Şekil 3.67. Atatürk İlkokulu (Atatürk Kültür Merkezi) Binası Planı (Öztabak, 2015, s. 99).

Ön cephede (Şekil 3.68) giriş kısmı basık kemerli, pencereleri ise sivri kemerli olup, pencere üstlerinde ve köşelerde çıkıntılı sıva süslemeleri bulunmaktadır. Arka cephedeki tüm açıklıklar sivri kemerlidir. Ön, arka; sağ ve sol cepheler birbirinin simetriği şeklinde oluşturulmuştur. Çatı, Marsilya kiremitleriyle örtülü olup, ahşap kanatlı çatısı kırma formdadır. Yakın dönemde gerçekleştirilen onarımlarda, çatının sağlamlığı artırılmış ve gerekli yenilemeler yapılmıştır. Yapının özgün halinde geniş saçak kısımlarını destekleyen eli böğründeler (Şekil 3.68) bulunmakta iken günümüzde

(Şekil 3.69) saçak kısmı orijinal hali kadar geniş olmayıp eli böğründeler bulunmamaktadır (Balcı, 2022, s. 72).

Yapı, 2012 yılında belediyeye devredildiği tarihte kapsamlı onarımlardan geçmiştir. Ahşap doğrama pencere ve kapıları yenilenmiş, iç mekanlarda bazı alanlar yeniden düzenlenmiştir. Çatının altındaki saçaklar, lambirilerle kapatılmış ve doğrama rengine boyanmıştır (Şekil 3.69).

Şekil 3.68. Atatürk İlkokulu (Atatürk Kültür Merkezi) Ön Cephe, 1932 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Şekil 3.69. Atatürk İlkokulu (Atatürk Kültür Merkezi) Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Babaeski Atatürk Kültür Merkezi, mimari detayları ve özgün cephe kompozisyonuyla neoklasik ve geleneksel unsurları dengeli bir şekilde birleştirmektedir.

19. yüzyıl Neoklasisizm ve I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın etkilerini yansıtan, dönemin eğitim yapıları arasında önemli bir örnektir (Çinko & Eres, 2022, s. 109). Cephe düzeni ve mimari unsurlarıyla Evkaf Nezareti İnşaat ve Tamirat Heyet-i Fenniyesi tarafından tasarlanan Karaağaç Mekteb-i İbtidaisi ile benzerlik göstermesi, yapının mimarının kim olduğu bilinmese de Mimar Kemaleddin'in eserlerinden esinlenilmiş olabileceğini düşündürmektedir (Balcı, 2022, s. 180).

Günümüzde Babaeski Atatürk Kültür Merkezi olarak işlevini sürdüren bina, kültürel etkinlikler ve toplumsal aktiviteler için kullanılmaktadır.

Sarı Okul Binası

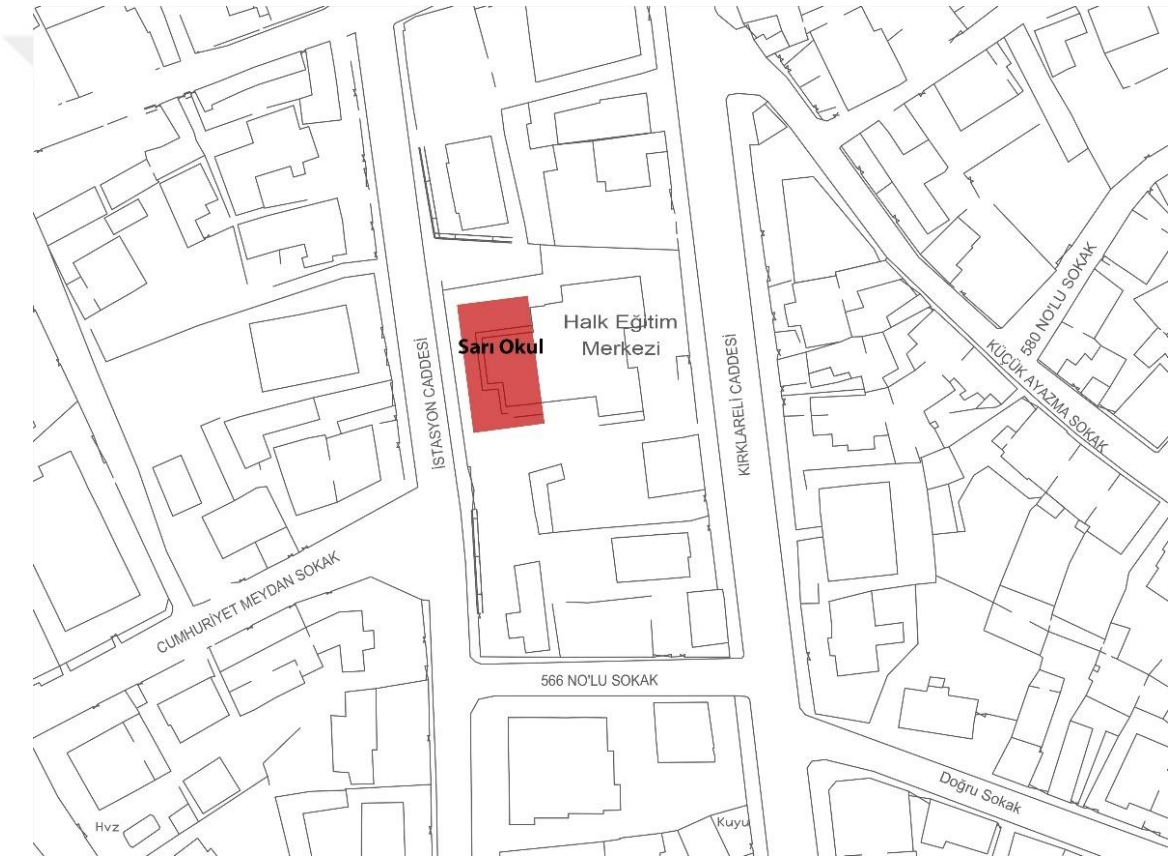

Şekil 3.70. Babaeski Sarı Okul Binası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Sarı Okul, günümüzde yerinde Halk Eğitim Merkezi'nin bulunduğu alanda; Kırklareli Caddesi yönünde yer alan (Şekil 3.70), zamanının önemli eğitim yapılarından biridir. Sarı renge boyanmış olması nedeniyle halk arasında "Sarı Okul" veya "Hamidiye

Mahalle Mektebi" olarak da bilinmektedir. 1967 yılında yıkılarak yerine günümüzdeki Halk Eğitim Merkezi yapılmıştır. Yapının ilk yapıldığı tarih ile ilgili net bir kayıt bulunamamıştır. Tek katlı yapı ilk olarak askeriyenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere gaz yağı dağıtımı amacıyla gazhane olarak kullanılmıştır. Daha sonra, artan eğitim ihtiyacını karşılamak amacıyla 1913 yılında onarılarak okul haline getirilmiştir (Şekil 3.71). 1913 yılında onarıldığı bilinen yapıya ait bir tamir kitabesinden bahsedilse de bu kitabeye günümüzde ulaşılamamıştır (Kırklareli Valiliği, 1967, s. 217).

Şekil 3.71. Sarı Okul Önünde 1950'li Yıllardaki Öğretmen ve Öğrencileri (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Sarı Okul'un planı Eski öğrencisi olan Ömer Süzer ile yapılan söyleşiden sonra Mucit Öztabak tarafından krokilendirilmiştir (Şekil 3.72). Yapılan söyleşi ile Sarı Okul'un; kesme küfeki taşından yapılmış bu tek katlı ve bodrumu olan yığma yapı olduğu belertilmiştir. Okul üç adet derslikten ve müdür odasından oluşmaktadır. Bodrum katı kömürlük olarak kullanılmış, çatısı alaturka kiremitle kaplanmıştır. Geniş bir okul bahçesine sahip ve tuvaletin dışarıda yer alması ile dönemin yapılarının karakteristik özelliklerini taşımaktadır (Öztabak, 2015, s. 108).

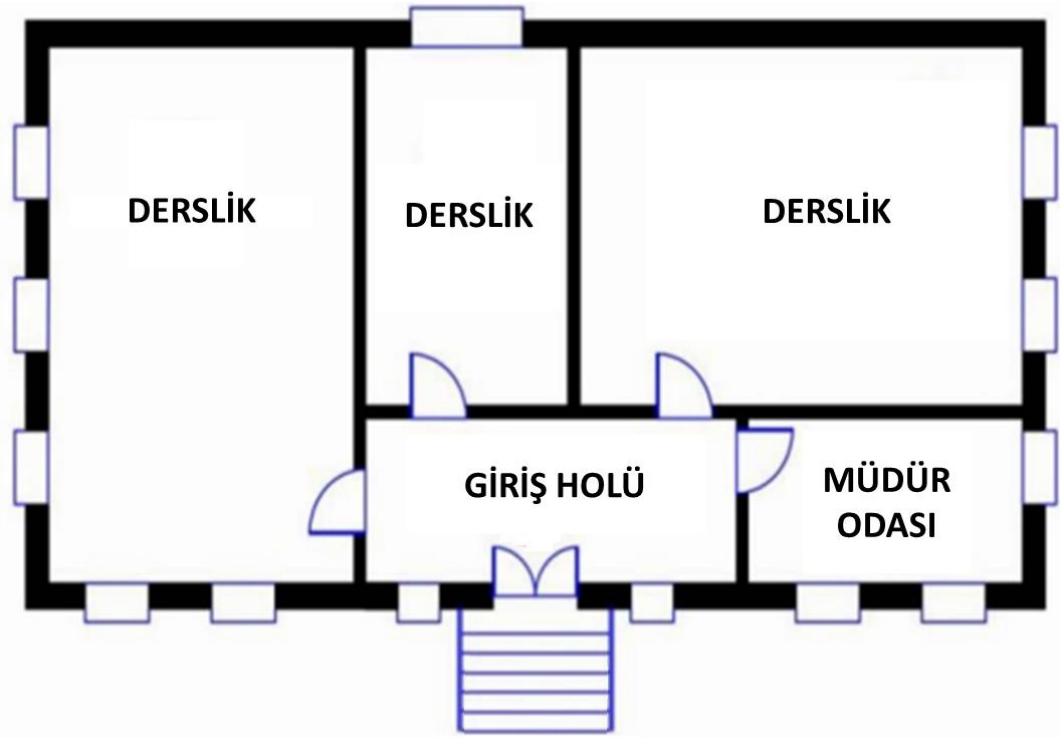

Şekil 3.72. Sarı Okul Planı (Öztabak, 2015, s. 108).

1967'de yıkılarak yerine Halk Eğitim Merkezi yapılmış olan Sarı Okul, zamanında eğitim ve sosyal hayata önemli katkılar sunmuş, ancak korunamadığı için bir kültürel miras olarak kaybolmuştur.

İnönü Mektebi (Tedavi Evi)

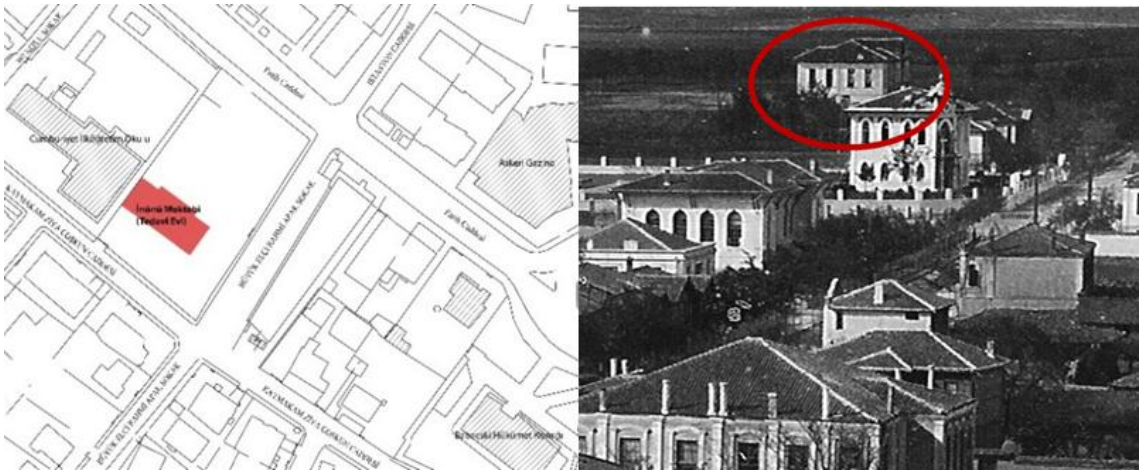

Şekil 3.73. İnönü Mektebi (Tedavi Evi) Binası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır; Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Şekil 3.74. İnönü Mektebi (Tedavi Evi), 1932 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

İnönü Mektebi (Tedavi Evi) (Şekil 3.74), taş temel üzerine inşa edilmiş ve dolgu tuğla kullanılarak yığma kagir olarak bodrum ve zemin kat olarak yapılmıştır. Dikdörtgen ve simetrik plan şemasına sahiptir. Dört basamaklı mermer merdivenden ve bir dış sahanlıktan giriş sağlanmaktadır. Giriş Fatih Caddesine bakan kuzey cepheden sağlanmaktadır. Ana giriş hole açılmakta ve iki yanında idare odaları bulunmaktadır. İdare odalarının yanlarına ve arka kısma sıralanmış beş adet derslikten oluşmaktadır (Şekil 3.75). Subasman farkı ile oluşan bodrum kata giriş, giriş kapısının sağ ve sol yanında bulunan idare odalarının dış cephesinden; zemine yakın noktalardan kapaklar ile Şekil 3.74'de görüldüğü gibi sağlanmaktadır. Çatısı ahşap, geniş saçaklı ve kırma çatıdan oluşmaktadır (Öztabak, 2015, s. 112, 114). Giriş bölümünün üstünde Şekil 3.76'de de görüldüğü gibi güvercinlik detayı bulunmaktadır. Yapının giriş aksı, çatı seviyesinde oluşturulan kot farklılıkları ve güvercinlik detayıyla belirginleştirilmiştir. Yapının ön derslik bölümlerinde üçer adet, arka dersliklerde dörder adet açıklık bulunmakta olup idari odalarda geniş birer adet dikdörtgen formda silmelerle desteklenmiş pencereler bulunmaktadır. Giriş kapısı üzerinde okula ait kitabe bulunduğu ve bu kitabede "İnönü Mektebi" yazısını taşıdığı bilinmektedir fakat kitabenin transkriptine ulaşılamamıştır (Şekil 3.76) (Öztabak, 2015, s. 115).

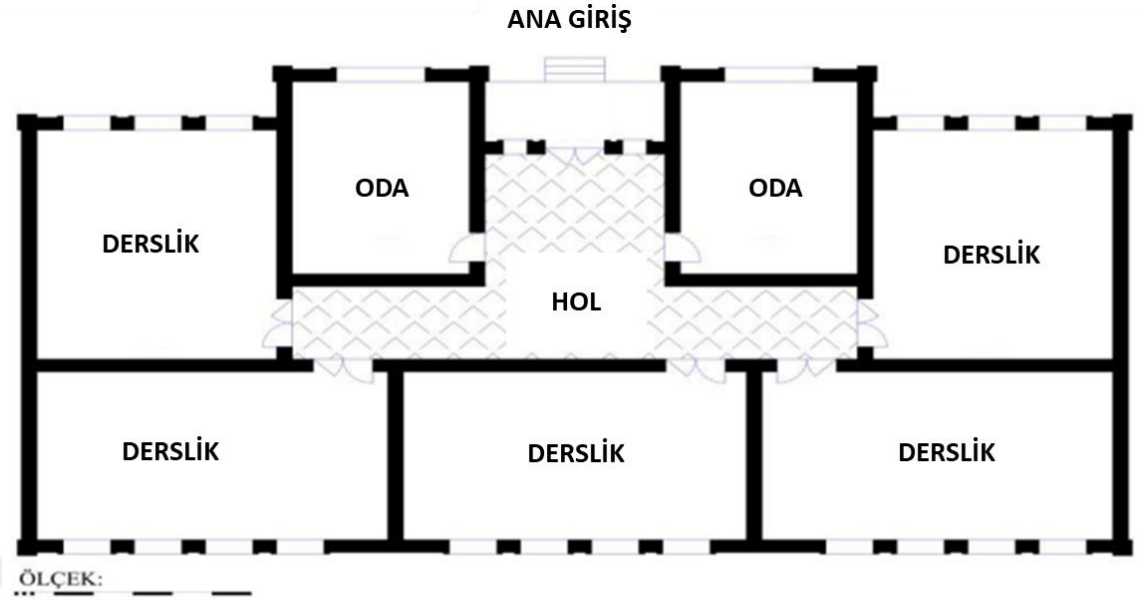

Şekil 3.75. İnönü Mektebi (Tedavi Evi) Planı (Öztabak, 2015, s. 113).

Şekil 3.76. İnönü Mektebi (Tedavi Evi), 1932 (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

İnönü Mektebi, dönemin eğitim yapılarında yaygın olarak görülen yalın ama işlevsel tasarım yaklaşımını sağlamaktadır. İnönü Mektebi'nin plan düzeni ve cephesinde, şehir içerisinde merkez bölgede ana cadde üzerinde konumlanması ile I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın etkileri, belirgin bir şekilde hissedilmektedir (Parlak & Yaldız, 2017, s. 179). 1962 yılında yeni yapılan okula taşınmasının ardından işlevselliğini

yitirmiştir ve yeniden fonksiyonlandırmak adına yıkılmıştır. Binanın bulunduğu arazi zamanla farklı projeler için kullanılmıştır. 2020 yılında Kız Meslek Lisesinin yıkılması sonrasında günümüzde bu alan, boş arsa durumundadır (Öztabak, 2015, s. 115).

Eski Jandarma Karakol Binası

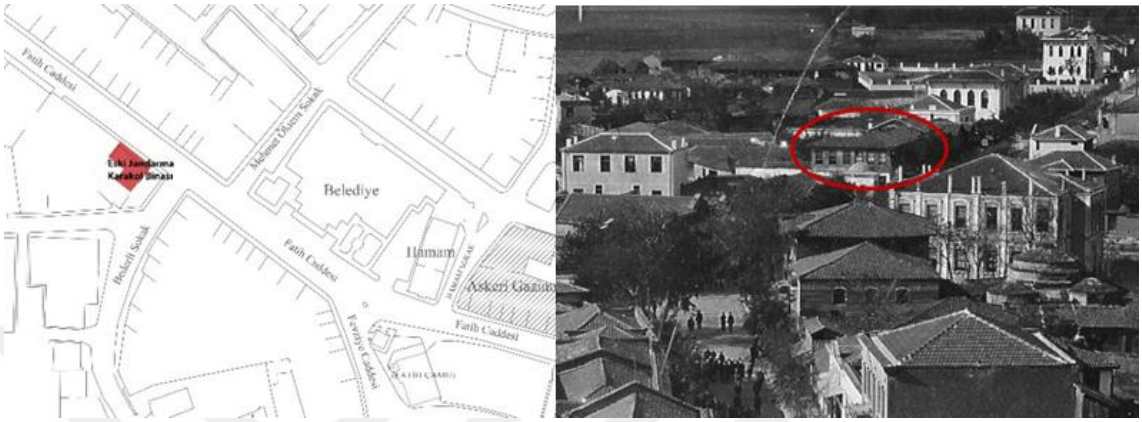

Şekil 3.77. Eski Jandarma Karakol Binası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır; Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023).

Eski Jandarma Karakol Binası; şehir içi anayolu olan günümüzdeki Fatih Caddesi üzerinde, Belediye Binasının batısında, Fatih Caddesi ile Bederli Sakağın kesiştiği köşe parselde konumlanmaktadır (Şekil 3.77). 1936 tarihli tapu kayıtlarına göre Jandarma Binası, "fevkani" (yani üst katlı) bir yapıdır ve beş oda, alt katta bir koğuş, bir oda, bir gardiyan odası, bir mahpushane ve bir miktar bahçeden oluştuğu belirtilmiştir. Bugünkü Fatih Caddesi üzerinde (Eski adıyla Edirne Caddesi), maliki hazine arazisi olarak kayıtlıdır. 1941 tarihli tapu kayıtlarında, binanın çevresi "Sağı Mustafa Apak evi, solu yol, arkası yol, önü Edirne Caddesi." olarak tanımlanmaktadır (Öztabak, 2015, s. 168, 169).

Binanın inşa tarihi ve mimarı kesin olarak bilinmemekle birlikte, Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde yer alan 1893 tarihli bir belgede (BOA. H-17-05-1311; Dosya No: 173, Gömlek No: 22), Babaeski (Baba-yı Atik) ilçesindeki jandarma personeli ve mahkumlar için Hükümet Konağı'nın yakınında kiralanan binanın kira bedelinin ödenmesi veya kapatıldığı yazılmaktadır. Bu nedenle Eski Jandarma Karakol Binası'nın 1893 yılından önce var olduğunu söylemek mümkündür (Devlet Arşivleri Başkanlığı, H-1311 (1893)).

Şekil 3.78. Eski Jandarma Karakol Binası (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Mucit Öztabak'ın Tarık Apak ile yaptığı söyleşide yapıya ait bilgiler edinilmiştir. Yapı iki katlıdır; üst kat ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. L plan tipine sahiptir (Şekil 3.78). Ana girişi Fatih Caddesi üzerinden sağlanmaktadır. Saçaklarda, ahşap merteklerin uzamasıyla belirginleşen geleneksel bir çatı formu dikkat çekmektedir. Alt katta koğuşlar, idari bölümler ve bahçeye bakan nezarethane odaları yer alırken, üst kat idari birimlere; komutanlara aittir (Öztabak, 2015, s. 170). Jandarma Binasının 1980 askeri darbesi sırasında, binanın harap durumda olması nedeniyle yıkıldığı bilinmektedir (Öztabak, 2014, s. 13).

Kilise

Babaeski'deki Rum Kilisesi, 19. yüzyılda bölgede yaşayan gayrimüslim nüfusun yoğunluğu nedeniyle inşa edilmiş dini yapılardan biridir. 1870 yılında basılan ilk salnameden 1872 ve 1875 yılında basıla salnamelere göre Babaeski'de gayrimüslim haneye karşılık Müslüman hane daha az bulunmaktadır. Bu nüfus dengesine bağlı olarak, Hristiyan topluluğun sosyal ve dini ritüellerini yerine getirebileceği kiliseler inşa edilmiştir (Kayıcı, 2013, s. 93, 115, 116, 118). 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı öncesi basılan son salnameye göre Babaeski'de bir kilise olduğu yazılmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki kayıtlarda, (BOA. H-16/11/1300; Dosya No: 895, Gömlek No:

71194) Babaeski'de Meryem Ana ve Kırklereli'de Aya Tanaş (Hagios Atanasios) adında birer Rum Kilisesi bulunduğu ve bu kiliselerin onarımı için Osmanlı Devleti'nden izin alındığı belgelenmiştir.

Şekil 3.79. Kilise'nin Bulunduğu Muhtemel Bölge (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Kilise'nin muhtemel konumu Mucit Öztabak tarafından; civarda yaşayan yerli halk ve Babaeski'de yaşamış eski Rum ailelerince yapılan görüşme ile Babaeski Gazi Kemal Mahallesi, İnönü Caddesi'nde yer aldığı ve tapu kayıtlarında bu bölgedeki yerlerin tarifinde hep kilisenin ismi geçtiği, İnönü Caddesi'nin de "Kilise Sokağı" olarak adlandırıldığı bölgenin kavşağında bulunduğu belirtilen kilisenin yeri Şekil 3.79'da gösterilmiştir (Öztabak, 2015, s. 67, 68).

Kilise, dikdörtgen planlı, bazilikal planlı inşa edilmiş olduğu Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki 'Kırkkilise'de bulunan Aya Tanaş ve Babaeski (Baba-yı Atik) kasabasındaki Meryem Ana Rum Kiliseleri yandığından inşaası' adlı belgeden anlaşılmaktadır (Devlet Arşivleri Başkanlığı, H-1300 (1883)). Uzun yıllar önce temel

kalıntılarının bulunduğu yapının temellerinin moloz taş ve tuğladan olduğu yerli halk tarafından söylenmiştir (Öztabak, 2015, s. 67).

Mucit Öztabak'ın kilisenin bulunduğu bölgede yaşamış olan Musa Gölgeci ile yaptığı görüşmelerde kilisenin 1923 yılındaki mübadele sonrası işlevini yitirdiği ve terk edildiği bilinmektedir. Yunanistan'dan mübadele ile gelenlere tahsis edilen bu yapım zamanla bakımsız kalmaları nedeni ile günümüze ulaşamamıştır. Kaç yılında tamamen yıkıldığı bilinmemektedir. Günümüzde bu kilisenin yerinde bir apartman bulunmaktadır (Öztabak, 2015, s. 68).

Havra

Babaeski Havrası, 1963-1964 yılındaki kadastral planlarına göre 93 ada, 35 parsel üzerinde bulunduğu yerli halk tarafından söylenmektedir. Havranın bulunduğu alan Şekil 3.80'de gösterilmiştir. Günümüzde Gazi Kemal Mahallesi, Çarşı Sokak ve Fırın Sokağı birbirine bağlana 129 No'lu Sokak üzerinde bulunmaktadır (Öztabak, 2015, s. 63).

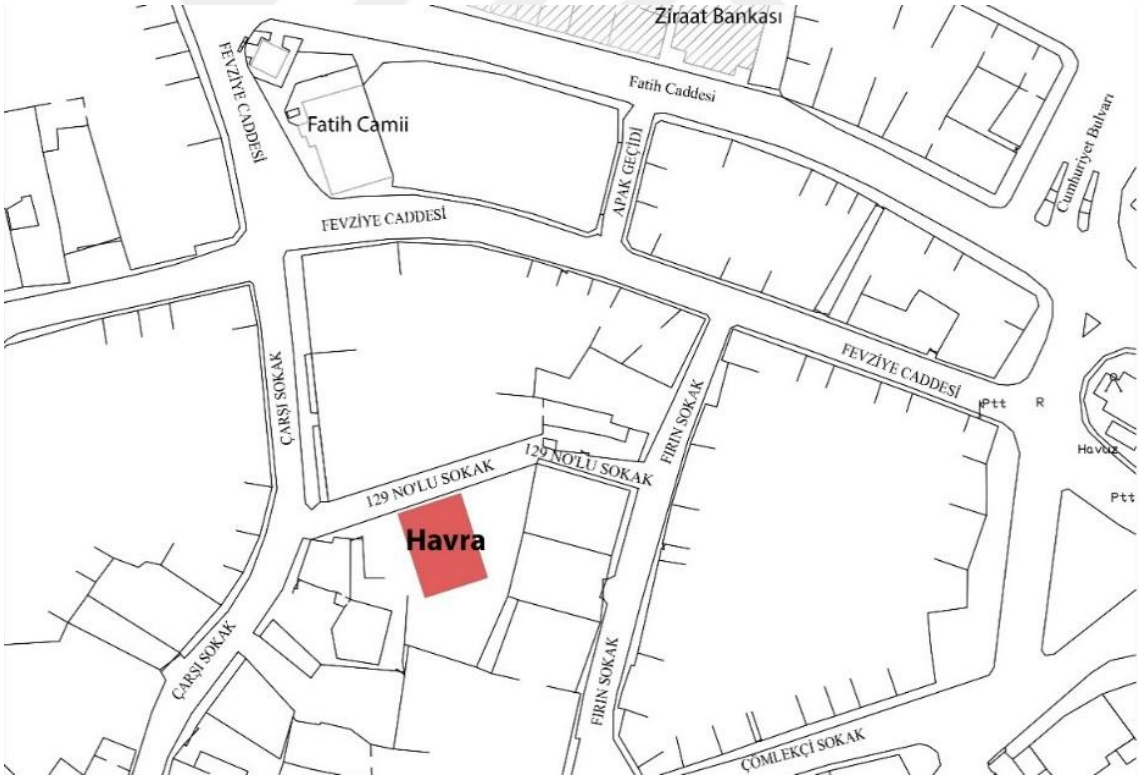

Şekil 3.80. Havra'nın Bulunduğu Bölge (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Mucit Öztabak'ın 14 Eylül 1994'te Yahudi cemaatinden Babaeskili Rıfat Kastro ile Babaeski ziyaretinde yaptığı görüşmede Havra'yı, yüksek tavanlı, mozaik döşemeleri olan taş bir yapı olarak betimlemiştir. Havranın arsasının bir Musevi tarafından bağışlandığını, yapımının ise İstanbul'dan biri tarafından üstlenildiğinden bahsetmiştir. Rıfat Kastro'nun anlatımına göre, Babaeski'deki Yahudi cemaatinin nüfusu zamanla azalmış ve 1968'li yıllarda ilçede yaşayan son Musevi aileler de ilçeyi terk etmiş ve bu taşınmaz, zamanla yıkılmıştır. Mucit Öztabak'ın incelemiş olduğu tapu kayıtlarına göre Havranın bulunduğu alanın, sonradan bir Türk vatandaşı tarafından ev olarak kullanıldığı bilinmektedir (Öztabak, 2015, s. 64).

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki kayıtlarda, (BOA. 28/R/ 1321; Dosya No: 50, Gömlek No: / Gömlek No: 48) Babaeski'de 24 Haziran 1903 tarihinde, Babaeski Varoş Mahallesi'nde Santof Katim'e ait bir hanenin geçici olarak Yahudi Cemaati için mabed olarak kullanılmasına izin verildiği belgelenmiştir. Havranın varlığı arşiv kayıtlarından ve yapılan söyleşiler ile bilinse de kaç yılında tamamen yıkıldığı bilinmemektedir. Günümüzde bu havranın yerinde bir apartman bulunmaktadır (Öztabak, 2015, s. 66).

3.5. Cumhuriyet Dönemi

1912 ve 1924 yılları arısında yaşanan Balkan Harbi ile ve 1923 yılında Türk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra mübadele göçü ile kent nüfusunda değişimler meydana gelmiştir (Öztabak, 2014, s. 7). Balkanlardan aldığı göç ile nüfus artışının yaşanması Babaeski kentinin dönüşümüne sebep olmuş ve 1924 yılında Babaeski ilçe olmuştur (Özen, 1967, s. 153-164).

Babaeski'de, 1923 mübadelesi ile gelenler Cedit Ali Paşa Camii ile Fatih Camii'nin arasında oluşan tarihi aks üzerinde yerleşim sağlamışlardır. Bu nedenle sokak yapısında önemli değişiklikler olmamıştır ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kent ve konut dokusunda belirgin bir değişim yaşanmamıştır (Şekil 3.81) (Öztabak, 2015, s. 10).

1935 ve 1950 yılları arasında yaşanan göçler ile yeni mahalleler oluşarak kent genişlemeye ve gelişmeye başlamıştır. Kentin genişlemesi, özellikle 1914'te inşa edilen ilkokul, tedavi evi (İnönü Okulu), halkevi ve meydan çeşmesi gibi yapılarla birlikte, yerleşimdeki büyüme alanının ve yeni konutların düzeni belirlenmiştir (Öztabak, 2014, s. 7-8-9).

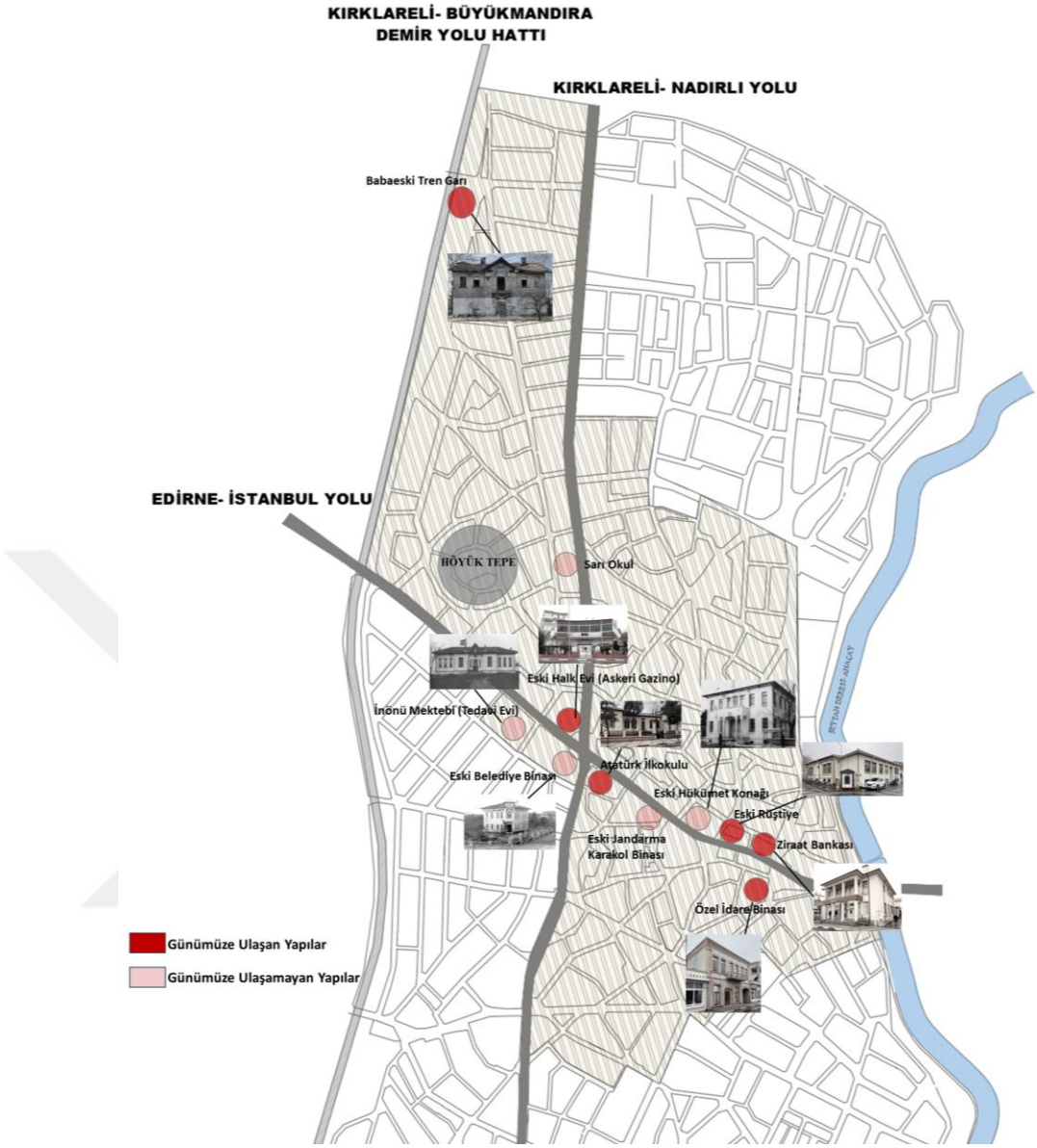

Şekil 3.81. Geç Osmanlı- Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Babaeski (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze Şekil 3.82'de göründüğü üzere; bir askeri yapı (eski halkevi), banka binası (Ziraat Bankası), iki adet resmi yapı (Yeni Belediye Binası, Yeni Hükümet Konağı) ulaşırken, Cumhuriyet dönemi mimarisine ait, günümüze kadar korunamayan; beş adet kültür ve sanat yapısı (Eker Sineması, Bakkaloğlu Sineması, Zafer Sineması, Gülbahçe Sineması, Ailebahçe Sineması) iki adet eğitim yapısı (Ortaokul Lise Binası, İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamereler Salonu), bir askeri yapı (askeri gazino) bulunmaktadır (Öztabak, 2015, s. 30-182).

Şekil 3.82. Cumhuriyet Dönemi Yapıları (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

3.5.1. Erken Cumhuriyet Dönemi (1923–1945)

Erken Cumhuriyet dönemi, Türkiye genelinde olduğu gibi Kırklareli'nde de mimarlık anlayışının köklü bir dönüşüm geçirdiği bir süreçtir. Bu dönemde devletin modernleşme, çağdaş ulus oluşturma politikaları doğrultusunda kırsal ve kentsel alanlarda düzenlemeler yapılmış; yeni eğitim, sosyal alanları projeleri hayata geçirilmiştir (Eres, 2014, s. 59). 1912 yılındaki Bulgar istilası, 1919 yılındaki Yunan istilası sonrası Babaeski; kurtuluş hareketleri ile 9 Kasım 1922 yılında istilalardan kurtulmuş, Cumhuriyet'in ilanından sonra, 1924 yılında Kırklareli'ne bağlı ilçe olmuştur (Karaçam, 1970, s. 667, 668). 1935-1938 yılları arasında Bulgaristan ve Romanya'dan gelen göçler sonucunda geniş çaplı imar projeleri gerçekleştirilmiş, bu kapsamda, okullar, kamu yapıları (halk evleri) ve köy konakları inşa edilerek yeni yerleşim birimleri oluşturulmuştur (Karaçam, 1995, s. 648, 649). Bununla birlikte, Cumhuriyet'in ilanından sonra Osmanlı'dan devralınan mimari miras, uluslararası modernist akımlarla sentezlenen Batılı anlamda ilerici bir tasarım anlayışı ile değiştirilmiştir. Bu süreçte kamusal yapıların ön planda olması nedeniyle konut mimarisi ve yerel yapı gelenekleri geri planda kalmıştır (Bozdoğan, 2002, s. 15, 16, 17). Bu dönüşüm sürecine rağmen, Kırklareli'nde Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait bazı yapılar tescillenerek restorasyon projelerine dahil edilmiştir.

Askeri Gazino (Eski Halkevi)

Şekil 3.83. Askeri Gazino (Eski Halkevi) Binası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Askeri Gazino (Eski Halkevi), Edirne-İstanbul karayolu olan Fatih Caddesi ile Kırklareli Caddesi üzerinde, Atatürk Heykeli'nin yanında (Şekil 3.83) bulunmaktadır. Babaeski'de günümüzde Askeri Gazino olarak kullanılan bina, 1938-1939 yıllarında Halkevi olarak inşa edilmiştir (Karaçam, 1970, s. 650). Bu dönemde halkevleri, bulundukları yerleşimlerde halkın kültürel seviyesini yükseltmek amacıyla düzenlenen okuma etkinlikleri, temsiller, konserler ve eğitici kurslar aracılığıyla önemli birer toplumsal ve kültürel merkez olarak konumlandırılmıştır (Batur, 1984, s. 1382; Durukan & Ulusu Uraz, 2008, s. 40, 41). Babaeski Halkevi, bünyesinde yer alan jimnastik salonu, kütüphane ve çok amaçlı salonuyla, dönemin en önemli kamusal yapılarından biri olarak ilçenin kültürel ve sosyal yaşamına önemli katkılar sunmuştur (Durak, 2006, s. 118, 119). Halkevi, Babaeski halkının tiyatro ve sinema ile tanışmasında büyük bir rol oynamış, düzenlenen etkinlikler ile sanat ve eğitim faaliyetlerinin merkezi haline gelmiştir.

Köşe parselde bulunası ile parselin şekline uyumlanarak Şekil 3.83'de de görüldüğü gibi v biçimli olarak yapılmıştır. İki katlı ve yığma teknikle inşa edilen yapı, dönemin halkevi amacına uygun biçimde işlevselliği ön planda tutan bir mimari tasarıma sahiptir (Şekil 3.84). Ana giriş cephedeki sütunlar ile vurgulanmıştır. İçerisinde geniş, çok amaçlı salonun yanı sıra çeşitli etkinlikler için kullanılan odalar bulunmaktadır. Binanın jimnastik salonunda spor aktiviteleri için gerekli tüm ekipmanlar yer almış, kütüphane ise halkın eğitimine katkı sağlamıştır (Öztabak, 2015, s. 302).

Şekil 3.84. Askeri Gazino (Eski Halkevi) Binası, 1950 (Babaeski Belediyesi Fotoğraf Arşivi, 2023).

Şekil 3.85. Askeri Gazino (Eski Halkevi) Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

1960 sonrası, bina orijinal işlevinden uzaklaşarak askeri misafirhane olarak kullanılmaya başlanmıştır. Halkevi'nin kapatılmasının ardından, bina orduya tahsis edilmiş ve Babaeski Ordu Evi'ne dönüştürülmüş. Günümüzde askeri gazino olarak kullanılan yapı tarihi dokusunu büyük ölçüde korumaktadır (Şekil 3.85).

İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamereler Salonu

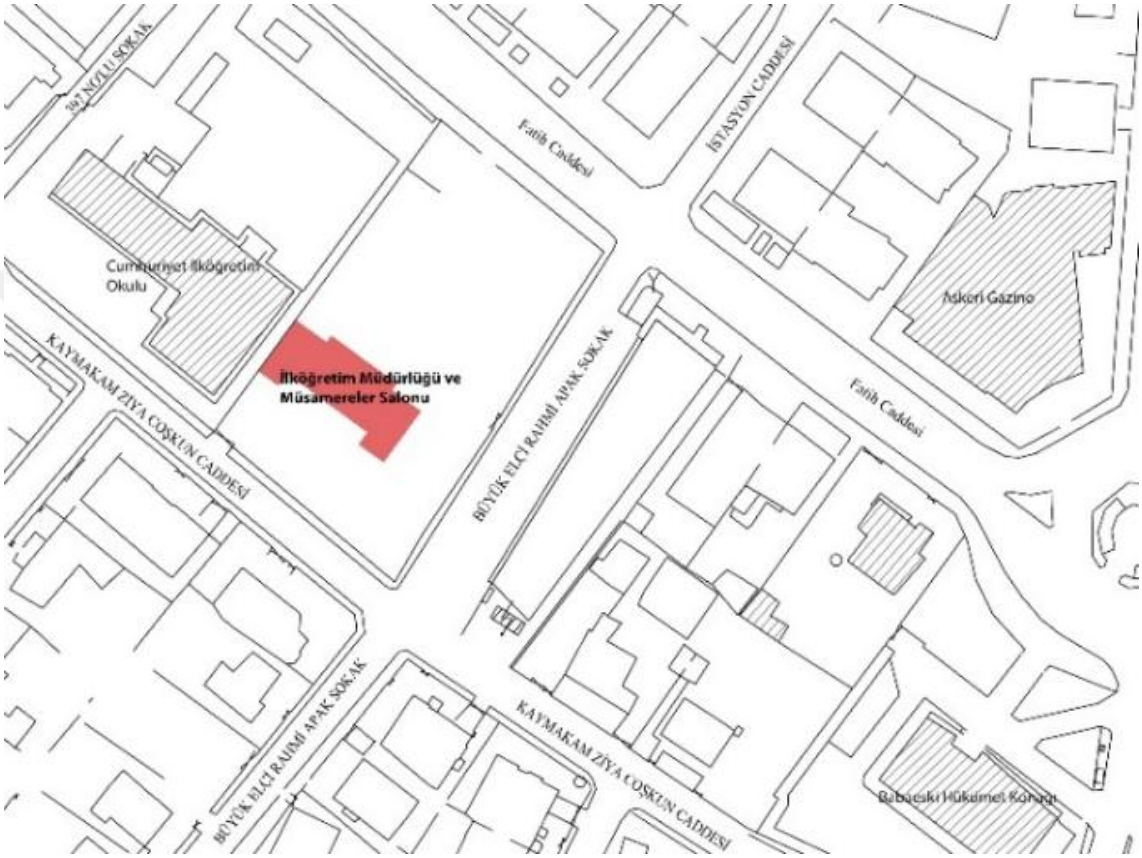

Şekil 3.86. İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamere Salonu Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamere Salonu, şehir içi anayolu olan günümüzdeki Fatih Caddesi üzerinde, Cumhuriyet İlköğretim Okulu'nun yanında; Kaymakam Ziya Coşkun Caddesi ile Büyükelçi Rahmi Apak sokak kesişiminde olan parselde konumlanmıştır (Şekil 3.86). 1966 yılında İnönü Mektebi yıkıldıktan sonra aynı yere İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamere Salonu yapılmış, bu bina hem eğitim yönetim merkezi hem de çeşitli kültürel etkinliklerin düzenlendiği bir alan olarak kullanılmıştır (Öztabak, 2015, s. 128).

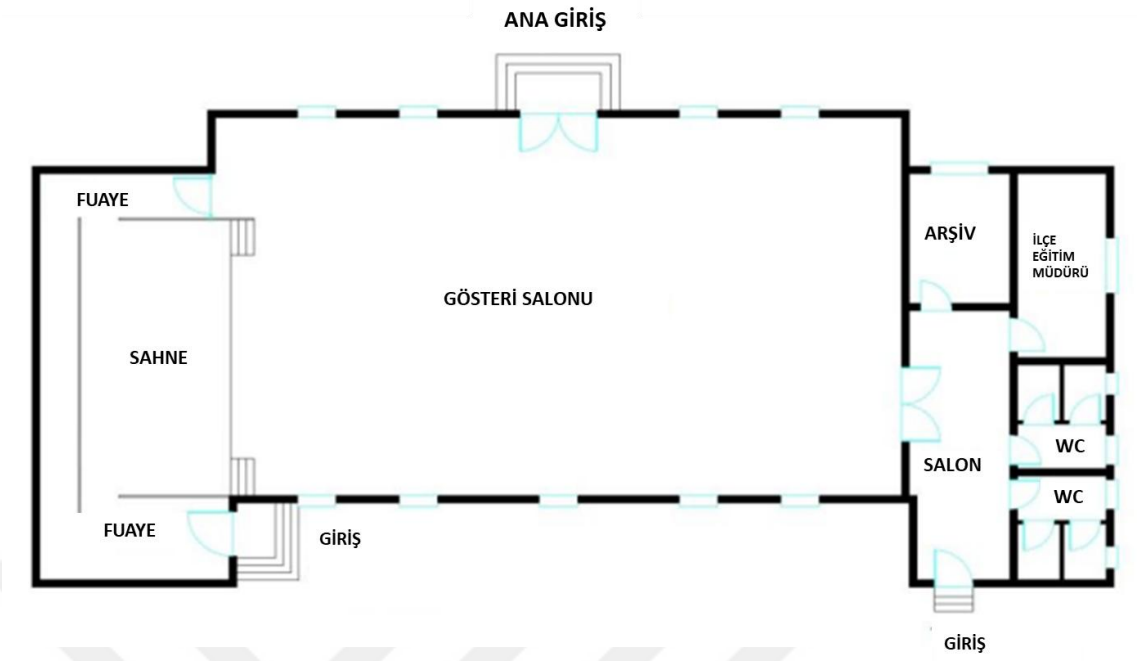

Şekil 3.87. İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamere Salonu Planı (Öztabak, 2015, s. 130).

Yapı dikdörtgen formda ve tek katlı olup betonarme ve yığma karışımı bir teknikle inşa edilmiştir. Üç ayrı girişi bulunan yapının ana girişi Fatih Caddesi üzerinden müsamere salonuna sağlanmaktadır. Kaymakam Ziya Coşkun Caddesi üzerinden İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne ve müsamere salonunun fuaye bölümüne giriş sağlanmaktadır. Müsamere salonu, gösteri salonu ve sahne birimlerinden oluşmaktadır. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ise salon olarak kullanılan geniş bir giriş holünden, arşiv, müdür odası ve tuvaletlerden oluşmaktadır (Şekil 3.87). Çatısı ahşap konstrüksiyon üzerine kiremit kaplamalı kırma çatıdır (Öztabak, 2015, s. 129).

1978 yılında, mevcut binanın yetersiz kaldığı ve "daha iyi bir yapı yapılması gerektiği" gerekçesiyle yıkım kararı alınmıştır. 1980 yılında aynı yere Kız Meslek Lisesi inşa edilmiştir. Yeni binanın salonu, yıkılan yapının işlevini tam olarak karşılayamamış ve bir süre sonra Cumhuriyet İlkokulu'nun ek binasının üst katı spor salonu olarak düzenlenmiştir. Ancak, eski İlköğretim Müdürlüğü ve Müsamere Salonu büyüklüğünde bir mekân oluşturulamamış ve bu nedenle yıkılan yapının yerinin doldurulamadığı görüşü hâkim olmuştur (Öztabak, 2015, s. 130).

3.5.2. Planlı Dönem (1945–2025)

1950 sonrası süreçte ekonominin değişmesi ile kaynak çeşitliliğinin artışına ve mimaride yapı tipolojilerinin çeşitlenmesine sebep olmuştur. Bu süreç Türkiye'de mimari anlayışın küresel mimarlık akımlarıyla daha fazla etkileşime girdiği bir dönem olmuştur (Özorhon, 2008, s. 66). 1950 öncesinde kamu binaları ve tek aile konutları mimarlık alanında öncüyken, 1950 sonrası dönemde yapı çeşitliliği önemli ölçüde genişlemiştir. Devlet eliyle yürütülen projeler yerini giderek özel sektörün taleplerine bırakmış; konut, otel, fabrika, banka ve ticari ofis yapıları yaygın hale gelmiştir (Şen, Sarı, Sağsöz, & Al, 2014, s. 547). Kamu yapıları için düzenlenen yarışmaların etkisini kaybetmesiyle, yüksek kar oranına sahip holdingler ve bankalar mimarlık alanında daha belirleyici müşteriler haline gelmiştir. Hükümetle yapılan sözleşmelerin katı ve etkisiz biçimde yürütülmesine karşın, özel sektörle yapılan anlaşmalar mimarlar için daha karlı ve düşük riskli olmuştur. Böylece, 1960 ve 70'li yıllarda sanayi ve ticari yapıların yanı sıra, üniversite ve toplu konut projeleri de toplumun hızlı değişimine paralel bir gelişim göstermiştir (Batur, 1984, s. 1404, 1405, 1406).

1980'lerden itibaren küreselleşmenin etkisiyle Türkiye'de postmodernist mimari anlayış benimsenmiş ve 2000'li yıllara gelindiğinde, eklektik ve teknoloji odaklı bir yaklaşım ön plana çıkmıştır. Bu dönemde büyük şehirlerde kentsel dönüşüm projeleri yaygınlaşmış, ancak bu süreçte tarihi mirasın korunması konusunda çeşitli tartışmalar ortaya çıkmıştır (Koçak Turhanoğlu, 2024, s. 644). Günümüzde ise sürdürülebilir mimari, enerji verimliliği ve akıllı şehirler kavramları Türkiye'deki mimari uygulamaların temel bileşenleri haline gelmiştir. Özellikle kırsal alandaki planlı göçmen köyleri ve tarihi kent dokularının korunmasına yönelik belgeleme çalışmaları yürütülmektedir (Eres, 2014, s. 202, 214).

3.5.2.1. Yapılar

Ziraat Bankası

Babaeski Ziraat Bankası; şehir içi anayolu olan günümüzdeki Fatih Caddesi ile Saim Ökmen Sokak'ın köşe parselinde, Fatih Camii ile Cedid Ali Paşa Camii arasındaki bölgede konumlanmıştır (Şekil 3.88).

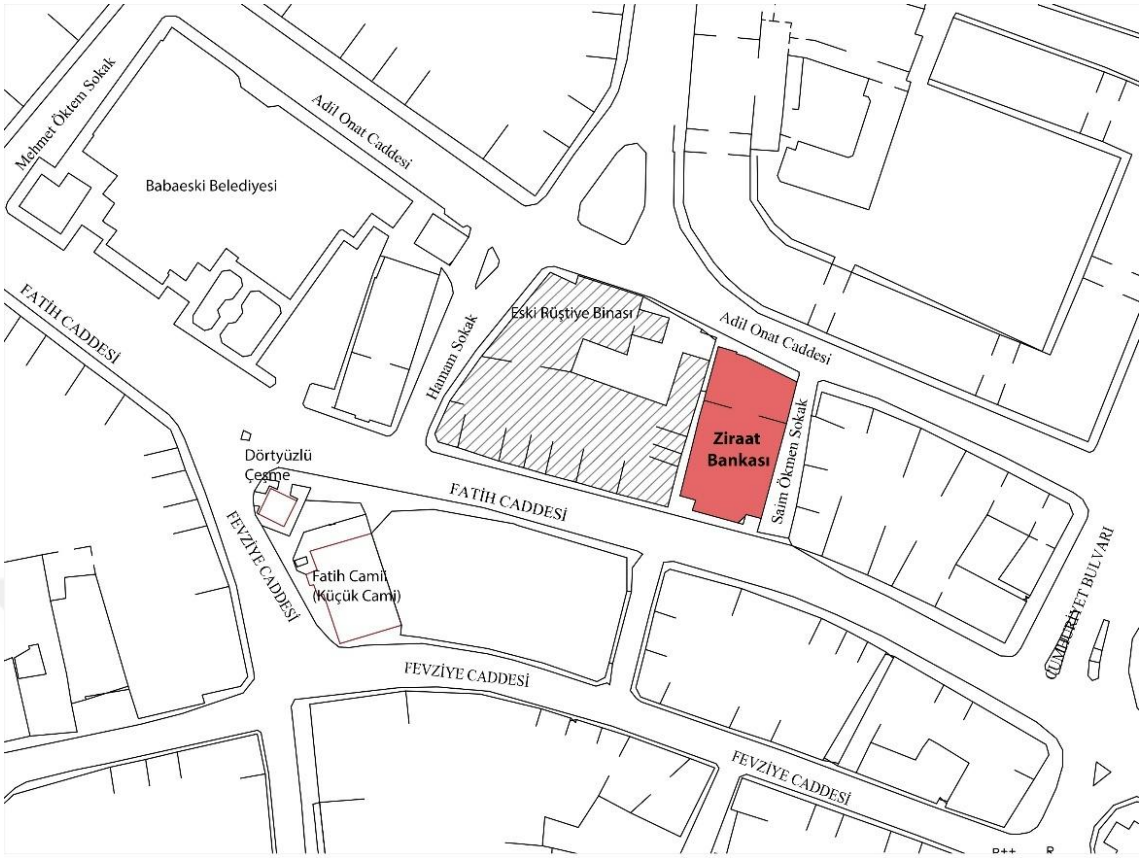

Şekil 3.88. Ziraat Bankası Konumu (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Babaeski'de günümüzde Ziraat Bankası'nın bulunduğu yerde, eski Askerlik Şubesi Binası bulunmaktaydı. 1942-1943 yıllarında çıkan bir yangın sonucunda büyük zarar görerek kullanılamaz hale gelmiştir. Yangının ardından bina uzun süre harabe halinde kalmış, temelleri dışında büyük ölçüde yok olmuştur. 1957 yılına kadar bu durum devam etmiş, ardından yerine tipik klasik üslupta Ziraat Bankası binası inşa edilmiştir (Öztabak, 2015, s. 172).

1940-1960 yılları arasında Ziraat Bankası şubeleri, artan yapı ihtiyacını hızlı ve düşük maliyetle karşılamak amacıyla genellikle tip projelerle inşa edilmiştir (Çilingir & Kuban, 2021, s. 100). Dönemin önemli mimarlık yayınlarından biri olan Arkitekt dergisinde düzenlenen proje yarışmalarında da "ekonomik ve çözümcü mimari" ilkeleriyle desteklenmiştir. Bu bağlamda, tip projeler yalnızca uygulama kolaylığı değil, aynı zamanda dönemin mimari düşüncesiyle de uyumlu bir çözüm modeli olarak benimsenmiştir (Arkitekt, 1951, s. 233-248). Babaeski Ziraat Bankası Binası da 1950'li

yıllarda uygulanan küçük ölçekli tip projelerden biridir (Tunca & Akyüz Levi, 2021, s. 168).

Babaeski Ziraat Bankası, iki kattan oluşmaktadır. Giriş cephesinde yer alan yüksek kolonlarla yarı açık giriş mekânı vurgulanmıştır. Cephe tasarımı sade ve simetrik olup, dikdörtgen formlu pencereler kullanılmıştır. Çatı geniş saçaklı, kırma çatı şeklindedir (Şekil 3.89). Günümüzde yapı, ziraat bankası olarak varlığını ve fonksiyonunu sürdürerek özgünlüğünü korumaktadır.

Şekil 3.89. Babaeski Ziraat Bankası Binası Güncel Durumu (Demirkol, 2025).

Sinema Yapıları

Babaeski'de 20. yüzyıl boyunca faaliyet göstermiş çeşitli sinema salonları bulunmaktadır. Sinemalar şehirdeki sosyal ve kültürel hayatın önemli bir parçasını oluşturmuştur. Ancak zaman içerisinde ticari kaygılar ve teknolojik gelişmeler sebebiyle bu sinema salonları işlevlerini yitirmiş ve kentsel dönüşüme uğramışlardır (Yalçınkaya & Bal, 2019, s. 2687).

Eker Sineması, 1950-1951 yıllarında eski bir deponun restore edilmesiyle sinema olarak hizmete girmiş, 1985 yılında yanarak kullanılamaz hale gelmiştir. Bakkaloğlu Sineması, 1966 yılında yapımına başlanıp 1972'de tamamlanmış ve 1980'den itibaren farklı kişilerce işletilmiş, ancak zamanla kapanmıştır. Ailebahçe Sineması, 1954 yılında açılmış ve 1983 yılında yıkılarak yerine apartman inşa edilmiştir. Zafer Sineması, 1961 yılında kurulmuş ve 1982'de kamulaştırma sonucu kapanmıştır. Ümit Sineması, 1963-1965 yılları arasında farklı işletmeciler tarafından yönetilmiş ancak halktan yeterli ilgi görmediği için kısa sürede kapanmıştır. Bu sinemalar, Babaeski'nin sosyal hayatında önemli bir yer tutmuş ve kentsel belleğin bir parçası olarak varlıklarını sürdürseler de günümüzde Babaeski'de sinema bulunmamaktadır (Öztabak, 2015, s. 176-183).

3.5.2.2. İmar Planları

Babaeski'de 1945 öncesinde mahalle yapısı ve kent dokusu, tarihi yerleşim alanları ve doğal sınırlarla şekillenmiştir. Ergene Nehri'nin bir koluna konumlanmış yerleşim birimleri, kentin çekirdeğini oluşturmuş ve özellikle Osmanlı döneminde gelişimini sürdürmüştür. Mahalleler arasındaki ulaşım ağları, ticaret merkezleri ve kamu binaları belirli akslar doğrultusunda konumlanmıştır. Bu dönemde kent, büyük ölçüde geleneksel Osmanlı şehircilik anlayışına uygun olarak şekillenmiştir. (Öztabak, 2014, s. 5, 6).

Babaeski'nin ilk imar planı 1945 yılında düzenlenmiş olup 1947 yılında onaylanmıştır. 1947 imar planı (EK-A) tarihi kent merkezindeki sokak akslarının devamı ile yeni sokaklar oluşturarak kentin yapısını bozmadan genişlemesini sağlamıştır. Bu plan, dönemin şehircilik anlayışı çerçevesinde kent merkezinin düzenlenmesini hedeflemiş, yol genişletmeleri ve yeni yapılaşma alanlarının belirlenmesi gibi konulara odaklanmıştır. Özellikle Hamidiye Mahallesi ve çevresinde yeni düzenlemeler yapılmış, Gaziosman Paşa Mahallesi'nin bu dönemde şekillenmeye başladığı görülmüştür. Ancak

1947 planı (EK-A), kentin sanayileşme ve nüfus artışı gibi dinamiklerine tam anlamıyla yanıt verememiş, dolayısıyla ilerleyen yıllarda revizyon ihtiyacı doğmuştur (Öztabak, 2014, s. 7, 8).

1950'li yıllarda yaşanan yeni göçler ile kent genişlemeye devam etmiş ve yeni konutların inşası ve bazı geleneksel yapıların yıkılmasıyla kentsel dokuda önemli bir değişim ve bozulma süreci başlamıştır (Öztabak, 2015, s. 10). 1968 yılında yapılan revizyon imar planı (EK-B) ile Babaeski'de kentleşme sürecinde önemli değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde, sanayi alanlarının oluşturulması, Küçük Sanayi Sitesi'nin planlanması ve konut alanlarının genişletilmesi ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda Fevzi Çakmak Mahallesi gibi yeni mahalleler ortaya çıkmış, mevcut mahallelerin sınırları genişletilerek kent dokusu daha planlı bir hale getirilmiştir. 1968 imar planı (EK-B), 1947 imar planına (EK-A) kıyasla daha kapsamlı olup, altyapı düzenlemeleri ve sosyal donatı alanlarına da yer vermiştir. 1968 yılındaki imar planı ile kent Kırklareli-Nadırlı Köyü yönlerine lineer olarak genişlemiştir (Öztabak, 2014, s. 9,10).

1986 yılında yürürlüğe giren imar planı (EK-C) ile Babaeski'deki kentsel büyüme süreci hızlanmıştır. Bu plan kapsamında, kamu binalarının inşası, lojman alanlarının artırılması ve festival alanı gibi sosyal yaşam merkezlerinin düzenlenmesi hedeflenmiştir. 1985 İmar Kanunu ile, imar planlarının belediye meclisleri tarafından onaylanması süreci başlamış ve Babaeski'de yeni bir yapılanma dönemi başlamıştır. Günümüzde kullanılan imar planı, 1986 yılında yapılan düzenlemeler doğrultusunda şekillenmiş olup, ilerleyen yıllarda çeşitli revizyonlarla güncellenmiştir. Mahallelerin genişleme süreci devam etmiş ve özellikle Cumhuriyet, Atatürk ve Kurtuluş mahalleleri 1997 yılında yapılan düzenlemeyle kent dokusuna eklenmiştir (Şekil 3.90). 1986 yılında düzenlenen ve günümüzde de kullanılan imar planında (EK-C) kent Edirne-İstanbul yönüne tarihi yol aksı boyunca genişlemeye olanak sağlayarak kentin gelişmesini İstanbul ve Edirne yönüne doğru yönlendirirken Kırklareli- Nadırlı Köyü yönlerinde de genişlemeye devam etmiştir. Bugün Babaeski, tarihsel süreç içerisinde şekillenen imar planlarının yönlendirdiği bir kentleşme yapısına sahip olup, mevcut plan doğrultusunda gelişimini sürdürmektedir (Öztabak, 2014, s. 11, 12, 13, 21).

Şekil 3.90. 1997 Yılı Sonrası Babaeski Mahalle Sınırları (Öztabak, Yerel Yakın Tarih Babaeski, 2014).

BÖLÜM 4

ALAN ÇALIŞMASI

Bu çalışma kapsamında, Babaeski ilçe merkezinde, tarihi ve kültürel miras açısından tarih boyunca kent merkezi olarak nitelendirilebilecek olan önemli bir bölge incelenmiştir. Çalışma alanının seçilme nedeni, bölgede yoğun olarak bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının bir arada bulunması, bu alanın tarihsel süreçte önemli bir ticaret ve ulaşım aksı (Via Militaris) (Orta Kol) üzerinde yer alması ve kentsel dokunun değişim sürecinin izlenebilir olmasıdır. Özellikle, Koruma Yüksek Kurulu tarafından; ilk olarak 07/08.04.1988 tarihli karar ile, sonrasında 11.09.1991 tarihli 949 sayılı karar ile tescil edilen ve son olarak 21.02.2014 tarih ve 1567 sayılı kararla tescil değerleri güncellenen Babaeski Köprüsü, Cedid Ali Paşa Camii, Fatih Camii, Babaeski Hamamı, Dört Yüzlü Çeşme, Özel İdare Binası, Atatürk İlkokulu, Ziraat Bankası, Eski Rüştiye Binası ve dükkanlar gibi yapılar, bölgenin tarihi kimliğinin temel unsurlarını oluşturduğundan, bu alanın değerlendirilmesi gerekli görülmüştür. Ayrıca, Kültür Bakanlığı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları tarafından 19.02.2018 tarih ve 4858 sayılı kararıyla koruma alanı olarak belirlenen, Gazikemal ve Hacıhasan Mahallelerinde yer alan tarihi yapı çevresi, bölgenin kültürel sürekliliğini yansıtması açısından önemli bir çalışma sahası oluşturmaktadır.

Çalışma alanı, Babaeski şehir merkezine giriş noktalarından biri olan Babaeski Köprüsü'nden başlayarak; Fatih Caddesi boyunca, Atatürk Meydanı'nın sınırları dahil olmak üzere hemen yanındaki Askeri Gazino'nun parselinin bitiminde son bulmaktadır. Bu bölge, Edirn- İstanbul karayolu (tarihi Via Militaris askeri yolu) boyunca uzanan, koruma alanı sınırlarını içerecek şekilde belirlenmiştir. Alan, tarihi yol aksı üzerinde

bulunmakla birlikte, çevresindeki yapılaşma ile bu aksın tarihi dokusunu ve mekansal gelişimini yansıtmaktadır. Kuzeyinde Hacıhasan ve Hamidiye Mahalleleri, güneyinde ise Gazikemal Mahallesi yer almaktadır. Çalışma alanının güney batıdaki hattı Dindoğru Mahallesinin sınırı ile örtüşmektedir. Çalışmalar, özellikle Babaeski Çarşısı olarak adlandırılan ve tarihi Edirne- İstanbul yolunun etkisiyle şekillenmiş ticari ve kamusal bölge kapsamında yoğunlaştırılmıştır (Şekil 4.1). Çalışma alanı iki ana bölgeden oluşmaktadır. A bölgesi yapılaşma bakımından daha az olan Babaeski Köprüsü ve Cedid Ali Paşa Camii çevresini; B bölgesi yapılaşma bakımından yoğun olan kent çarşısının merkezini, Atatürk Kültür Merkezi ve Askeri Gazino çevresini ifade etmektedir.

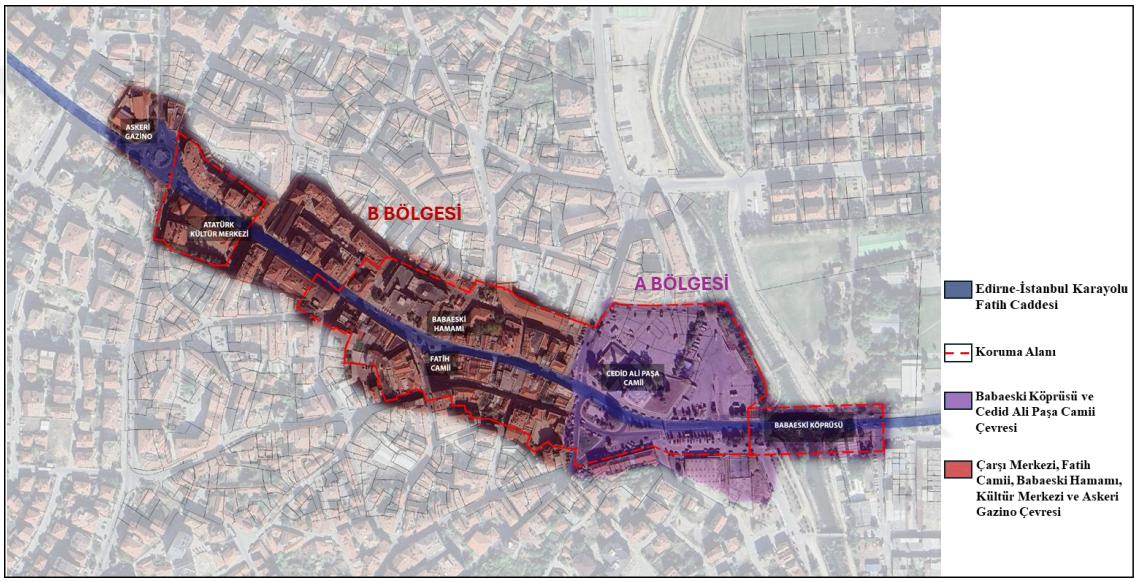

Şekil 4.1. Çalışma Alanı Sınırları.

Bu bölümde Ekim 2023 – Mayıs 2025 tarihleri arasında yürütülen alan çalışması kapsamında elde edilen doluluk-boşluk, yol-yapı-yeşil alan, tescilli yapı, tarihi dönem, işlev, özgün kullanım, kat adedi, yapı sağlamlık durumu ve yapıların tarihi çevreyle uyum düzeylerine göre sınıflandırılan yapı gruplarına ilişkin mimari analizler gerçekleştirilmiş elde edilen veriler doğrultusunda kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Yapılan mimari analizler sonucunda; çalışma alanı içerisinde bulunan Fatih Caddesi'nin, kuzey ve güney hattı boyunca mimari silüetleri oluşturulmuş, bölgesel olarak değerlendirilmiş ve bu veriler ışığında kentsel koruma önerileri sunulmuştur.

4.1. Mimari Analizler

4.1.1. Doluluk-Boşluk Analizi

Dolu-boş analizine ilişkin yapılan değerlendirmede, çalışma alanındaki taşıt yolları, yaya yolları, taşıt ve araç yolları ile yapılar farklı lejantlarla tanımlanmıştır. Bu unsurların dışında kalan alanlar ise boşluk olarak kabul edilmiştir (Şekil 4.2). Analiz sonuçları incelendiğinde; çalışma alanı içerisinde 145 adet yapı bulunmaktadır. Çalışma alanı içerisindeki bu yapılaşmanın büyük ölçüde Cedid Ali Paşa Camii- Fatih Camii ile Babaeski Belediyesi- Atatürk Meydanı arasında uzanan ticaret aksının merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir. Çalışma kapsamında değerlendirilen ada ve parseller, kamusal ve dini yapılar dışında boş parsel bırakılmaksızın, ticaret aksı içerisinde yoğun bir yapı dokusu oluşturmaktadır. Ayrıca, Cedid Ali Paşa Camii'nin yanında yer alan otogar alanının koruma bölgesi içinde kaldığı belirlenmiş olup, mevcut fiziksel koşulları açısından köprü ile yeterli mekânsal ve işlevsel bütünlük sağlayamadığı tespit edilmiştir.

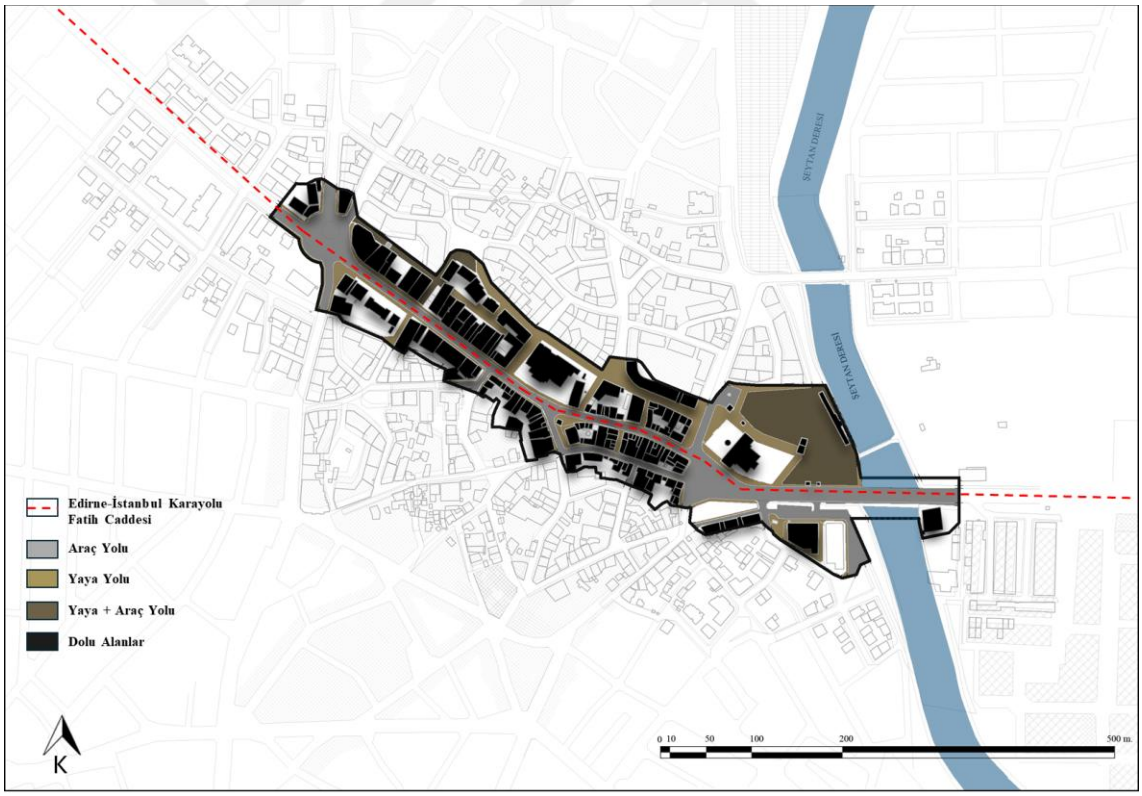

Şekil 4.2. Doluluk–Boşluk Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

4.1.2. Yol- Yapı- Yeşil Alan Analizi

Yapılan analiz çalışmaları sonucunda, Babaeski ticari kent merkezi bölgesinde yapı yoğunluğunun oldukça yüksek olduğu ve yeşil alanların son derece sınırlı kaldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.3). Çalışma alanı içerisinde toplam 145 adet yapı yer almakta olup, bu yoğunluk özellikle sıra dükkânların bulunduğu tarihî çarşı aksı boyunca dikkat çekmektedir. Bu aks üzerinde hem yaya yollarında hem de taşıt yollarına yakın kesimlerde yeşil alanların neredeyse hiç bulunmadığı gözlemlenmiştir. Kamusal kullanıma açık mevcut yeşil alanların ise ağırlıklı olarak Cedid Ali Paşa Camii ve Babaeski Köprüsü çevresinde yoğunlaştığı belirlenmiştir. Bu durum, ticari faaliyetlerin baskın olduğu kent merkezi içerisinde yeşil dokunun yetersizliğini ve kamusal açık alanların kısıtlılığını ortaya koymaktadır.

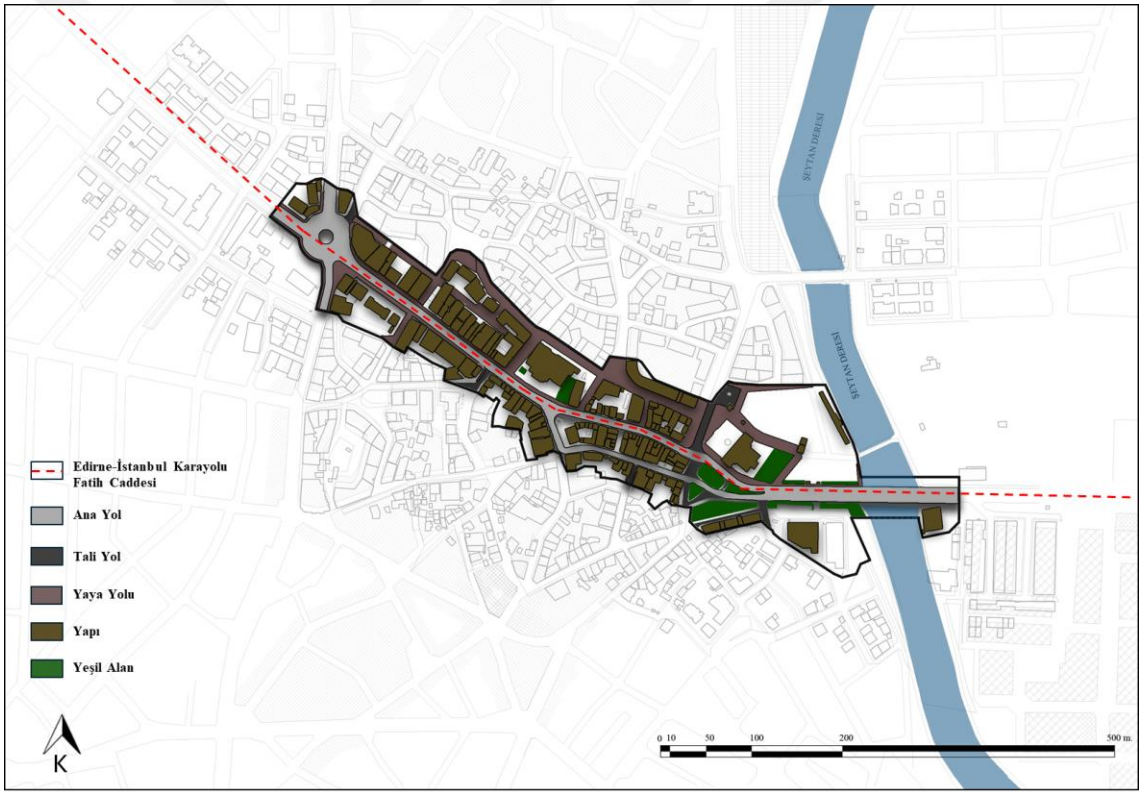

Şekil 4.3. Yol – Yapı – Yeşil Alan Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

4.1.3. Tescilli Yapı Analizi

Yapılan analiz doğrultusunda çalışma alanı içerisinde bulunan 145 adet yapı içerisinde toplam 31 adet tescilli yapı bulunduğu belirlenmiştir. Bu yapılar işlevlerine göre incelendiğinde 5 adet anıtsal yapı, 4 adet resmi yapı ve 22 adet ticari yapı olarak ayrılmaktadır. Çalışma alanı içerisindeki tescilli yapıları %16,13 oranında anıtsal ve %12,90 oranında resmi yapılar oluştururken %70,97 oranında ticari yapıların oluşturması anıtsal yapıların etrafında merkezin oluşumu ile ticari merkez oluştuğu görülmektedir (Çizelge 4. 1). Bu tescil kararları ilk olarak 1988'de, ardından 1991 yılında ve son güncel durumu 2014 yılında Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Yapıların tescil gerekçeleri, tarihî ve mimari nitelikleri temelinde şekillenmiştir. Koruma sürecinde, yapılar sahip oldukları mimari detaylar, tarihi süreklilik ve özgünlük değerleri açısından değerlendirilerek kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

Çizelge 4. 1. Tescilli Yapı Analizi Verileri.

	ANITSAL YAPI	RESMİ YAPI	TİCARİ YAPI	TOPLAM
ADET	5	4	22	31
YÜZDE	16,13	12,90	70,97	100

Anıtsal yapılar arasında Cedid Ali Paşa Camii, Fatih Camii, Babaeski Köprüsü, Babaeski Hamamı ve Dört Yüzlü Çeşme yer almakta olup, bu yapılar kentin tarihi ve mimari dokusunu yansıtan ve kent gelişimini sağlayan önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Resmi yapılar kategorisinde ise Özel İdare Binası, Ziraat Bankası, Eski Rüştiye Binası ve Atatürk İlkokulu bulunmakta olup, bu yapılar eğitim, yönetim ve finans gibi işlevleriyle Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet mimarisini plan şeması ve cephe düzeni açısından yansıtan yapılardır. Ticari yapı grubunda ise çarşı bölgesinde yoğunlaşmış 22 adet yapı tescillenmiş olup, bu yapıların Osmanlı dönemine ait geleneksel ticaret anlayışını yansıttığı gözlemlenmektedir. Şekil 4.4'te çalışma alanı içerisindeki tüm tescilli anıtsal, tescilli resmi ve tescilli ticari yapılar belirtilmiştir.

Çalışma alanındaki tescilli yapıların daha ayrıntılı ve sağlıklı bir biçimde analiz edilebilmesi amacıyla, Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanmış olan tescil fişlerinden yararlanılmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014). Bu kapsamda, tescilli yapılar envanter numaraları ve ada-parsel bazında sınıflandırılarak işlev gerekçeleri bakımından değerlendirilmiş; elde edilen veriler Çizelge 4. 2'de sistematik biçimde sunulmuştur. Bu yöntem, tescilli yapıların hem mülkiyet hem de kullanım özelliklerinin daha net ortaya konmasına olanak sağlamakta ve plan verileriyle yapılan analizlerin detaylandırılmasına katkıda bulunmaktadır.

İmar planı üzerinden yapılan analizde çalışma alanı içerisinde 22 adet tescilli ticari yapı tespit edilmişken, Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na ait kadastral tescil fişlerinde bu sayı 28 adet olarak yer almaktadır. Bu fark, esasen imar planlarında yapı sınırlarının genel ve bütüncül biçimde, kadastral verilerde ise mülkiyete dayalı ve daha ayrıntılı bir yaklaşımla tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Şekil 4.4'te kadastral altlık ile imar planı bütüncül olarak sunulmuştur. Şekil 4.4'te de görüldüğü gibi kadastral kayıtlarda her bir bağımsız birim ayrı ayrı değerlendirilip envanter numaraları bağımsız birimler üzerinden belirtilmişken, imar planlarında birden fazla kullanım birimi tek bir yapı kütlesi altında gösterilebilmektedir. Ayrıca dükkânların zaman içinde birleştirilmesi, bölünmesi veya farklı işlevlerle kullanılması da bu farklılığa etki etmektedir.

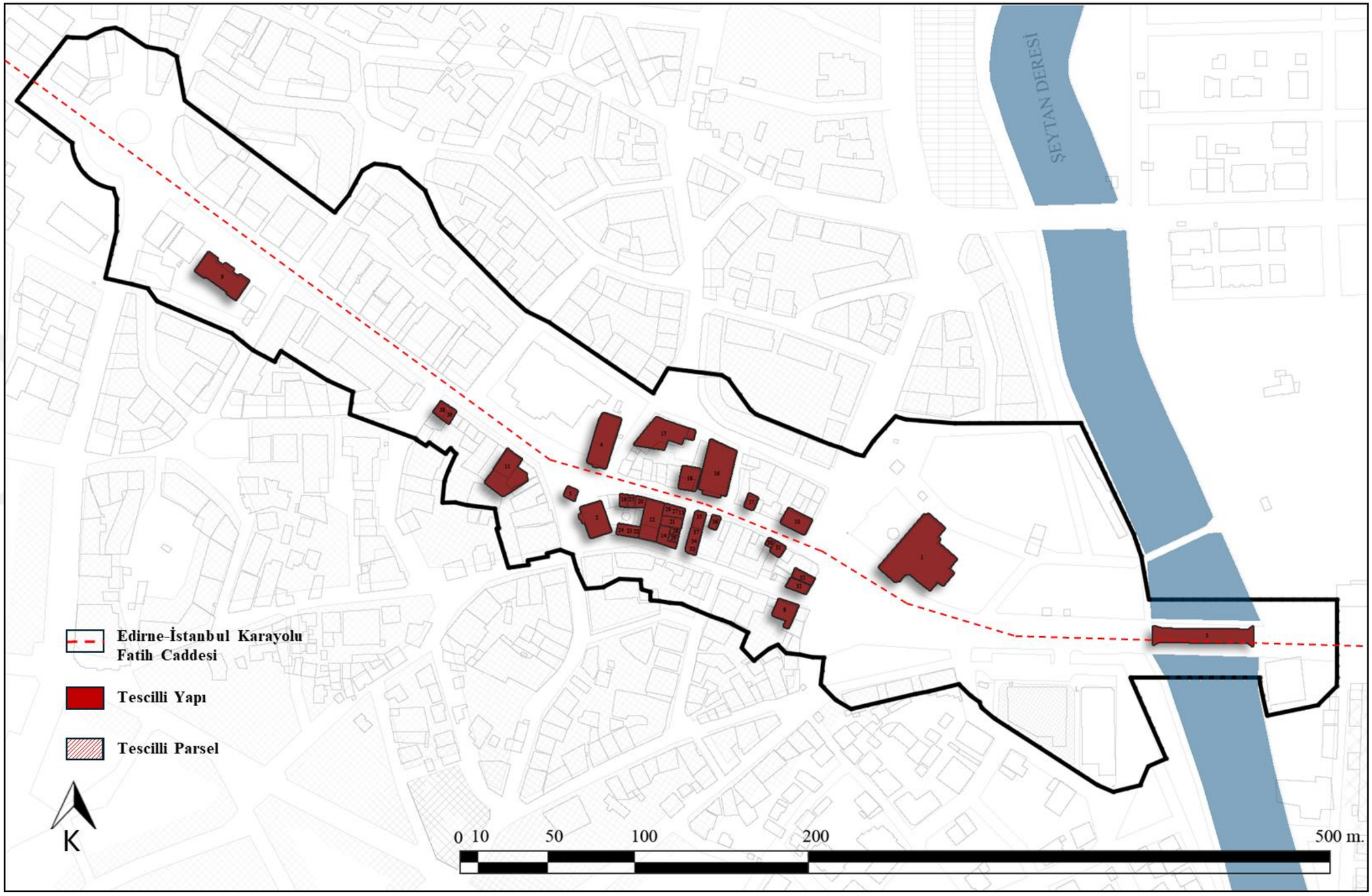

Şekil 4.4. Tescilli Yapı Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Çizelge 4. 2. Çalışma Alanındaki Tescilli Yapıların Ada-Parsel Bazında Dağılımı (Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Tescil Fişlerine Göre Hazırlanmıştır).

TESCİLLİ ANITSAL YAPILAR			
Envanter No	**Ada**	**Parsel**	**Adı**
1	66	9	Cedit Ali Paşa Camii
2	82	2	Fatih Camii
3			Babaeski Köprüsü
4	463	3	Fatih Hamamı
5	82	1	Dörtyüzlü Çeşme
TESCİLLİ RESMİ YAPILAR			
Envanter No	**Ada**	**Parsel**	**Adı**
8	84	7	Özel İdare Binası
9	490	2	Atatürk İlkokulu
15	72	1	Askeri Yapı (Eski Rüştiye Binası)
16	72	2	Ziraat Bankası Binası
TESCİLLİ SİVİL YAPILAR			
Envanter No	**Ada**	**Parsel**	**Adı**
10	71	14	Dükkan
17	71	19	Dükkan
18	72	3-4-5-6-7	Dükkan
19	82	7	Dükkan
20	82	8	Dükkan
21	82	11	Dükkan
12	82	13-19-20	Dükkan
22	82	14	Dükkan
23	82	15	Dükkan
24	82	16	Dükkan
25	82	18	Dükkan
26	82	21	Dükkan
27	82	22	Dükkan
13	82	23	Dükkan
14	82	24	Dükkan
28	82	25	Dükkan
29	82	26	Dükkan
30	83	9	Dükkan
31	83	10	Dükkan
32	83	13	Dükkan No:20, No:21
33	83	21	Dükkan
34	83	22	Dükkan
35	83	26	Dükkan
36	83	28	Dükkan
37	83	32	Dükkan
38	140	1	Dükkan No:71A, No:71B
39	140	2	Dükkan
11	140	46	Dükkan

4.1.4. Tarihi Dönem Analizi

Çalışma alanı içerisindeki 145 adet yapı, literatür ve arşiv araştırmaları doğrultusunda inşa edildikleri dönemler açısından değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, alandaki yapıların 114 adet ile büyük çoğunluğunu %78,62 oranında 20. ve 21. yüzyıl eserlerinin oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait yapılar toplam yapı varlığının %0,69'ini oluşturmakta olup, bu dönemi temsil eden yapı yalnızca Askeri Gazinodur (Eski Halkevi). Geç Osmanlı Dönemi'ne (18. yy- 20. yy) ait 25 adet yapı bulunmakta ve çalışma alanında %17,24 oranında bir yer kaplamaktadır. Ayrıca, Erken ve Klasik Osmanlı Dönemi'ne (14. yy- 17. yy) ait eski anıtsal yapıların ise toplamda 5 adet ve oranının %3,45 olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4. 3).

Çizelge 4. 3. Tarihi Dönem Analizi Verileri.

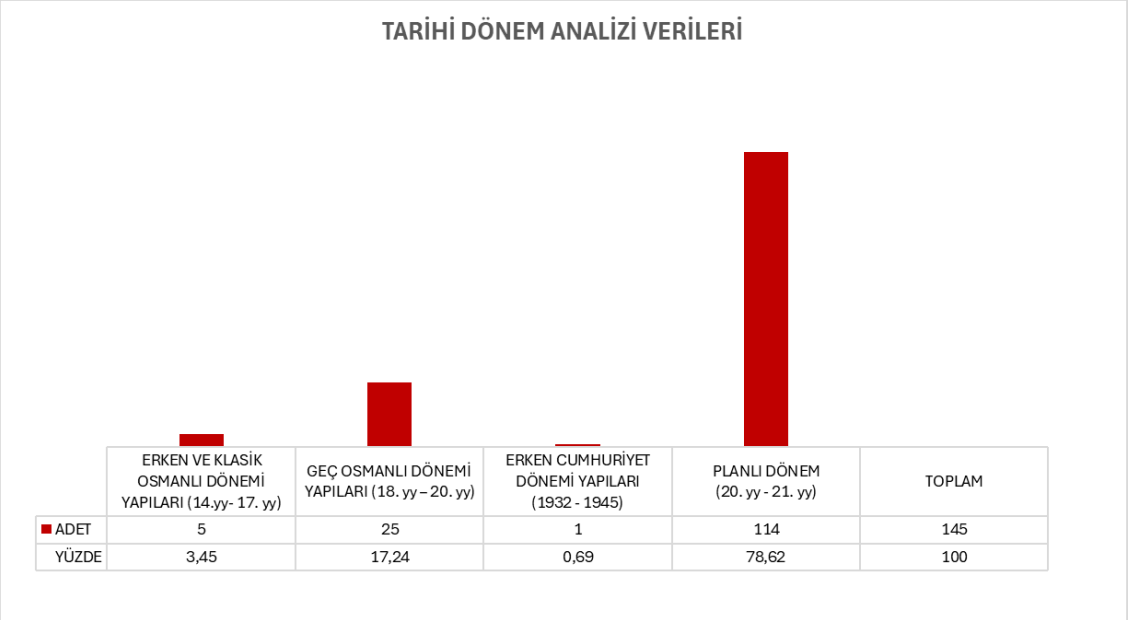

	ERKEN VE KLASİK OSMANLI DÖNEMİ YAPILARI (14.yy- 17. yy)	GEÇ OSMANLI DÖNEMİ YAPILARI (18. yy – 20. yy)	ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ YAPILARI (1932 - 1945)	PLANLI DÖNEM (20. yy - 21. yy)	TOPLAM
ADET	5	25	1	114	145
YÜZDE	3,45	17,24	0,69	78,62	100

Bu veriler, çalışma alanında yerleşimin anıtsal yapılar etrafında şekillenerek kent merkezinin bu odakta geliştiğini göstermektedir (Şekil 4.5). Özellikle tarihi yapıların mekânsal dağılımı, kentin kültürel katmanlaşmasını ve geçmişten günümüze uzanan sürekliliğini yansıtmaktadır.

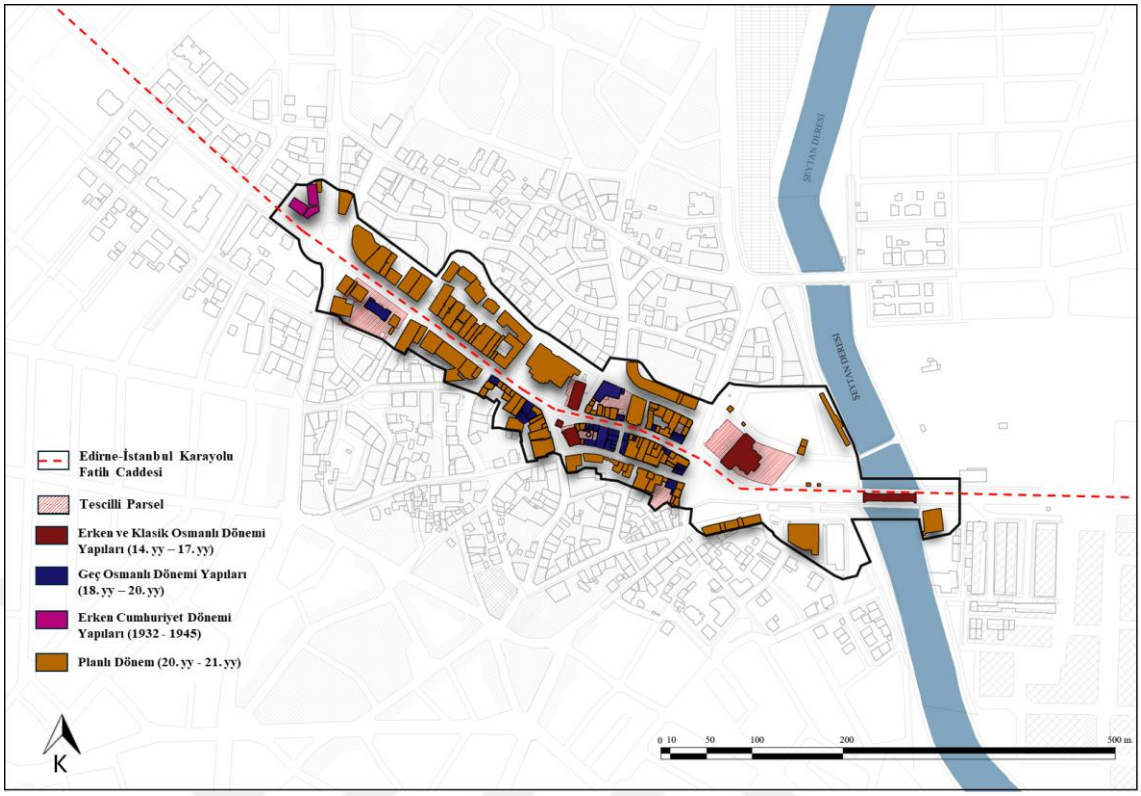

Şekil 4.5. Tarihi Dönem Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

4.1.5. İşlev Analizi

Çalışma alanında yer alan 145 adet yapı, günümüzdeki işlevleri doğrultusunda analiz edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, alan içerisindeki 89 adet ile %61,38'inin ticaret, 38 adet ile %26,21'inin ise konut + ticaret işlevine sahip olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, 6 adet idari yapının oranı %4,14 olup, çalışma alanında sınırlı bir yer kapladığı görülmektedir.

Alanda yer alan 2 dini ve askeri yapı, %1,38'lik oranlar oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, çeşme, hamam, eğitim, sosyal-kültürel ve idari + sosyal-kültürel nitelikteki yapılar ise tekil örnekler olarak %0,69'luk dilimler oluşturmaktadır (Çizelge 4. 4). Bu veriler, çalışma alanının büyük ölçüde ticari faaliyetler etrafında şekillendiğini, idari ve kamusal işlevlere sahip yapıların ise alanda daha sınırlı bir yer tuttuğunu göstermektedir (Şekil 4.6).

Çizelge 4. 4. İşlev Analizi Verileri.

İŞLEV ANALİZİ VERİLERİ

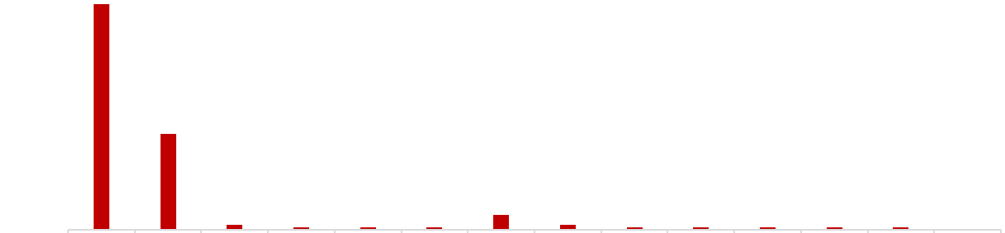

	TİCARİ	KONUT + TİCARİ	DİNİ	ÇEŞME	HAMAM	EĞİTİM YAPISI	İDARİ YAPI	ASKERİ YAPI	SOSYAL-KÜLTÜREL YAPI	İDARİ+ SOSYAL-KÜLTÜREL YAPI	ULAŞIM	KÖPRÜ	KULLANIM DIŞI	TOPLAM
ADET	89	38	2	1	1	1	6	2	1	1	1	1	1	145
YÜZDE	61,38	26,21	1,38	0,69	0,69	0,69	4,14	1,38	0,69	0,69	0,69	0,69	0,69	100,00

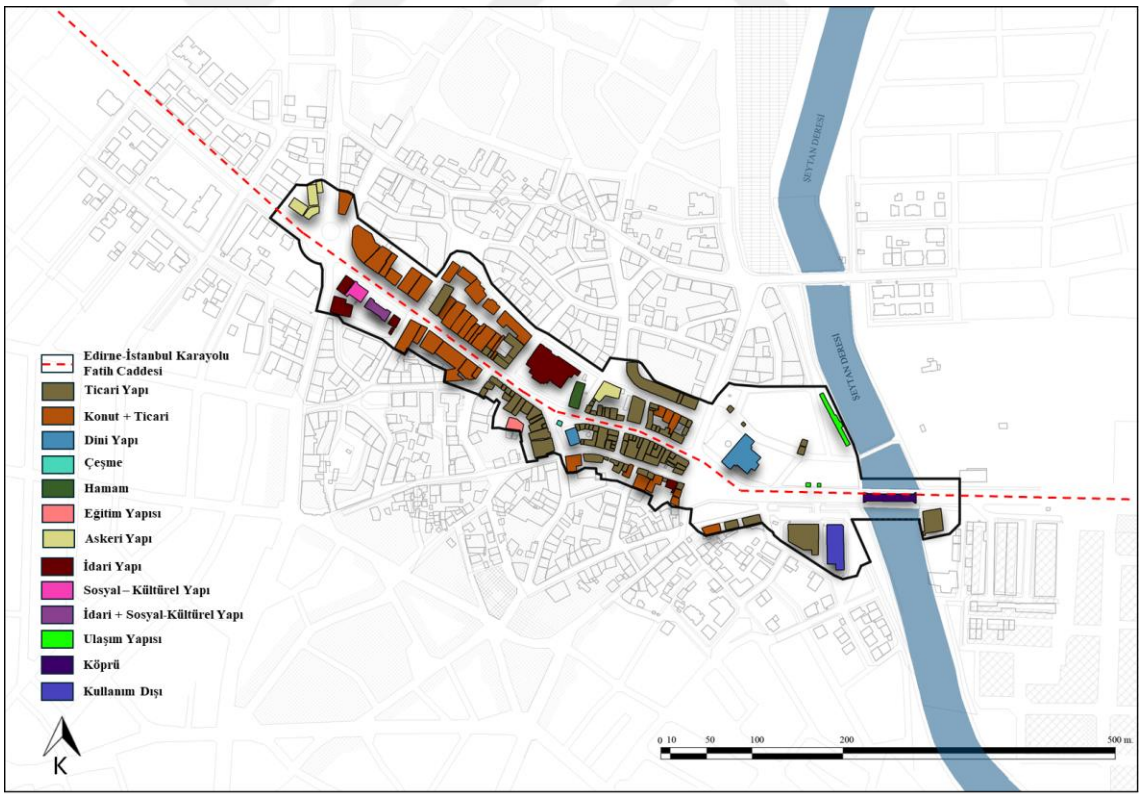

Şekil 4.6. İşlev Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

4.1.6. Özgün Kullanım Analizi

Çalışma alanında yer alan 145 adet yapı, özgün işlevleri açısından değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, alandaki yapıların 140 adedinin %96,55 oranı ile özgün işlevini koruduğu belirlenmiştir. Buna karşın 5 adet yapının oluşturduğu %3,45'lik bir kesimin özgün işlevini kaybettiği belirlenmiştir (Çizelge 4. 5).

Çizelge 4. 5. Özgün Kullanım Analizi Verileri.

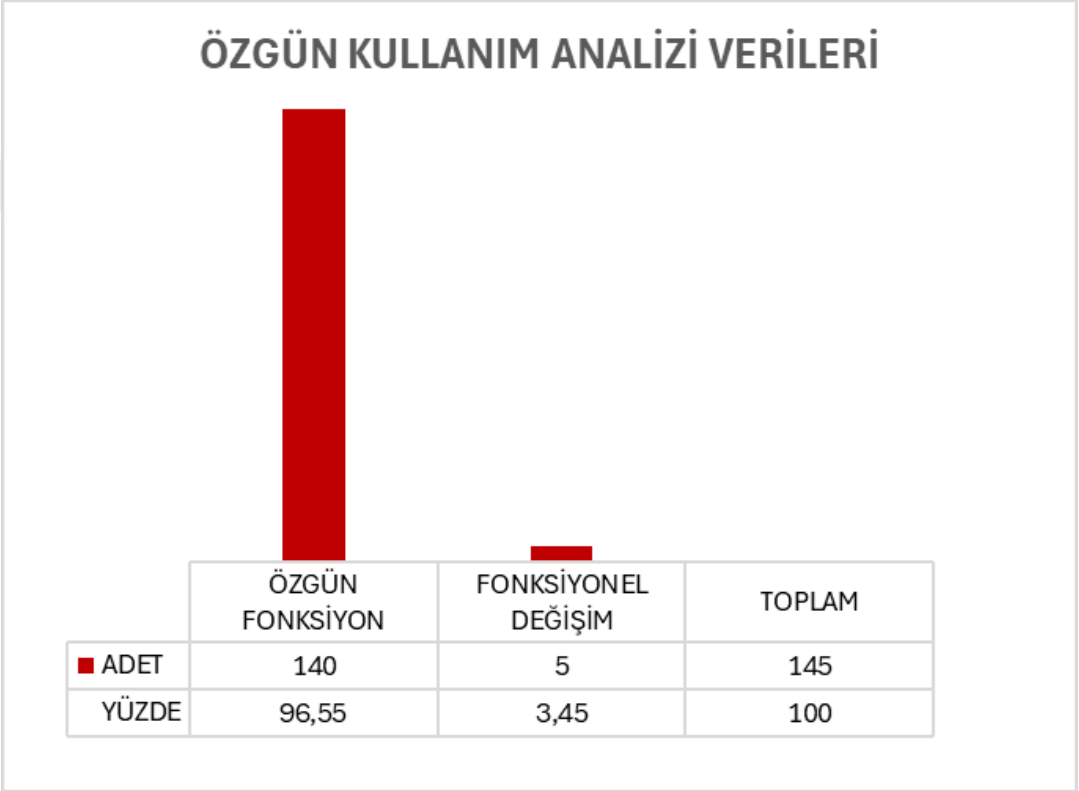

	ÖZGÜN FONKSİYON	FONKSİYONEL DEĞİŞİM	TOPLAM
ADET	140	5	145
YÜZDE	96,55	3,45	100

Özgün işlevini koruyan yapıların, alan içerisindeki toplam yapı varlığı içinde önemli bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu veriler, çalışma alanın tarihi kimliğini büyük ölçüde koruduğunu, ancak bazı yapıların zamanla işlev değişikliğine uğradığını ortaya koymaktadır. Bu yapılardan; Eski Halk Evi Askerî Gazino olarak, Eski Atatürk İlkokulu ise Atatürk Kültür Merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Bu kapsamda, Eski Halk Evi Askerî Gazino olarak, Eski Atatürk İlkokulu ise Atatürk Kültür Merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Eski Rüştiye Binası, hâlen askeriyeye ait olmakla birlikte, aktif olarak kullanılmamaktadır. Ayrıca, Eski Atatürk İlkokulu'na ait bir yapı İlçe Özel İdaresi Müdürlüğü'ne; Eski Özel İdare Binası ise Muhtarlık Binası'na dönüştürülmüştür (Şekil 4.7).

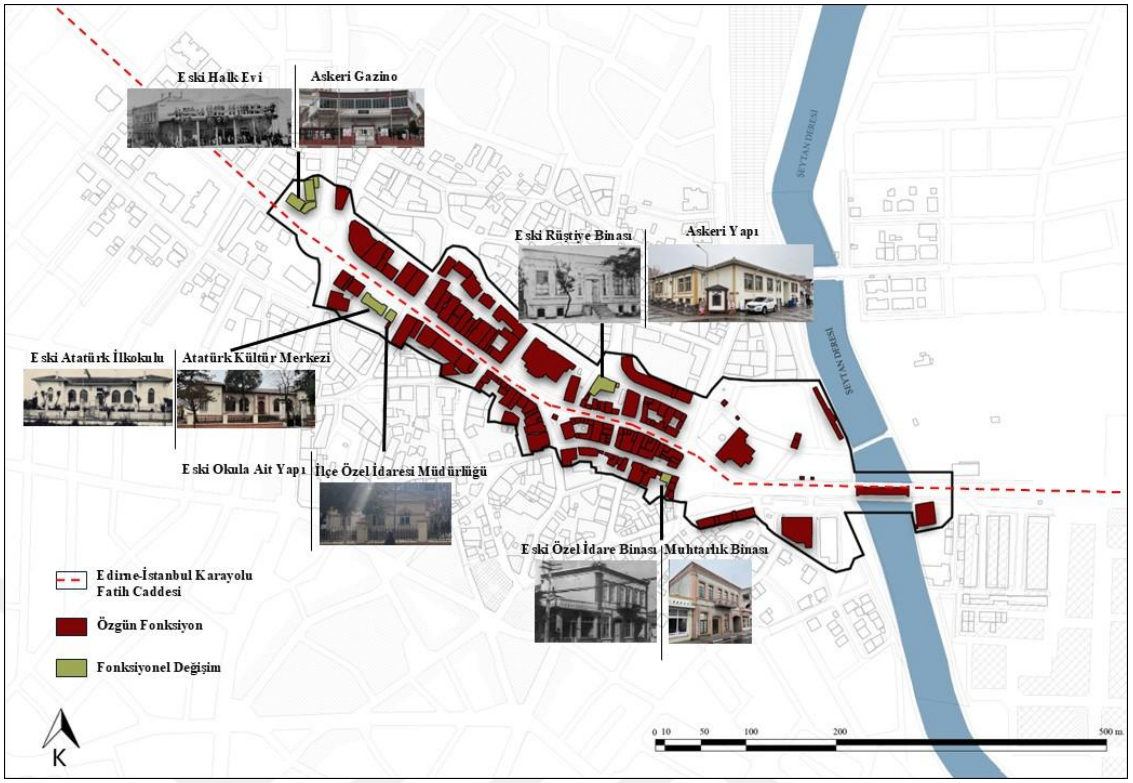

Şekil 4.7. Özgün Kullanım Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

4.1.7. Kat Adedi Analizi

Çalışma alanında yer alan toplam 145 yapıdan, katlı yapı özelliği taşımamaları nedeniyle Cedid Ali Paşa Camii, Fatih Camii, Babaeski Köprüsü ve Dört Yüzlü Çeşme dışındaki 141 yapı üzerinden kat yüksekliği analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, yapı stoğunun büyük çoğunluğunun düşük katlı yapılardan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Buna göre, yapıların %41,13'ünü oluşturan 58 adedi tek katlı, %28,37'sini oluşturan 40 adedi iki katlı, %17,73'ünü oluşturan 25 adedi ise dört ve üzeri katlı yapılardır. Üç katlı yapılar ise 18 adet ile %12,77 oranında temsil edilmektedir. Bu dağılım, çalışma alanında düşük katlı yapıların baskın karaktere sahip olduğunu göstermektedir (Çizelge 4. 6).

Harita verilerine göre, tek ve iki katlı yapıların ağırlıklı olarak çarşı merkezine ve tarihi yapıların yoğunlaştığı bölgelere yakın konumlandığı, dört ve üzeri katlı yapıların ise ana ulaşım aksları boyunca yer aldığı tespit edilmiştir (Şekil 4.8)

Çizelge 4. 6. Kat Analizi Verileri.

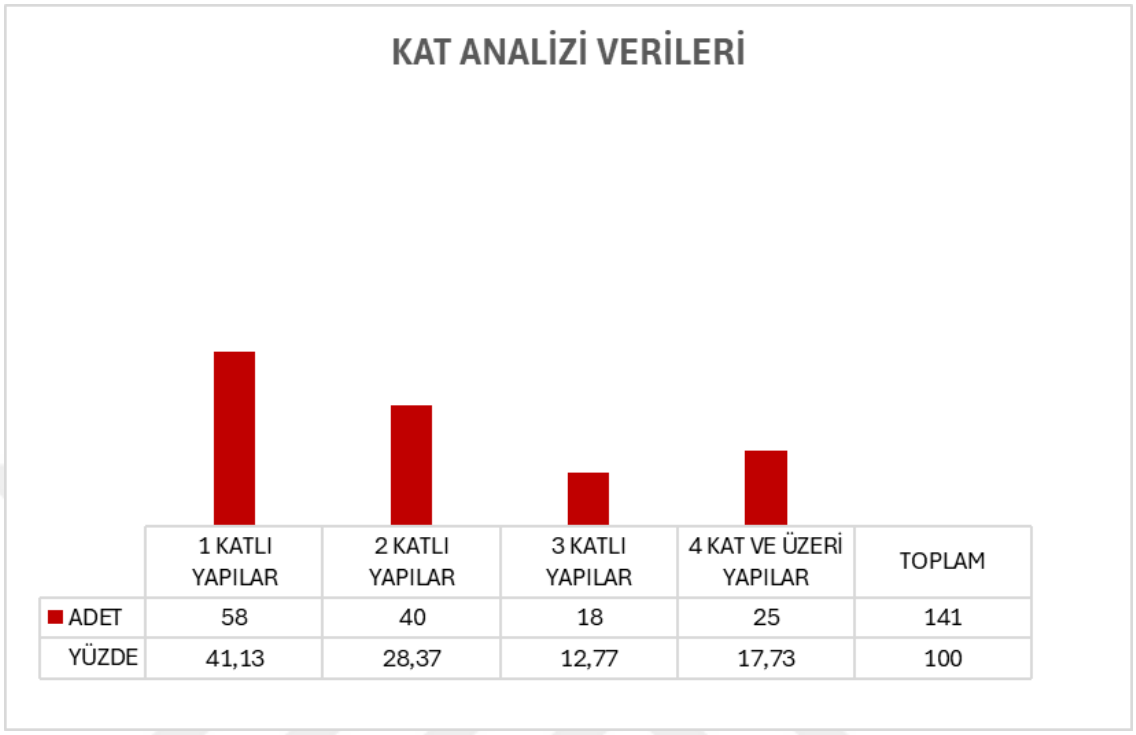

	1 KATLI YAPILAR	2 KATLI YAPILAR	3 KATLI YAPILAR	4 KAT VE ÜZERİ YAPILAR	TOPLAM
ADET	58	40	18	25	141
YÜZDE	41,13	28,37	12,77	17,73	100

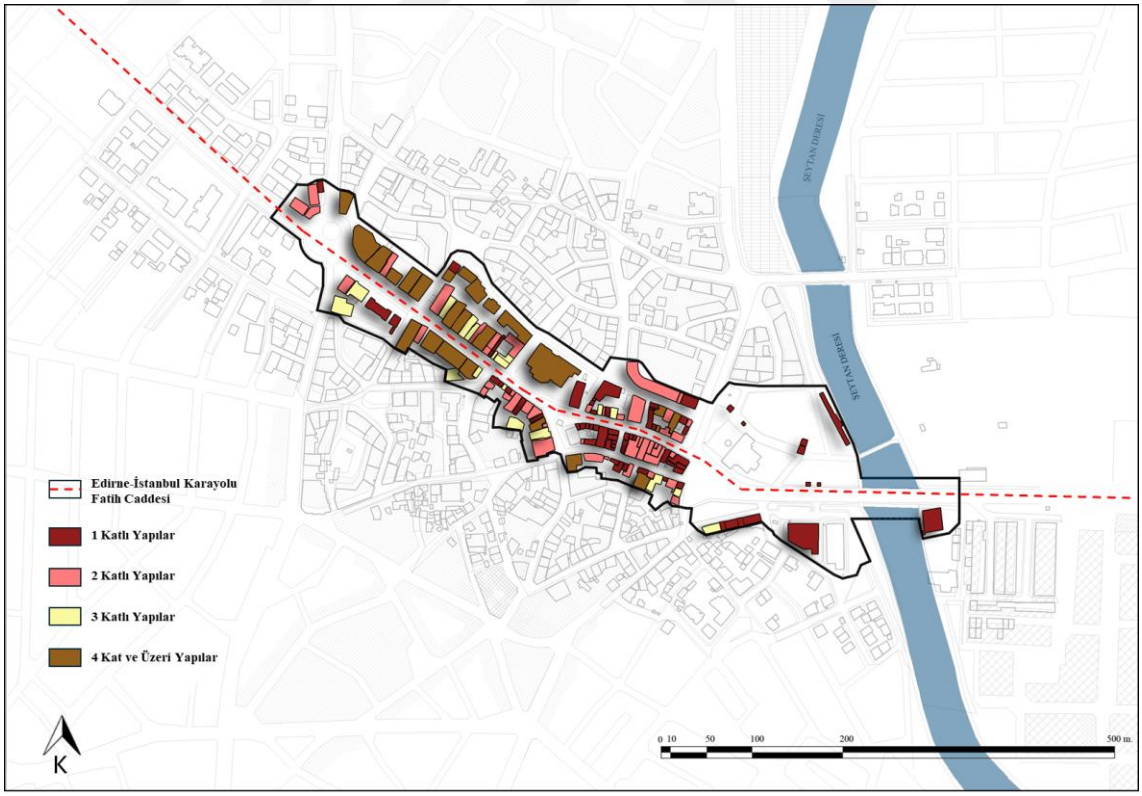

Şekil 4.8. Kat Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

4.1.8. Yapı Sağlamlık Analizi

Çalışma alanında bulunan 145 adet yapının strüktürel durumu ve cephe özellikleri analiz edilmiş, elde edilen veriler doğrultusunda sağlamlık açısından değerlendirme yapılmıştır. Yapı sağlamlığının dağılımına ilişkin analiz sonuçlarına göre, alan içerisindeki yapıların 91'inin %62,76 oranı ile iyi durumda olduğu, 51'inin %35,17 oranı ile orta durumda olduğu ve 3'ünün de %2,07 oranı ile kötü durumda olduğu tespit edilmiştir. Orta durumda bulunan yapılar, genellikle renk solması, sıva dökülmesi ve yüzeysel çatlaklar gibi basit müdahalelerle giderilebilecek sorunlara sahip yapılardan oluşmaktadır. Buna karşılık, kötü durumda olan yapılar; yosunlaşma, liken oluşumu ve yüzey kararması gibi kimyasal ve biyolojik bozulmaların yanı sıra, yapı malzemelerinde ileri düzeyde hasara neden olabilecek etkiler barındırmakta olup, kapsamlı ve detaylı bir onarım sürecine ihtiyaç duymaktadır. Elde edilen veriler, genel olarak çalışma alanındaki yapıların büyük ölçüde sağlam durumda olduğunu ortaya koymaktadır (Çizelge 4. 7).

Çizelge 4. 7. Yapı Sağlamlık Analizi Verileri.

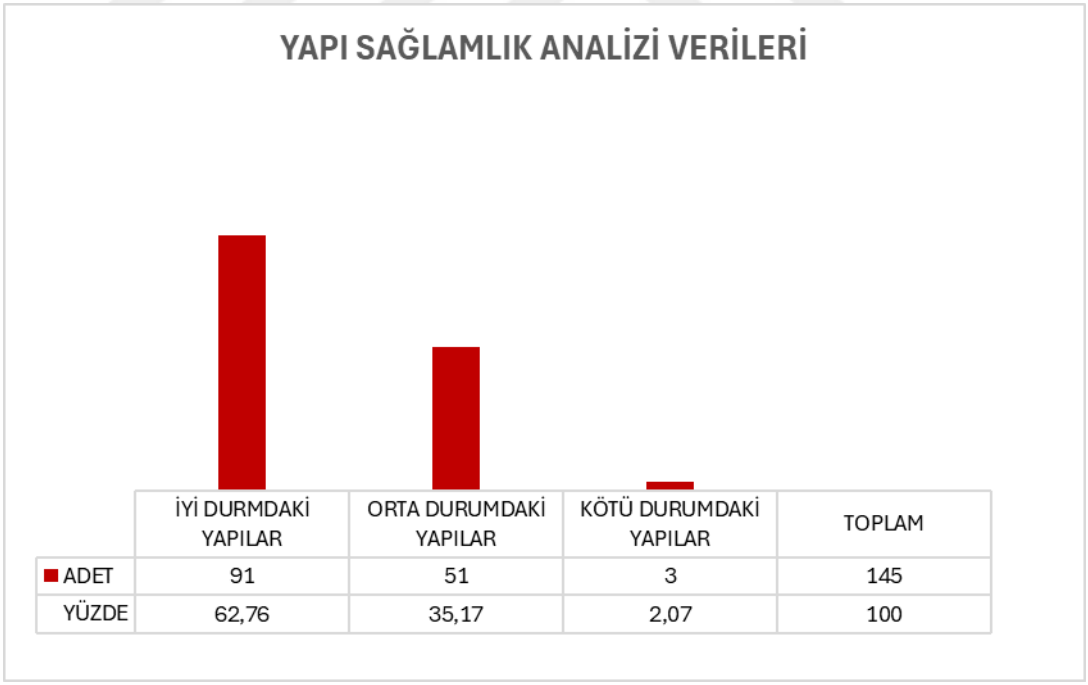

	İYİ DURMDAKİ YAPILAR	ORTA DURUMDAKİ YAPILAR	KÖTÜ DURUMDAKİ YAPILAR	TOPLAM
ADET	91	51	3	145
YÜZDE	62,76	35,17	2,07	100

Harita analizine göre, iyi durumdaki yapılar çalışma alanının büyük bölümünde yayılım gösterirken, orta durumda bulunan basit onarım gerektiren yapılar daha çok merkezi bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Detaylı onarım gerektiren kötü durumdaki yapıların ise az sayıda olduğu ancak ağırlıklı olarak anıtsal yapılarda gerektiği

belirlenmiştir. Yapıların, özellikle ana arter boyunca yapılaşma yoğunluğunun artmasına paralel olarak cephelerde deformasyon ve bakım ihtiyaçlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, kentsel dönüşüm ve koruma yöntemleri açısından önemli bir değerlendirme kriteri oluşturmaktadır (Şekil 4.9).

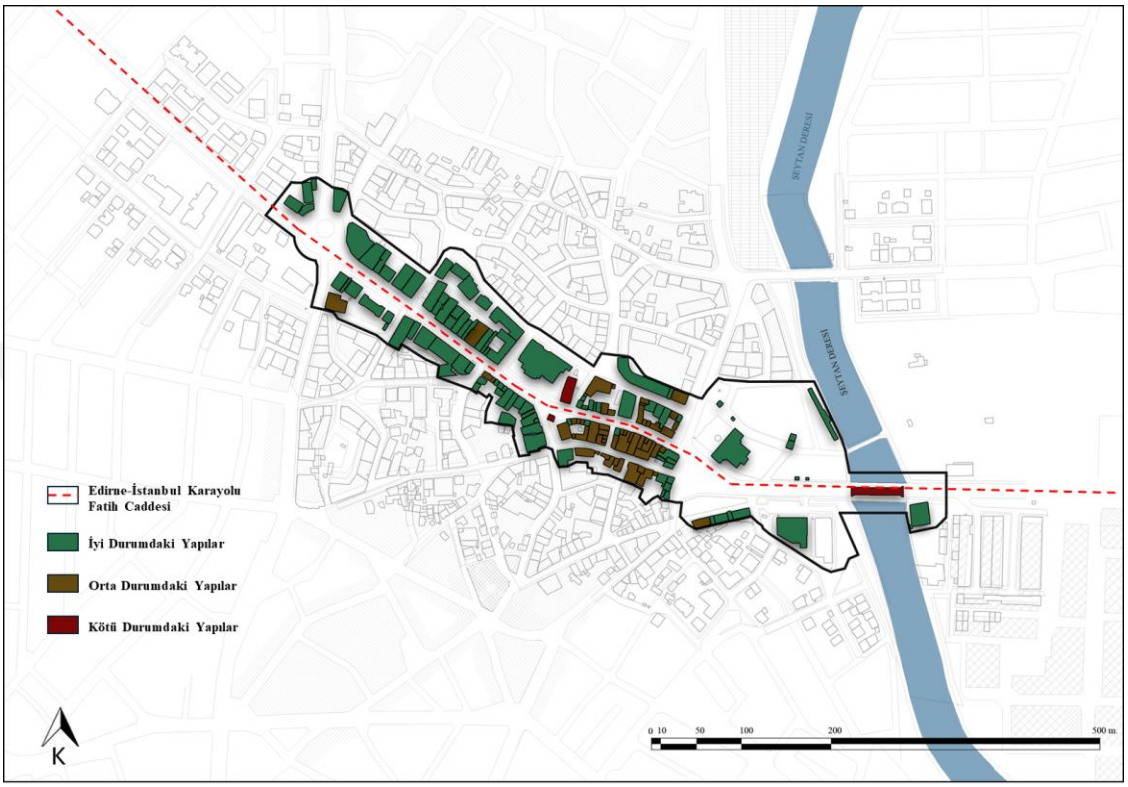

Şekil 4.9. Yapı Sağlamlık Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

4.1.9. Tarihi Çevreye Uyumlu Yapı Analizi

Çalışma alanı kapsamında yürütülen korunmuşluk durumu analizi, tescilli yapıların mevcut durumları ile alan içerisindeki diğer yapıların biçim ve gabari yönünden tarihi dokuyla uyumlarını değerlendirmektedir. Analiz verilerine göre, toplam 145 yapının 32 adedi ile %22,07'sini tescilli yapılar, 44 adedi ile %30,34'ünü tarihi yapılarla biçim ve gabari açısından uyumlu yapılar, 69 adedi ile de %47,59'unu ise uyumsuz yapılar oluşturmaktadır. Elde edilen veriler ile çalışma alanındaki tarihi yapılarla uyumsuz yapıların, uyumlu yapılara oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4. 8).

Çizelge 4. 8. Korunmuşluk Durum Analizi Verileri.

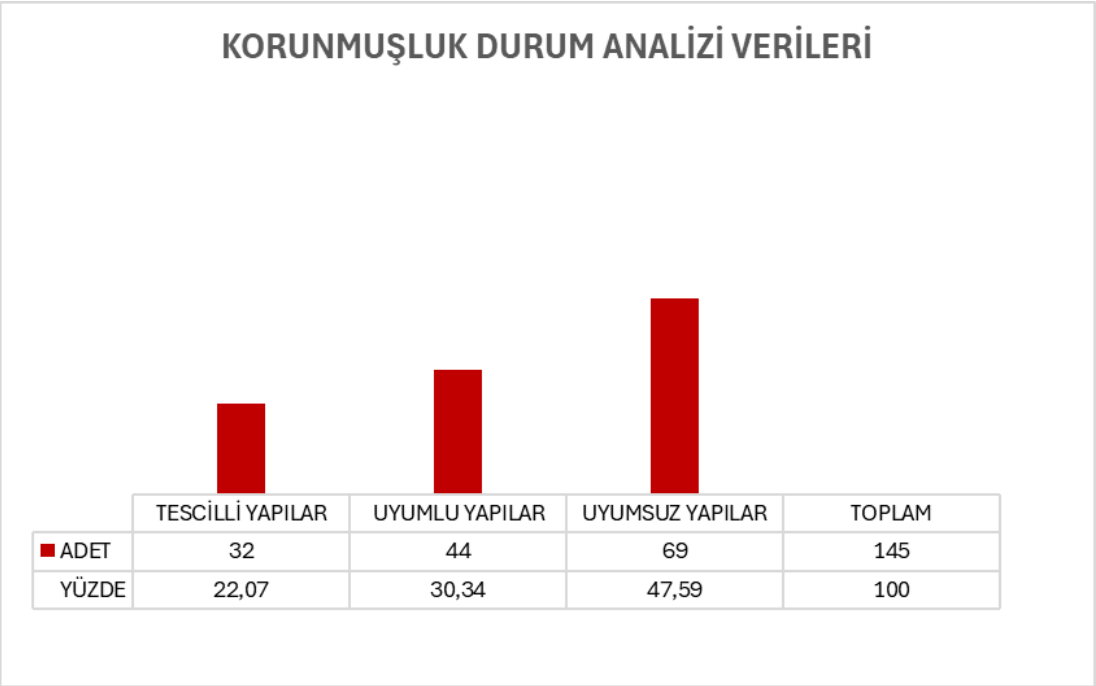

	TESCİLLİ YAPILAR	UYUMLU YAPILAR	UYUMSUZ YAPILAR	TOPLAM
ADET	32	44	69	145
YÜZDE	22,07	30,34	47,59	100

Bölgesel düzeyde yapılan değerlendirmelerde Cedid Ali Paşa Camii ve Babaeski Köprüsü ile sınırlanan bölgede, çok fazla yapılaşma olmadığı fakat olan yapılaşmanın da tarihi yapılar ile gabari anlamında uyumlu olduğu görülmektedir. Tescilli yapı oranının oldukça yüksek olduğu, çarşı merkezi olarak adlandırılan bölgede ise; yapıların büyük kısmı biçim ve gabari anlamında tarihi dokuyla uyumlu iken bazı yapıların tarihi dokuyla uyumsuz olduğu belirlenmektedir. Çarkı merkezinin sonlandığı Babaeski Belediye Binası'ndan Atatürk Meydanı'na kadar olan çarşı bölgesinde, Ticaret aksı ile devam eden konutlaşma olması nedeniyle uyumsuz yapı oranının arttığı, ancak bazı yapıların geleneksel dokuya uygun şekilde korunduğu gözlemlenmiştir (Şekil 4.10).

Genel olarak değerlendirildiğinde, çalışma alanında tescilli yapıların korunması ve tarihi doku ile uyumlu yapılaşmanın artırılması yönünde çeşitli koruma politikalarının hayata geçirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çarşı merkezi ve Cedit Ali Paşa Camii Bölgesi'nde mevcut yapılaşmanın tarihi kimliğe cephe tipolojileri olarak uygun şekilde yönlendirilmesi, koruma bilincinin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Özellikle çarşı bölgesinde ve tarihi alanların çevresinde oluşabilecek yeni yapılaşmaların biçim ve gabari açısından tarihi doku ile uyumlu hale getirilmesi, kentsel koruma süreçlerinin etkin bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olacaktır.

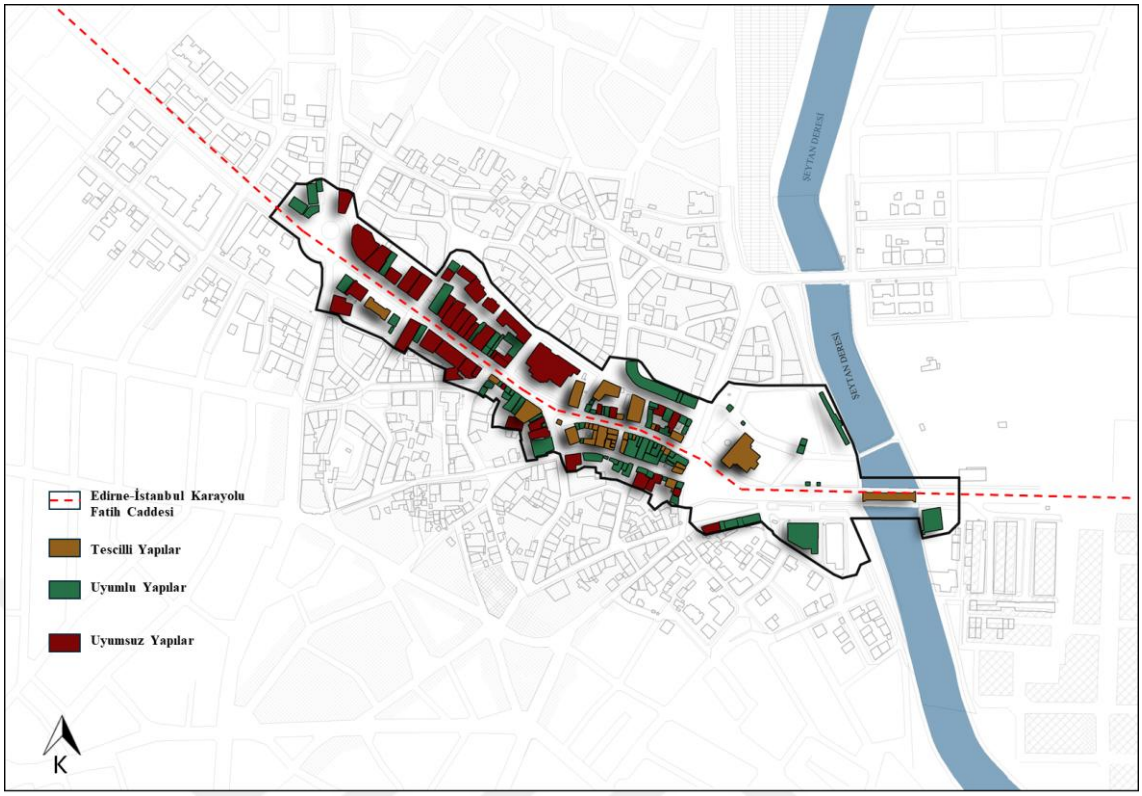

Şekil 4.10. Korunmuşluk Durum Analizi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

4.2. Mimari Silüetler

Çalışma alanının ana omurgasını oluşturan Edirne-İstanbul Karayolu (Fatih Caddesi) üzerindeki mimari silüetler oluşturulmuştur. Bu tarihî aks boyunca kuzey ve güney yönlerinde uzanan yapı dokusu, ayrı ayrı değerlendirilerek silüet çizimleri gerçekleştirilmiştir.

Mimari silüetlerin oluşturulması sürecinde, Edirne-İstanbul Karayolu referans alınarak yolun kuzey aksı "A bölgesi", güney aksı ise "B bölgesi" olarak tanımlanmıştır. Çalışma alanı kapsamında Fatih Caddesi'nin yaklaşık 800 metrelik uzunluğu, yapıların kat adetleri, kullanım işlevleri ve tescil durumları gibi kriterler temel alınarak alt bölümlere ayrılmıştır. Bu doğrultuda silüetler, kuzey aksında; Askeri Gazino ile Mustafa Apak Sokak arası A1, Mustafa Apak Sokak ile Babaeski Belediyesi arası A2, Babaeski Belediyesi ile Cumhuriyet Bulvarı arası A3 ve Cumhuriyet Bulvarı ile Babaeski Köprüsü arası A4 olarak; güney aksında ise Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ile General Münir Onat Sokak arası B1, General Münir Onat Sokak ile Bederli Sokak arası B2', Bederli Sokak

ile Fevziye Caddesi arası B2, Fevziye Caddesi ile Cumhuriyet Bulvarı arası B3 ve Cumhuriyet Bulvarı ile Babaeski Köprüsü arası B4 olmak üzere toplam dokuz alt bölümde incelenmiştir (Şekil 4.11).

A1, A2, A3, A4 ve B1, B2, B2', B3 ve B4 silüetleri; alanın mimari gelişimini, tescilli tarihi yapılar (görselde kırmızı renkle belirtilmiştir) ile daha yakın tarihlerde inşa edilen yapılar arasındaki görsel ilişkiler bağlamında incelemeye imkân tanımaktadır.

B1 bölgesi, tek bir tescilli yapı ile bu yapının çevresindeki yapıların oluşturduğu bir alt bölüm olarak tanımlanmıştır (Şekil 4.11). Bu bölgede, çevredeki yapılar yükseklik açısından tescilli yapıyı gölgelemeyecek şekilde bir gabari düzenine sahiptir (Şekil 4.12) A1, A2 ve B2' alt bölgeleri ise yüksek katlı yapılardan oluşmakta olup, bu yapıların çoğunlukla konut + ticaret işlevinde kullanıldığı gerçekleştirilen işlev analizlerinden (Şekil 4.6) anlaşılmaktadır. Bu bölgelerdeki yapılar, yüksek kat sayıları ve benzer işlevsel kullanımlarıyla hem gabari hem de işlev açısından bütünlük arz etmektedir (Şekil 4.12).

A4, A3, B3, B2 bölgeleri; Şekil 4.11'de görüldüğü üzere tescilli yapıların yoğunlukta olduğu alanlardır. Özellikle A4 bölümünde anıtsal yapıların baskın olduğu ve bu yapıların çevresel etkilerinin belirleyici olduğu görülmektedir. Devamında gelen A3, B3 ve B2 alt bölümleri ise yine anıtsal ve tescilli yapıların ağırlıklı olduğu alanlar olup, bu yapılarda genellikle bir ya da iki katlı gabari sürekliliği gözlemlenmektedir (Şekil 4.12). Ayrıca, yapılan işlev analizleri (Şekil 4.6) bu bölgelerde ticari kullanımın öne çıktığını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, söz konusu bölgelerde gabari düzeni, tescil yoğunluğu ve işlevsel kullanım açısından bütüncül bir yapılaşma karakteri sergilendiği tespit edilmiştir.

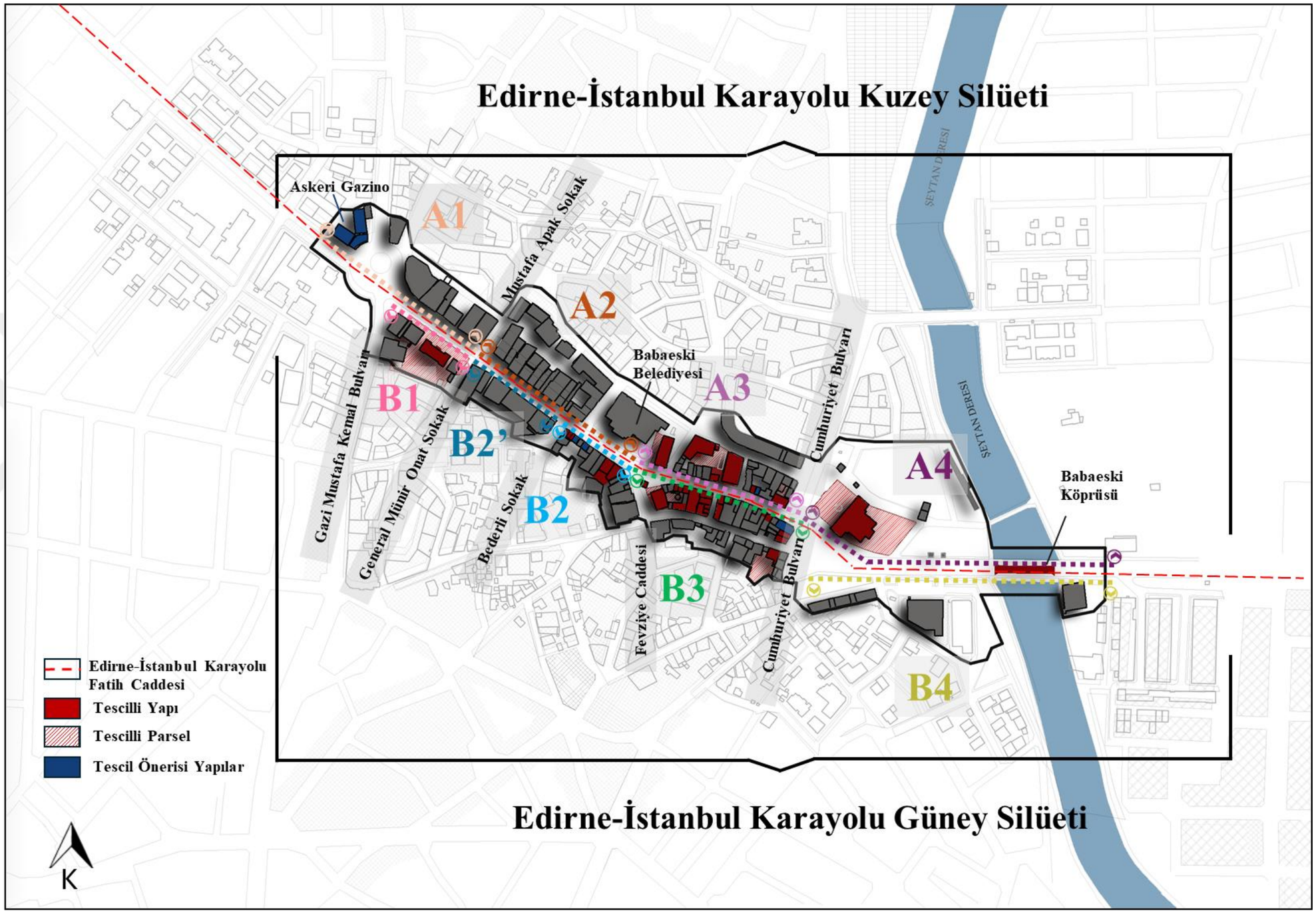

Şekil 4.11. Edirne- İstanbul Karayolu (Fatih Caddesi) Silüet Aksları (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

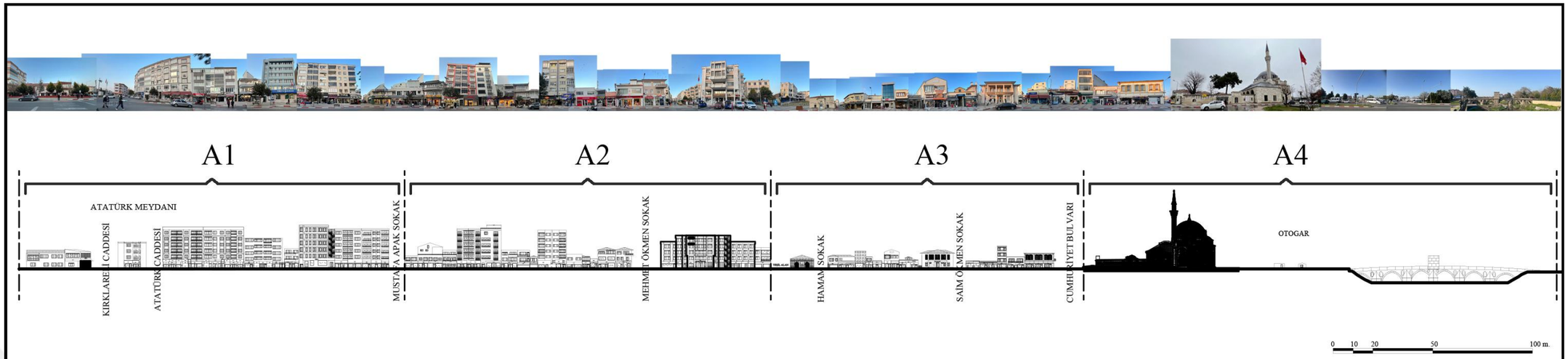

Şekil 4.12. Edirne- İstanbul Karayolu Güney ve Kuzey Silüetleri.

BÖLÜM 5

BABAESKİ KORUMA ALANLARINDAKİ KORUMA SORUNLARI

Babaeski ilçesi, sahip olduğu tarihi yapılar, zengin kültürel dokusu ve geçmişten günümüze ulaşan çeşitli miras unsurlarıyla dikkat çeken, korunması gereken önemli bir yerleşim alanıdır. Ancak ilçede geleneksel kent kimliğine ilişkin farkındalığın yetersiz olması, tarihî çevreyi oluşturan geleneksel yapıların önemli bir kısmının günümüze ulaşamamasına neden olmuştur. Günümüze ulaşabilen yapıların ise, özgün tipolojik ve morfolojik niteliklerini bozacak şekilde, çoğunlukla plansız ve denetimsiz müdahalelere maruz kaldığı gözlemlenmektedir. Bu tarihi ve kültürel değerlerin sağlıklı bir biçimde korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, kültürel sürekliliğin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak bu mirasın korunmasına yönelik süreçlerde çeşitli zorluklar ve aksaklıklar yaşandığı gözlemlenmektedir.

Babaeski kentinde gerçekleştirilen literatür ve arşiv araştırmaları ile saha çalışmaları kapsamında yapılan doku analizleri, bölgedeki korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının yoğun olarak belirli bir alanda bir arada bulunduğunu ve bu alanın aynı zamanda kentin ticaret merkezi olarak geliştiğini ortaya koymuştur. Bu veriler doğrultusunda, Babaeski'de koruma süreçlerinde karşılaşılan temel sorunlar; sosyal ve ekonomik koşullar, yasal ve yönetsel yetersizlikler ile fiziksel çevrede meydana gelen bozulmalar olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu durum, kentsel koruma politikalarının yalnızca fiziksel yapılarla sınırlı kalmaması gerektiğini, aynı zamanda sosyal yapı ve yönetsel mekanizmalarla bütünleşik bir yaklaşımla ele alınmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

5.1. Yasal Yönetsel Kaynaklı Sorunlar

Babaeski'de korumaya yönelik ilk çalışma 2014 yılında Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından sit alanı dışında kalan bazı taşınmazların "korunması gerekli kültür varlığı" olarak tescil edilmesiyle başlamıştır. Çevresel bağlamda ilk korumaya yönelik çalışma Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından alınan 19.02.2018 tarih ve 4858 sayılı karar ile olmuştur. Bu karar ile; Babaeski ilçe merkezinde yer alan bazı tescilli taşınmaz kültür varlıklarının koruma alanlarını belirlemiş; 2863 sayılı Kanun'un 8. maddesi ve 664 sayılı İlke Kararı doğrultusunda bu alanların fiziksel bütünlüğünün korunmasına yönelik sınırlar oluşturulmuştur. Ancak alınan bu kararlar ve mevzuat hükümleri, sahada istenilen ölçüde işlerlik kazanamamış ve Babaeski kent merkezinde bulunan geleneksel dokunun korunmasına yeterli katkıyı sağlayamamıştır.

Tescil kararlarının kurul tarafından 1988, 1991 ve özellikle sivil mimari yapıların 2014 tarihinde alınması, 3. bölümde bahsettiğimiz dönemlerdeki çoğu geleneksel yapının zaman içinde yok olmasına sebep olmuştur. Günümüze ulaşan bazı tescilli konut ve yapılar, zaman içerisinde denetimsiz müdahaleler, plansız kentsel gelişim ve bilinçsiz kullanımlar sonucunda tahribata uğramıştır. Özellikle koruma alanı içerisinde yer alan yapılarda gözlemlenen muhdes eklentiler, uygun olmayan cephe malzemeleri ve yapısal değişiklikler, orijinal mimari karakteri bozmuş; özgünlük büyük ölçüde zarar görmüştür.

Bu tahribatın en önemli nedenlerinden biri ise, Babaeski kent merkezine yönelik koruma amaçlı imar planının halen hazırlanmamış olmasıdır. Mevcut yapılaşma süreci, koruma ilke ve esaslarına uygun yönlendirilmediğinden hem tescilli yapıların hem de çevresel dokunun geleceği ciddi risk altındadır. Koruma amaçlı imar planının eksikliği, yapı sahiplerinin ve yerel yönetimin hangi müdahalelerin yasal ve uygun olduğu konusunda belirsizlik yaşamasına yol açmakta; bu durum da koruma sürecini sekteye uğratmaktadır. Plan eksikliği, denetim boşluğu yaratmakta ve koruma kararlarının uygulanabilirliğini zayıflatmaktadır.

Koruma uygulamalarında yaşanan gecikmeler ve bürokratik süreçlerin karmaşıklığı, Babaeski'deki tarihî yapıların zamanında müdahalelerle korunmasını engellemektedir. Yapı sahiplerinin mevzuat ve koruma kurul süreçlerine ilişkin bilgi eksiklikleri, yasal izin alınmaksızın yapılan uygunsuz müdahalelere neden olmaktadır.

Bu durum hem yapıların özgünlüğünü bozmakta hem de ileride yapılacak nitelikli restorasyonları güçleştirmektedir.

Koruma kararlarının yerel yönetimlerle koordineli biçimde uygulanmaması, denetim ve yaptırım süreçlerinin eksikliği, bu sürecin temel eksikliklerinden biridir. Babaeski Belediyesi ile Koruma Kurulu arasında sürdürülebilir bir denetim ve uygulama iş birliği geliştirilememiştir. Ayrıca yerel yönetimlerin ve ilgili koruma kurullarının kaynak, personel ve uzmanlık eksiklikleri, koruma politikalarının uygulanabilirliğini sınırlandırmaktadır. Babaeski özelinde, mevcut koruma planlarının uygulamaya geçirilmesinde yaşanan sıkıntılar, yapı ölçeğindeki restorasyon süreçlerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını zorlaştırmaktadır.

5.2. Sosyal ve Ekonomik Kaynaklı Sorunlar

Çalışma alanı olarak belirlenen Edirne- İstanbul karayolu üzerindeki konumu sayesinde Osmanlı döneminden itibaren önemli bir ticaret merkezi olmuştur. İşlev Analizi (Şekil 4.6) sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda, alan içerisindeki yapıların %61,81'inin ticaret, %26,40'ının ise konut + ticaret işlevine sahip olduğu belirlenerek yapı çoğunluğunun ticari işlevde olduğu görülmektedir. Aile işletmeleri şeklinde organize olmuş züccaciye, bakkal, fırın, tuhafiye, kasap, kırtasiye ve benzeri dükkânlar çarşının temel ekonomik unsurlarını oluşturur. Çalışma alanının sosyal yapısı, ilçenin genel demografik özelliklerini yansıtır niteliktedir. Çarşının kullanıcı profili büyük ölçüde orta yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Emekli nüfusun yoğunluğu, sosyal alanlarda (kafe, park, lokanta vb.) gözlemlenebilecek bir dinamiktir. Çarşı merkezi genel olarak geleneksel mimari dokuya sahip olmakla birlikte, son yıllarda bazı dükkân ve yapılar çağdaş malzemeler ile inşa edilmiştir. Eski taş yapılar yerini bazı bölgelerde betonarme binalara bırakmakta, bu da çarşının mimari karakterinde değişime yol açmaktadır.

Babaeski koruma alanında karşılaşılan sosyal ve ekonomik sorunların başında, geniş halk kesimlerinin kültürel mirasın korunmasına yönelik yeterli duyarlılığı göstermemesi gelmektedir. Bu durumun temelinde ise bireylerin kültür varlığı, koruma, onarım ve kamu yararı gibi kavramlara ilişkin bilgi eksikliği yer almaktadır. Ayrıca, gerekli teknik ve mali desteklerin yetersizliği ve kişisel çıkarların kamu yararının önüne geçmesi gibi faktörler, bu duyarsızlığın artmasına neden olmaktadır.

Koruma alanlarındaki sorunlar, yerel halkın ekonomik beklentileri ile koruma ilkeleri arasında yaşanan çatışmalarla daha da derinleşmektedir. Babaeski, ticari bir aksı oluşturan bir alan olarak, içerisindeki yapıların çoğunun ticari fonksiyona sahip olması nedeniyle bu çatışmalar daha belirgin hale gelmektedir. Mülk sahiplerinin, koruma kapsamında yapılması gereken onarım ve restorasyon çalışmalarını finanse edecek ekonomik güce sahip olmamaları, yapısal bozulmaların artmasına yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, kamu kaynaklarının yetersizliği ve özel sektör yatırımlarının bu alanlardan uzak durması, mevcut yapıları kaderine terk edilmesine sebep olmaktadır.

21. yüzyılda çarşı merkezinde yoğunlaşan ticari rekabet, yapı sahiplerini kullanıcıyı cezbetmeye yönelik görsel müdahalelere yönlendirmiş; bu bağlamda, çoğu zaman tarihi niteliklerle uyumsuz, niteliksiz cephe kaplamaları tercih edilmiştir. Onarım ve bakım gereksinimlerinin ekonomik yükü ile birleşen bu eğilim, birçok mülk sahibinin tarihi yapıların özgün cephe karakterini korumak yerine, kısa vadeli ticari kazanç sağlayacak müdahalelere yönelmesine neden olmaktadır. Bu tür uygulamalar, geleneksel doku bütünlüğünü zedelemekte ve bölgedeki kültürel mirasın sürdürülebilir biçimde korunmasını daha da zorlaştırmaktadır.

5.3. Yapısal Sorunlar

Yapıların zamanla doğal afetlere, özellikle yağış ve nemin yol açtığı tahribata açık hale gelmesi, özgün malzeme ve tekniklerin yeterince belgelenmeden yok olmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, insan kaynaklı müdahaleler de fiziksel bozulmayı hızlandıran önemli unsurlardandır. Bilinçsiz kullanım, bakımsızlık, uygun olmayan restorasyon uygulamaları, yapıya zarar veren işlev değişiklikleri ve vandalizm gibi etkenler, tarihi yapıların özgün niteliklerini geri dönüşsüz şekilde tahrip edebilmektedir. Öte yandan, çevre düzenlemelerinin yetersizliği ve altyapı sorunları, sokak dokusunun algılanmasını zorlaştırmakta; tarihî çevrenin estetik ve işlevsel bütünlüğünü bozmaktadır. Uygunsuz eklentiler, modern malzeme kullanımı ve standart dışı tadilatlar ise bu fiziksel yıpranmayı daha da artırmaktadır.

Doğal Tehditler

Kırklareli ili, 3. ve 4. derece deprem bölgeleri arasında yer almakta olup, Babaeski ilçesi 4. derece deprem riski taşıyan kısmında bulunmaktadır (Şekil 5.1). Bölgede çeşitli fay hatları mevcut olmakla birlikte, batı ve kuzey yönlerine doğru deprem etkisinin arttığı

gözlemlenmektedir. 4. derece deprem bölgeleri, Türkiye'nin düşük riskli alanları arasında yer almakta olup, bu bölgelerde büyük çaplı depremlerin meydana gelme olasılığı oldukça düşüktür. Ancak yine de yapılaşmalarda temel deprem güvenliği önlemlerinin alınması önem taşımaktadır.

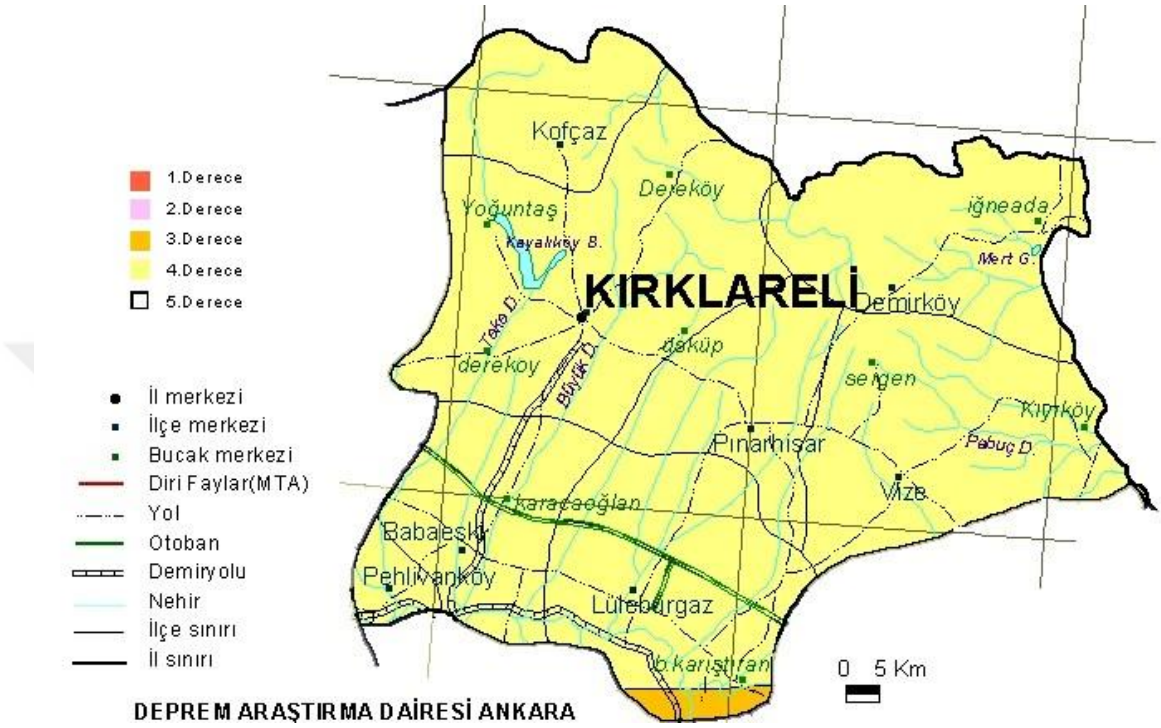

Şekil 5.1. Kırklareli İli Deprem Risk Alanlarını Belirten Harita (Deprem Araştırma Dairesi Ankara).

Babaeski'de şehir merkezinin doğu girişinde yer alan ve tarihi Babaeski Köprüsü'nün altından geçen Büyükdere (Şeytan Dere), kentin içinden geçen önemli bir su kaynağıdır. Ancak zaman içerisinde derenin su debisinin azalması ve kirliliğin artmasıyla birlikte çeşitli çevresel ve kültürel sorunlar ortaya çıkmıştır. Su seviyesinin düşmesiyle birlikte derenin çevresinde bataklık benzeri alanlar oluşmuş, bu durum sivrisinek ve çeşitli haşerelerin çoğalmasına neden olmuştur. Artan böceklenme ve nem, yalnızca çevre sağlığını tehdit etmekle kalmamış, aynı zamanda tarihi Babaeski Köprüsü başta olmak üzere derenin yakınında yer alan tescilli kültürel miras yapılarında biyolojik bozulmalara yol açmıştır (Şekil 5.2). Taş yüzeylerde yosun, liken ve küf oluşumu gibi problemler, tarihi dokuda geri dönüşü zor tahribatlara neden olmaktadır.

Şekil 5.2. Babaeski Köprüsü Taş Yüzeylerinde Gözlemlenen Biyolojik Bozulmalar (Demirkol, 2025).

Yapıların zamanla doğal afetlere, özellikle yağış ve nemin yol açtığı tahribata açık hale gelmesi, özgün malzeme ve tekniklerin yeterince belgelenmeden yok olmasına neden olmaktadır. Babaeski'deki koruma bölgesinde bulunan yapılarda gözlemlenen sıva dökülmeleri ve çatı silmelerindeki bozulmalar, bu doğal etkenlerin yarattığı fiziksel sorunların başında gelmektedir. Nem ve sıcaklık değişimleri, sıva yüzeylerinde çatlama ve dökülmelere neden olurken; çatı silmeleri gibi dışa açık elemanlarda biçimsel deformasyonlara yol açmaktadır. Ayrıca, yağmurla birlikte yüzeylerde oluşan yosun ve mikroorganizma birikimi hem malzeme dayanıklılığını azaltmakta hem de yapının estetik değerini zedelemektedir. Bu bozulmalar, doğal etkenlerin yapı malzemeleri üzerinde yarattığı fiziksel, kimyasal ve biyolojik süreçlerin sonucudur.

Çalışma alanı olarak belirlenen bölge içerisindeki; Edirne- İstanbul karayoluna cephe veren tescilli yapılara yönelik yapılan saha çalışmaları sonucunda farklı türlerdeki bozulmalar gözlemlenmiş; fiziksel, kimyasal ve biyolojik bozulmalar olarak Şekil 5.3,

Şekil 5.4, Şekil 5.5 ve Şekil 5.6' da görüldüğü gibi sınıflandırılmıştır. Şekil 4.4'te envanter numaralarıyla belirtilen tescilli yapılar üzerinde yapılan gözlemler, Babaeski çalışma alanı sınırları içindeki doğal bozulmaların yaygın ve çeşitli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda, fiziksel, kimyasal ve biyolojik bozulmalar, farklı yapı tipleri üzerinde belirgin şekilde gözlemlenmiş ve her biri ilgili cephe görselleri üzerinde işaretlenmiştir.

Envanter No: 1 ile gösterilen Babaeski Köprüsü üzerinde fiziksel bozulmalar (çatlama, parça kaybı), kimyasal etkiler (yüzey kararması) ve biyolojik etkiler (yosunlaşma) aynı anda gözlemlenmiştir. Özellikle derenin çevresel etkileri ve artan nem, köprü ayakları çevresinde yoğun kimyasal ve biyolojik bozulmalara neden olmaktadır. Bu durum, tarihi taş yapıların yüzeylerinde geri dönüşü zor olan bozulmaların habercisi niteliğindedir. Envanter No: 2 olan Fatih Camii, Envanter No: 4'teki Babaeski Hamamı ve Envanter No: 5 olarak kaydedilen Dört Yüzlü Çeşme gibi anıtsal yapılarda da benzer şekilde çoklu bozulma türleri görülmektedir. Fatih Camii'nde cephelerdeki sıva dökülmeleri ve çatlamalar dikkat çekerken, cami minaresinde yer alan yüzey kararmaları ve biyolojik oluşumlar yapı malzemesinin hem fiziksel hem kimyasal yönden yıprandığını göstermektedir. Babaeski Hamamı'nda ise yoğun olarak gözlemlenen kimyasal (tuzlanma ve kararma ve renk değişimi) ve biyolojik (yosun, liken, küf, korozyon oluşumu) bozulmalar yapı sağlığını tehdit eden temel sorunlardandır. Bu yapılar, yağış ve nemin bir araya geldiği ve bakımsızlıktan dolayı tescilli anıtsal yapıların ne denli çok yönlü bozulmalara açık olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır (Şekil 5.3).

Ayrıca, çalışma alanında yer alan tescilli dükkân yapılarında (Envanter No: 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 25, 26, 27, 30, 31, 35, 36, 38, 39) özellikle cephe yüzeylerinde sıva dökülmeleri ve çatlaklar gibi fiziksel bozulmaların yaygın biçimde gözlemlendiği tespit edilmiştir. Bu yapılarda, yalnızca fiziksel bozulmalarla sınırlı kalmayan zararlar, kent merkezinin yoğun trafiğe ve çevresel kirliliğe maruz kalan ana arterleri üzerinde yer almalarından kaynaklı olarak; yağış etkisiyle meydana gelen yüzeysel renk değişimleri ile araç kaynaklı egzoz gazlarının oluşturduğu siyah tabakalar şeklinde kimyasal bozulmalarla da kendini göstermektedir (Şekil 5.4, Şekil 5.5 ve Şekil 5.6).

Kent dokusunun parçası olan bu ticari kullanıma açık yapıların bazılarında modern malzemeler kullanılmış olsa da uzun süreli bakım eksikliği ve çevresel stres faktörlerinin birikimli etkisi, yapıların fiziksel ve kimyasal açıdan hızla yıpranmasına neden olmaktadır. Bu durum, yalnızca tescilli yapıların özgün değerlerinin kaybına yol açmakla kalmamakta, aynı zamanda bütüncül bir koruma yaklaşımının benimsenmemesi halinde kent siluetinin ve tarihi dokunun bütünlüğünün de tehdit altına girdiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, Şekil 5.3, Şekil 5.4, Şekil 5.5 ve Şekil 5.6 üzerinde incelenen yapı örnekleri ve sınıflandırılmış bozulma türleri, Babaeski kentsel sit alanında yer alan tescilli yapıların doğal çevresel etmenler karşısında yeterli koruma ve bakım önlemleri alınmadığında, kısa vadede yapısal bütünlüklerini ve kültürel değerlerini kaybetme riski taşıdığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Şekil 5.3. Babaeski Çalışma Alanı İçerisinde Yer Alan Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulma Türleri (Envanter No: 1, 2, 4, 5) (Demirkol, 2025).

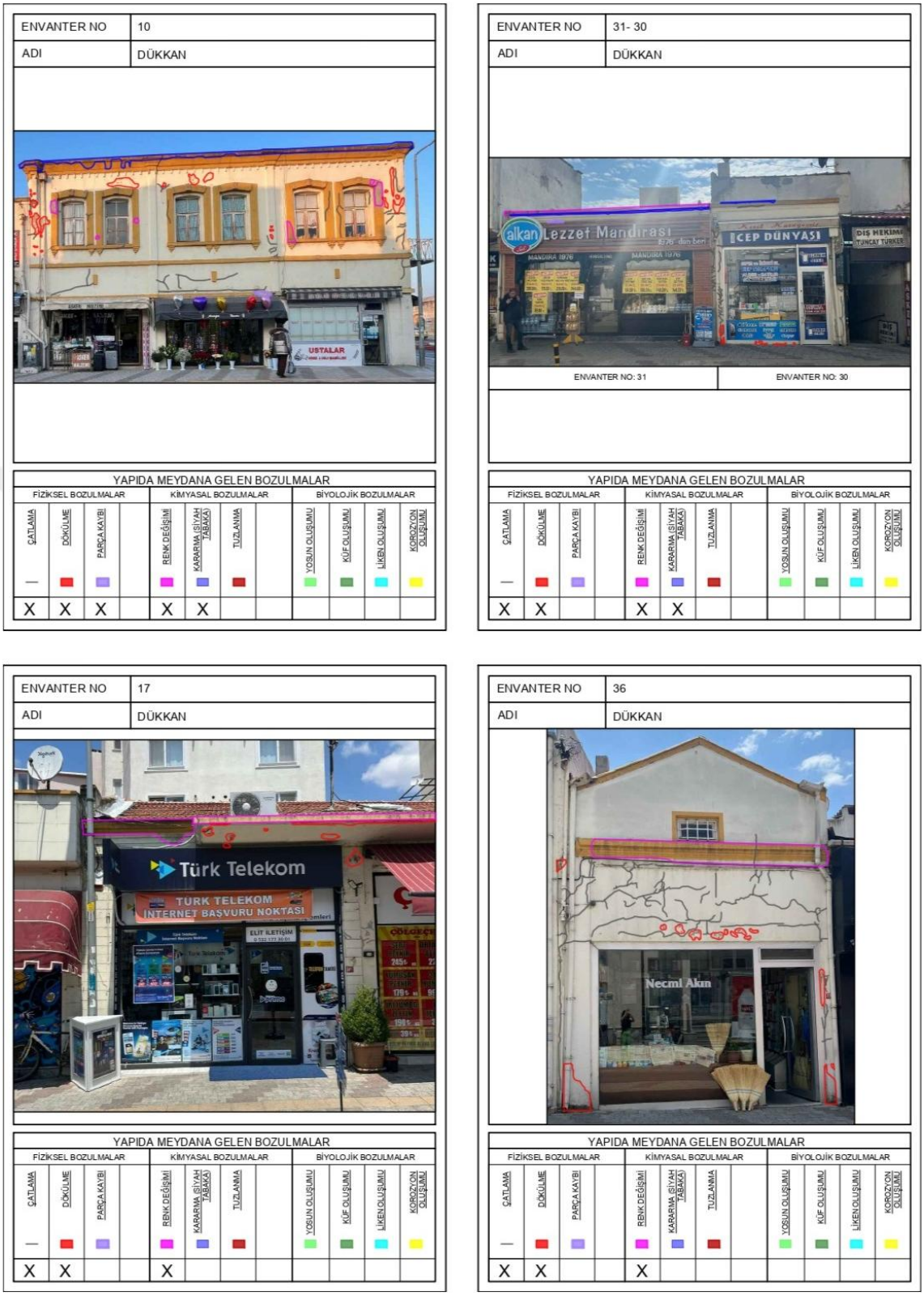

Şekil 5.4. Babaeski Çalışma Alanı İçerisinde Yer Alan Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulma Türleri (Envanter No: 10, 17, 30, 31, 36) (Demirkol, 2025).

Şekil 5.5. Babaeski Çalışma Alanı İçerisinde Yer Alan Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulma Türleri (Envanter No: 12, 13, 18, 26, 27, 35) (Demirkol, 2025).

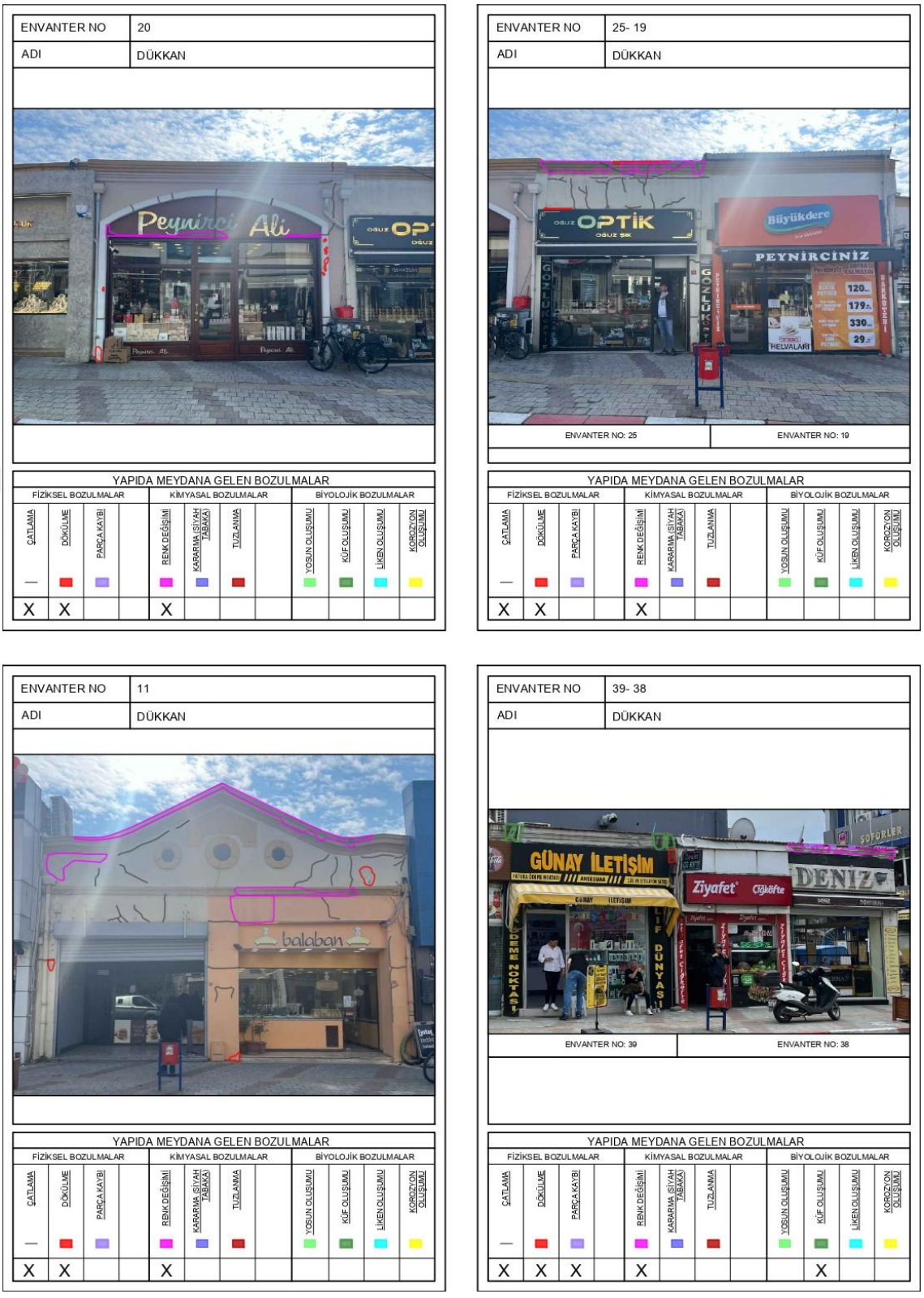

Şekil 5.6. Babaeski Çalışma Alanı İçerisinde Yer Alan Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulma Türleri (Envanter No: 11, 19, 20, 25, 38, 39) (Demirkol, 2025).

Kullanıcı Kaynaklı Tehditler

Kentsel sit alanlarında gözlemlenen fiziksel bozulmaların önemli bir bölümü, kullanıcı kaynaklı müdahalelerden kaynaklanmaktadır. Babaeski koruma alanı özelinde yapılan saha gözlemleri, yapı kullanıcılarının ve mülk sahiplerinin, tarihi çevreye ilişkin yeterli koruma bilincine sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle uygunsuz eklentiler, çağdaş ve yerel dokuya aykırı malzeme kullanımı ile denetimsiz ve standart dışı tadilat uygulamalarıdır.

Yapılara sonradan eklenen sundurmalar, tabela yerleşimleri, klima dış üniteleri ve düzensiz kablolama gibi müdahaleler, özgün cephe karakteristiğini olumsuz etkilemekte ve tarihi yapının algısal bütünlüğünü zedelemektedir. Benzer şekilde, PVC doğramalar ve alüminyum paneller gibi modern malzemelerle yapılan yenilemeler, yapının otantik yapısal ve estetik özelliklerini geri dönüşü olmayacak şekilde tahrip etmektedir (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. Geleneksel Dokuya Uygun olmayan Muhdes Ekler (Demirkol, 2025).

Öte yandan, çevre düzenlemelerinin yetersizliği ve altyapı sorunları da kullanıcı müdahaleleriyle birleştiğinde, sokak dokusunun algılanmasını güçleştirmekte; tarihî çevrenin estetik, işlevsel ve kültürel bütünlüğünü bozmaktadır (Şekil 5.8). Bu durum, yalnızca tekil yapılar üzerinde değil, genel kent silüeti ve sokak ölçeğindeki tarihi süreklilik üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır (Şekil 5.9). Ayrıca, Babaeski kentsel koruma alanında yer alan pek çok yapının uzun yıllardır düzenli bakım ve onarımdan yoksun olması, bu tehditleri daha da derinleştirmektedir.

Şekil 5.8. Babaeski Fatih Caddesi'nin Mevcut Yapılaşması, Doğu Görünüşü (Demirkol, 2025).

Şekil 5.9. Babaeski Fatih Caddesi'nin Mevcut Yapılaşması, Batı Görünüşü (Demirkol, 2025).

BÖLÜM 6

BABAESKİ KENTSEL YAPISINI İYİLEŞTİRME VE KORUMA ÖNERİLERİ

Bu bölümde Babaeski tarihi kentsel yapısını koruma, iyileştirme ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına; kentsel sağlıklaştırma yöntemi göz önünde bulundurularak çevresel ölçekte ve yapısal ölçekte öneriler geliştirilmiştir.

6.1. Yasal Yönetsel Öneriler

Çalışma alanı, Babaeski kent merkezinde, tarihsel süreçte Edirne–İstanbul Karayolu üzerinde gelişen ve günümüzde de ticari işlevlerin yoğunlaştığı Fatih Caddesi aksında konumlanmaktadır. Bu bölge, halk arasında "Babaeski Çarşısı" olarak bilinmekte; anıtsal yapılar, tescilli konutlar, geleneksel sokak dokusu gibi birçok özgün öğeyi bünyesinde barındırmaktadır (Şekil 6.1).

Şekil 6.1. 1932 Yılı ve 2025 Yılı Cedid Ali Paşa Camii ve Fatih Camii Arası Fatih Caddesi (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023; Demirkol, 2025).

Alanda yapılan mimari analizler, yapıların büyük oranda bir ve iki katlı, geleneksel nitelikte ve uzun süreli kullanım örüntüsüne sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, tarihî süreklilik açısından önemli bir göstergedir. Ayrıca, anıtsal yapıların çevresinde şekillenen ticari işlevlerin günümüzde de sürüyor olması, bölgenin kentsel odak rolünü koruduğunu ortaya koymaktadır.

Alternatif Ulaşım Aksları ve Yaya Öncelikli Yaklaşım

Çalışma alanında yapılan yol-yapı-yeşil alan analizleri (Şekil 4.3), bölgenin mevcut durumda yoğun trafik baskısı altında olduğunu ve bu durumun hem tarihî yapıların fiziksel bütünlüğünü tehdit ettiğini hem de yaya hareketliliğini kısıtladığını ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, Fatih Caddesi'nin Atatürk Meydanı, Eğri Sokak ve Cumhuriyet Bulvarı arasında kalan kısmı ile bu aks üzerinde cephe veren sokaklar için yayalaştırma önerisi geliştirilmiştir. Bu müdahale hem yaya güvenliğini sağlamak hem de tarihî çevreyi taşıt etkilerinden korumak amacı taşımaktadır (Şekil 6.2).

Düzenlenen öneri ulaşım planlaması doğrultusunda, kent merkezindeki taşıt hareketliliği çevresel yollara yönlendirilmiş ve şehri çevreleyen bir dolaşım ağı oluşturulmuştur. Şekil 6.2' de belirtilen ana yollar ve giriş-çıkış bağlantı yolları şu şekilde tanımlanabilir:

Ana Yollar (Çift Yönlü Trafik Aksı):

- Fatih Caddesi (Edirne-İstanbul Karayolu üzerinde): Şehrin doğu-batı yönünde en işlek aksıdır.
- Kırklareli Caddesi: Gelen- giden araç trafiğini şehrin kuzeyine ve çevre yoluna ulaştırır.
- Festival Caddesi- Kurhan Sokak- Tuzsuz Mehmet Efendi Sokak: Doğudan gelen trafiği kuzey ve güney yönlü aktarırlar.
- İnönü Caddesi: Doğudan gelen trafiği batıya bağlar.
- Gazi Mustafa Kemal Bulvarı: Kuzey ve güneyden gelen trafiği doğuya bağlar.
- Alirıza Efendi Caddesi ve Değirmen Sokak Geçidi: Güneyden gelen trafiği batıya bağlar.

Giriş-Çıkış Bağlantı Yolları:

- Cumhuriyet Bulvarı (doğudan kuzeye),
- Eğri Sokak (doğudan batıya),
- Fatih Caddesi (Kent merkezine ulaştıran bölümü aynı zamanda şehrin doğu- batı yönlendirmesi),

Bu yollar, yayalaştırılan bölgeyi çevreleyerek taşıt trafiğini yeniden organize ederken, aynı zamanda araçla merkeze doğrudan erişimi sınırlayıp, dikkati yayalaştırılan alana odaklamaktadır. Bu yönlendirme, kent merkezinin cazibe noktası haline gelmesine katkı sağlamakta, aynı zamanda ziyaretçileri araçtan inerek yaya olarak çarşı bölgesine yönlendirmektedir. Yayalaştırılan bölge etrafına yerleştirilen bu bağlantı yolları, kent içi dolaşımı rahatlatırken, yayalaştırılmış alanın daha görünür ve fark edilir olmasını sağlamaktadır. Böylelikle, çarşı merkezinin hem kültürel miras niteliği hem de kamusal alan değeri vurgulanmış olmaktadır.

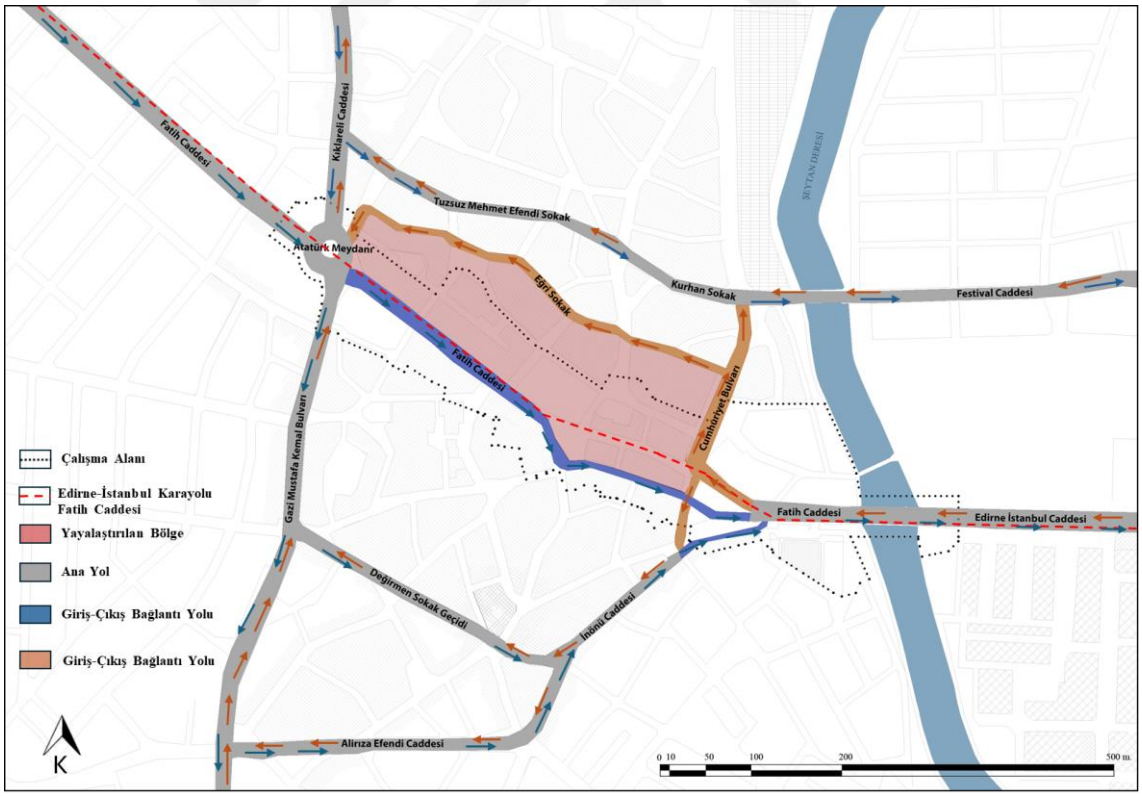

Şekil 6.2. Çalışma Alanı Yayalaştırma ve Ulaşım Organizasyonu Önerisi (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) Önerisi

Çalışma alanının bir bölümü, Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından koruma alanı olarak belirlenmiş olmakla birlikte, henüz Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) çalışması başlatılmamıştır. Bu durum, tarihî çevrenin korunmasında plan kararlarıyla desteklenmiş, yönetsel bir araçtan yoksun kalındığını göstermektedir.

Koruma alanına yönelik herhangi bir planlama ve tasarım stratejisinin geliştirilmemiş olması; yapı ölçeğindeki müdahalelerden sokak düzenlemelerine, kentsel donatılardan ulaşım ilişkilerine kadar birçok konuda karar almayı ve uygulamayı zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda:

- Alana özgü bir Koruma Amaçlı İmar Planı geliştirilmesi, bu sınırların çalışma alanı sınırları dahilinde olması,
- Plan kararlarının tarihî dokunun özelliklerine uygun olarak şekillendirilmesi,
- Bu planın, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları da içerecek biçimde bütüncül yaklaşımla hazırlanması önerilmektedir.

Koruma amaçlı imar planı (KAİP) süreci, önerilen yayalaştırma ve trafik organizasyonu gibi fiziksel müdahalelerin yasal bir zemine oturtulmasını sağlayacak, aynı zamanda koruma alanındaki tüm müdahalelerin denetlenebilirliğini artıracaktır.

Tescil Önerileri

Günümüzde, Babaeski kent dokusunda korunması önerilen 4 adet yapı belirlenmiştir. Bunlar arasında 1 adet resmi yapı olan Askeri Gazino ve 3 adet dükkân yapısı yer almaktadır. İlk olarak, Edirne–İstanbul Karayolu üzerinde yer alan ve günümüzde de ticari işlevini sürdüren 71 ada 19 parseldeki tescilli yapının (Envanter No: 11) bitişiğinde konumlanan 71 ada 18 parsel üzerindeki yapının, çatı örtüsü ve cephe unsurlarındaki silme sürekliliği açısından komşu yapı ile mimari bütünlük oluşturduğu gözlemlenmiştir (Şekil 6.3). Yapının, tarihî çevre ile olan fiziksel ve işlevsel uyumu doğrultusunda kültürel mirasın korunmasına katkı sağlayacak nitelikte olduğu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, söz konusu yapının korunabilirliğine ilişkin ayrıntılı analizler yapılması ve Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tescil fişleri sistematiği doğrultusunda öneri envanter numarası 45 ile tescil edilmesi önerilmektedir (Çizelge 6. 1).

Şekil 6.3. Tescile Öneri Yapılar (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Çizelge 6. 1. Çalışma Alanındaki Tescil Önerisi Verilen Yapıların Ada-Parsel Bazında Dağılımı (Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Tescil Fişlerine Göre Hazırlanmıştır).

TESCİL ÖNERİSİ VERİLEN YAPILAR			
Envanter No	**Ada**	**Parsel**	**Adı**
45	71	18	Dükkan
46	140	3	Dükkan
47	140	5	Dükkan
48	39	3	Askeri Yapı (Eski Halevi Binası)

Şekil 6.4. Edirne- İstanbul Karayolu'nun 1930'lu Yıllardaki ve 2025 Yılındaki Görünümü (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023; Demirkol, 2025).

Tarihi Babaeski fotoğraflarının incelenmesi sonucunda, 1930'lu yıllara ait Edirne-İstanbul Karayolu bölgesine yönelik görselde, günümüzde hâlen ticari işlevle kullanılan 140 ada- 1 parsel (Envanter No: 38) ve 140 ada- 2 parselde (Envanter No: 39) yer alan tescilli ticari yapıların bitişiğinde bulunan 140 ada 3 parsel üzerindeki yapının da tarihi fotoğraftaki varlığını ve cephesinde bulunan silme detaylarını bulundurduğu gözlemlenmiştir (Şekil 6.4). Bu nedenle, bu yapının da tescil kapsamında ele alınması, tarihî dokuyla olan fiziksel ve işlevsel uyumunun korunmasına yönelik detaylı bir incelemeyle envanter numarası 46 ile tescil edilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması

önerilmektedir (Şekil 6.3). Benzer şekilde, 140 ada 5 parsel üzerindeki yapının, gabari ve yapı sınırı bakımından tarihî fotoğraftaki cephe özelliklerini koruduğu tespit edilmiştir (Şekil 6.4). Bu mimari benzerlikler, söz konusu yapının kültürel miras değeri açısından yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, yapının tescil potansiyeline sahip olduğu düşünülerek, daha ayrıntılı analizlerin gerçekleştirilmesi ve korunabilirliğinin sağlanması amacıyla envanter numarası 47 ile tescil önerisinde bulunulmuştur (Şekil 6.3).

6.2. Sosyal ve Ekonomik Öneriler; Toplumsal Katılım ve Bilinçlendirme

Babaeski'deki koruma alanında karşılaşılan temel sorunlardan biri, yerel halkın kültürel mirasın korunmasına yeterli duyarlılığı göstermemesidir. Bu durum, çoğunlukla kültür varlığı, koruma, onarım ve kamu yararı gibi kavramlara dair bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca kişisel çıkarların kamu yararının önüne geçmesi ve yeterli teknik-mali desteğin sağlanamaması da duyarsızlığı artıran unsurlar arasında yer almaktadır. Bu sorunlara yönelik olarak;

- Yerel halkı bilinçlendirmeye yönelik eğitim programları, seminerler ve kamu bilgilendirme toplantıları düzenlenmeli,
- Koruma sürecine yönelik teknik danışmanlık ve hibe destekleri gibi teşvik edici uygulamalar devreye sokulmalı,
- Karar alma süreçlerine halkın katılımı sağlanmalı, bu süreçler şeffaf ve kapsayıcı şekilde yürütülmeli,
- Özellikle yayalaştırılan alanlarda bilgilendirici tabelalar, dijital uygulamalar, kültürel rotalar ve rehberli geziler ile farkındalık artırılmalıdır.

Bu öneriler, fiziksel koruma kararlarının yalnızca teknik değil, sosyal düzeyde de sahiplenilmesini sağlayarak sürdürülebilirliği güçlendirecektir.

6.3. Yapısal Ölçekte Öneriler

Çalışma alanı içerisinde yer alan A3, B3, B2 ve B1 alt bölgeleri, Şekil 4.11'de görüldüğü üzere; barındırdığı tescilli yapıların mimari, işlevsel ve kültürel özellikleri açısından kent kimliğiyle doğrudan ilişkili olup, bu bölgeler sokak ölçeğinde silüet bütünlüğünün korunması açısından kritik öneme sahiptir. Alanın mevcut durumu, silüet üzerinde bozulmalara neden olan yapılaşma karakterini, kat adedi farklılıklarını, cephe

uyumsuzluklarını ve tarihi çevreyle görsel kopukluğu ortaya koymaktadır. Bu nedenle öneriler, yalnızca tek yapı ölçeğinde değil; bu yapıların bulunduğu sokakların genel mimari karakteri, tescilli yapılarla olan ilişkileri ve sokak silüetinin bütünlüğü göz önünde bulundurularak yapısal ölçekte geliştirilmiştir.

Silüet bütünlüğünü korumaya yönelik öneriler hem ulusal mevzuat hem de uluslararası koruma ilkeleriyle desteklenmektedir. Bu kapsamda;

- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca, tescilli yapıların bulunduğu kentsel alanların fiziksel ve kültürel bütünlüğünün korunması esastır. Ayrıca, bu kanuna bağlı olarak çıkarılan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik'in 3. Maddesinin "ı" bendi, korunacak sokakları; "her türlü yapı tarzında ve doku özellikli yerleşmelerde korumaya değer sivil mimari örneklerinin toplu şekilde bulunduğu hallerde, bütünlüğü veren yapı adası veya sokak ölçeğindeki alan" olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, sokak ölçeğinde müdahalelerin yalnızca estetik değil, aynı zamanda yasal bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır (T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 1983; T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2014).
- Venedik Tüzüğü'nün 6. Maddesi, bir anıtın korunmasının, yalnızca yapı bazında değil, bulunduğu çevrenin de korunmasıyla mümkün olduğunu belirtmektedir. Aynı tüzüğün 9. Maddesi ise, yeni eklentilerin veya yapıların çağdaş bir anlayışla tasarlanması gerektiğini, ancak tarihî çevreye uyumlu olmasının da zorunlu olduğunu vurgulamaktadır (ICOMOS (International Council on Monuments and Sites), 1964).
- Burra Sözleşmesi'nin 15. Maddesi, yeni yapıların tarihî yapıların taklidi olmaması gerektiğini, bu yapıların yer aldığı bağlama saygılı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre, tarihi çevrede yapılan yeni yapılar çağdaş malzemeler kullanılarak yapılacağını ancak tescilli yapıların ölçü, malzeme, oran gibi özelliklerine müdahale etmeyecek biçimde tasarlanması gerektiğini aktarmaktadır (ICOMOS (International Council on Monuments and Sites), 2013, s. 6).

- Valetta İlkeleri de benzer şekilde, kültürel miras alanlarında yalnızca anıtsal yapıların değil, bu yapıların yer aldığı sokakların, dokunun ve bütünleşik çevrenin korunmasını vurgulamaktadır (ICOMOS (International Council on Monuments and Sites), 2011).
- ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi (2013), mimari mirasın korunmasının yalnızca yapı ölçeğiyle sınırlı olmadığını, bu yapıların yer aldığı fiziksel, kültürel ve sosyal bağlamla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bildirgede, korunması gereken değerlerin yalnızca bireysel yapıların fiziksel bütünlüğüyle sınırlı olmadığı; aynı zamanda bu yapıların içinde yer aldığı çevresel dokunun, kent silüetinin ve tarihî kimliğin bir parçası olan niteliklerin de kapsandığı belirtilmektedir. Bu çerçevede, tarihî çevrede gerçekleştirilecek yeni müdahalelerin, çağdaş tasarım anlayışıyla ele alınması, ancak çevresel bağlamla uyumlu ve mevcut değerleri gölgelemeyecek nitelikte olması gereklidir. Dolayısıyla, kentsel silüetin korunması, yalnızca görsel bütünlüğü sağlamakla kalmayıp, tarihî çevrenin kimliğini sürdürülebilir biçimde koruma amacına da hizmet etmektedir (ICOMOS (International Council on Monuments and Sites), 2013).

Bu ilkelere ve yasal düzenlemelere paralel olarak, çalışma alanında önerilen yapısal müdahaleler, sokak sağlıklaştırma yöntemi ile geliştirilmiştir. Özellikle A3, B3, B2 ve B1 alt bölgelerinde yoğunlaşan tescilli yapılar çevresinde gözlemlenen silüet bozulmaları, cephe uyumsuzlukları ve kat adedi farklılıkları, bu yöntemin uygulanabilirliğini güçlendirmektedir. 2013 yılında yürürlükten kaldırılmış olsa da içerdiği ilkelerin uygulama alanına uygunluğu nedeniyle "Korunması Gerekli Doku ve Sokakları Sağlıklaştırma Projesi Teknik Şartnamesi" esas alınarak hazırlanan öneriler hem tescilli yapıların korunmasına hem de bu yapıların yer aldığı sokakların estetik ve işlevsel sürekliliğine katkı sağlamayı hedeflemektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2005).

Edirne- İstanbul Karayolu Kuzey Silüeti A3 ve Güney Silüeti B3 Bölgesi

Edirne–İstanbul karayolu (Fatih Caddesi)'nin kuzey silüetinde; Cumhuriyet Bulvarı ile Babaeski Hamamı arasında kalan ve çalışmada A3 bölgesi olarak ve bu alanın karşı oluşumu olan güney silüetinde; Cumhuriyet Bulvarı ile Fevziye Caddesi arasında kalan B3 bölgesi olarak tanımlanan alan (Şekil 4.11), Babaeski kent merkezinin karakteristik tarihî dokusunu barındırmaktadır. Tescilli yapıların yoğunlukla bulunduğu bu bölgelerde, yapıların büyük bir kısmı ticari işlevle kullanılmakta olduğu işlev analizinde görülmektedir (Şekil 4.6). Ayrıca kat analizi sonucu yapı gabarisinin çoğunlukla bir ya da iki kat ile sınırlı olduğu gözlemlenmektedir (Şekil 4.8). Şekil 6.2'de çevresel ölçekte sunulan ve Edirne- İstanbul Karayolu yolu olarak kullanılan aksın tescilli ve ticari yapıların yoğunluğu ile yayalaştırılması yönündeki öneri, yapısal ölçekte de A3 ve B3 bölgelerinin detaylı olarak incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu yönleriyle söz konusu alanlar, tarihî çevrenin korunması ve sürdürülebilir kentsel gelişim açısından öncelikli müdahale gerektiren bölgeler arasında değerlendirilmektedir.

Ancak zaman içerisinde, bu özgün dokunun bütünlüğünü bozan çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Şekil 6.11 ve Şekil 6.12'de mevcut cepheler ile oluşturulan sokak görünüşü incelendiğinde; tescilli yapıların çevresine inşa edilen yeni yapıların bir kısmı, iki katı aşan yükseklikleriyle mevcut silüeti olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkiye sebep olan A3 bölgesindeki 71 ada- 17 parsel, 72 ada- 12 parsel ve 72 ada- 8 parsel; B3 bölgesindeki 83 ada- 7 parselde bulunan yapılar olduğu saha çalışmaları sonucunda tespit edilmiştir (Şekil 6.5). Gabari bakımından çevre dokuyla uyumsuzluk gösteren bu yapıların, Babaeski İmar Arşivi'nde yer alan yapı ruhsatlarından anlaşıldığı üzere, 1980 yılı öncesinde inşa edildikleri ve yaklaşık 45 yılı aşkın süredir varlıklarını sürdürdükleri belirlenmiştir. Bu durum, yapıların teknik ve işlevsel ömürlerini büyük ölçüde tamamladıklarına işaret etmektedir. Mevcut imar planında bu bölgede 8 kata kadar yapılaşma izni bulunmasına rağmen, bu ölçekte bir yapılaşma, alanın tarihî silüetine ve korunması gereken çevresel değerlere zarar verecek niteliktedir. Bu nedenle, öneri olarak söz konusu yapıların ilerleyen süreçte ömrünü tamamlamalarının ardından, tescilli yapılarla uyumlu bir biçimde ve iki katı aşmayacak bir gabariyle yeniden inşa edilmeleri, tarihî çevrenin bütüncül korunması açısından uygun görülmektedir.

Şekil 6.5. A3 Bölgesi ve B3 Bölgesindeki Çevreye Uyumsuz Yüksek Katlı Yapılar (Demirkol, 2025).

Çalışma alanındaki ticari işlevli tescilli yapılarda, sosyal rekabetin etkisiyle zaman içerisinde dikkat çekiciliği artırmaya yönelik kontrolsüz ve düzensiz tabela, vitrin ve cephe kaplaması uygulamaları gerçekleştirilmiştir. A3 bölgesinde 83 ada- 10 parsel, 83 ada- 9 parsel, 83 ada- 26 parsel, 82 ada- 19 parsel, 82 ada- 8 parsel, 82 ada- 18 parsel ve 82 ada- 7 parselde; B3 bölgesinde 71 ada- 19 parsel, 72 ada- 3 parsel ve 72 ada- 7 parselde açıkça gözüken bu müdahaleler, Şekil 6.6'te görüldüğü gibi yapıların özgün mimari kimliğini zayıflatmış; cephe düzenlemelerinde tarihî karakteri yansıtan mimari öğelerin geri planda kalmasına neden olmuştur.

Ayrıca tescilli yapılar etrafındaki yapılar, kullanılan malzeme türleri ve cephe elemanları bakımından tarihî çevreyle uyumlu bir mimari karakter sergilememektedir. Bu durum, büyük ölçüde bireysel ve parçacı müdahalelerle yürütülen yapılaşma faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Alanda koruma temelli bütüncül bir planlama ve uygulama yaklaşımının eksikliği ise, özellikle sokak ölçeğinde mimari sürekliliğin kesintiye uğramasına ve görsel bütünlüğün bozulmasına neden olmaktadır (Şekil 6.7).

Şekil 6.6. A3 ve B3 Bölgelerinde Tescilli Ticari Yapılarda Cephe Müdahaleleri ve Özgün Kimlik Kaybı Örnekleri (Demirkol, 2025).

Şekil 6.7. Edirne-İstanbul Karayolu A3 ve B3 Bölgesi'nde Yer Alan Mevcut Uyumsuz Cepheler (Demirkol, 2025).

Yapıların mevcut fiziksel durumları cepheler üzerinden incelendiğinde, A3 ve B3 bölgelerinde özellikle sıva çatlamaları, yüzey parça kayıpları, renk solmaları ve çiçeklenme gibi yüzeysel bozulmaların yaygın olduğu görülmektedir.

A3 bölgesinde 71 ada- 14 parselde; B3 bölgesinde 82 ada- 20 parsel, 82 ada- 21 parsel, 83 ada- 26 parselde bulunan tescilli yapılarda ve Fatih Camii'nde gözlemlenen bu tür sorunlar, özgün dokuya zarar vermeyecek nitelikli ve basit onarım müdahaleleriyle giderilebilecek düzeydedir. Ancak, Babaeski Hamamı ve Dört Yüzlü Çeşme gibi anıtsal nitelikli yapılarda tespit edilen yoğun liken ve küf oluşumları, kurşun kaplama malzemelerin ömrünü tamamlaması, yapıya sonradan eklenmiş müdahalelerin fazlalığı gibi etkenler, yapı bütünlüğünü tehdit eden ciddi bozulmalara işaret etmektedir. Bu tür yapılar için yalnızca yüzeysel müdahaleler yeterli olmayıp, yapıların tarihî ve teknik özelliklerini esas alan detaylı restorasyon süreçlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Şekil 6.8). Nitekim, saha çalışmaları sonucunda fiziki, kimyasal ve biyolojik bozulmaların eş zamanlı görüldüğü birçok örnek; Şekil 5.3, Şekil 5.4, Şekil 5.5 ve Şekil 5.6'da belgelenmiştir. Bu durum, tescilli yapıların yalnızca görsel değil, yapısal olarak da bütüncül koruma yaklaşımlarına ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Şekil 6.8. A3 ve B3 Bölgelerinde Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulmalar (Demirkol, 2025).

Bu sorunların giderilmesi adına geliştirilen öneriler hem fiziksel hem görsel hem de işlevsel düzeyde bütüncül bir müdahale anlayışını içermektedir. Öncelikli olarak, yeni yapıların yükseklik, kütle ve cephe oranlarının tescilli yapılarla uyumlu hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda hazırlanacak sokak sağlıklaştırma projeleri aracılığıyla, mevcut silüetin korunması, bozulmuş olan doku bileşenlerinin iyileştirilmesi ve yeni yapılaşmalarda uyumlu mimari yaklaşımların benimsenmesi hedeflenmektedir. Yeni yapılar, tarihî yapıların birebir kopyaları olmadan, çağdaş teknolojiden yararlanarak kendi dönemini yansıtan; ancak estetik, oran ve doku açısından çevresiyle uyum sağlayan biçimde tasarlanmalıdır. Özellikle zemin katlarda ticari kullanım baskısıyla gerçekleştirilen müdahaleler, birçok yapının cephe düzeninin bozulmasına ve tarihî kimliğin silinmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda, tescilli olmasa da çevresel etkisi yüksek olan yapıların cephelerinin, Şekil 6.9' de sunulan arşiv fotoğrafları ve belgelerden elde edilen veriler ışığında yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.

Şekil 6.9. Babaeski Fatih Caddesi'nde 1930'lu Yıllara Ait Dükkân Cephelerine İlişkin Arşiv Fotoğrafları (Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi, 2023).

Söz konusu tarihî görseller aracılığıyla geçmişteki dükkân cephe tipolojileri analiz edilerek, mevcut durumla karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmış ve bu doğrultuda, A3 bölgesi öneri silüeti Şekil 6.11'de ve B3 bölgesi öneri Şekil 6.12'de bağlamsal uyumu gözeten yeni vitrin cephe önerileri geliştirilmiştir. Zemin katlardaki özgün olmayan vitrin oluşumları, mevcut açıklıkları korunarak tarihî bağlama uygun biçimde yeniden tasarlanmalı; birinci katlardaki pencere açıklıkları ve tipolojisi ise çevredeki yapıların mimari karakteriyle uyumlu hâle getirilmelidir. Bu fiziksel iyileştirme sürecine; uyumsuz ve farklı cephe tipolojileri, cephelerde tespit edilen hasarların onarımı, niteliksiz eklerin

(elektrik kabloları, dükkân panoları, tabelalar) kaldırılması ve sıva ile cephe boyalarının yenilenmesi müdahaleler de dâhil edilmelidir. Tüm bu uygulamalar, tarihî yapıların özgün karakterini yeniden görünür kılarken, sokak ölçeğinde estetik sürekliliği ve mekânsal bütünlüğü sağlayacaktır.

Zaman içerisinde, çarşı bölgesinde tescilli olmayan yapılarda yapılan silme ve gösterişli elemanlar, özgün yapı karakterini bozan ve estetik değerini zedeleyen unsurlar arasında yer almaktadır. B3 silüetindeki 83 ada- 12 parselde bulunan ticari yapıda görülen bu tür gereksiz süslemeler ve taklit elemanlar (Şekil 6.10), yapının tarihî kimliğini ve değerini gizlemekte, çevresindeki tescilli yapılarla uyumsuzluk oluşturmaktadır. Bu nedenle, bu tür öğelerin kaldırılması ve cephelerin sadeleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu müdahale ile, yapılar arasındaki uyumsuzluk ortadan kaldırılacak, tarihî dokunun görünürlüğü ve tescilli yapının egemen değeri arttırılacaktır. Özellikle, taklit yapılan öğelerin kaldırılmasıyla, tarihî yapının özgün mimari öğeleri yeniden vurgulanabilir. Bu sadeleştirme süreci, estetik olarak da daha hoş ve dengeli bir çevre yaratılmasını sağlayarak, bu yapıların çevresindeki tescilli yapılarla olan görsel uyumunu güçlendirecektir. Bu tür fiziksel müdahaleler, tarihî çevrenin korunmasını sağlayan bir yaklaşım olarak önerilmektedir.

Şekil 6.10. 83 Ada- 12 Parselde Bulunan Tescilli Yapı Üzerindeki Taklit Ekler (Demirkol, 2025).

Fiziksel ve görsel müdahalelerin yanı sıra, bölgenin sosyal-kültürel işlevselliğini artıracak öneriler de sunulmuştur. Bu doğrultuda, Cumhuriyet Bulvarı ile Fatih Caddesi'nin kesişiminde bulunan 71 Ada- 14 parsel üzerindeki tescilli yapının, fonksiyon değişikliğiyle "Kent Tarihi Müzesi" olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir (Şekil 6.11).

Söz konusu müze, Babaeski'nin tarihî gelişimini belgeleyen bir belleğin mekânı olmanın yanı sıra, halkın tarihî çevreye yönelik farkındalığını artırmaya yönelik bir kültürel merkez işlevi görecektir. Bu alanda gerçekleştirilecek sergiler, rehberli geziler ve kültürel etkinlikler aracılığıyla halkın kentsel mirasa sahip çıkması sağlanacak, fiziksel koruma sosyal sahiplenme ile desteklenecektir.

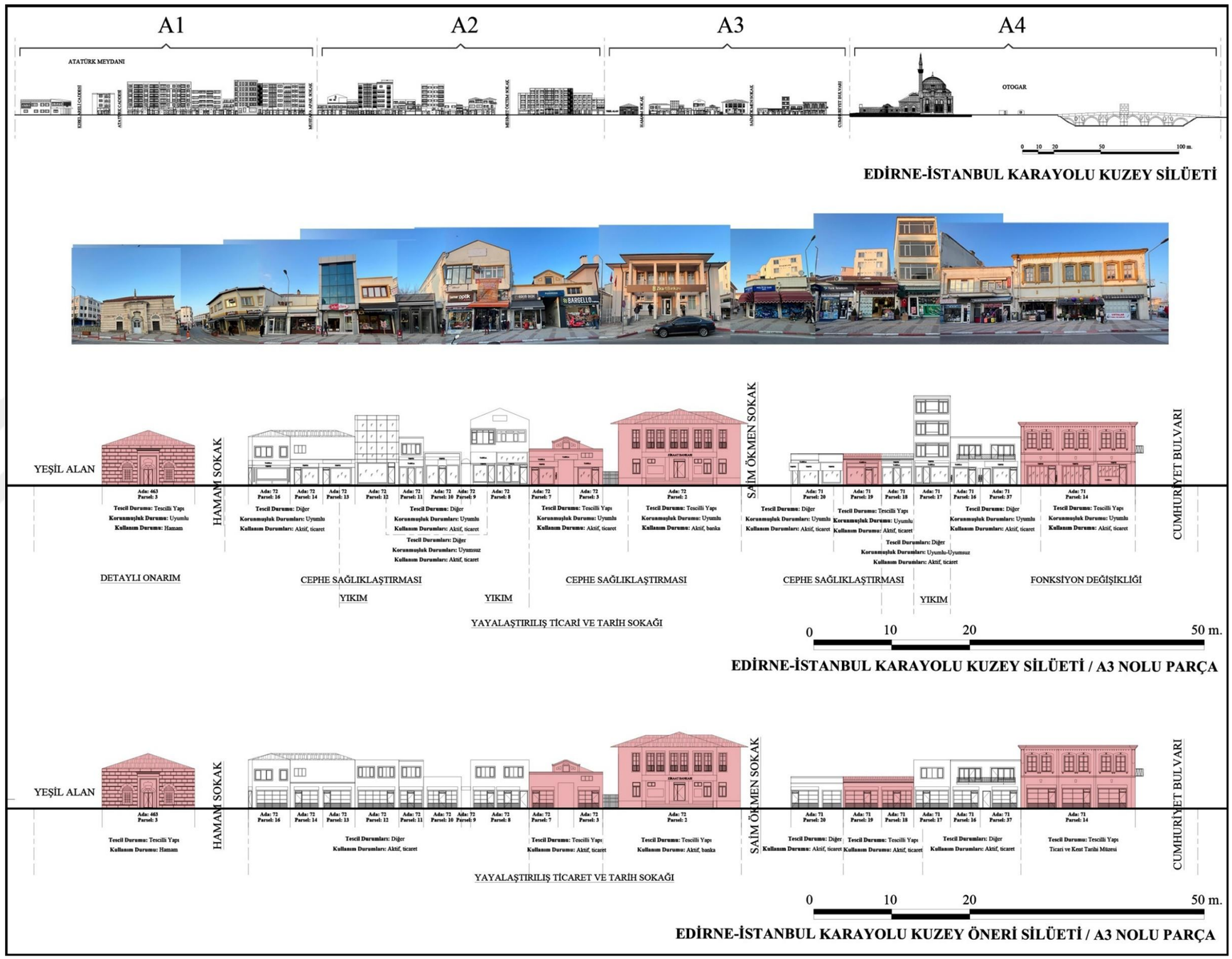

Şekil 6.11. Edirne- İstanbul Karayolu, Kuzey Silüeti A3 Nolu Parça ve Öneri Silüeti.

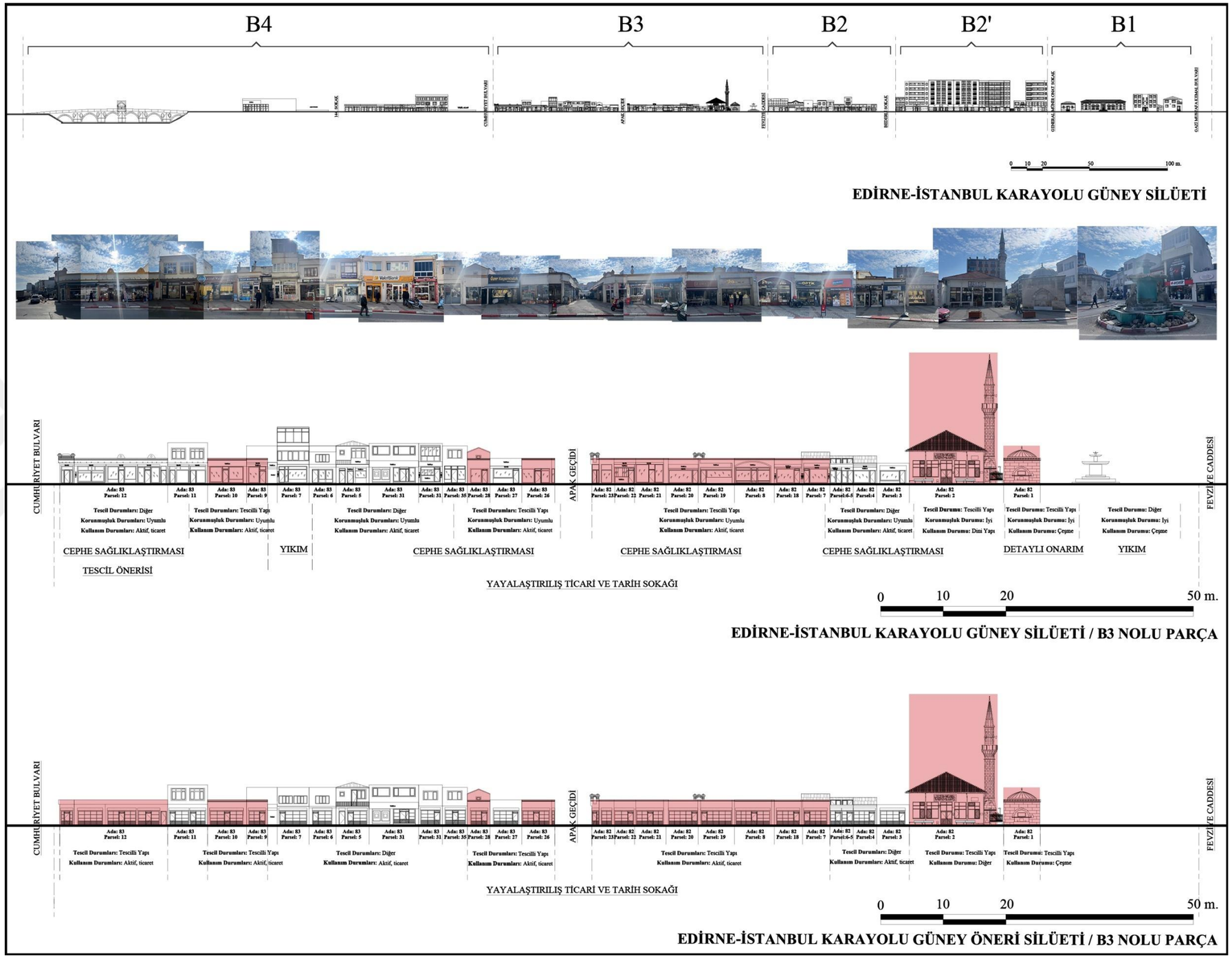

Şekil 6.12. Edirne- İstanbul Karayolu, Güney Silüeti B3 Nolu Parça ve Öneri Silüeti.

Edirne- İstanbul Karayolu Güney Silüeti B2 Bölgesi

Edirne–İstanbul karayolu (Fatih Caddesi) güney silüetinde, Fevziye Caddesi ile Bederli Sokak arasında kalan ve bu çalışmada "B2 Bölgesi" olarak tanımlanan alan, tescilli yapı yoğunluğu ve tescile önerilecek yapı karakteri açısından ve ticari fonksiyonu ile dikkat çeken bir bölge konumundadır (şekil 4.4). A3 ve B3 bölgelerinin ardından bu alanda da kültürel miras niteliği taşıyan yapıların varlığı göze çarpmaktadır.

Çevresel ölçekli öneriler kapsamında (Şekil 6.2), alternatif ulaşım aksları ve yaya öncelikli yaklaşımlar değerlendirilmiş; bu bağlamda yayalaştırma önerisi getirilen A3 ve B3 bölgelerine erişimi sağlayan Fatih Caddesi'nin, kentin doğu-batı yönünde uzanarak şehir merkezine ulaşım sağlayan bir güzergâh olması nedeniyle önemli bir geçiş aksı olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda bu cadde, yayalaştırılan bölgelerin algılanmasını destekleyici, kentsel bellekte çağrışım oluşturabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu özellikleriyle B2 Bölgesi, tarihî çevrenin korunması ve sürdürülebilir kentsel gelişim açısından öncelikli müdahale gerektiren alanlar arasında yer almaktadır.

B2 bölgesinde mevcut cephelerle oluşturulan sokak silüeti incelendiğinde (Şekil 6.16), 140 ada 4 parsel üzerinde yer alan yapının, çevresindeki tescilli yapılara kıyasla sahip olduğu yüksekliğin silüet bütünlüğünü olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Babaeski İmar Arşivi'ndeki yapı ruhsatlarına göre yaklaşık 45 yılı aşkın süredir varlığını sürdüren bu yapının, gabari açısından çevresel doku ile uyumsuzluk gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, yapının mevcut haliyle korunmasından ziyade, ömrünü tamamlamasının ardından, çevredeki tescilli yapılarla bütünlük sağlayacak biçimde ve iki katı aşmayacak bir yükseklikte yeniden inşa edilmesi önerilmektedir.

A3 ve B3 bölgelerinde de gözlemlenen, ticari işlevli tescilli yapılarda sosyal rekabetin etkisiyle zamanla dikkat çekiciliği arttırmaya yönelik gerçekleştirilen kontrolsüz ve düzensiz tabela, vitrin ve cephe kaplaması uygulamaları, B2 bölgesinde yer alan 140 ada-46 parsel, 140 ada-2 parsel ve 140 ada-1 parsel üzerindeki tescilli yapılarda da belirgin biçimde görülmektedir. Bu uygulamalar, yapıların özgün mimari karakterini gölgede bırakmakta; cephelerdeki tarihî öğelerin algılanabilirliğini azaltmaktadır (Şekil 6.13). Tescilli yapıların çevresinde konumlanan diğer ticari yapılarda görülen bireysel müdahale ve kaplama uygulamaları ise sokak ölçeğinde mimari sürekliliğin kesintiye uğramasına ve görsel bütünlüğün bozulmasına yol açmaktadır (Şekil 6.14).

Şekil 6.13. B2 Bölgesinde Tescilli Ticari Yapılarda Cephe Müdahaleleri ve Özgün Kimlik Kaybı Örnekleri (Demirkol, 2025).

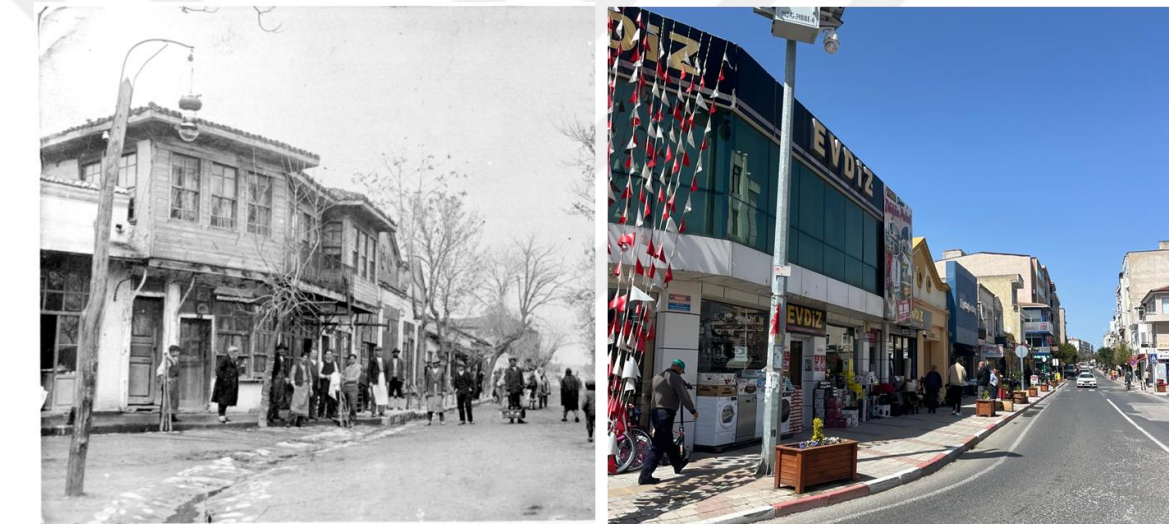

Şekil 6.14. B2 Bölgesinin 1930'lu Yıllardaki ve 2025 Yılındaki Görünümü (Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi, 2023; Demirkol, 2025).

Ayrıca, yapıların mevcut fiziksel durumları; yapıların iç mekanlarına girilmeden, yalnızca cephe bağlamında incelendiğinde renk değişimi, sıva çatlamaları ve yüzey parça kayıpları gibi yüzeysel nitelikteki bozulmaların yaygın olarak görüldüğü tespit edilmiştir. B2 bölgesinde yer alan 140 ada-46 parsel, 140 ada-2 parsel ve 140 ada-1 parsel üzerindeki tescilli yapılarda gözlemlenen bu tür bozulmalar, yapının özgün dokusuna zarar vermeden gerçekleştirilecek nitelikli ve basit onarım müdahaleleriyle giderilebilecek düzeydedir (Şekil 6.15).

Şekil 6.15. B2 Bölgesindeki Tescilli Yapılarda Gözlemlenen Bozulmalar (Demirkol, 2025).

Bu sorunların giderilmesine yönelik geliştirilen öneriler, fiziksel, görsel ve işlevsel düzeyde bütüncül bir müdahale anlayışını içermektedir. Öncelikli olarak, yeni yapıların yükseklik, kütle ve cephe oranlarının tescilli yapılarla uyumlu olacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda hazırlanacak sokak sağlıklaştırma projeleri aracılığıyla mevcut silüetin korunması, bozulmuş doku bileşenlerinin iyileştirilmesi ve yeni yapılaşmalarda çevresel bağlamla uyumlu mimari yaklaşımların benimsenmesi amaçlanmaktadır. Yeni yapılar, tarihî yapıların doğrudan kopyası olmaksızın, çağdaş teknolojilerden yararlanarak kendi döneminin izlerini taşımalı; ancak estetik, oran ve malzeme kullanımı açısından tarihî çevreyle bütünlük oluşturmalıdır. Özellikle zemin kat düzeyinde ticari kullanım baskısıyla yapılan müdahaleler, birçok yapının cephe düzenini bozmuş ve tarihî kimliğin algılanabilirliğini azaltmıştır. Bu kapsamda, tescilli olmasalar da çevresel etkisi yüksek yapılar için, A3 ve B3 bölgelerinde yapılan saha çalışmaları doğrultusunda (Şekil 6.9) belirlenen vitrin ve cephe formunun sürekliliğini sağlayacak biçimde bir düzenleme önerilmektedir (Şekil 6.16). Fiziksel iyileştirme sürecine; cephelerdeki tipolojik uyumsuzlukların giderilmesi, tespit edilen hasarların onarılması, niteliksiz eklerin (elektrik kabloları, dükkân panoları, tabelalar) kaldırılması ve cephe kaplamalarının, sıva ile boya uygulamalarının özgün karaktere

uygun şekilde yenilenmesi gibi müdahaleler dâhil edilmelidir. Tüm bu uygulamalar, tarihî yapıların özgün niteliklerini yeniden görünür kılarken, sokak ölçeğinde estetik sürekliliğin ve mekânsal bütünlüğün sağlanmasına katkı sunacaktır.

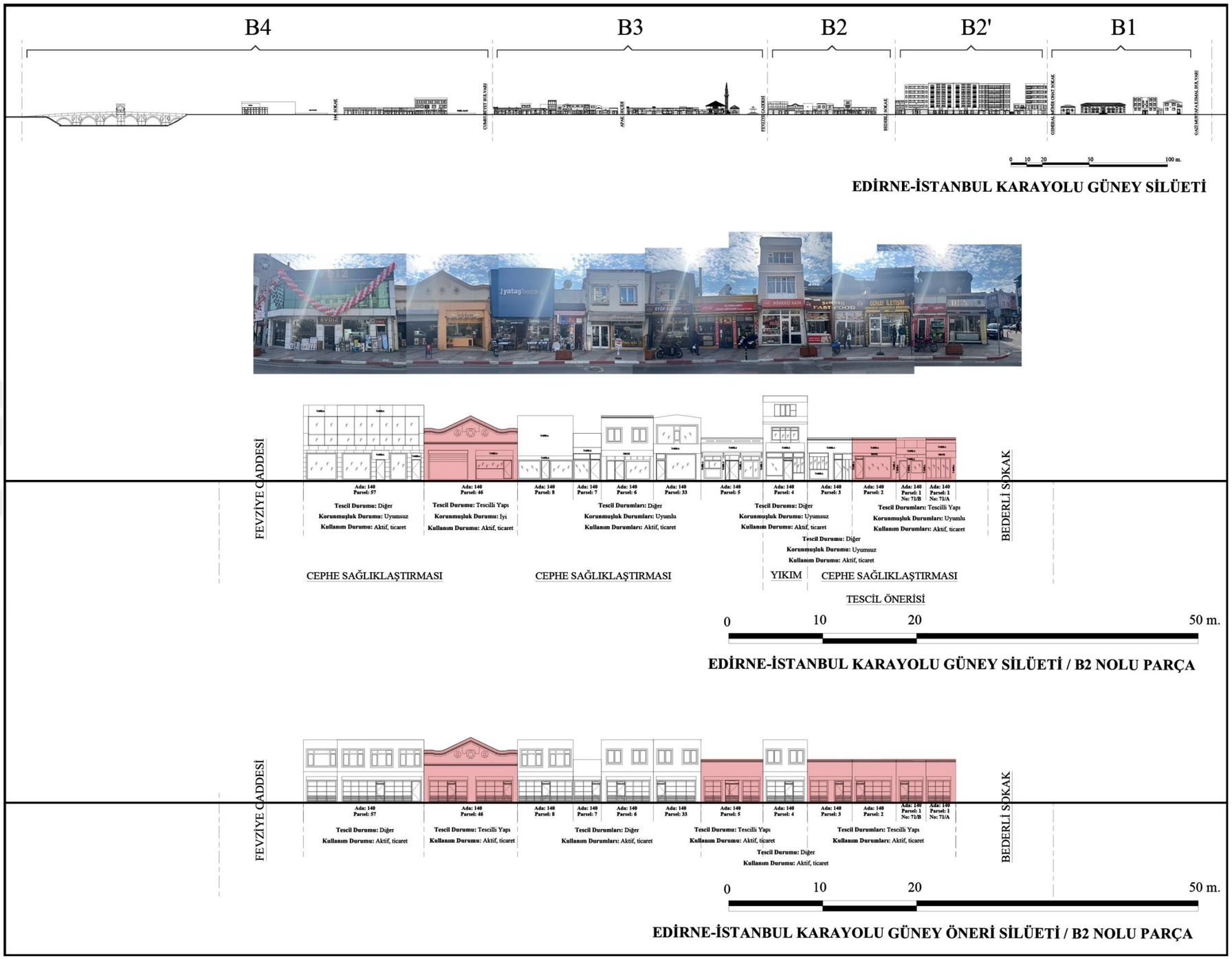

Şekil 6.16. Edirne- İstanbul Karayolu, Güney Silüeti B2 Nolu Parça ve Öneri Silüeti.

Edirne- İstanbul Karayolu Kuzey Silüeti B1 Bölgesi

Edirne–İstanbul karayolu (Fatih Caddesi) güney silüetinde, General Münir Onat Caddesi ile Gazi Mustafa Kemal Bulvarı arasında yer alan ve bu çalışmada "B1 Bölgesi" olarak tanımlanan alan, kent merkezine girişte karşılaşılan ilk tescilli yapı olan Kültür Merkezi'ni barındırması bakımından önemli bir eşik bölgesidir. Aynı zamanda bu bölgede yeni ve yüksek katlı yapılaşmanın başlamış olması, alanın geçiş niteliğini hem fiziksel hem de görsel açıdan belirgin hâle getirmektedir. B1 Bölgesi'nin bu ara konumu, kültürel mirasın algılanma biçimini ve kentsel silüetin sürekliliğini doğrudan etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Çevresel ölçekli müdahale önerileri doğrultusunda (Şekil 6.2), alternatif ulaşım aksları ve yaya odaklı planlama yaklaşımları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, kent çarşısına ulaşımı sağlayan Fatih Caddesi'nin yalnızca şehir merkezine yönelen bir güzergâhın başlangıç noktası değil; aynı zamanda işlev analizinde görüldüğü üzere idari, sosyal ve kültürel yapı yoğunluğunun bulunduğu bir aks olması bakımından kentsel ölçekte önemli bir rol üstlendiği belirlenmiştir (Şekil 4.6). Söz konusu nitelikleri doğrultusunda B1 bölgesi, tarihî çevrenin korunması ve sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanması açısından öncelikli müdahale alanları arasında yer almaktadır.

B1 bölgesinde yer alan 490 ada, 2 parseldeki tescilli yapı, 2013 yılında geçirdiği detaylı restorasyon süreci ve kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesiyle günümüzde idari, sosyal ve kültürel fonksiyonda Atatürk Kültür Merkezi olarak kullanılmakta ve mevcut iyi durumunu korumaktadır.

B1 bölgesinin mevcut sokak silüeti incelendiğinde; 490 ada 2 parsel üzerinde bulunan yapının, bitişiğindeki tescilli yapıya kıyasla sahip olduğu yüksek kat adedi ile gabari bakımından mevcut silüet üzerinde olumsuz bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Günümüzde sosyal-kültürel bir işlev kapsamında Öğretmenevi olarak kullanılan yapının, Babaeski İmar Arşivi verilerine göre yaklaşık 45 yılı aşkın süredir varlığını sürdürdüğü belirlenmiştir. Fiziksel ömrünü büyük ölçüde tamamlamış olması nedeniyle, mevcut haliyle korunmasından ziyade, çevredeki tescilli yapılarla görsel bütünlük oluşturacak şekilde, iki katı aşmayacak yükseklikte ve mevcut işlevini sürdürecek biçimde yeniden inşa edilmesi önerilmektedir (Şekil 6. **17**).

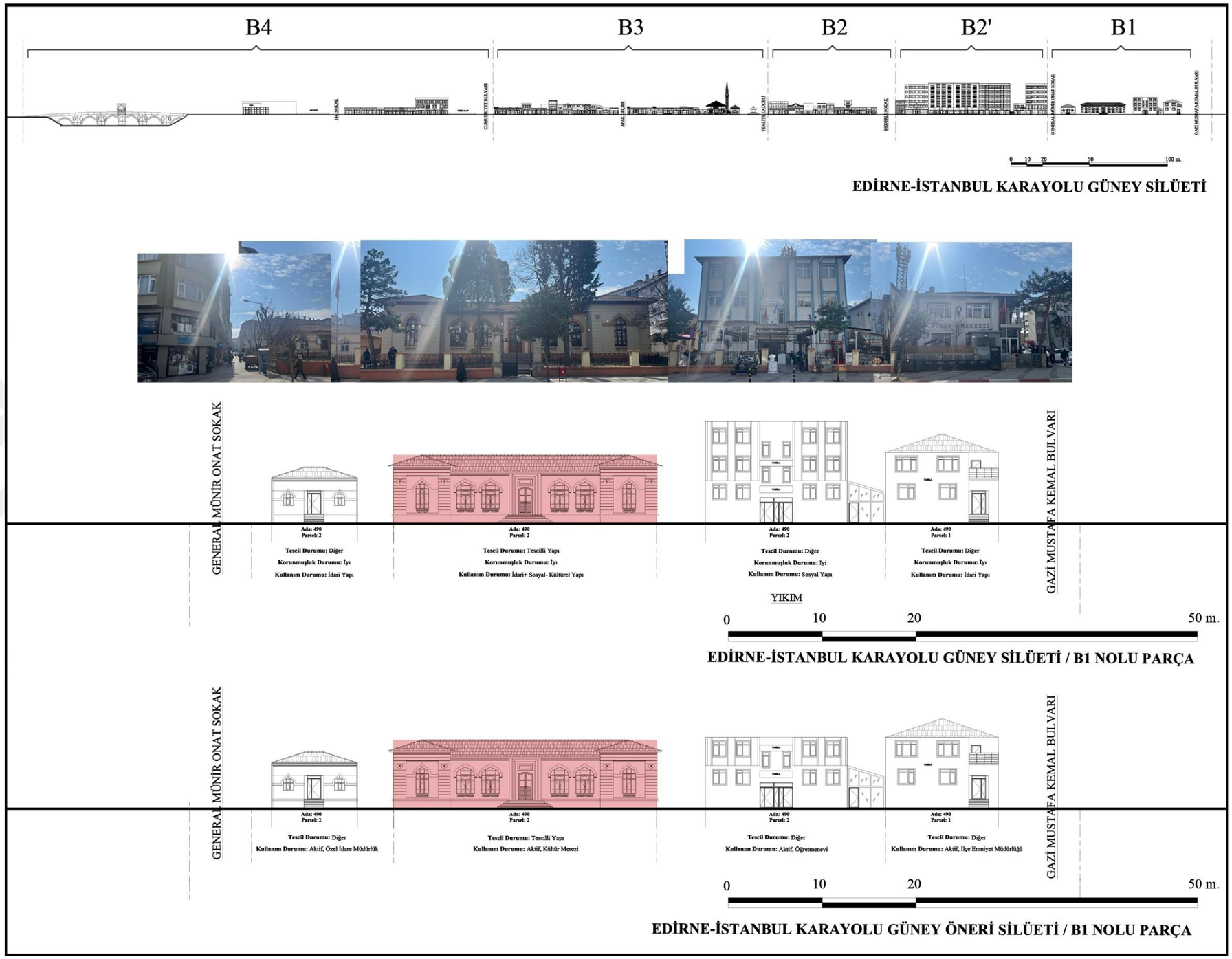

Şekil 6. 17. Edirne- İstanbul Karayolu, Güney Silüeti B1 Nolu Parça ve Öneri Silüeti.

BÖLÜM 7

SONUÇ

Babaeski kentinin tarihi, M.Ö. 4000'lere kadar uzanmakta olup, tarihsel süreç içerisinde Antik Roma, Bizans ve Osmanlı gibi büyük uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte de gelişimini sürdüren kent, uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Babaeski'nin, Antik Dönem'de 'Via Militaris', Osmanlı döneminde ise "Orta Kol" olarak adlandırılan İstanbul-Belgrad yolu üzerinde konumlanması; kentin mekânsal gelişiminde belirleyici olmuş ve kentsel dokunun bu tarihî yol aksı etrafında biçimlenmesine neden olmuştur. Bu ulaşım hattı üzerinde sıralanan anıtsal yapılar, kentin merkezinin doğrusal bir aks boyunca gelişmesine katkı sağlamıştır.

Babaeski'nin kentleşme süreci, dönemsel olarak çeşitli dönüşüm evrelerine sahne olmuştur. Tarih öncesi ilk yerleşim alanı olan Höyük Tepe'den başlayarak, Osmanlı döneminde menzil külliyesi olarak inşa edilen Cedid Ali Paşa Külliyesi'ne kadar uzanan tarihî yapılar; kentin önemine ve kültürel zenginliğine somut verilerle işaret etmektedir. Günümüze ulaşan sokak dokuları ve tarihî yapılar, Babaeski'nin farklı dönemlerdeki mimari ve kültürel karakterini yansıtan değerli örneklerdir.

Ancak yapılan araştırmalar, Babaeski'nin kentleşme süreci ve mekânsal gelişiminin şimdiye dek tarihsel dönemler çerçevesinde sistematik biçimde ele alınmadığını ortaya koymaktadır. Dahası, kentin tarihî kimliğini oluşturan birçok mimari ve kültürel unsurun, kontrolsüz kentleşme süreci sonucunda günümüze ulaşamadığı tespit edilmiştir. Bu durumun oluşmasında, yerel halkın kültürel miras konusunda yeterli farkındalığa sahip olmaması ve koruma bilincinin gelişmemiş olması önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, Babaeski üzerine yapılan akademik ve teknik çalışmaların büyük

oranda yalnızca Cedid Ali Paşa Camii'ne odaklanmış olması, kentteki diğer tarihî yapıların ve kentsel dokunun yeterince incelenmemesine ve hak ettiği değeri görememesine neden olmaktadır.

Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen literatür taramaları ve alan araştırmaları doğrultusunda, Babaeski kentinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi, yöneldiği büyüme eğilimleri ve geçirdiği dönüşüm evreleri detaylı şekilde incelenmiştir. İnceleme sürecinde, 1. Roma/Doğu Roma (Bizans), 2. Osmanlı, 3. Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet, 4. ilk imar planı dönemi, 5. iki imar planı arasındaki dönem ve 6. ikinci imar planı sonrasındaki dönem olmak üzere altı temel tarihsel dönem ele alınmış; her bir dönemde kentin ulaşım ağlarıyla olan ilişkisi, yerleşim karakteristiğindeki değişiklikler ve mekânsal gelişimi analiz edilmiştir (Şekil 7.1).

1. Evre Roma/Doğu Roma Evresidir. Babaeski'de mahalle yapısı ve kent dokusu, tarihi yerleşim alanları ve doğal sınırlarla şekillenmiştir. İlk evre Şeytan Çayının yakınında olduğu düşünülen kale yerleşimidir.

2. Evre Osmanlı Dönemi'dir. Şeytan Çayı'nın kenarındaki yerleşim birimleri, kentin çekirdeğini oluşturmuş ve özellikle Osmanlı döneminde gelişimini sürdürmüştür. Demiryolunun inşasına kadar Semiz Ali Paşa Külliyesi çevresinde bir yerleşim mevcuttur.

3. Evre Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi'dir. Geç Osmanlı döneminde demir yolu hattının Babaeski'den geçmesi kentin kuzeybatıya doğru gelişmesini sağlamıştır.

4. Evre: İlk imar planının yapıldığı dönemdir. 1947 imar planı tarihi kent merkezindeki sokak akslarının devamı ile yeni sokaklar oluşturarak kentin yapısını bozmadan genişlemesini sağlamıştır. Bu plan, dönemin şehircilik anlayışı çerçevesinde kent merkezinin düzenlenmesini hedeflemiş, yol genişletmeleri ve yeni yapılaşma alanlarının belirlenmesi gibi konulara odaklanmıştır.

5. Evre iki imar planı arasındaki dönemdir. 1970'lerde D100 karayolunun inşası kentin kuzey sınırını belirlemiş; Kent daha çok kuzey ve güney yönlere doğru gelişim göstermiş, Şeytan çayının doğusunda ise yerleşimden ziyade sanayi alanı kurgulanmıştır.

6. Evre ise 2. imar planı sonrasındaki dönemdir. 1986 yılında yürürlüğe giren imar planı ile Babaeski'deki kentsel büyüme süreci hızlanmıştır. Bu tarihlere kadar demiryolu-şeytan çayı arasında gelişen kent artık bu sınırların dışına taşmıştır.

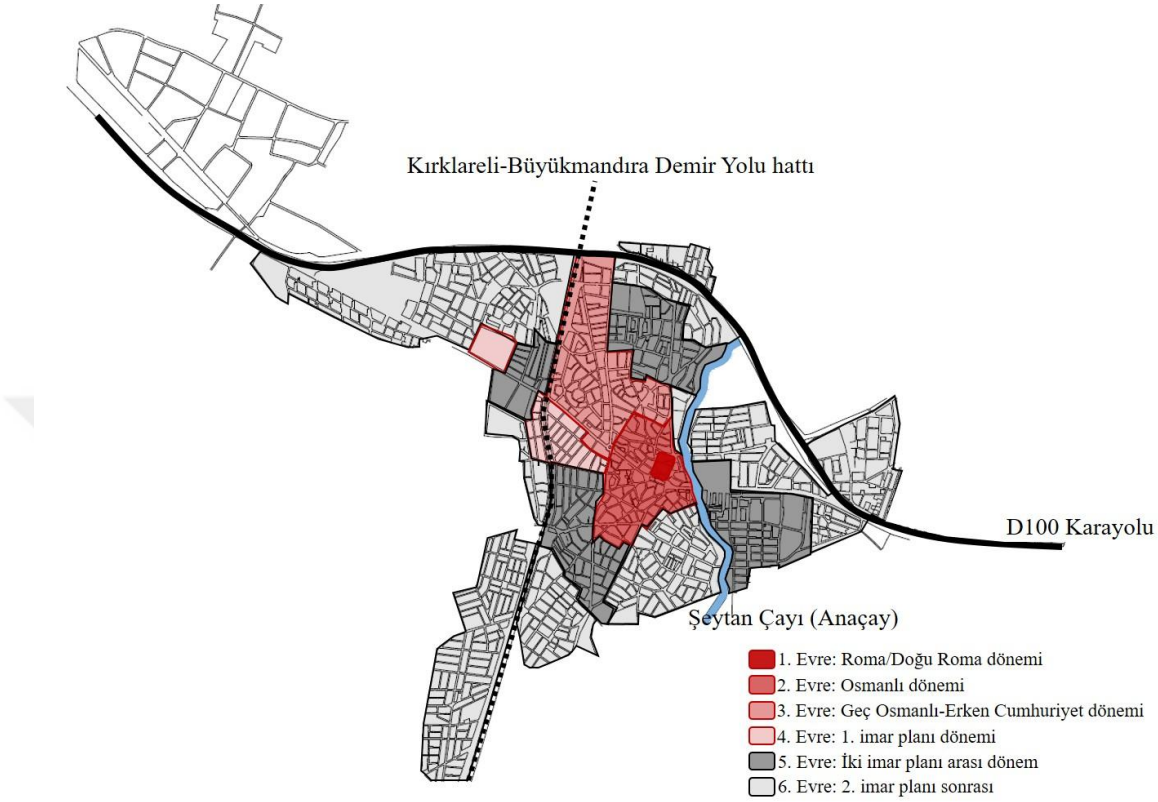

Şekil 7.1. Babaeski Kentsel Gelişim Evreleri (Babaeski İmar Planı Üzerinden Hazırlanmıştır).

Kentin tarihi gelişimin incelenmesinin ardından kentsel koruma önerisinin getirileceği çalışma alanı ise, Babaeski şehir merkezine giriş noktalarından biri olan Babaeski Köprüsü'nden Askeri Gazino'nun parseline kadar olan alan karar verilmiştir. Bu bölge, Edirne- İstanbul karayolu (tarihi Via Militaris askeri yolu) boyunca uzanan, Kültür Bakanlığı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları tarafından 19.02.2018 tarih ve 4858 sayılı kararıyla koruma alanı sınırlarını içerecek şekilde ele anılmış ve gerçekleştirilen literatür ve arşiv araştırmaları ile saha çalışmaları kapsamında yapılan çalışmalar doğrultusunda, özellikle tarihi kent merkezi ve çevresinde korunmaya değer birçok yapı ve sokak dokusunun bulunduğu, fakat bunların büyük kısmının tahrip olmuş durumda olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Babaeski'nin tarihî dokusunun geleceğe aktarılmasında ciddi riskler barındırmaktadır. Babaeski'de koruma politikalarının

yalnızca fiziksel yapılarla sınırlı kalmaması gerektiğini, aynı zamanda sosyal yapı ve yönetsel mekanizmalarla bütünleşik bir yaklaşımla ele alınmasının zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Bununla birlikte, Babaeski'de yer alan anıtsal mimarlık örnekleri ile sivil mimari miras unsurları, kentin tarihsel arka planı ve çevresiyle kurduğu ilişkiler bağlamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler ışığında, kentsel çevreye ilişkin yapısal ve işlevsel kararlar geliştirilmiş; özellikle sağlıklaştırma yöntemleri temel alınarak çevresel ve yapısal ölçekte uygulanabilir koruma önerileri sunulmuştur.

Bu kapsamda, Babaeski için önerilen kentsel sağlıklaştırma stratejilerinin zaman ve müdahale türüne göre sınıflandırıldığı bir eylem planı geliştirilmiştir. Hazırlanan bu plan, kısa, orta ve uzun vadeli hedefler doğrultusunda yapılandırılmış; fiziksel ve sosyal müdahaleler olmak üzere iki temel başlık altında değerlendirilmiştir. Fiziksel müdahaleler, tarihî dokunun korunması ve mekânsal iyileştirmeye yönelik somut uygulamaları içerirken; sosyal müdahaleler, yerel halkın katılımı, kültürel miras bilincinin artırılması ve kent belleğinin canlandırılmasına yönelik önerileri kapsamaktadır. Bu eylem planı, hem uygulamaya dönük yol gösterici bir çerçeve sunmakta hem de sürdürülebilir koruma anlayışını desteklemektedir (Şekil 7.2).

Babaeski'nin tarihsel gelişimini ve kentsel dönüşümünü irdeleyen bu bütüncül çalışma, ulaşılan özgün bilgiler ve harita destekli analizlerin bütüncül değerlendirilmesiyle hem kent koruma politikaları hem de gelişim stratejileri açısından önemli bir kaynak sunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, benzer nitelikteki yerleşim alanları için yürütülecek kentsel tarih araştırmaları için bir rehber noktasında referans olabilecektir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, Babaeski özelinde geliştirilen kentsel koruma önerileri yalnızca fiziksel yapıların korunmasını değil; aynı zamanda sosyal ve kültürel sürekliliğin sağlanmasını, yerel halkın katılımını esas alan sürdürülebilir bir yaklaşımın benimsenmesini hedeflemektedir. Tarihî yapıların bulunduğu sokak dokusunun yayalaştırılarak yeniden işlevlendirilmesi, kent belleğinin canlandırılması ve geleneksel mimari dokunun çağdaş yaşamla uyum içerisinde korunmasına yönelik geliştirilen stratejiler, yalnızca Babaeski için değil, benzer ölçekteki yerleşim alanları için de örnek teşkil edebilecek niteliktedir. Mimarlık ve kentsel planlama disiplini açısından bu tez,

tarihî çevrelerin korunmasına yönelik bütüncül ve duyarlı bir yaklaşım geliştirme çabasının bir yansımasıdır. Bu çalışmanın, Babaeski'ye dair ileride gerçekleştirilecek çalışmalara katkı sunması ve bölgedeki kültürel miras değerlerinin korunmasına yönelik girişimlere kaynak teşkil etmesi amaçlanmaktadır.

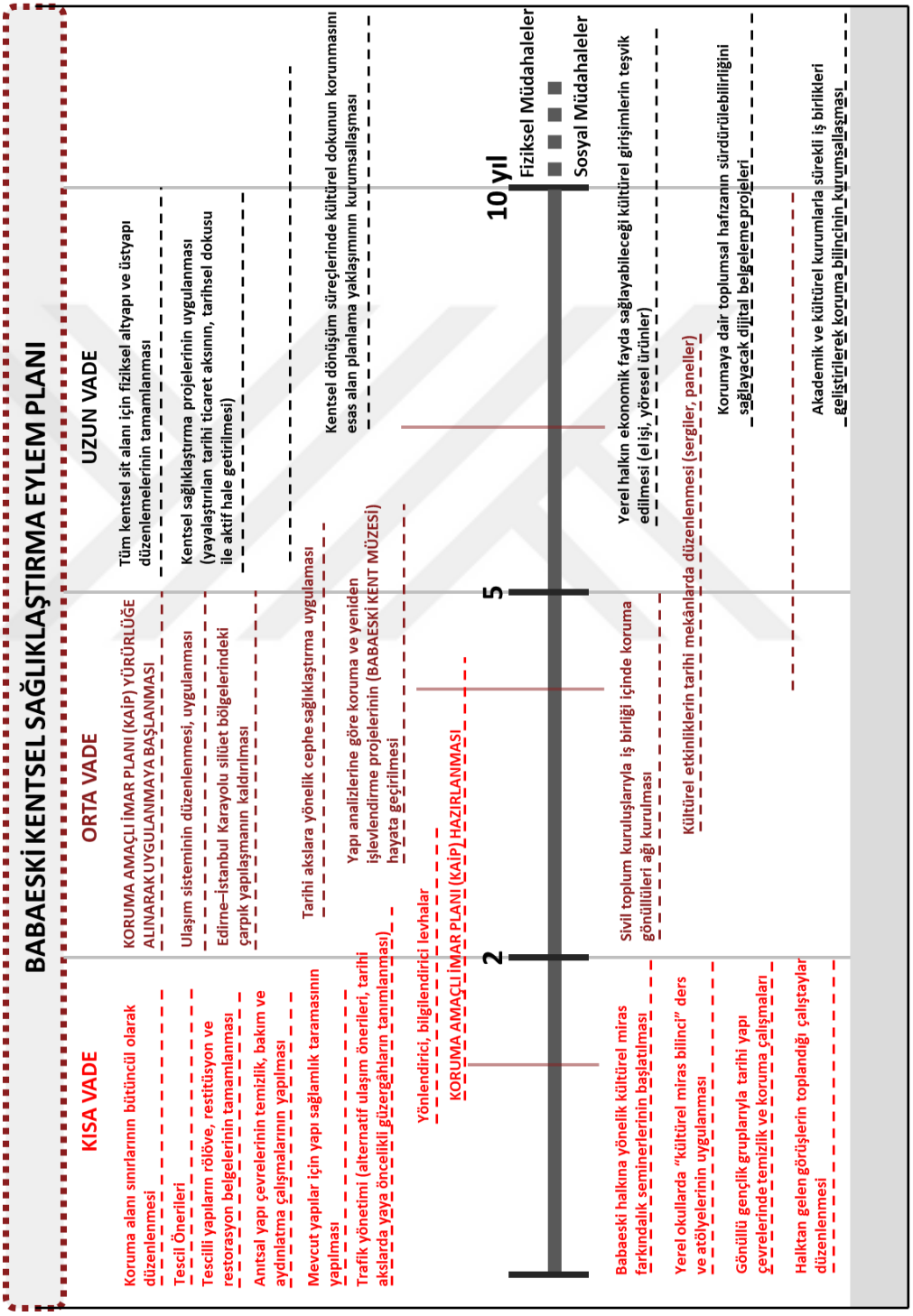

Şekil 7.2. Babaeski Kentsel Sağlıklaştırma Eylem Planı.

EK-A. 1947 İmar Planı (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü).

EK-B. 1968 İmar Planı (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü).

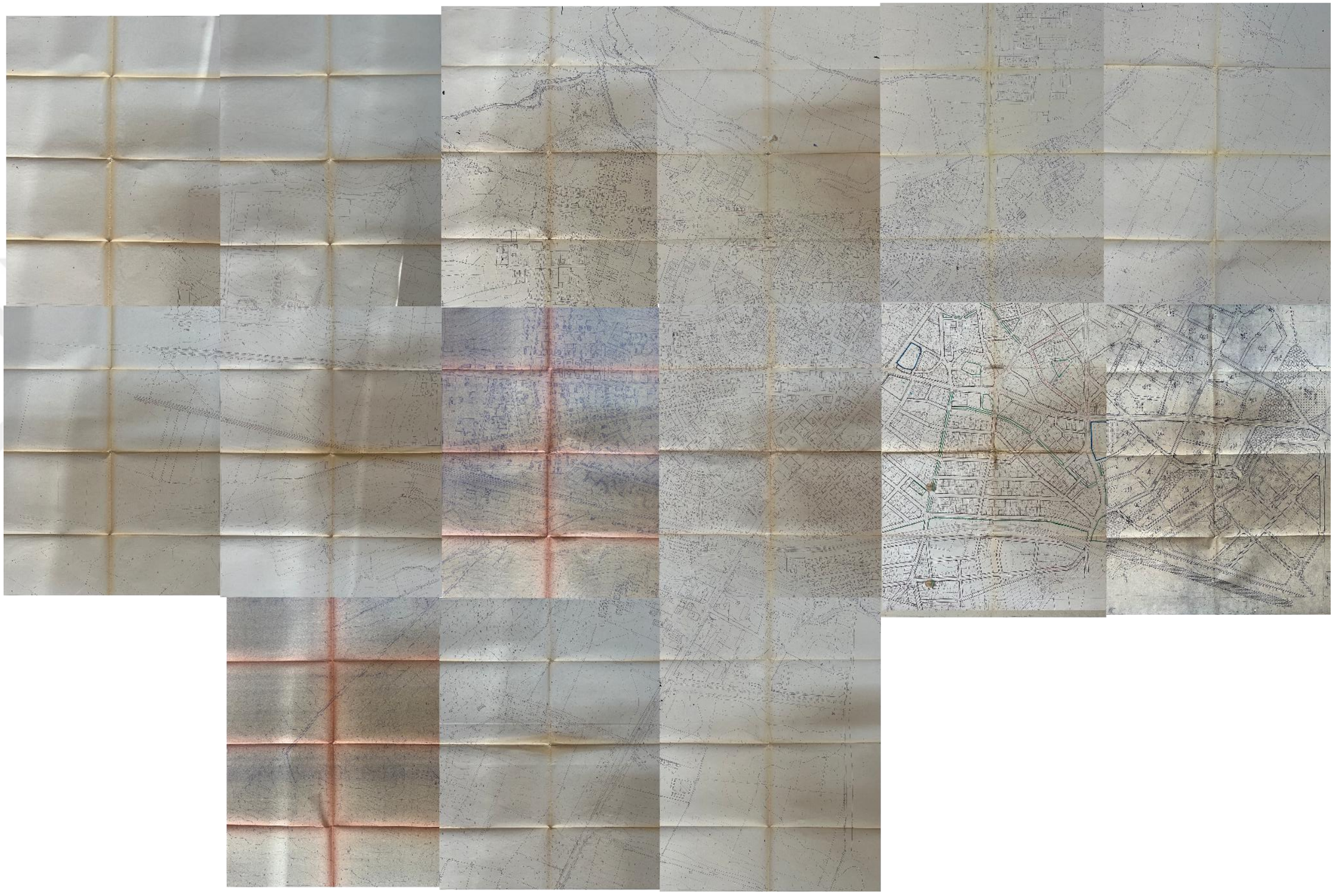

EK-C. 1986 İmar Planı (Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü).

KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. (2007). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon* (4. b.). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Akalın, Ş. H. (1998). Anadolu ve Balkanlarda Sarı Saltuk. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi*, s. 1-21. https://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/6.php adresinden alındı

Alandağlı, M. (2018). Sarı Saltuk İle İlgili Bazı Arşiv Vesikaları. *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*(17), s. 137-192.

Arkitekt. (1951, Kasım, Aralık). Ziraat Bankası Şube ve Ajans Binaları Müsabakası. *Mimarlar Odası Arkitekt Veritabanı, 1951(239-240)*, 205-257. İstanbul: Mimarlar Odası. http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/193/sayi193.pdf adresinden alındı

Aslanapa, O. (1992). *Mimar Sinan.* Ankara: Kültür Bakanlığı.

Avcıoğlu, S. (2016, Eylül). Tarihi Çevrelerde Kentsel Koruma ve Kentsel Yenileme Eğilimleri: Yasal. *İdealKent (Kent Araştırmaları Dergisi), Bellek ve Kentsel Koruma-II*(20), 698-719.

Ayvansarayi, H. (1978). *Vefeyât-ı Selâtin Ve Meşâhîr-i Ricâl.* (F. Ç. Derin, Dü.) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Ayverdi, E. H. (1966). *Osmanlı Mimarisinin İlk Devri.* İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü.

Ayverdi, E. H. (1972). *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri (1403-1451).* İstanbul, İstanbul: İstanbul Enstitüsü.

Ayverdi, E. H. (1973). *Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri 885-886 (1451-1481) III.* İstanbul: Baha Matbaası.

Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü. (1968, Temmuz 15). Babaeski 1968 Halihazır Haritası. Babaeski. Kasım 17, 2023 tarihinde alındı

Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü. (1986, Temmuz 15). Babaeski 1986 İmar Planı. Babaeski. Kasım 17, 2023 tarihinde alındı

Babaeski Belediyesi İmar Müdürlüğü. (2022). *Kırklareli İli Babaeski Belediyesi Nazım İmar Planı Revizyonu Plan Açıklama Raporu.* Kırklareli: Babaeski Belediyesi.

Babaeski Belediyesi Kültür Müdürlüğü Arşivi. (2023, Kasım 17).

Bahçeci Başarmak, H. I. (2022). Türkiye'nin Kentsel Koruma Politikası. *Memleket Siyaset Yönetim*, 337-364.

Balcı, A. (2022, Şubat 7). Mimar Kemaleddin'in Edirne'deki Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(11), 167-206.

Balcı, A. (2022, Mayıs). Trakya Bölgesi I. Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları (Edirne, Tekirdağ, Kırklareli). *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Estitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı.

Başar, M. E., & Erdoğan, H. A. (2009). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Tren Garları. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 24*(3), s. 29-44.

Batur, A. (1984). Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (s. 1379-1424). içinde İstanbul.

Bozdoğan, S. (2002). *Modernism and Nation Building: Turkish Architectural Culture in the Early Republic* (1. b.). İstanbul: Metis Yayınları.

Canıtez, T. (2012, Mayıs). *Babaeski İl Özel İdare Binası Restitüsyon ve Resterasyon Projesi Raporu.* Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri Kayıtları, Kırklareli İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü.

Çelebi, E. (2012). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi 3. Kitap.* (S. A. Kahraman, & Y. Dağlı, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.

Çelebi, S. M. (2003). *Yapılar Kitabı, Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye (Mimar Sinan'ın Anıları).* (H. Develi, & S. Rifat, Çev.) İstanbul: Koç Kültür Sanat Tanıtım.

Çelik, T. (1970). *Babaeski İnceleme Kitabı.* İstanbul: Yaylacılık Matbaası.

Çilingir, A. M., & Kuban, Z. (2021, Eylül). Ziraat Bankası Anadolu Şubelerinin İzinde. *Mimar.ist*(72), s. 99-104.

Çinko, M. A., & Eres, Z. (2022, Temmuz). Arşiv Belgeleriyle 19-20. Yüzyıl Edirne Vilayetinin Eğitim Tarihi Ve Yapıları Üzerine Değerlendirmeler. *Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 11*(1), 73-124.

Çobanoğlu, A. V. (2007). Osmanlılar (Mimari Dönemler). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 33*, 580-589. İstanbul.

Demir, N. (2015). *Sarı Saltık Gazi.* Edirne: Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Demirkol, B. İ. (2025). Babaeski Fotoğraf Arşivi. Babaeski.

Deprem Araştırma Dairesi Ankara. (tarih yok). Nisan 15, 2025 tarihinde Deprem Araştırma ve Uygulama Merkezi: https://adaum.ankara.edu.tr/ adresinden alındı

Devlet Arşivleri Başkanlığı. (H-1210 (1795), 07 29). *Belge Tarama Sistemi.* 12 21, 2024 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı : https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=22487644&Hash=A004487981994CF11EF0C3DB1D4D890165E4E1FA7760DAF9F2D892D981C24FA6&A=2&Mi=0 adresinden alındı

Devlet Arşivleri Başkanlığı. (H-1300 (1883), 16 11). *Belge Tarama Sistemi.* 12 21, 2024 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı: https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=21443962&Hash=2A492CDE609C2B8D15362DF9531A724D8D43EE3BE3C52B477341E8A973D1F573&A=2&Mi=0 adresinden alındı

Devlet Arşivleri Başkanlığı. (H-1307 (1889), 03 01). *Belge Tarama Sistemi.* Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı: https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=3

1389060&Hash=E4947EC6FF6C4653687EFF6F18203C709CFAD8590A5135C1FA1FFB467262F11C&A=2&Mi=0 adresinden alındı

Devlet Arşivleri Başkanlığı. (H-1311 (1893), 05 17). *Belge Tarama Sistemi.* 11 16, 2024 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı: https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=21271838&Hash=1C053C14A8192F1C64065480ABF540AF3E67746C668A04293ED40CED6F92FB4F&A=2&Mi=0 adresinden alındı

Devlet Arşivleri Başkanlığı. (H-1321 (1903), 06 24). *Belge Tarama Sistemi.* 12 30, 2024 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı: https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/eSatis/BelgeGoster.aspx?ItemId=21523357&Hash=A3DA81A21895A2374550376348EC556BC8F4744276424E0B9A4687B8CE1D7EBB&A=2&Mi=0 adresinden alındı

Dikçınar Sel, B. (2019). Kentsel ve Çevresel Koruma. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayaınları.

Doğan , L., & Erdin, C. (2020, Nisan). Saltıkname ve Saltık Gazi Bağlamında Babaeski. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken, 12*(1), s. 69-94.

Doğan, F. (2016, Şubat). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kırklareli Babaeski Demiryolu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9*(42), s. 576-583.

Doğan, L., & Erdin, C. (2020). Saltıkname ve Saltık Gazi Bağlamında Babaeski. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken, 12*(1), s. 69-94.

Durak, G. (2006). Trakya bölgesi halkevi faaliyetleri / Peoples home's studies in Thrace zone. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Dursunkaya, A. R. (1948). *Kırklareli Vilayetini Tarih, Coğrafya, Kültür ve Eski Eserleri Yönünden Tetkik* (Cilt 1). Kırklaerli: Yeşilyurt Basımevi.

Durukan, A., & Ulusu Uraz, T. (2008, Mart). Cumhuriyetin kültür kurumu olarak Halkevi Binaları. *itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım, 7*(1), 38-49.

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi. (1983, 05 14).

Ebülhayr-i Rûmî. (1988). *Saltuknâme II* (1. b., Cilt II). (Ş. H. Akalın, Dü.) İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. https://archive.org/details/ebul-hayr-i-rumi-saltukname-1/Eb%C3%BBl%20Hayr-%C4%B1%20R%C3%BBm%C3%AE%20-%20Saltukn%C3%A2me%202/ adresinden alındı

Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü. (2008). *Kırklareli Babaeski Fatih Camii Restitisyon Raporu.* Edirne: Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü.

Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü. (2018). *Kırklareli Babaeski Cedid Ali Paşa Camisi Rölöve, Restitisyon ve Restorasyon Raporu.* Edirne: Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü.

Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü. (2024, Şubat 26). Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi.

Engin, V. (2008). Rumeli Demiryolu. *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 35.*, 235-237.

Eravşar, O. (2009). Osmanlı Sanat Tarihi (Mimari) Literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 7*(14), s. 67-96.

Erder, C. (2007). *Tarihi Çevre Bilinci* (2 b.). Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.

Eres, Z. (2014, Ocak- Şubat). Erken Cumhuriyet Döneminde Çağdaş Kırsal Kimliğin Örneklenmesi: Planlı Göçmen Köyleri. *Mimarlık Dergisi*(375), 58-63.

Eyice, S. (1989). Ali Paşa Camii. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, s. 427-428.

Eyice, S. (1991). Babaeski Köprüsü. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 4*, s. 372-373.

Eyice, S. (2001). Kale. *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 24*, 234-242.

Gerlach, S. (1674). *Stephan Gerlach deß Aeltern Tage-Buch* (761 b., Cilt 2). Frankfurt: Zunner. https://books.google.com.tr/books?id=G1RXAAAAcAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_atb&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false adresinden alındı

Gökbilgin, M. T. (1952). *XV. ve XVI. Asırda Edirne ve Paşa Livası - Vakıflar-Mülkler-Mukataalar.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.

Göker, Ö. F. (2022, Ağustos 17). Tekirdağ'da Yeni Keşfedilen Bir Kale; Karakaya Kalesi. *Anadolu Araştırmaları*, s. 337-357.

Güler, K., Pamukçu, P., & Çeliker, İ. (2020). Balıkesir'de I. Ulusal Mimarlık Dönemi'ne Ait Bir Kamu Yapısı: Havran Belediye Binası. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*(21), 55-72.

Hasluck, F. W. (2013). *Sultanlar Zamanında Hıristiyanlık ve İslam* (Cilt 2). (T. Bender, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites). (1964). Venedik Tüzüğü. *Anıtların Korunması ve Onarımı.* https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf adresinden alındı

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites). (2011). Tarihi Kentlerin ve Knetsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri. *Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri.* Paris. https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf adresinden alındı

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites). (2013). The Burra Charter. *The Australia ICOMOS Charter for the Conservation of Places of Cultural Significance - (The Burra Charter).* Australia. https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_en0795934001587381516.pdf adresinden alındı

ICOMOS (International Council on Monuments and Sites). (2013). Türkiye Mimari Miras Koruma Bildirgesi. *ICOMOS Türkiye Mimari Miras Koruma Bildirgesi 2013.* Türkiye. https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf adresinden alındı

ICOMOS. (1987). Charter For The Conservation Of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter). Washington: ICOMOS General Assembly.

ICOMOS. (2008). The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites.

İreçek, D. Y. (1990). *Belgrad İstanbul Roma Askeri Yolu* (5000 b., Cilt 1). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB). (Haziran, 2014). *Kültürel Mirasın Korunması.* İstanbul: Beyaz Gemi Sosyal Proje Ajansı .

Karaçam, N. (1970). *Bütün Yönleri İle Kırklareli ve İlçeleri* (Cilt 22433). İstanbul: Yaylacık Matbaası.

Karaçam, N. (1995). *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli.* Kırklareli: Kırklareli Belediyesi.

Kayhan, C. (2016, Kasım 29). Geç Dönem Osmanlı Mimarlığı. 1-4. İstanbul.

Kayıcı, H. (2013). *Salnamelere Göre İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısıyla Edirne Sancağı* (1. b.). Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları.

Kazancıgil, R., Gökçe, N., & Öncel, M. (2014). *Edirne Merkez Vilayet Salnamesi H.1319 - M.1901* (2 b., Cilt 2). İstanbul: Edirne Valiliğ Kültür Yayınları.

Kazhdan, A. P. (1991). *The Oxford Dictionary of Byzantium* (Cilt 1). New York, United States of America: Oxford.

Keleş, R. (2021). *Kentleşme Politikası* (20. Baskı b.). Ankara, Türkiye: İmge Kitapevi Yayınları.

Kiel, M. (2009). Sarı Saltuk. *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 36*, 147-150.

Kırklarel Üniversitesi. (2015, 01 23). *Kırklareli Üniversitesi*. 01 26, 2025 tarihinde Kırklareli Üniversitesi Babaeski Meslek Yüksekokulu: https://babaeskimyo.klu.edu.tr/Sayfalar/765-genel-bilgiler.klu adresinden alındı

Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri. (tarih yok). *Babaeski Eski Okul Binası*. (Trakya Kalkınma Ajansı) Ocak 26, 2025 tarihinde Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri: https://kirklarelienvanteri.gov.tr/babaeski-eski-okul-binasi-189#genel-bilgiler adresinden alındı

Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri. (tarih yok). *Babaeski Özel İdare Binası*. Aralık 26, 2024 tarihinde Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri: https://kirklarelienvanteri.gov.tr/babaeski-ozel-idare-binasi-184 adresinden alındı

Kırklareli Valiliği. (1967). *Kırklareli İl Yıllığı/ 1967.* Kırklareli: Kırklareli Valiliği.

Koçak Turhanoğlu, F. A. (2024). Türkiye'nin Kentleşme Sürecinde (1923-2023) Toplumsal Mekânsal Örgütlenme ve Kentsel Kolektif Bellek. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24*(2), 629-662.

Kuban, D. (1954). *Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme* (1. b.). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.

Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu* (1. b.). İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Kuban, D. (2010). *Türkiye'de Kentsel Koruma; Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri* (2. b.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Kunt, N. (2022). Odrys Krallığı (MÖ 480- MS 46). *Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuran, A. (1986). *Mimar Sinan.* İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

Kuran, A. (1988). Mimar Sinan'ın Camileri. T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü içinde, *Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1* (s. 175-214). İstanbul: T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü.

Küçükkaya, A. G., & Canıtez, T. (2019, Mayıs 30). Babaeski Semiz Ali Paşa Külliyesi. *Türkiye Bilimler Akademisi, 6*(19), s. 89-109.

Küçükkaya, G. (1990). Mimar Sinan Dönemi İstanbul-Belgrad Arası Menzil Yapıları Hakkında Bir Deneme. *Vakıflar Dergisi, 21*(21), 183-254.

Maden, F. (2020, Eylül). Babaeski'de Sarı Saltık Saltuk Baba Türbe Ve Tekkesi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*(95), s. 25-69.

Mansel, A. M. (1937). *Les fouilles de 1936-37 en Thrace.* La Turquie Kemaliste.

Mansel, A. M. (1938). *Trakya'nın Kültür ve Tarihi* (Cilt 5). Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu Yayınları.

Mansel, A. M. (1940). *Trakya Harfiyatı* (Cilt 13). Belleten IV.

Mardan, E., & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması* (1. b.). İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası.

Matbaası, E.-ı. H.-i. (Dü.). (1901). *Rumeli-i Şahane Haritası.* Şubat 07, 2024 tarihinde Hardvard Library: https://curiosity.lib.harvard.edu/scanned-maps/catalog/44-990093169950203941 adresinden alındı

Mazlum, D. (2014, Kasım). Koruma Kuramının Mimari Rekonstrüksiyona Bakışı. *Mimarlık Dergisi*, s. 72-77.

Müderrisoğlu, M. F. (1993, Ekim). 16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda İnşa Edilen Menzil Külliyeleri. *1*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Noyan, B. (2002). *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik* (Cilt 5.). Ankara: Ardıç Yayınları.

Ortelius, A. (1585). *Eski Trakya'nın Eski, Tarihi Haritası.* Şubat 07, 2024 tarihinde Meisterdrucke: https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Abraham-Ortelius/652386/Eski-Trakya%27n%C4%B1n-eski%2C-tarihi-haritas%C4%B1%2C-%C3%A7o%C4%9Funlukla-Latince-ve-%C3%A7ok-az-Yunanca%2C-1585%27te-yap%C4%B1ld%C4%B1.-Harita-ayr%C4%B1ca-baz%C4%B1-Ege-adalar%C4%B adresinden alındı

Özdoğan , M., & Eres, Z. (2024). Kırklareli Tarih Öncesi Dönem Arkeoloji Projesinin 30. Yılında Genel Bir Değerlendirme, Bilimsel Sonuçları Toplumla Paylaşmak. *Trakya'da Arkeoloji ve Mimarlık Konferansı.* Lüleburgaz: Lüleburgaz Belediyesi.

Özdoğan, E. (2008). *Trakya'da Bir Tümülüs Mezarlığı Dokuzhöyük* (Cilt II. Cilt). (A. K. 1, Dü.) Antalya: Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Özdoğan, M. (1982, Ocak 1). Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları. *Türk Arkeoloji Dergisi(45)*, 37-49. Türk Arkeoloji Dergisi.

Özdoğan, M. (2011, Aralık 01). Trakya'da Tarih Öncesi Araştırmalarının Bugünkü Durumu ve Bazı Sorunlar. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*(10-11), s. 10-11.

Özen, N. (1967, Mayıs-Haziran). Babaeski İlçesi İdari Coğrafyası. *Türk İdare Dergisi, 38(306)*, 153-164. Türkiye: İçişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı.

Özer, Y. S., & Yeğenağa, O. H. (2017, Temmuz 27). Kentsel Kimliğin Dönüşümünde Kentsel Politikaların Etkisi: Şişhane Bölgesi, İstanbul. *İdealkent Dergisi, 22*(8), s. 451-482.

Özorhon, İ. F. (2008, Şubat). Mimarlıkta Özgünlük Arayışları: 1950–60 Arası Türkiye Modernliği. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Öztabak, M. (2014, Ekim 25). Babaeski'de Yerleşme ve Yapılaşma.

Öztabak, M. (2014, Ekim 25). *Yerel Yakın Tarih Babaeski.* Babaeski Belediyesi.

Öztabak, M. (2014). *Yerel Yakın Tarih, Babaeski.* Babaeski: Babaeski Belediye Yayını.

Öztabak, M. (2015). *Babaeski'de Kaybolan Binalarımız.* Babaeski.

Öztabak, M. (2023, Ekim 9). *Mimar Mucit Öztabak Fotoğraf Arşivi.* Babaeski. Ekim 9, 2023 tarihinde alındı

Parlak, Ö., & Yaldız, E. (2017). Konya'da Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapıları. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, 12*(24), 175-202.

Pekel, Ş. (1965, Şubat). Tekirdağ, Babaeski, Kırklareli'de Osmanlı Mimarisi. *Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Polat, S., & Dostoğlu, N. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü Ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 12*(1), 61-76.

Sennett, R. (1999). *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam* (1. b.). (S. Sertabiboğlu, & C. Kurultay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Soustal, P. (1991). *Tabula Imperii Byzantini: Thrakien: Thrake, Rodope und Haimimontos.* Wien, Österreich: Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Şahin, S. Z. (2003). İmar Planı Değişiklikleri ve İmar Hakları Aracılığıyla Yanıltıcı (Pseudo) Kentsel Dönüşüm Senaryoları: Ankara Altındağ İlçesi Örneği. T. Ş. Odası içinde, *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s. 89-101). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Şen, D. E., Sarı, R. M., Sağsöz, A., & Al, S. (2014). 1960-80 Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9/10*, 541-556.

Şen, Ş. (2002). Babaeski'de Şehirsel Gelişme. *Yüksek Lisans Tezi*.

T. C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü. (2014). *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme.* (M. Albayrak, & K. Şeker, Dü) İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (1983, Temmuz 21). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.* Nisan 2025 tarihinde Mevzuat Bilgi Sistemi: https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf adresinden alındı

T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı. (2009). *Kentsel Miras, Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu Raporu.* T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Kentsel Miras. Ankara: T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mezuat Bilgi Sistemi. (2012, Mart 13). *Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik.* Nisan 2025 tarihinde Mevzuat Bilgi Sistemi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=15958&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5#yonetmelikler adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (1988). *Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı.* Edirne: Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (1991). *Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı.* Edirne: Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. Nisan 15, 2025 tarihinde Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri. adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (1991). *Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı Envanter Eki.* Höyük Tepe Tümülüsü (Babaeski Tümülüsü). Edirne: Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. Nisan 15, 2025 tarihinde alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2005). *Korunması Gerekli Doku ve Sokakları Sağlıklaştırma Projesi Teknik Şartnamesi.*

https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/62857,korunmasi-gerekli-doku-ve-sokaklari-sagliklastirma-projesi-genel-teknik-sartnamesipdf.pdf?0 adresinden alındı

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2011). *Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı.* Babaeski İstasyon Binası. Edirne: Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2014). *Edirne Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Kararı.* 1567 Sayılı Karar, Fatih Camii, Edirne.

Talbert, R. (2000). *Barrington Atlas of the Greek and Roman World.* Princeton University Press.

Tanay, M. (1962-1963, Kasım 25). Mezuniyet Tezi. *Babaeski Kazası Monografyası*. İstanbul, İstanbul, Türkiye: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü.

Tanman, M. B. (2019, Ocak). Osmanlı Mimarisi. *Turkish Airlines Empathy*(105), s. 144-149.

Tarhan, N. (1968). Tarihte Trakya. K. Valiliği içinde, *Kırklareli İl Yıllığı.* Kırklareli: Kırklareli Valiliği.

Tekeli, İ. (2009). *Külütr Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak* (1. b.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tunca, U. D., & Akyüz Levi, E. (2021). Tarihi Ziraat Bankası Yapıları 1888-1955. B. Henden Şolt içinde, *Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler* (Cilt 1, s. 159-186). Ankara: Gece Kitaplığı.

Tuncel, M. (1974). *Babaeski, Kırklareli, Tekirdağ Camileri* (Ankara Üniversitesi Basımevi b.). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2005, Temmuz 05). Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması veYaşatılarak Kullanılması Hakkında KanununUygulama Yönetmeliği. *5366 Sayılı Kanun, 44(25866)*. Resmi Gazete. 2 5, 2025 tarihinde https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5366.pdf adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (tarih yok). *Kırklareli/ Babaeski Atatürk Ortaokulu.* Ocak 26, 2025 tarihinde Okulumuzun Tarihçesi: https://babaeskiataturk.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/39/02/709105/dosyalar/2017_10/20160519_06102524_okulumuzuntarhes.pdf adresinden alındı

Von Petrikovits, H. (1971). Fortifications in the North-Western Roman Empire from the Third to the Fifth Centuries A.D. *The Journal of Roman Studies, 61*, s. 178-218.

Yalçınkaya, Ş., & Bal, H. B. (2019, Eylül). Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Mirasının Sürdürülebilirliği: Karabük Yenişehir Sineması. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri bilimler Araştırma Dergisi, 6*(42), 2685-2692.

Yaldız, E., & Parlak, Ö. (2018). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapıları. *Social Sciences Studies Journal*, s. 4930-4947.

Yeler, S., & Minsolmaz Yeler, G. (2021). Kırklareli Tarihi Çeşmelerinin Kültürel Miras Olarak Değerlendirilmesi. *Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi, 14*(2), 315-334.

Yıldırım, Ş. (2015). Hadrianopolis: Trakya'da Bir Kalekent. *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi, 18*(18), s. 1-24.

Yıldız, A. (2013, June). Kırklareli – Babaeski Gar Binalarının Mimari Ve Yapısal Analizi. *International Technologic Science, 5*(1), s. 51-61.

Yılmaz, S. (2019). Kırklareli ve Tekirdağ'daki Klasik Dönem Osmanlı Camileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zarcone, T. (2020). Doğu Trakya'da Aleviler ve Bektaşiler: Babaeski'de Sarı Saltuk ve Havsa'da Arız Baba Tekkeleri. *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*(21), s. 275-286.

ÖZGEÇMİŞ

Burçin İrem Demirkol İlk ve orta öğrenimini Babaeski'de Cumhuriyet İlkokulu'nda tamamladıktan sonra, lise öğrenimini Lüleburgaz Anadolu Lisesi'nde tamamlamıştır. 2018 yılında Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde lisans eğitimine başlamış ve 2022 yılında mezun olmuştur. Aynı yıl Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başlamış olup, "Tarihsel Süreçte Babaeski'nin Gelişimi, Değişimi ve Kentsel Koruma Önerisi" başlıklı tez çalışmasını tamamlamıştır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimi süresince çeşitli mimarlık ve restorasyon projelerinde görev almıştır. 2021 yılında Antalya/Kaş'ta Patara Antik Kenti'nde saha mimarı stajı yapmış; 2022–2023 yılları arasında Edirne ve İstanbul'da Selimiye Camii ile Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası restorasyon projelerinde mimar olarak çalışmıştır. 2023 yılında Kırklareli/Lüleburgaz'da Türk Telekom projelerinde şantiye şefi olarak görev yapmıştır. 2024 yılı itibarıyla, Babaeski'de faaliyet gösteren Proje Hane Mimarlık, Mühendislik ve Yapı Danışmanlığı Ofisi'nde mimar olarak profesyonel çalışma hayatına devam etmektedir.

Akademik ve mesleki çalışmalarını mimarlık, kentsel koruma ve kültürel miras alanlarında sürdürmektedir.